

**K.K.T.C.
YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**KUZEY KIBRIS'IN FAYDALI BİTKİLERİNİN VE
KULLANIM ALANLARININ ARAŞTIRILMASI**

Fatma KAYA YILDIRIM

**FARMAKOĞNOZİ - FARMASÖTİK BOTANİK
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. DUDU ÖZKUM**

**LEFKOŞA
2010**

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Farmakognozi-Farmasötik Botanik Anabilim Dalı Programında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: Prof. Dr. İhsan ÇALIŞ
Yakın Doğu Üniversitesi

Danışman: Yard. Doç. Dr. Dudu ÖZKUM
Yakın Doğu Üniversitesi

Üye: Prof. Dr. Ömür DEMİREZER
Hacettepe Üniversitesi

Onay:

Bu tez, Yakın Doğu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu kararıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İhsan ÇALIŞ

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

‘Kuzey Kıbrıs’ın Faydalı Bitkilerinin ve Kullanım Alanlarının Araştırılması’ konulu bu çalışma Yakın Doğu Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Farmakognozi-Farmasötik Botanik Anabilim Dalı’nda yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Bu konuda bana Yüksek Lisans çalışması yapma fırsatını veren, öğrenimim boyunca tezimin planlanması, yürütülmesi ve sonuçlarının değerlendirilmesi sırasında yardımlarını esirgemeyen değerli danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Dudu Özkum’a sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Gösterdikleri yakın ilgi ve katkılarından dolayı Yakın Doğu Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Şenol Bektaş’a, Eczacılık Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Rümeyza Demirdamar’a ve Sağlık Bilimleri Enstitü Müdürü Prof. Dr. İhsan Çalış’a teşekkürlerimi sunarım.

Tezimin her aşamasında yardımlarını benden esirgemeyen Yer, Deniz, Atmosfer ve Çevre Bilimleri Enstitüsü Müdürü Yrd. Doç. Dr. Salih Gücel'e teşekkür ederim.

Bu projeyi finansal olarak destekleyen TC./K.K.T.C Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP-1); Proje No: Y.D.Ü. (Yakın Doğu Üniversitesi)/2009-02 ve arazi çalışmalarım sırasında yardımını ve desteğini esirgemeyen Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti halkına teşekkür ederim.

Yaşamım boyunca ve eğitimimin her aşamasında maddi manevi destekleyen, sabır ve yol gösteren, her zaman hoşgörüsüne sığındığım sevgili aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Fatma KAYA YILDIRIM

ÖZET

Yıldırım Kaya, F. Kuzey Kıbrıs'ın Faydalı Bitkilerinin ve Kullanım Alanlarının Araştırılması. Yakın Doğu Üniversitesi, Eczacılık Fakültesi Farmakognozi-Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Lefkoşa, 2010.

Bu araştırmada Kuzey Kıbrıs halkının çeşitli amaçlarla kullandığı faydalı bitkiler, belirlenmiştir. Bu bitkiler 64 kaynak kişiden elde edilmiş olup, doğal olarak kullanımı olan 156 bitki taksonundan oluşmaktadır. Bunlardan 106 taksonun tıbbi, 78 taksonun gıda, 30 taksonun eşya, 22 taksonun baharat, 11 taksonun boya ve kozmetik, 7 taksonun yakacak ve 27 taksonun da diğer amaçlar için kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca *Salvia fruticosa* Mill., *Origanum majorana* L., *Rosmarinus officinalis* L., *Ceratonia siliqua* L. ve *Olea europaea* L. türlerinin kullanımlarının yoğunluk gösterdiği gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bitkisel kullanım, Etnobotanik, Faydalı bitkiler, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti.

Destekleyen Kurum(lar): Yakın Doğu Üniversitesi (Proje no: Y.D.Ü/2009-02).

ABSTRACT

Yıldırım Kaya, F. An Investigation on the Useful Plants of Northern Cyprus. Near East University, Pharmacognosy-Pharmaceutic Botanic, MSc. Thesis, Nicasia, 2010.

We investigated the useful plants of Northern Cyprus to establish for which purpose they were used. These plants which were 156 taxa, were procured from 64 source people. These taxa were defined as 106 taxa were used for medicinal purposes, 78 taxa were used as food, 30 taxa were used for making furniture, 22 taxa were used as spices, 11 taxa were used as dyes and cosmetics, 7 taxa were used as fuel and 27 taxa were used for other purposes. The most frequently used species were of *Salvia fruticosa* Mill., *Origanum majorana* L., *Rosmarinus officinalis* L., *Ceratonia siliqua* L. and *Olea europaea* L.

Key word: Herbal usage, Ethnobotanic, Useful plant, Turkish Republic of North Cyprus.

Supported by: Near East University (Grant no: NEU/2009-02)

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ONAY SAYFASI.....	III
TEŞEKKÜR.....	IV
ÖZET.....	V
ABSTRACT.....	VI
İÇİNDEKİLER.....	VII
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	VIII
TABLolar DİZİNİ.....	IX
1. GİRİŞ.....	1
2. GENEL BİLGİLER.....	4
2.1 Kıbrısta'ta Yapılan Önceki Çalışmalar.....	4
2.2. Faydalı Bitkiler.....	7
2.3. Kuzey Kıbrıs Hakkında Genel Bilgi.....	10
2.3.1. Kuzey Kıbrıs'ın coğrafik konumu.....	10
2.3.2. Adı ve kuruluşu.....	11
2.3.3. Çalışma alanının iklimsel özellikleri.....	11
2.3.4. Çalışma alanı florası.....	13
2.3.5. Çalışma alanında bitkisel üretim.....	15
3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	16
4. BULGULAR.....	18
5. TARTIŞMA VE SONUÇ.....	106
6. ÖNERİ.....	116
KAYNAKLAR.....	118

EKLER

Ek 1: Avrupa Habitat Direktifi'nde yer alan Kıbrıs florası bitki türleri.

Ek 2: Bern Konvansiyonun'da yer alan Kıbrıs florası bitki türleri.

Ek 3: Anket formu.

Ek 4a: Kuzey Kıbrıs'ta kullanılışı olan bitkilerin familyalar altında Latince ve Türkçe isimleri alfabetik sırada verilşi.

Ek 4b: Kuzey Kıbrıs'ta kullanılışı olan bitkilerin Latince ve Türkçe isimleri alfabetik sırada verilşi.

Ek 5: Çalışmada belirlenen değişik amaçlarla kullanımı olan faydalı bitkilerden bazılarına ait genel görünüm.

ŞEKİLLER

Sayfa

Şekil 5.1. Kullanım amaçlarına göre bitki taksonlarının dağılımı.....	107
Şekil 5.2. Kullanılan kısımlarına göre bitki taksonlarının dağılımı.....	108
Şekil 5.3. Kaynak kişilerin eğitim durumlarına göre dağılımı.....	108
Şekil 5.4. Kaynak kişilerin yaşlarına göre dağılımı.....	109
Şekil 5.5. Kaynak kişilerin mesleklerine göre dağılımı.....	110

TABLOLAR

Sayfa

Tablo 5.1. Kuzey Kıbrıs'ta doğal olarak bulunan faydalı bitkilerin familyaları, bilimsel ve yöresel isimleri, kaynak kişileri.....	125
Tablo 5.2. Araştırma alanında çeşitli amaçlar için kullanılan bitkilerin bilimsel isimleri, yöresel isimleri, kullanılan kısımları ve kullanıcı sayısı.....	139
Tablo 5.3. Kaynak olarak yararlanılan kişilerin adları, soyadları, yaşları, cinsiyetleri, bölgeleri, meslekleri ve eğitim düzeylerine göre dağılımı.....	161
Tablo 5.4. Bitki taksonlarının karşılaştırmalı değerlendirme tablosu.....	165

1. GİRİŞ

Kıbrıs adası zengin floraya sahip Akdeniz bölgelerinden biridir (Meikle, 1977; Meikle, 1985; Heywood ve Skoula, 1999; Hadjikyriakou, 2007). Kıbrıs florasına bakıldığında zaman 1,610 tür veya 1,738 takson içermekte ve bunların 108 türü veya 143 taksonu endemiktir. Buna göre endemizm oranı % 8.2'dir (Tsintides ve diğerleri, 2007). 108 tür içerisinde 19'u Kuzey Kıbrıs endemiğidir (Yıldız ve Gücel, 2003). Flora açısından oldukça zengin olan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (K.K.T.C.), bu zenginliğe paralel olarak, çok sayıda odunsu ve otsu faydalı bitkiye sahiptir (Viney, 1994).

Faydalı bitkileri, halkın çevresinde bulunan bitkilerden çeşitli gereksinimlerini karşılamak üzere yararlanma ve kullanma olarak özetleyebiliriz. İlkçağlardan günümüze değin insanoğlu kendi yöresinde bulunan bitkilerden farklı amaçlarla, çeşitli şekillerde (ilaç, gıda, kozmetik, süs eşyası, boya, yakacak vb.) yararlanmıştır (Baytop, 1999). Bir bitkinin işe yararlılığı, bitkinin (i) dağılışıma ve bolluğuna (ii) insan-bitki ilişkisinin geçmişine (iii) taksonun ekolojisi hakkındaki geleneksel bilgilerine (iv) işlenme kolaylığına (v) fiziksel ve kimyasal özelliklerine (vi) kalite ve mevcudiyetine bağlıdır (Schultes, R. E., 1992). Halkın gerek tedavi edici, gerek gıda olarak, gerekse diğer amaçlarla yararlandığı bitkilerle ilgili, deneme yanılma yoluyla edinilmiş ve uzunca bir zaman sürecinden geçip günümüze ulaşmış bilgi birikiminin yazılı hale geçirilmesi ve ardından bu bilgilerin günümüz modern biliminin ışığı altında değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Kırsal alanlardan kente göç, eski kuşaklarca bilinen bilgilerin yeni kuşaklara aktarılamaması, bu konuda yeterli çalışmaların olmaması gibi nedenlerle de bu kültürel miras artık yok olmak üzeredir. Della ve diğ., (2006) yapmış olduğu çalışmada da halkın gıda olarak tüketilen bitkilere önem vermesine rağmen, bitkilerin diğer amaçlarla kullanımının nesillere aktarılmasında azalma olduğu açıklanmaktadır.

Kuzey Kıbrıs'ta ilaç, gıda, süs eşyası, baharat, boya, kozmetik, yakacak, yapı malzemesi ve diğer amaçlarla kullanılan faydalı çok sayıda bitki türü olması kültür zenginliğimizi yansıtmaktadır. Halk gerek besin ihtiyacını karşılamak gerekse civar

dağ ormanlarından bitki toplayıp, bunları da semt pazarlarında satarak bir geçim kaynağı oluşturmaktadır. Yabani bitkilerin sebze, koku ve tat verici olarak kullanılmaları Kıbrıs'ta oldukça yaygındır (Savvides, 2000; Lardos, 2006; Hadjikyriakou 2007; Uslu, 2007; Gücel, 2010).

Ethnos (Millet), Logos (Bilim) kelimelerinden oluşan etnoloji, farklı insan gruplarının dağılımı, ilişkileri ve faaliyetleri ile uğraşan bir bilim dalıdır. Botaniğin uğraş alanı ise bitkilerdir. Bitkiler ile insanların karşılıklı ilişkileri insanın ortaya çıkışı kadar eskiye dayanır. İnsanoğlu çağlardan beri bitkilerden değişik şekillerde yararlanmaktadır. Bunlardan en önemlilerinden biri de bitkilerle tedavi yöntemleridir. Etnobotanik, geniş anlamda, farklı insan topluluklarındaki bitki-insan ilişkilerini ifade etmektedir. Ancak bu terim, insanların bitkileri çoğunlukla ilaç olarak kullanışlarının öne çıkması yüzünden, insan-tıbbi bitki (ilaç bitkisi) ilişkilerini ifade eden bir terim olarak algılanmaktadır (Tütenocaklı, 2002). Etnobotanik araştırmalara konu olan bitkiler, yalnızca tedavi amacı ile kullanılanlarla sınırlı değildir. Örneğin, halkın gıda amacıyla kullanmakta olduğu yabani bitkiler, kültür bitkilerine göre besin yönünden ya da hastalıklara dayanıklılık açısından, üstünlük göstermektedir. Çünkü bu bitkiler doğal habitatlarda yetişmektedir (Alpınar, 1999).

Dünyanın her tarafında bitkilerin etnobotanik özellikleri araştırılmaya başlanmış olup, etnobotanikle ilgili yayınlar yapılmaktadır (Guarrero ve diğ., 2005; Macia ve diğ., 2005; Pieroni ve diğ., 2005; Salerno ve diğ., 2005; Jagtap ve diğ., 2006; Estrada ve diğ., 2007; Jaric ve diğ., 2007; Leporatti ve Impieri, 2007; Muthaura ve diğ., 2007; Abo ve diğ., 2008; Qureshi ve Roza Bhatti, 2008), aynı şekilde dünyanın farklı farklı bölgelerinde tıbbi bitkiler ile de yayınlar yapılmaktadır (Anis ve diğ., 2000; Cano ve Volpato, 2004; Kone ve diğ., 2004; Pieroni ve diğ., 2004; Scarpa, 2004; Sezik ve diğ., 2004; Jain ve diğ., 2005; Santayana ve diğ., 2005; Albuquerque ve diğ., 2007; Ssegawa ve Massan Kasenene, 2007). Türkiye'de başlatılan araştırmalar bölgesel ve il bazında yürütülmektedir. Anadolu (Şimşek ve diğ., 2004), Doğu Karadeniz (Birinci, 2008) bölgesel çalışma olarak yapılırken, il bazında Ankara (Elçi ve Erik, 2006), Muğla (Tuzlacı, 2004), Balıkesir (Onar, 2006), Antalya (Bulut, 2006), Arat Dağı ve çevresinde (Akan ve diğ., 2008), Isparta

(Doğanoğlu, 2004), Osmaniye (Mart, 2006), Siirt (Yapıcı ve diğ., 2009), Hatay (Keskin ve Alpınar, 2002), Çatalca (Ecevit Genç ve Özhatay, 2006) illerinde çalışma yapılmıştır.

Kıbrıs adasındaki etnobotanik alanda yapılan çalışmalara bakıldığı zaman son zamanlarda bu konuya verilen önemin arttığını gözlemliyoruz (Georgiades, 1987-1992; Vehbi, 1991; Dedeçay, 1998; Sinclair, 1998; Heywood ve Skoula, 1999; Savvides, 2000; Bozkurt ve Arnavut, 2006; Della ve diğ., 2006; Lardos, 2006; Pieroni ve diğ., 2006; Hadjikyriakou, 2007; Uslu, 2007; Gonzalez-Tajero ve diğ., 2008; Öztürk ve diğ., 2008; Gücel, 2010), Kuzey Kıbrıs'ta ise bu konuyla ilgili son zamanlarda birkaç yüksek lisans tezi ve araştırma yapılmıştır (Çoban, 2005; Asvaroğlu, 2007a; Asvaroğlu, 2007b; Öykün, 2007; Öztürkler, 2007; Çelikleşliler, 2009).

Bu çalışmada özellikle floristik açıdan zengin olan Kuzey Kıbrıs'ta bu konuyu doğrudan ele alan bir etnobotanik çalışmaya rastlanmamış olması ve bu eksikliğin giderilmesi amacıyla halkın kullandığı bitkilerin, yöresel ve bilimsel adlarının, bunlardan yararlanma şekillerinin ortaya çıkarılması hedeflenmiş, Kuzey Kıbrıs'ta doğal olarak bulunan faydalı bitki potansiyeli ve kullanım alanları belirlenilip envanteri çıkartılmıştır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Kıbrıs'ta Yapılan Önceki Çalışmalar

Flowers of Cyprus Plants of Medicine 2 ciltten oluşan eserin birinci cildinde 89, ikinci cildinde 91 yabancı bitkinin, Latince, İngilizce ve Rumca isimleri ve her bitkinin ayrıntılı deskripsiyonu, çiçek açma dönemleri, yetiştiği bölgelerin özelliği ve yüksekliği, tedavi edici özellikleri, ihtiva ettikleri kokulu yağ ve diğer elementlerin isimleri, Rumlar arasında kullanış tarzının bir özeti verilmektedir. Bu iki ciltlik kitap, bugünkü Kıbrıs bitki örtüsü ile ilgili en önemli kaynaklardan biridir (Georgiades, 1987; 1992).

Kuzey Kıbrıs'ta Yabancı Çiçekleri ve Tıbbi Bitkileri renkli olarak hazırlanan ilk eser olup Türkçe ve İngilizce isimleriyle sunulmuş, Kuzey Kıbrıs florasında mevcut olan 108 bitkinin, kullanım alanları ve botanik yönleri verilmiştir (Vehbi, 1991).

Kıbrıs adası tarihsel süreci içerisinde sayısız medeniyetlerin kültür izlerine ev sahipliği yapmış, 1571-1878 yılları arasında Osmanlı, 1878-1960 yılları arasında İngiliz İmparatorluğu (İmp.) tüm kültürel değerleriyle birlikte konuk etmiş bir coğrafyadır. Sesler, renkler, diller, dinler, ırklar ve kavimler geçmişi bu denli zengin bir birikimden beslenip gelen Kıbrıs Türk Folklorünü araştırmış ve konuyla ilgili olarak halkın yaşantısındaki gelenek ve görenekleri işleyen ilk ve kapsamlı bu yapıt halen günümüzde beğenilip takdir edilmektedir (İslamoğlu, 1994; 2004).

2 ciltten oluşan An Illustrated Flora of North Cyprus adlı eserde Kuzey Kıbrıs florası çalışılmıştır. Böylelikle, Kuzey Kıbrıs'ta yetişen ve bitki örtüsünün % 77'sini oluşturan 1041 değişik tür bitkinin, çizimlerle deskripsiyonu yapılmış, Latince, İngilizce, Türkçe isimleri verilmiş, isminin kökeni açıklanıp, kimler tarafından bulunup isimlendirildiğine dair bilgiler sunulmuş, yayılış alanları ve çiçeklenme dönemleri belirtilmiştir. Aroması, eğer varsa tıptaki önemi ve diğer özellikleri hakkında çok özet bilgiler verilmiş, yetiştiği bölge belirtilmiştir. Ayrıca Kıbrıs'a

özgü olanlar hakkında ve başka ülkelerden adaya ithal edilip de adada çoğalma ortamını bulanlar hakkında da açıklamalar yapılmıştır (Viney, 1994; 1996).

Kıbrıs Türk Mutfağı adlı yapıtında Kıbrıs Türk toplumunun yemek yeme alışkanlıkları, ülkemizde sıklıkla tüketilen yenilebilen yabancı bitkiler verilmektedir (Direktör, 1998).

Kıbrıs'ta Kokulu Bitkiler ve Bunların İhtiva Ettiği Kokulu Yağlar ve Sağaltıcı Özellikler adlı kitapda 27 değişik otsu bitki ve ağaç türünün morfolojik yapısı ve üretim kapasitesi, ihtiva ettiği çeşitli eterik yağlar, vitaminler, mineraller, kullanılış alanları ve şekilleri, tedavi edici özelliklerinin etki derecesi ve ticari alandaki değerleri incelenmiştir (Dedeçay, 1998).

Wild flowers of Cyprus doğal olarak ya da kültür olarak yetiştirilen yabancı bitkilere ait 110 familya kısaca incelenmiş ve kullanımı olan taksonlar not edilmiştir (Sfikas, 1998).

The Floral Charm of Cyprus içerisinde odunsu ve otsu 131 taksonun önemli botanik özellikleri, tanımları, araştırma alanındaki yayılışları ve bunların kullanım alanlarını anlaşılır bir şekilde özetlemiştir (Sinclair, 1998).

The Medical Plants of Cyprus isimli araştırmada 131 familya, 453 cins, 66 türün tıbbi özellikte olduğu tespit edilmiştir, bu türlerin 35 tanesi Kıbrıs endemik bitkilerindendir. En fazla tür içeren familyalar sırasıyla Asteraceae (66), Fabaceae (41), Lamiaceae (39), ve Apiaceae (29)'dır. Kitap içerisinde tıbbi özelliği olan bitkilerin fotoğrafları ve botanik özellikleri ile ilgili kısa bilgi verilmiştir (Zannetkoy Pandeli, 1998).

Edible Wild Plants of The Cyprus Flora Kıbrıs florasında bulunan yenilebilen 52 yabancı bitki için öncelikle kitabın ilk kısmında, toplanması sırasında gereken öneme değinmiştir. Daha sonra ise her bir taksonun İngilizce, Latince ve Yunanca isimlendirilmesi yapılarak, deskripsiyonu, habitatı, pişirme metodları, tıbbi

özellikleri ve çiçeklenme dönemine yer verilmiştir. Son kısımda ise bitkilerin İngilizce ve Latince isimlerine göre indeks hazırlanmıştır (Savvides, 2000).

Della ve diğ. (2006) Baf ve Limasol kasabalarındaki faydalı bitkileri belirleyebilmek için 37 köye gidilerek, 89 kaynak kişiyle görüşüp, 78 kullanımı olan bitki türü tespit etmiştir. Çalışma sonucunda gözlemlenen en önemli nokta bu konudaki bilgilerin yeni nesillere aktarılmasındaki azalışıdır.

Healthy Living in Cyprus eserinde sağlıklı yaşam için önemli doğal olarak bulunan yaklaşık 50 taksonun Türkçe, İngilizce, Yunanca isimlendirilmesi, botaniksel tanımları ve bunların kullanımlarını özetlemiştir (Khan, 2006).

Aromatic and Spicy Plants in Cyprus adlı eserde Kıbrıs'a ait aromatik ve baharat bitkileri tanıtılmıştır. Kitap 3 kısma ayrılmıştır; Birinci kısımda, Kıbrıs'ın doğal ve antropogenik özelliği, aromatik ve baharat bitkilerinin tarihçesi, Kıbrıs'ta aromatik ve baharat bitkileri ve onların ürünleri hakkında genel bilgi verilmiştir. İkinci kısımda ise aromatik ve baharat bitkisi olan 44 familyaya ait türlerin deskripsiyonu, üçüncü kısımda ise habitat tiplerine ait resimli ek bilgiler ve yetiştirme statülerinin tablolanmış şekli ek bilgi olarak sunulmuştur. Bunun yanı sıra sözlük, familya tespit anahtarı ve indeks ile sonlandırılmıştır (Hadjikyriakou, 2007).

The Red Data Book of The Flora of Cyprus Kıbrıs adasına ait endemik bitkileri, tehlike altında olan türleri, korunmaya ihtiyacı olan türleri ve yok olmak üzere olan türleri sistematik dizin olarak gruplandırıp, dizinde bulunan taksonların önemli botanik özelliklerini, deskripsiyonların, araştırma alanındaki yayılışlarını, kullanım alanlarını, ekonomiye katkılarını ve endemiklerin belirlenmeleri konularında veri tabanı oluşturmuşlardır (Tsintides ve diğ., 2007).

Medicinal and Poisinous Plants of North Cyprus adlı yayınında, Kuzey Kıbrıs bölgesinde doğal olarak yetişen çok sayıda yenilebilen şifalı bitkiler ile zehirli bitkileri araştırmış ve bu kapsamda 108 şifalı ve zehirli bitkiyi özet şeklinde not etmiştir (Uslu, 2007).

2.2 Faydalı Bitkiler

Faydalı bitkiler, halkın çevresinde bulunan bitkilerden çeşitli gereksinimlerini karşılamak üzere yararlanma ve kullanma olarak özetleyebiliriz. İnsanlara veya evcil hayvanlara yarar sağlayan bitkiler olarak anlaşılr. İlkçağlardan günümüze değin insanoğlu kendi yöresinde bulunan bitkilerden farklı amaçlarla, çeşitli şekillerde yararlanmıştır. Faydalı bitkileri; ilaç, gıda, baharat bitkileri, yakacak ve eşya olarak kullanılan bitkiler ve boyar maddeler olarak sınıflayabiliriz.

İlaç bitkileri; Hastalık tedavisinde veya hastalıklardan korunmak amacıyla kullanılan bitkilere ‘Tıbbi bitki’ denilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), 1980 yılında tıbbî bitkileri ‘bir veya daha fazla organıyla tedavi edici veya hastalıkları önleyici olabilen veya herhangi bir kimyasal farmasötik sentezin öncüsü olabilen bitki çeşidi’ olarak tanımlamıştır (Yapıcı ve diğ., 2009). Bitkilerle tedavi yöntemi tarih boyunca nesillerden nesillere aktarılan deneyim ve tedavi yöntemleri bu alandaki birikimleri oluşturmaktadır (Yapıcı ve diğ., 2009). Yöresel kültür birikimi ile primatların davranışından elde edilen bilgiler ilk kez 1989’da birleştirilmiş ve şempanzelerin bazı bitki türlerinin acı ve zehirli özünü antiparaziter amaçla yemeleri ile, bazı insanların da aynı bitkiyi kullanmalarından hareketle, bitkilere ait ekstrelerin kimyasal ve farmakolojik analizleri bunların antiparaziter aktivitede olduğunu göstermiştir (Onar, 2006). Hititler dönemi tıbbi tabletlerinde bulunan reçete formülleri üzerinde kayıtlı bitki adları bunun bir kanıtıdır (Baytop, 1984).

Bitkilerin, kimyasal içerik ve biyolojik aktivite yönünden incelendiği çalışmalarda, halk arasında tedavi amacıyla yararlanılanlara öncelik verilmesinin, modern tıpta ‘ilaç’ olabilecek maddelerin ortaya çıkarılma olasılığını arttırdığı bilinir. Tedavide kullanılmakta olduğuna dair herhangi bir kayıt olmayan bitkiler yerine, kullanılanların öncelikle ele alınıp değerlendirilmesi, zaman kaybının önlenmesi ve ekonomik olması nedeniyle de tercih edilir. Bugün tedavi alanında kullanılan digitoksin, efedrin, kinin, rezerpin, vinblastin, vinkristin gibi ilaç etken maddelerinin keşfini, halk arasında tedavi amacıyla kullanılan bitkileri ele alan etnobotanik araştırmalara borçluyuz (Onar, 2006).

Ülkemizde tıbbi önem taşıyan bitkilerden *Crataegus azarolus* L. (Alıç) Kıbrıs köylerinde taze filizleri veya bunların kurutulmuşu ateşi hızlıca düşürür, kurutulmuş meyvelerinden yapılan infüzyon ishali durdurur, tansiyonu düşürmek, mide bulantısını gidermek, düzensiz kalp atışlarını normalleştirmek, hem çiçeklerinin infüzyonu, hem de taze veya haşlanmış olarak yenen meyveleri ve bu meyvelerin haşlandığı sudan yapılan alıç macunu damar sertliğini önlemekte, kalbi güçlendirme durumlarında kullanılıyor (Georgiades, 1992; Dedeçay, 1998; Zannettoy Pandelli, 1998) ve *Juglans regia* L. (Adi ceviz) yapraklarından yapılan infüzyon uyarıcı, kan durdurucu, derideki yaralara faydalı ve meyve kabukları kaynatıldığında saçları kahverengiye boyuyor (Georgiades, 1987; Dedeçay, 1998; Zannettoy Pandelli, 1998; Khan, 2006) ilk akla gelenlerdendir.

Gıda bitkileri; Gıdasını avcılık ve toplayıcılık ile sağlayan tarih öncesi topluluklarda da yabani bitkiler önemli bir yer alıyordu. Bitki ve hayvan yetiştirilmesine geçilmesi ile beslenmede yabani bitkilerin önemi azalmış ise de kıtlık dönemlerinde halk yabani bitkilerden yine de yararlanıyordu. Birçok yabani bitkinin toprak üstü kısmı veya kökleri sebze olarak kullanılmaktadır. Bunlar çiğ veya pişmiş olarak yenilir (Baytop, 1999).

Ülkemizde yabani bitkilerin gıda olarak kullanılışı oldukça yaygındır. *Asparagus stipularis* Forssk (Ağrelli, Kuşkonmaz) (Georgiades, 1987; Khan, 2006) ve *Malva sylvestris* L. (Ebegümece) (Georgiades, 1992; Khan, 2006) önde gelenlerindendir.

Boyar madde; ‘Doğal Boyalar’ olarak da bilinen bitkisel ve hayvansal boyar maddelerdir. Eskiden kumaş veya dokumaların boyanmasında genellikle bitkisel kökenli boyar maddeler kullanılmakta idi (Baytop, 1999). Sentetik boyar maddelerin çevreye verdiği zarar göz önüne alındığında doğal boyaların önemi anlaşılmakta ve doğal boyaların kullanımının gerekliliği ortaya çıkmakta (Mert ve diğ., 1992), bu bağlamda boyar maddelere karşı olan ilgi artmaktadır. Bunun başlıca nedeni birçok bitkisel boyar maddenin renklerini ve parlaklıklarını uzun zaman korumaları yani özel deyimi ile haslıklarıdır (Baytop, 1999).

Baytop (1999) yaptığı araştırmaya göre; Boyacılık sanatının Osmanlı İmp.'nün ilk dönemlerinde kumaş boyacılığı bilhassa Bursa'da ileri durumda idi. Bu şehirdeki boya sanatkarlarının tümü Türk ve Müslüman idiler. 1641 yılından itibaren Hristiyanlar'ın da boyacılık sanatında çalışmalarına izin verilmiştir. Böylelikle Osmanlı Türkler'inin boyacılık sanatını sonradan yerleştikleri yerlerde öğrenmeyip ana vatanları olan Orta Asya'dan, öz sanatları olarak, beraberlerinde getirdiklerini öğreniyoruz.

Ülkemizde kullanılan boyar bitkilerinden birkaçı, *Matricaria chamomilla* L. (Mayıs papatyası, Adi papatya, Alman papatyası) (Georgiades, 1992) ve *Sambucus ebulus* L. (Bodurmürver) (Georgiades, 1992; Dedeçay, 1998) dur.

Baharat bitkileri; Yiyeceklere lezzet, çeşni ve aroma vermek amacı ile kullanılan bitkisel ürünler veya bunların karışımıdır. 19. yüzyılda bitkilerin içindeki aktif maddelerin keşfedilmesi ile birlikte yeni bir bilim dalı olan Aromaterapi (aromalı bitkilerde ve baharatta bulunan esanslarla tedavi) ortaya çıktı. Anason, kekik, ardıç, biberiye, nane, tarçın ve karanfilden elde edilen yağlar bakteri öldürücü, kan temizleyici, yaraları iyileştirici, asiditeyi dengeleyici vb. etkiye sahip oldukları saptanmıştır (Soner ve diğ., 2002; Toroğlu ve diğ., 2006).

Ülkemizde kullanılan bazı baharat bitkileri, *Laurus nobilis* L. (Akdeniz defnesi) (Georgiades, 1992; Dedeçay, 1998) ve *Coriandrum sativum* L. (Kişnişotu) (Hadjikyriakou, 2007) dur.

Yakacak olarak kullanılan bitkiler; Isınmak amaçlı yada fırınların yakılmasında kullanılan bitki odun kısımlarıdır.

Ülkemizde yakacak olarak kullanılan bitkilerin en başta gelenleri, *Acacia cyanophylla* Lindl. (Kıbrıs Akasyası) (Dedeçay, 1998) ve *Pistacia lentiscus* L. (Sakız ağacı) (Georgiades, 1992; Dedeçay, 1998) dur.

Eşya olarak kullanılan bitkiler; Sandalye, sele, sepet, düdük vb. eşyaların yapımında kullanılan değişik bitki kısımlarıdır.

Arundo donax L. (Kargıkamışı) (Meikle, 1985; Viney, 1996) ve *Typha domingensis* Pers (Semerci sazı, Aksaz) (Meikle, 1985; Viney, 1994) önemli bitkilerdendir.

2.3. Kuzey Kıbrıs Hakkında Genel Bilgi

2.3.1. Kuzey Kıbrıs'ın coğrafik konumu

Kıbrıs adası, Sicilya ve Sardinya'dan sonra Akdeniz'in üçüncü büyük adası olup, Kuzey Doğu Akdeniz bölgesinde kuzeye doğru Anadolu Platosu ve güneye doğru burnuyla Afrika tabakasının arasında yer alır. Komşuları Türkiye'ye 40 mil, Suriye'ye 70 mil, Mısır'a 260 mil uzaklıkta bulunmaktadır. 34° 33' - 35° 42' Kuzey enlemleri ile 32° 16' - 34° 36' Doğu boylamları arasındadır. Ada, Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarının geçiş noktası ve büyük uygarlıkların oluşturduğu merkezi bir noktada yer alır.

Akdeniz'in belli başlı deniz yolları olan boğazlar, Süveyş kanalı, Cebelitarık boğazı gibi üç önemli deniz geçidini kontrol eden bir mevkide yer alan Kıbrıs adasının 9.251 km² yüz ölçümü vardır. Kıbrıs adası, Kuzey ve Güney Kıbrıs olarak ikiye ayrılır. 3.355 km² (% 38) adanın kuzey bölümünde yer alan Kuzey Kıbrıs'ın sınırları içinde yer almaktadır.

Kuzey Kıbrıs yeryüzü şekilleri itibariyle; Karpaz yarımadasını içine alan ve Koruçam burnu ile Zafer burnu arasında uzanan dağlık alan (Beşparmak dağları), Kuzeyde Beşparmak dağları ile güneyde Karlı dağlar arasında uzanan, batısında Güzelyurt, doğusunda Mesarya ovalarının geniş yer kapladığı orta çukur alan, Kuzeyde kıyı boyunca uzanan, yer yer genişleyip daralan kıyı düzlüklerinin bulunduğu alan olmak üzere üç bölgeye ayırmak mümkündür.

Başkent Lefkoşa, adanın merkezinde yer almakta olup, Kuzey ve Güney Kıbrıs arasındaki sınır Lefkoşa'dan geçmektedir.

Kıbrıs adasının kuzeyde kalan kısmı olan Kuzey Kıbrıs çalışma alanımızı oluşturmaktadır. Çalışma alanının coğrafik konumu, adı ve kuruluşu, iklimsel özellikleri, bitki örtüsü ve florası aşağıda sırayla açıklanmaktadır (Kıbrıs-Kuzey Kıbrıs jeolojisi).

2.3.2. Adı ve kuruluşu

Ada eski çağlardan itibaren sırasıyla Hititler, Eski Mısırlılar, Antik Yunanlılar, Roma, Bizans İmp., Venedik ve Osmanlı Devleti medeniyetlerinin yönetimine girmiştir. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin yenilmesi sonucu ada Birleşik Krallığın yönetimine geçti. 1923'te Lozan Barış Antlaşması imzalanarak, Birleşik Krallığın ilhakı tanındı.

1931'den itibaren başlatılan Kıbrıs Rumları'nın Enosis'i (Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleştirilmesi projesi) hayata geçirmesi üzerine 1974 yılında gerçekleştirilen Kıbrıs Harekatı sonrasında 1976'da Kıbrıs Türk Federe Devleti kurulmuştur.

15 Kasım 1983'de Kıbrıs Türk Federe Devleti meclisi Self-determinasyon (kendi kaderlerini tayin hakları) hakkını kullanarak oybirliği ile aldığı bir kararla, Kuzey Kıbrıs'ı ilan etmiştir (Güler, 2004).

2.3.3. Çalışma alanının iklimsel özellikleri

Kuzey Kıbrıs makro iklim sınıflandırılmasına göre 'yarı kurak' olarak adlandırılan iklim kuşağında yer alır. Aynı zamanda bir Akdeniz adasında yer almasından dolayı yazları sıcak ve kuru, kışları ılık ve az yağışlı geçtiğinden Akdeniz İklimi görülür.

Bir ada ülkesi olan Kuzey Kıbrıs'ta genel olarak rüzgar, yörelerin topoğrafik özelliğine göre farklı yönlerden eser. Bununla birlikte Kuzey Kıbrıs genelinde hakim yön batıdır. Yıllık ortalama rüzgar şiddeti ise 2.8 m/sn'dir. Bulunduğu enlem derecesinden dolayı güneşlenmenin fazla, güneş enerjisinin bol olduğu Kuzey Kıbrıs'ta yaz aylarında ortalama günün 12 saati güneşlidir. Kış aylarında bu değer ortalama 5 saat dolayındadır.

Kıbrıs'ın her tarafının denizlerle kaplı olmasından dolayı denize yakın bölgelerde ve kıyılarda nemli bir hava hakimdir. Dağın eteklerinde dağlardan inen havanın bıraktığı esintiye rastlanırken, iç kesimlerde, özellikle de Mesarya ovasında, kuru bir hava hakimdir (Yorgancı, 2004).

a-Sıcaklık

Kuzey Yarım Kürede, Sıcak Kuşağın sona erdiği (30° kuzey enlemi) ve Ilıman Kuşağın başladığı bölgede yer alır. Tam olarak 35° Kuzey enlemi Kıbrıs'ın ortasından geçmektedir. Ilıman kuşakta yer almasına rağmen, sıcak kuşağın etkisi altında kalır.

Kuzey Kıbrıs'ın yıllık ortalama hava sıcaklığı 19.0 °C'dir. Yıl boyunca en sıcak ay genellikle temmuz-ağustos aylarıdır. Bu dönemlerde hava sıcaklığı gündüz saatleri (gölgede) 37.0°C-40.0°C arasında seyrederek. Yılın en soğuk ayı genellikle ocak ayı olup gündüz saatleri hava sıcaklığı 9.0°C-12.0°C arasında ve yılın en soğuk geceleri de çoğunlukla bu ayda yaşanır. Böyle gecelerde hava sıcaklığının düşmesi ile birlikte toprak yüzeyi sıcaklığı da özellikle iç kesimlerde 0.0°C'nin altına düşerek yer yer don olaylarına neden olur (Yorgancı, 2004).

b-Yağış

Yıl içerisinde yağışların yağmur şeklinde olmasına rağmen, bazı yıllarda yükseltinin fazla olduğu alanlarda şubat ve aralık aylarında Beşparmak Dağı veya

Troodos Dağları'nda kar yağışları yaşanmaktadır. Ancak kar örtüsünün kalınlığı fazla olmadığından, kar en fazla 3-4 gün yerde kalabilmektedir (Yorgancı, 2004).

2.3.4. Çalışma alanı florası

Kıbrıs küçük bir ada olmasına rağmen bitki örtüsü bol ve çeşitlilik gösterir. Buna neden olan faktörler iklim, yükseklik ve toprak verimliliğidir. Dağların bol yağmur aldığı serin kesimlerde bitki örtüsü oldukça zengindir. Buna karşılık yağmurun az ve sıcaklığın da yüksek olduğu iç kesimlerde ise bitki örtüsü fakirdir. Bu bağlamda genel görünüşü bozktır.

Kıbrıs'taki doğal bitki örtüsünü dört grupta inceleyebiliriz;

a-Ormanlar: Troodos Dağları'nın büyük bir kısmı ile Beşparmak Dağları'nın kuzeye bakan yamaçları ormanlarla kaplıdır. En yaygın bitki grubu kozalaklılardır (örn. Kızıl çam (*Pinus brutia*), Servi (*Cupressus sempervirens*)). Ormanların % 90'ı Kızıl çamdır. Toplam orman alanı ise 1700 km²'dir. Bu da adanın % 19'u demektir. Öte yandan genel olarak ilkçağın başlangıcında keşif ormanlarla kaplı olduğu, fakat bakır ve gümüş madenlerinin işletilmesi, gemi inşaatı ve Mısır gibi ormanları olmayan ülkelere yapılan odun ihracatı yüzünden ormanlarının büyük tahribata uğradığı bilinmektedir.

b-Makiler: Akdeniz iklim bölgelerinde, asli orman örtüsünün tahribatından sonra özellikle kıyı bölgelerinde gelişmiş 1-2 m yüksekliğinde, daima yeşil kalan, bodur tipte bitki topluluklarıdır. En güzel örnekleri Kuzey Kıbrıs'ta Yenierenköy ve Dipkarpaz kırsal alanlarında, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nde (G.K.R.Y.) ise Ağratur bölgesinde görülür. Zeytin (*Olea europaeae*), Mersin (*Myrtus communis*) bu grupta bulunmaktadır.

c-Garigler: Makilerin tahrip edilmesiyle araziye sonradan yerleşen, daha kurak ve daha fakir toprakların vejetasyonudur. Boyları 50 cm ve 1 m arasında değişir. Toprak-bitki arasındaki su ilişkisini dengede tutabilmek için büyük olan kış yapraklarını, küçülmüş olan yaz yaprakları ile değiştirerek terleme yüzeylerini azaltıp Kıbrıs'ın yaz sıcaklarına dayanır. Kekik (*Origanum majorana*), Çalı

(*Sarcopoterium spinosum*) en tipik örnekleridir. Beşparmak Dağları'nın güney yamaçlarında, Gazimağusa, İskele, Geçitkale üçgeninde ve Mevlevi civarında yaygındır.

d-Bozkırlar (Stepler): Yağışların az olduğu bölgelerde kendisini gösteren tek yıllık ot topluluğu doğal bitki örtüsüdür. Bu alanlarda ağaçlar seyrek. Bitki örtüsü daha ziyade çeşitli çayır ve yumrulu (soğanlı) bitkilerdir. Step bitkileri sonbahar ve kış yağışları ile birlikte yeşerir, fakat 2-3 ay içerisinde sıcaklarla birlikte kuruyup yok olurlar. Ebegümesi (*Malva sylvestris*), Kavcar (*Ferula communis*) en tipik örnekleridir (Yorgancıoğlu, 2010).

Kıbrıs'ın birçok bitki türü, özellikle endemikler, küçük ve az popülasyonlar olduklarından, nadir olarak kabul edilirler. Bu türlerin birçoğunun nesli, insan etkisi nedeniyle tehlike altındadır. Geçmiş yıllardan itibaren, özellikle tarımdaki değişikliklerle (tarım ilaçlarının ve gübrelerin aşırı kullanımı), turizm aktivitelerinin hızlı artışı, dağlardaki yol ağının genişlemesi, doğal alanların kentleşmesine ve doğal alanlar içerisindeki çeşitli yapılaşmalara (askeri aktiviteler, madencilik, golf sahaları vb.) bağlı olarak da bu tehlikeler artmıştır. Belirli kriterlere göre Kıbrıs florasının koruma statüsünü değerlendiren Uluslararası Çevre Koruma Ortaklığına (IUCN) göre; 'Kıbrıs Florası Kırmızı Kitabı'nda, 23 tür bölgesel olarak yok olmuş, 46 tür kritik olarak tehlike altında, 64 tür tehlikede, 15 tür tehlike sınırında, 128 tür hassas özellikte ve 45 tür veri yetersizliği yaşamaktadır.

Kıbrıs florasının altı türü *Astragalus macrocarpus* subsp. *lefkarensis* (Geven), *Centaurea akamantis* (Kantaron), *Delphinium caseyi* (Hezaren çiçeği), *Erysimum kykkoticum* (Şebboy), *Salvia veneris* (Değirmenlik adaçayı), *Scilla morrisii* (Solgun mavi yıldız) Akdeniz adalarındaki en tehlikede olan elli bitkiyi gösteren IUCN yayınına girmiştir. Ayrıca, Kıbrıs florasına ait 18 tür Avrupa Habitat Direktifi (92/43/EEC) Ek 1'e dahil edilmiştir. Son olarakta Kıbrıs florasına ait 26 tür Avrupa Yaban Hayatı ve Doğal Habitatları Koruma Konvansiyonu (Bern Konvansiyonu) Ek 2'ye dahil edilmiş ve ciddi şekilde koruma altına alınması önerilmiştir.

2.3.5. Çalışma alanında bitkisel üretim

Adada en büyük endüstri tarımdır ve Kuzey Kıbrıs'ta bu geçerlidir. Kuzey Kıbrıs'ta tarım iki türlü yapılmaktadır. Yağmura dayalı veya kuru toprak tarımı ile tahıl ürünleri, hayvan yemi olan saman, tütün, zeytin, keçiboynuzu, badem ve şaraplık üzüm yetiştirilir. Sulama tarım ile narenciye, kışın yaprakları dökülen ağaçların meyveleri, patates, sebze, sofralık üzüm ve muz yetiştirilir. Kuzey Kıbrıs'ta 1,5 milyon zeytin ağacı vardır ve sadece birkaçı bahçede yetiştirilmektedir. Süs bitkisi olarak yetiştirilen ağaçlar bütün Kuzey Kıbrıs'ta özellikle kıyı kesimlerinde keçiboynuzu ve diğer ağaç türleriyle birlikte görülür. Kuzey Kıbrıs, şarap üreticiliği konusunda da önemli bir geçmişe sahiptir ve tahıldan sonra en önemli üreticiliği şarap konusundadır. Özellikle Karpaz bölgesi ve Girne'deki dağlık bölge şarap üreticiliği konusunda meşhurdur. Kara üzüm ve az ölçüde de beyaz üzüm yetiştirilir. Bu üzümler genellikle şarap üretimi için kullanıldığı gibi kurutulmuş üzüm olarak ve alkol üretiminde de büyük ölçüde kullanılır. Şarap üretimi genellikle köylerde ve modern cihazlara sahip olan kooperatiflerce yapılır (Yorgancıoğlu, 2010).

Adadaki tabiatın bu özelliği, birçok sebze ve meyve çeşidinin hatta tropik muz ve avokado yanında soğuk iklimlerde yetişen elma ve kirazın da yetişmesine imkân sağlar.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

2007-2010 yılları arasında flora envanter çalışmaları sırasında kırsal kesimde yaşayan halk ile görüşmeler yapılarak doğal olarak yörede yetişen faydalı bitkiler hakkında bilgi toplanmış ve kullanım reçeteleri elde edilmiştir. Ayrıca bu konuda köy ve kasaba pazarları gezilerek yerel halkla karşılıklı söyleşilerde bulunulmuş, yöre halkının tecrübeleri kaydedilmiş ve halk tarafından tıbbi, yiyecek, eşya, baharat, boya ve kozmetik, yakacak, yapı malzemesi ve diğer amaçlar için kullanılan bitkiler belirlenmiştir. Çalışma, 4 kasaba ve 11 köyde bulunan 64 kaynak kişiyle görüşülüp anket (Ek 3) uygulanarak hazırlanmıştır. Standart anket formlarında yer alan sorular sorularak bilgiler toplanmıştır. Bu bilgiler; bitkinin lokal, ingilizce, ticari, bilimsel adı ve familyası, yetiştiği bölge ve özellikleri, hangi kısmının, hangi amaçlarla (gıda, ilaç, eşya vb.) ve ne şekilde hazırlanarak (dekoksasyon, infüzyon, lapa veya merhem, kuru veya taze formda) hangi etkiyi elde etmek amacıyla kullanıldığı sorgulanarak kaydedilmiştir. Buna göre bitkinin bilimsel ve yöresel adları, yetiştiği bölge ve yerin özellikleri, orijini, kullanım alanları, kullanılan kısımları ve kullanış şekli araştırılmış ve kayıt edilmiştir.

Araştırma yapılan bölgeler başta Lefkoşa kasabası olmak üzere buraya bağlı Gaziköy, Gönyeli, Kalavaç, Mineraliköy, Yeniceköy. Gazi Mağosa kasabası ve oraya bağlı Beyarmudu, İskele, Vadili, Yeni Erenköy. Güzelyurt kasabası ve oraya bağlı Tepebaşı. Girne kasabası ve oraya bağlı Lapta'yı kapsamaktadır.

Fotoğrafları çekilerek doğadan toplanan bu bitkiler, usulüne uygun şekilde kurutularak herbaryum örnekleri haline getirilmiştir. Materyalimizi oluşturan bu herbaryum örnekleri Kıbrıs florasıyla ilgili eselerden (Meikle, 1977; 1985; Viney, 1994; 1996) yararlanılarak bitkilerin teşhisleri yapılmış, bilimsel adları saptanmış ve bilimsel tanımları yapılmıştır. Herbaryum örnekleri Yakın Doğu Üniversitesi Yer, Deniz, Atmosfer ve Çevre Bilimleri Enstitüsü Herbaryum Merkezi'nde saklanmaktadır. Bu bitkiler, çalışmamızın bulgular bölümünde Herbaryum'un Uluslararası herbaryumlar birliğine göre alınmış kodu 'NEUN' ve numarası ile birlikte belirtilmiştir. Ancak bazı örnekler, daha önce ilgili lokalitelerden

toplandığından ve herbaryumda mevcut olduğundan dolayı ilgili bölgede varlığı ‘GÖZLEM’ olarak kaydedilmiştir.

Bulgular kısmında Kuzey Kıbrıs’ta kullanılışı olan bitkilerin bilimsel adı (familya ve familyaya ait türler alfabetik sırada), herbaryum numarası, yöresel isimleri (halk tarafından bilinen), bitkinin morfolojik özellikleri, tanımı, Kuzey Kıbrıs’taki yayılışları, kullanılan kısımları, kullanılış şekli ve amaçları ile birlikte kaynak kişiler belirtilmiştir. Kaynak kişiler numaralandırılarak, sayısı verilmiştir. Ayrıca bu bitkilerin familyalar altında Latince ve Türkçe isimleri Ek 4a’da, bu tabloda yer alan bitkilerin Latince isimleri de alfabetik dizinde Ek 4b’de verilmiştir.

4. BULGULAR

1. Familya: Agavaceae

Tür: *Agave americana* L. GÖZLEM

Yöresel ismi: Sarı sabır, Alö

Yöresel ismi, Alö olarak bilinmesi, *Aloe vera* L. ile karıştırıldığını ve yanlış bilindiğini göstermektedir (Tanker ve diğ., 2007).

Bitkinin tanımı: Yaprakları etli, lanseolat ve kenarları dişli. Çiçekler bir sapın ucunda panikula durumunda, yeşilimsi-sarı renkte. En az 10 yılda (genellikle daha fazla) temmuzdan sonra bir kez çiçek açar ve bitki çiçek açtıktan sonra ölür.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Kurak taşlık alanlarda görülür. Acıya karşı olan sabrı simgelediğinden özellikle mezarlıklara ekilmiştir. Salamis.

Kullanılan organ: Bitkinin tamamı.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Vücutta oluşan yanıklara yaprağı içerisindeki sıvı sürülüyor.

Bu kullanım şekli *Aloe vera*'nın kullanımını tarif ediyor (Tanker ve diğ., 2007).

Kullanılış şekli ve amacı 2: Tarla sınırlarını belirlemek maksadı ile dikilir.

Kaynak kişiler: 12, 40

2. Familya: Amaranthaceae

Tür: *Amaranthus graecizans* L. ssp. *graecizans* NEUN, 707

Yöresel ismi: Horoz ibiği, Lindo

Bitkinin tanımı: 1 m kadar boylanabilen, çiçekleri grimsi-yeşil görünen, dik büyüyen tek yıllık otsu bir bitkidir. Çiçeklenme periyodu haziran-ekim.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Kıraç yerlerde yetişir. Girne.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Tohumları ezilerek salçalarda baharat olarak kullanılıyor.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Yiyecek olarak kullanılır, gövde ve yapraklarının yahni şeklinde yemeği yapılır.

Kaynak kişiler: 34

3. Familya: Amaryllidaceae

Tür: *Narcissus tazetta* L. GÖZLEM

Yöresel ismi: Nergis, Zeren

Bitkinin tanımı: Yapraklar 4-6 adet ve şerit şeklindedir. Çiçekler uzun bir sapın ucunda 2-5 adet ve şemsiyeye benzer halde dizilmiştir. Meyve 3 bölmeli bir kapsula olup, tohumlar yarı küremsi şekilde ve siyah renktedir. Çiçeklenme dönemi, kasım-şubat.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Kireçtaşı olan bölgelerde yayılış gösterir. Karpaz, Tatlısu- Geçitköy göleti, Kayalar-Sadrazamköy arası.

Kullanılan organ: Çiçekler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Çiçeklerinden yapılan çay sigiller üzerine pamukla sürülür.

Kaynak kişiler: 25

Tür: *Pancratium maritimum* L. NEUN, 2305

Yöresel ismi: Kum zambağı

Bitkinin tanımı: Büyük soğanlı çok yıllık otsu. Yapraklar uzun ve linear şeklinde, çiçekler uçta şemsiye durumunda, beyaz renktedir. Çiçeklenme dönemi, ağustos-ekim.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Sahil şeritlerinde görülür. Salamis, Boğaz, Akatu.

Kullanılan organ: Soğanlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Soğanları iyice ezilerek suyu çıkarılır ve zehirlenmiş (özellikle mantar) kişiye kusturucu olarak içirtilir.

Kaynak kişiler: 38

4. Familya: Anacardiaceae

Tür: *Pistacia atlantica* Desf. NEUN, 263

Yöresel ismi: Çitlemik

Bitkinin tanımı: Güzel kokulu ve heybetli görünüşlü, yüksekliği bulunduğu yere göre 10 m veya daha fazla olabiliyor. Görünüşü yuvalak bir çadır biçimini andıran ve dalları yayılarak büyüyor. Kokulu ve parlak koyu yeşil yaprakları, ayrı ayrı yeşilimsi dalcıklar üzerinde bulunan erkek ve dişi çiçekleri şubat-nisan aylarında açılır.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Sahil şeridinden dağların yüksek seviyelerine kadar yayılış gösterirler. Gazi Mağosa.

Kullanılan organ: Meyveler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Meyveleri 'Çitlemitli bitta', 'Çitlemit şekerlemesi' veya macunu yapılmasında kullanılır.

Dövülmüş çitlemit meyvesi hamura ilave edilerek iyice yoğurulur. Hamura dairesel şekil verilir ve tam ortadan ikiye katlanır. Bu haliyle fırına verilir. Çitlemitle yağ konduğu için çitlemitli hem gevrek hem de lezzetli olur. Eğer biraz bekletildikten sonra ikinci kez fırına verilirse peksemet elde edilir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Tuzlanıp fırında kızartılmışı çerez olarak yenir.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Baharat olarak yemekler de kullanır.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Havanda dövülerek kaynayan su içine atılıp karıştırılır. Kabuk kısmı sert kısmından ayrılınca indirilir. Sert kısımlar çökelek olarak ayrılır. Sulu kısmı tamamen yağlanır. Böylece çorba yapımında kullanılır ve oldukça besleyicidir.

Kullanılış şekli ve amacı 5: Kıbrıs Rum'lar 'Lüganigo' denilen domuz etinden yapılan sucukta da kullanılır.

Kaynak kişiler: 11, 23, 40

Tür: *Pistacia lentiscus* L. NEUN, 2280

Yöresel ismi: Şinya, Şinno, Mastik, Çitlemit

Bitkinin tanımı: 1-5 m boyunda, herdem yeşil küçük ağaç ve çalı. Yapraklar paripinnat. Kaliks 5 parçalı, petaller yok. Meyve bir tohumlu drupadır. Çiçeklenme dönemi, şubat-mayıs.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Sahil şeridinden dağların yüksek seviyelerine kadar yayılış gösterirler. Girne'den Karpaz'a kadar görülür.

Kullanılan organ: Bitkinin tamamı.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Birkaç şinya yaprağı kaynatıldıktan sonra, pamuk yardımıyla elde edilen sıvıdan göze sürüldüğünde, göz çapaklanmasına ve göz bulantılarına iyi gelir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Dalları ve kökleri yakacak olarak kullanılır, tez sönmeyen bir oduna sahiptir.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Yaprak ve dalları fırındaki ete lezzet vermek için yakılır.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Meyveleri tuzlanıp fırında kızartıldıktan sonra kuru yemiş olarak tüketilir.

Kullanılış şekli ve amacı 5: Genç sürgünleri yeni açıldıkları dönemde toplanarak turşu yapılmaktadır. Toplanan uçlar 3 gün suda bekletilir. Sonra çıkarılır ve kurumaya bırakılır. Kuruduktan sonra sirkeye konur ve tüketileceğimiz zamana göre, yani erken bir zamanda tüketilecekse az miktarda, uzun bir zamanda tüketilecekse çok miktarda tuz ilave edilir. Bu durumda bir hafta bekletilerek ‘Çitlemit turşusu’ servise hazır hale gelir.

Kullanılış şekli ve amacı 6: Meyveleri ‘Çitlemitli bitta’, ‘Çitlemit şekerlemesi’ veya macunu yapılmasında kullanılır. Dövülmüş çitlemit meyvesi hamura ilave edilerek iyice yoğurulur. Hamura dairesel şekil verilir ve tam ortadan ikiye katlanır. Bu haliyle fırına verilir. Çitlemitle yağ konduğu için çitlemitli hem gevrek hem de lezzetli olur. Eğer biraz bekletildikten sonra ikinci kez fırına verirse peksemet elde edilir.

Kullanılış şekli ve amacı 7: Dallarından sepet örülür.

Kaynak kişiler: 10, 23, 24, 40, 45

Tür: *Pistacia terebinthus* L. NEUN, 2236

Yöresel ismi: Menengiç, Çitlemit ağacı

Bitkinin tanımı: Kışın yaprağını döken, koyu-gri kabuklu çalı veya 4 m. ve daha fazla boylanabilen küçük ağaçtır. 20 cm uzunluğundaki yaprakları 2-5 çift temiz-yeşil renkli yaprakçık ve genellikle bir uç yaprakçıktan oluşur. İnce etli meyve oval 5-7 mm uzunluğunda, önceleri kırmızı fakat olgunlaşınca kahverengi veya mavi-siyah renklidir. Çiçeklenme periyodu mart-nisan.

Kuzey Kıbrıs’taki yayılışı: Sahil şeridinden dağların yüksek seviyelerine kadar yayılış gösterir. Kalavaç, Karpaz.

Kullanılan organ: Taze sürgünler ve yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Mide ağrıları için yapraklarından çayı yapılır.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Taze sürgünleri çiğ olarak salata halinde veya pişirilerek yenir.

Kaynak kişiler: 42

Tür: *Rhus coriaria* L. GÖZLEM

Yöresel ismi: Sumak

Bitkinin tanımı: 2-3 m kadar boylanabilen herdem yeşil bir çalıdır. Yaprakları tüysüdür ve her bir yaprak 9-15 yaprakçıktan oluşmaktadır. Çiçekler terminal veya yan durumlu salkım vaziyetinde kurullar oluştururlar. Çekirdekli sulu meyveleri 4-6 mm çapında, yandan basık küremsi biçiminde olup kırmızı renkte ve buruk ekşi lezzetindedir. Çiçeklenme dönemi, haziran-temmuz.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Önceleri geniş bir dağılımı vardı şimdi yetişmiyor. Trodos Dağları.

Kullanılan organ: Meyveler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Gözün sulanmasını gidermek için kaynatılmış suyu pamuk yardımıyla sürülerek kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Sumak meyvelerinden çocukların karın ağrısı için yakı yapılır.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Meyveler tansiyon düşürücüdür.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Suda kaynatılmasından elde edilen 'Sumak pekmezi', ishali durdurmak için kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 5: Baharat olarak kullanılır.

Kaynak kişiler: 8

Tür: *Schinus molle* L. NEUN, 5982

Yöresel ismi: Yalancı karabiber ağacı

Bitkinin tanımı: 10 m kadar boylanabilen, herdem yeşil ağaç. Dallar aşağı doğru sarkık duruşlu. Yapraklar pinnat, çiçekler sarı renklidir. Meyveleri küre şeklinde ve kırmızı renktedir. Çiçeklenme dönemi, nisan-ağustos.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Alçak kesimlerde görülür. Lefkoşa-Yılmazköy yol kenarları.

Kullanılan organ: Meyveler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Meyvelerinin kokulu tohumları öğütülerek, mutfaklarda yemeklere çeşni vermek için, baharat amaçlı olarak kullanılır.

Kaynak kişiler: 47

5. Familya: Apiaceae/Umbelliferae

Tür: *Ainsworthia trachycarpa* Boiss. GÖZLEM

Yöresel ismi: Alçabiten

Bitkinin tanımı: Dik, tüylü, tek yıllık 70 cm kadar boylanan bir bitkidir. Kırışik gövdeli ve uzun dallar söz konusudur. 3-5 loblu pinnat yapraklar, 10-25 eşit olmayan yapıda çiçekler, düz-oval şekilde meyveler 4 mm uzunluğundadır. Çiçeklenme dönemi, nisan-mayıs.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Tarlalarda, yol kenarlarında görülür. Lapta-Mersinlik.

Kullanılan organ: Meyveler.

Kullanılış şekli ve amacı: Meyvesi taze iken yenilir.

Kaynak kişiler: 38

Tür: *Apium graveolens* L. NEUN, 622

Yöresel ismi: Kereviz

Bitkinin tanımı: Pinnat yapraklı iki veya çok yıllık otsu bitkidir. Gövde köşeli ve derin kanallı. Sepaller küçük veya yok. Petaller beyazımsı. Meyve basık, kaburgalıdır. Çiçeklenme dönemi, mayıs-haziran.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Hendek ve bataklık gibi yerlerde sulu bölgelerde bulunur. Yayla, Alayköy, Çamlıbel, Lapta.

Kullanılan organ: Yapraklar ve çiçekler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Taze ve kurutulmuş yaprakları çorbalarda, et sularında çeşni olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Çiğ olarak salatada yada haşlanarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 3: 'Kereviz turşusu' yapılır.

Sirke yada su isteğe bağlı olarak üzerine birkaç diş sarmısak eklenilerek bir hafta kadar bekletildikten sonra servise sunulur.

Kaynak kişiler: 10, 30

Tür: *Coriandrum sativum* L. NEUN, 3500

Yöresel ismi: Golyandro, Koriander

Bitkinin tanımı: 50 cm kadar dik büyüyen aromatik bir bitkidir. Taban yapraklar 5-7 basit yapıda, oval, dişli yaprakçık şeklinde. Çiçekler 3-7 arası değişiyor, her bir semsiyede 5 çiçek bulunmakta, beyaz ve sonrasında pembe renkli olabiliyor, 3-5

silindir yapılı braktelere sahiptir. Meyve 3 mm boyunda, hoş bir kokuya sahiptir. Çiçeklenme dönemi, haziran-temmuz.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Yol kenarlarında, nemli yerlerde yetişebiliyor. Kalavaç, Değirmenlik.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Taze ve kurutulmuş yaprakları çorbalarda, et sularında çeşni olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Salatada çiğ olarak yada haşlanarak kullanılır.

Kaynak kişiler: 29

Tür: *Crithmum maritimum* L. NEUN, 2550

Yöresel ismi: Girdama, Kaya kuruğu

Bitkinin tanımı: Yayılarak kümeler halinde gelişen uzun ömürlü bitki sert gövdeli ve etlidir. Pinnat yapraklar dar, şemsiye şeklinde çiçekler, uzun saplar üzerindedir. 15-20 kadar yeşilimsi-sarı çiçeğe sahip olup, 6-9 mm kadar olan meyveler olgunlaşınca kolaylıkla 2 merikarpa bölünebiliyor. Çiçeklenme dönemi, temmuz-kasım.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Sahil kenarlarında görülür. Girne, Çamlıbel.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Özellikle turşusu yenildiğinde pürгатif etkilidir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: 'Girdama turşusu' yapılır.

Toplanan girdamalar kuru ve istenmeyen parçalarından ayklanır. 2-3 gün bekletilir. Yeterince buruşunca kaynayan su içine atılıp 2 dk sonra çıkarılır ve süzölmeye bırakılır. İyice süzölmünce kavanozlara yerleştirilip üzerini örtecek kadar sirke dökölür. 15 günde yenecek kıvama geliyor.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Gövde, yaprak ve çiçekleri omlet yapımında kullanılır.

Kaynak kişiler: 8

Tür: *Daucus carota* L. ssp. *maximus* (Desf.) Ball. NEUN, 6544

Yöresel ismi: Havuç

Bitkinin tanımı: Kaba yapılı, iki yıllık, boyu 1 veya 2 m olabilen aromatik bitkidir. Çiçekler çok dallı şemsiye şeklinde içe doğru dönüktür, beyaz veya pembe renklidir. Meyve 3-5 mm uzunluğunda ve sıra halinde yaygın, 15 mm uzunluğunda tüylere sahiptir. Çiçeklenme periyodu nisan-eylöl.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Heryerde yetişebilir. Girne.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış şekli ve amacı: Hemoroid tedavisinde kullanılır.

Kaynak kişiler: 23

Tür: *Eryngium creticum* L. NEUN, 6389

Yöresel ismi: Kazayağı, Bangallo, Katır ayağı, Mangolla, Spangallo

Bitkinin tanımı: Sert yayılabilen 50 cm boyunda iki yıllık bir bitkidir. Üst kısmı metalik mavi renkte salkım çiçek kümesine sahiptir. Yapraklar dar dikenli parçalara ayrılmıştır. Çiçeklenme periyodu mayıs-kasım.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Tarlalarda, çorak arazilerde ve 500 m kadar olan tepelerde bulunur. Girne.

Kullanılan organ: Bitkinin tamamı.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Gövde çiğ olarak temizlenip yenildiğinde verem hastalığına iyi gelir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Tohumları afrodizyak etkilidir.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Etli kökleri yılan sokmalarına karşı ısırılan yere sürülerek kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Turşusu iştah açıcı olarak kullanıldığı gibi bağırsak solucanlarını düşürmekte de faydalıdır.

Kullanılış şekli ve amacı 5: 'Kazayağı turşusu' yapılır.

Bitki, çiçek kısmı dağılmayacak şekilde köküyle birlikte topraktan kesici bir alet yardımıyla çıkarılır. Yaprakların ağza batacak şekilde dikenli olanları atılır. İyice yıkanan bitkiler bir beze serilerek gölge bir yerde suyu kuruyana kadar bekletilir. Kuruyan bitkiler cam bir kaba alınarak üstlerini örtecek miktarda sirke ve 1-2 kaşık tuz ilave edilir. 7-10 günün sonunda elde edilir.

Kullanılış şekli ve amacı 6: Haşlanarak kuru bakla ve kuru fasülye ile zeytinyağlı salatası yapılabildiği gibi salçalı yemekler içerisinde de pişirilmektedir. Ayrıca yumurta ve çiğ patatesle (küçük küçük kesilmiş) çilbir şeklinde yemeği yapılır.

Kaynak kişiler: 1, 21, 23, 26, 30

Tür: *Eryngium glomeratum* Lam. NEUN, 2077

Yöresel ismi: Kaz ayağı

Bitkinin tanımı: Bir yıllık 50-80 cm boyunda dikenli yaprakları olan kalın köklü bitkidir. Baş kısmı 1 cm genişliğinde kirli beyaz renkte. Çiçeklenme dönemi, ağustos-ekim.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Kuru tarlalarda, tepelerde görülür. Lapta'nın alt, Girne'nin üst kısımları.

Kullanılan organ: Taze gövdeler ve yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Haşlanarak yemeği yapılır, zeytinyağı ve limon suyuyla servis edilir.

Kaynak kişiler: 38

Tür: *Ferula communis* L. NEUN, 1867

Yöresel ismi: Kavcar

Bitkinin tanımı: Tüysüz 4 m boyunda dikey büyüyen 10 cm aralıklarla gövdeleri olan çok yıllık bir bitkidir. Çiçekler birçok sap üzerinde şemsiye şeklindedir. Meyve açık kahverengi düz ve üzerinde 3 yırtık vardır. Çiçeklenme periyodu mart-mayıs.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Yol kenarlarında da rahatlıkla görülebilir. Karpaz.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Bacağı kırılan herhangi bir hayvanın kırılmış olan bacağı bitkiden 4 çubuk kesilip kırık bölge bağlanarak tedavi edilir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Sürgünleri yenildiğinde gebe koyunların düşük yapmasına neden olur.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Yeşilken çorba yapımında baharat olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Balıkçıların gerek üzerine oturmaları gerekse içerisine lambalarını yerleştirip suya bırakabilecekleri şekilde yada eskiden süt sağmada üzerine oturmak için kullanabilecek tabureler yapılır diğer adı ise 'Tavli' olarak bilinir. Bıçak ile sert kısmı kesilir sonra odunla yada şinya sürgüsü ile delinerek çapraz olarak bağlanılarak yapılır.

Kullanılış şekli ve amacı 5: Ölü ufak parçalar halinde kesilerek şişe mantarı yapılır.

Kaynak kişiler: 11, 33, 40, 51

Tür: *Foeniculum vulgare* Mill. ssp. *piperitum* (Ucria) Coutinho NEUN, 1868

Yöresel ismi: Rezene, Raziyan, Maraho, Maraha, Rezyane, Rezgane, Dereotu, Kavcar

Yöresel ismi, Dere otu olarak bilinmesi, *Anethum graveolens* L. ile karıştırıldığını ve yanlış bilindiğini göstermektedir (Baytop, 1994). Kavcar olarak bilinmesi *Ferula communis* L. ile karıştırılmaktadır (Viney, 1994).

Bitkinin tanımı: Beyaz çiçeklerle kaplı aromatik dikey büyüyen 1,5 m boyunda çok yıllık bir bitkidir. Alt yapraklar 20 cm birçok parçaya ayrılmıştır. Şemsiye şeklinde çiçek kümesi mevcuttur. Sarı renk petaller bulunur. Meyve yuvarlak ve uzun 4-6 mm boyundadır. Çiçeklenme dönemi haziran-ekim.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Taşlık kuru tarlalarda dere yataklarında kum yığınları arasında görülür. Çamlıbel.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Anne sütünü artırmak amacı ile infüzyon şeklinde alınır.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Yapılan çayı sindirim sisteminde faydalıdır. Midevidir.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Yeni yetişkin gövdesi çiğ olarak da yenilir. Püskülü, taze yerlerinden kırılarak toplanır.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Meyvesi baharat olarak kullanılmaktadır. Meyve ve çiçekleri yemeklerde kuru fasulye, kabak böreği, haşlanmış taze bakla, bulgur çorbası, gömeç yemeklerinde kullanılır. Meyveleri zeytin tuzlanırken içerisine katılır aynı şekilde taş fırınlarda pişirilen hellimli ve zeytinli biddaya konur.

Kaynak kişiler: 1, 7, 33, 34, 42

Tür: *Lagoecia cuminoides* L. NEUN, 5055

Yöresel ismi: Yabani kimyon

Bitkinin tanımı: 30 cm veya daha fazla boylanabilen dik yapılı tek yıllık bir bitkidir. Yapraklar dar, 20 veya daha fazla dişli ince kenarlı, çiçek yapısı şemsiye şeklinde, meyve siyah renkli 2 mm uzunluğunda tek merikarpa sahiptir. Çiçeklenme dönemi, mart-mayıs.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Tarlalarda, çorak arazide, çayır tepelerinde yetişir. Karpaz.

Kullanılan organ: Tohumlar.

Kullanılış şekli ve amacı: Diş ağrısı için ağrıyı gidermek amacı ile çiğnenir.

Kaynak kişiler: 38

Tür: *Petroselinum crispum* (Miller) Nyman ex. A. W. Hill. GÖZLEM

Yöresel ismi: Maydanoz

Bitkinin tanımı: 50-80 cm yükseklikte, iki yıllık, tüysüz, yeşilimsiye renkli çiçekleri olan, özel kokulu bir bitkidir. Çiçeklenme dönemi, haziran-ağustos.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Kuru, taşlı yerlerde geniş bir yayılım gösterir. Ev bahçeleri.

Kullanılan organ: Taze gövdeler ve yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Kaynatılıp içildiğinde idrar zorluğuna iyi geliyor. Safra taşlarına kullanılıyor.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Tansiyon yüksekliğinde, kaynatılarak çay olarak içilir.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Kaynatılıp içildiğinde kabızlığa faydalıdır.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Mutfaklarda devamlı olarak bulunup, yemeklere yada salatalarda baharat olarak kullanılır.

Kaynak kişiler: 25, 29

Tür: *Pimpinella cretica* Poir. NEUN, 364

Yöresel ismi: Anason

Bitkinin tanımı: Dik yapılı, tek yıllık 40 cm boyunda, genellikle zigzag kenarlı yapraklar yukarda, basit yapılı yapraklar aşağıdadır. Çiçeklerde beyaz yada pembe petaller söz konusudur. Meyve oval, 2 mm uzunluğunda, koyu menekşe renktedir. Çiçeklenme dönemi, nisan-haziran.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Kayalık dağ bölgelerinde ve çayırarda görülür. St. Hilarion, Yayla, Tatlısu.

Kullanılan organ: Yapraklar ve çiçekler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Soğuk algınlığında çayı içilir ve diğer çaylarda koku vermek amacıyla kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Ateş düşmesi için çayı içilir.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Zivaniya ile karıştırılarak 'Zuk' denilen Kıbrıs'a özgü bir içki elde ediliyor.

Kaynak kişiler: 29, 63

Tür: *Smyrniolum olusatrum* L. GÖZLEM

Yöresel ismi: Yabani kereviz

Bitkinin tanımı: Tüysüz, 1,5 m boyunda, kalın bir köke sahip, çok yıllık bir bitkidir. Gövde içi boştur. Alt yapraklar 3 yapraklı ve parçalı uzun zarlı saplara sahip üst

yapraklar kısa saplı veya sapsızdır. Şemsiye şeklindeki çiçek kümesinde, çiçek taşıyan çok sayıda sap vardır. Yeşilimsi sarı renkli 2 mm boyunda petalleri mevcuttur. Meyve oval 1 cm boyunda olgunlaştığı zaman siyah renktedir. Çiçeklenme periyodu şubat-nisan.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Gölge bölgelerde ağaç altlarında yetişir. Akdeniz, Yedikonuk.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Pişirilerek yemeği yapılır. Genç yaprak sapları kaynatılarak veya çiğ olarak salatada yenilebilir.

Kaynak kişiler: 56

Tür: *Tordylium aegyptiacum* (L.) Poir. NEUN, 6279

Yöresel ismi: Alçacık

Bitkinin tanımı: Dikey büyüyen ince tüylü 40 cm boyunda yıllık bir bitkidir. Alt yapraklar 2'li veya 4'lü çiftler halinde, parçalıdır. Çiçek kümesi şemsiye şeklindedir. Ortadaki çiçekler beyaz renktedir. Meyveler 2 çeşittir, bazıları disk şeklinde kanatlıdır. Diğerleri tek bir yarım küre marikarptan oluşur ve 5 mm boyundadır. Çiçeklenme dönemi şubat-nisan.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Ekili tarlalarda bulunur. Karpaz.

Kullanılan organ: Meyveler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Böbreklere faydalı olduğu için çayı içilir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Taze meyveleri çiğ olarak yenir.

Kaynak kişiler: 21

6. Familya: Apocynaceae

Tür: *Nerium oleander* L. NEUN, 5617

Yöresel ismi: Zakkum, Ağu ağacı, Ağı ağacı

Bitkinin tanımı: Kışın yaprağını dökmeyen 4 m boylanabilen dik büyüyen sütlü özsuyu olan bir çalıdır. Yapraklar 14 cm kadar uzamakta, belirgin orta damarlı, dar sivri uçlu ve deri gibi serttir. Taç yapraklar hafif bükük bir silindirik borudan dışa doğru çan şeklinde genişlemekte boğaz kısmında fazladan çanak yaprakların oluşturduğu yapı bulunmaktadır. Meyve 15 cm uzunluğunda silindirik ve dar

olgunlaşınca ikiye ayrılan 7 mm uzunluğunda yumuşak tüylü tohumlar salıvermektedir. Çiçeklenme periyodu mayıs-temmuzdur.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Dağ geçitleri, dere kenarları. Lefkoşa, Girne, Karpaz.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Yaprakları sedef hastalığında kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Sarılık olan kişilere dalları kayanatılarak içirilir.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Fare yuvalarına zakkum yaprakları bastırılıp sıkıştırılıyor. Fareler, kaçmak için çok çabalasalarda zehirli yaprakları yiyorlar ve bu durum da ölmelerine neden oluyor.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Gövdesi kavalın dil kısmının yapılmasında kullanılır.

Kaynak kişiler: 33, 37, 38, 50

7. Familya: Aracaceae/Palmae

Tür: *Phoenix dactylifera* L. GÖZLEM

Yöresel ismi: Hurma

Bitkinin tanımı: Çok boy atan bir ağaçtır. Yeraltında yeni kökler salar. Yapraklar dik ve serttir. Yaşlanınca kurur. Yaprak segmentleri 12-18 m uzunluğunda mavimsi-yeşil alt yapraklar dikenlidir. Meyve 1-3 m uzunluğunda, tatlı bir meyvedir. Çiçeklenme periyodu, nisan-haziran.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Heryerde görülebilir özellikle bataklık olan yerlerde.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Meyvelerinden yapılan çayı bronşit, öksürük ve soğuk algınlığına iyi gelir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Boğaz şişkinliğinde faydalıdır. Hurma yaprağı ortadan ikiye ayrılıp sirkeye batırılır. Sonrasında bu sirke ile boğaz iyice ovulur. Ovulduktan sonra yaprak boğaza bağlanır. Aynı işlem günde iki defa tekrarlanır.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Balıkçılar ağlarını koymaları için dallarını örerler ve bir çeşit sepet yapılır.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Hurma dalı özelliği boya tutmuyor olmasıdır ve kendine has çok güzel bir süt beyaz rengi vardır. Sele, sesta, paneri, sini, sofra gibi isimlerle anılan el işi buğday çöplerinin örülmesine yardımcı olur.

Kullanılış şekli ve amacı 5: İplik makinesi yapımında gövdesi kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 6: Meyveleri yenilir.

Kullanılış şekli ve amacı 7: Hurmanın merkez iç kısmında sarımtırak renkte olan kısım yenilir. ‘Beyin’ adıyla anılmaktadır.

Kullanılış şekli ve amacı 8: ‘Hurma macunu’ yapılır.

Alınan hurma meyveleri soyulur, kirece yatırılır. Kireçten çıkarılınca ortadan delinip içine kavrulmuş badem veya karanfil konur ve limonlu suya atılır. 2 saat bekletildikten sonra yüz hurmaya bir okka şeker konup kısık ateşte kaynatılır. İndirilip soğutulduktan sonra ikinci kez limon ilavesi yapılarak kaynatılır. Soğuyunca misafirlere ikram edilir.

Kullanılış şekli ve amacı 9: ‘Zembil’ denilen taşıma araçları örülür. Hurma dalından yapıldığından hafiftir. Hurma dalları kesilip 2 hafta boyunca gölgede kurutulmaya bırakılır. Yaprakları kesilip saplarından ayrılır, yaprakların tam kurumaması, esnek olması gerekmektedir. 7 tane hurma yaprağı alınıp ortadan yarılır. Ancak sap tarafları birbirinden ayrılmaz. Hurma yaprakları bir taraftan alta doğru diğer taraftan üste doğru kıvrılarak örgü işlemi gerçekleştirilir.

Kaynak kişiler: 7, 40, 43, 44

8. Familya: Araceae

Tür: *Arisarum vulgare* Targ-Tozz. NEUN, 1347

Yöresel ismi: Yılan yastığı

Bitkinin tanımı: Çok yıllık otsu bir bitkidir. Yaprakları oval yada mızrak şeklindedir. Çiçeğin baş kısmı genellikle yaprak sapı kadar uzundur. Çiçeklenme dönemi ekim-mayıs.

Kuzey Kıbrıs’taki yayılışı: Gölgecik çimenlik alanlarda, çatlamış kayalıklarda görülür. Karpaz.

Kullanılan organ: Rizomlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Ezilen rizomları yılan ısırıklarına karşı kullanılır.

Kaynak kişiler: 38

9. Familya: Araliaceae

Tür: *Hedera helix* L. NEUN, 1929

Yöresel ismi: Orman sarmaşığı

Bitkinin tanımı: 30 m kadar boylanabilen herdem yeşil sarılıcı veya tırmanıcı odunlu bitkidir. Yapraklar basit bazen palmat loplu. Sepaller küçük, petaller 5, serbest. Meyveleri sarı veya mavimsi-siyah renktedir. Çiçeklenme dönemi, ağustos-ekim.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Ormanlık yerlerde, su kenarlarında görülür. Lapta, Girne, Dipkarpaz.

Kullanılan organ: Meyveler ve genç yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı: Çayı yapılarak güçlü bir pürгатif olarak kullanılır.

Kaynak kişiler: 11

10. Familya: Asteraceae/Compositae

Tür: *Artemisia arborencens* L. GÖZLEM

Yöresel ismi: Pelin

Bitkinin tanımı: Gümüş renkli, dik büyüyen çalılardır. Pinnat yapraklı, çok sayıda çiçekleri olan bitki koyu kahve renkli meyvelere sahiptir. Çiçeklenme dönemi, mayıs-haziran.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Heryerde görülebilir. Dikmen, Değirmenlik, Büyükkonuk.

Kullanılan organ: Çiçekler ve yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Öksürük giderici olarak çayı kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Çiçekler afrodisyak etkilidir.

Kaynak kişiler: 44

Tür: *Calendula arvensis* L. NEUN, 3397

Yöresel ismi: Şamdan çiçeği

Bitkinin tanımı: Dik olarak veya yere yayılarak büyüeyebilen üzeri yapışkan tüylerle kaplı boyu 30 cm'yi bulan bir bitkidir. Yaprak uçları keskin ve bazen kenarları tırtıllıdır. Çiçek başları üst kısımlarda bulunur ve çapları 1-2,8 cm arasında değişir. Çiçeklenme periyodu, mart-mayıs.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Tarlalarda yol kenarlarında, çorak arazilerde bulunur. Lefkoşa, Beşparmak sıra dağları, Karpaz.

Kullanılan organ: Çiçekler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Çiçek başının ezilerek elde edilen yağ yaraların tedavisinde ve iltihaplanmalarda kullanılır.

Kaynak kişiler: 38

Tür : *Centaurea hyalolepis* Boiss. NEUN, 714

Yöresel ismi: Luvanya, Kadın kasığı, Adrahura, Dirgatsia, Racia, Çakır diken

Yöresel ismi, Çakır diken olarak bilinmesi, *Sarcopoterium spinosum* (L.) Spach ile karıştırıldığını ve yanlış bilindiğini göstermektedir (Baytop, 1994).

Bitkinin tanımı: Gövde yaprakları basit, uçlar düz veya dişlidir. Çiçekler sarı renktedir. Çiçeklenme periyodu nisan-temmuz.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Tarlalarda, çorak alan ve kayalık tepelerde görülür. Değirmenlik, Lefkoşa, Girne, Karpaz.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Çiçeklerinden elde edilen çayı içildiğinde böbrek taşlarını düşürmeye yardımcı olur.

Bu kullanım şekli *Sarcopoterium spinosum*'un kullanımını tarif ediyor (Tanker ve diğ., 2007)

Kullanılış şekli ve amacı 2: Çiçeklerinden yapılan çay suyu göz enfeksiyonlarına etkilidir.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Çiçek kısmı dağılmayacak şekilde kökü ile birlikte topraktan çıkarılır. Çiçekli kısım dağılmadan gövde ve kart dalları atılır. Dallardaki yapraklar elle sıyrılır. Kalan dallar temizlenip kaynayan suya atılarak biraz kaynatılır böylelikle acılığı gitmiş olur. Olgunlaşan sarı çiçekleri enginar şekline dönüşürken toplanıp soyulur ve çiğ olarak salata şeklinde veya böylece haşlanıp zeytinyağlı yapılarak yenir.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Genç yapraklar sıyrılarak yaprak saplarından ikinci kez kaynamaya konulduğunda pişmeye yakın olduğundan kararmaması için limonlanır. Kuru fasulye veya kuru böğrülcenin içine katılarak yemek yapılmaktadır.

Kaynak kişiler: 30, 38

Tür: *Chrysanthemum coronarium* L. var. *discolor* Urv. NEUN, 5096

Yöresel ismi: Krizantem, Similya, Sümülükya, Similli, Gelin yemişi

Bitkinin tanımı: Ömrü bir yıl olan tüsüz dikey büyüyen boyu 1 m'ye varan bir bitkidir. Çiçekler 4-5 cm aralıklarla koyu sarı renktedir. Meyvesi disk şeklinde ve

düzdür. Bütün yıl boyunca çiçek açabilen fakat daha fazla mart-mayıs ayları çiçekli olduğu zamandır.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Tarla, yol kenarları, çorak arazilerde. Değirmenlik, Lefkoşa, Karpaz, Kaplıca.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Çiçeklerinden yapılan çayı kıl kurdunu düşürmede kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Kadınlar çiçeklerini kaynatıp saç rengini açmak için suyu saçlara sürülür.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Tavuklarının yumurtalarının sarısının daha koyu olması için tavuklara yedirilir.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Çiğ yenmesinin yanında bakla ve böğrülce yemeklerine kaynatılıp konur. Taze sapları soyularak yenmesinin yanında çiçeklenmemiş genç filizler gömeçle haşlanarak zeytinyağlı yenir.

Kaynak kişiler: 25, 35, 61

Tür: *Cichorium intybus* L. GÖZLEM

Yöresel ismi: Rayıka

Bitkinin tanımı: 100 cm kadar boylanabilen kaba tüylü ya da tüysüz, sağlam, kazık köklü, çok yıllık otsu bir bitkidir. Gövde sert, oluklu, dip yapraklar kaba dişli, gövde yapraklar dip yapraklara benzer, fakat sapsızdırlar ve genellikle sivri, kılıçlı, çıplak veya tüylüdür. Çiçekler sap üzerinde açık mavi ve nadiren beyaz renklidir. Çiçeklenme dönemi, mayıs-ağustos.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Kireç taşı üzerinde, yol kenarlarında, sürülmemiş veya bakımsız arazilerde yetişir. Çamlıbel.

Kullanılan organ: Gövdeler ve yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Kabızlık giderici olarak çayı içilir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Kandaki şeker miktarını düşürmeye yarar.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Pişirilerek yemeği yapılıyor yada salata olarak tüketilir. Haşlanmış, limonlu-zeytinyağlı salata yapılır.

Kaynak kişiler: 11, 23

Tür: *Cynara cardunculus* L. GÖZLEM

Yöresel ismi: Gafgarıt, Cinara, Yaban cinarası

Bitkinin tanımı: Güçlü, çok yıllık 1 m kadar büyüyen, derinden pannat tipli yapraklar, mavimsi çiçekler mayıs-temmuz aylarında kendini gösteriyor.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Tarla sınırlarında ve kuru açık tepelerde görülür. Girne, Karpaz.

Kullanılan organ: Gövdeleri ve çiçek tablaları.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Sebze olarak tüketiliyor. Çiçeklenmemiş genç bitkinin dikenli yaprakları sıyrılarak yaprak dalları yenmektedir. Bu kısımlar yenirken limonlanıp tuzlanabilir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Tek başına yahnisi yapıldığı gibi. Göbekteki taze kısımlar toplanır. Dış kısımdaki zarları soyulur. 2-3 cm boyutunda doğranır. Haşlanırlar suları süzülür. Bir baş soğan yağda pembeleştirilir, üzerine haşlanan cinaralar eklenir. Az un eklenir yağda çevrilirler. Salça ve su ilave edilip pişmeye bırakılır.

Kaynak kişiler: 26

Tür: *Cynara cornigera* Lindley. NEUN, 43

Yöresel ismi: Hostes, Gafurez, Diken otu

Bitkinin tanımı: Bodur yapılı, çok yıllık, 30 cm boya sahip, çok sayıda taban yapraklara sahip, 5 cm kadar çiçek başı kirli beyaz rengindedir. Çiçeklenme dönemi, nisan-mayıs.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Heryerde görülebilir. Zeytinlik, Yayla.

Kullanılan organ: Gövdeler ve çiçek tablaları.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Dikenleri sıyrılıp kesilir. Bol suda yıkandıktan sonra da yemeği yapılır, tek tek veya karışık yahnileri yapılır, patates-hostes karışımı yahni yapılır, kuru fasulye-hostes karışımı yahni yapılır, böğrülce-hostes karışımı kaynanmış yemeği yapılır, gafgarıtı (enginarı) yumurta ile kızartılır.

Kaynak kişiler: 26, 30

Tür: *Cynara scolymus* L. NEUN, 1571

Yöresel ismi: Enginar

Bitkinin tanımı: Yaprakları büyük, derin loblu, lobların ucu batıcıdır. Kapitulumları büyük, çiçeklerin hepsi tüysü ve mavi-mor renklidir. Yassı, tabla şeklindeki reseptakulunda, çiçeklerin arasında bol miktarda uzun tüy bulunur. Çiçeklenme dönemi, mayıs-temmuz.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Alçak bölgelerde.

Kullanılan organ: Gövdeler ve çiçek tablaları.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Ezilmiş enginar dalı bir bez yada tülbent içerisine konup boğaza sarılır. Böylece bademcik şişkinliği ve boğaz ağrıları için kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Tamamen soyulup alt kısmı duru suda haşlandıktan sonra zeytin yağı ile yenir.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Dolması yapılır. Az yağlı kıyma, pirinç, salça, maydanoz, biraz da baharatla hazırlanan malzemenin içi oyulmuş enginarlara doldurularak az suda ve kısık ateşte pişirilmesiyle yapılır.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Yaprakların ucunu zeytin ekmekle yemek, enginarı dikine 7-8 parçaya bölüp saplarını da soyarak üzerine bol limon, biraz zeytin yağı ve tuz konularak meze hazırlanır.

Kullanılış şekli ve amacı 5: Patates ve soğanla yağda kızartılmış enginar da yenilir.

Kaynak kişiler: 30

Tür: *Echinops spinosissimus* Turra. NEUN, 1738

Yöresel ismi: Mavidiken

Bitkinin tanımı: Kalın yapraklı dikey büyüyen çok yıllık boyu 2 m'yi bulan bir bitkidir. Yapraklar çok parçalı uçları dikenli ve boyları 25 cm olabiliyor. Çiçekler 5 cm çapındadır ve mavi renktedir. Meyvesi tüylü dikenli ve aken şeklindedir. Çiçeklenme periyodu temmuz-ekim.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Çorak alanlarda, dağlık tepe yamaçlarında bulunur. Beşparmak sıra dağları, Küçük kaymaklı, Güzelyurt.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Sindirim sistemine faydalır. Çiğnendiğinde hazmı kolaylaştırır.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Yemeği yapıyor yada soyulmuş dallar çiğ olarak yenir.

Kaynak kişiler: 38

Tür: *Gundelia tournefortii* L. NEUN, 1487

Yöresel ismi:

Bitkinin tanımı: 20-100 cm boyunda sağlam yapılı, süt içeren çok yıllık otsu. Yapraklar pinnat parçalı ve sert dikenli. Çiçekler yeşil, sarı, beyaz kestane rengi veya kırmızımsı. Yanlız ortadaki çiçek verimli. Çiçeklenme dönemi, mayıs-haziran.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Yol kenarlarında. Çayırova, Dipkarpaz.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Haşlanır yada diğer yemeklere ilave edilir.

Kaynak kişiler: 51

Tür: *Helichrysum conglobatum* (Viv.) Steudel. NEUN, 1980

Yöresel ismi: Saman çiçeği, Ölmez çiçek

Bitkinin tanımı: Çok yıllık bir bitkidir. Yapraklar dar gövdeden çıkar ve gri-yeşil renktedir. Çiçekler 7 mm boyunda 5-7'li sıralar halinde ve sarı renktedir. Çiçeklenme periyodu mart-nisan.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Tepe yamaçlarında, çam ağaçları çevresinde ve kumlarda bulunur. Değirmenlik, Bufavento, Kantara, Akdeniz, Karpaz.

Kullanılan organ: Çiçekler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Kurutulmuş çiçeklerinden hazırlanan çay böbrek taşı düşürmede kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 2: İç dekorasyon için kurutulmuş çiçekleri kullanılır.

Kaynak kişiler: 38

Tür: *Inula graveolens* (L.) Greuter GÖZLEM

Yöresel ismi: Zümrüt otu

Bitkinin tanımı: 1 m kadar boylanabilen, ince gövdeli ve dar dalları olan tek yıllık bitkidir. Çok sayıda piramid şeklinde dizilmiş sarı renkli çiçekleri söz konudur. Çiçeklenme dönemi, ekim-kasım.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Yol kenarlarında, çorak arazide görülür. Lefkoşa, Girne.

Kullanılan organ: Çiçekler ve yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Kurutulan yapraklardan elde edilen pudra hemoroid tedavisinde kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Böcek yakalayıcı özelliği vardır. Köylüler tahta kurtlarını ve diğer böceklerin kaçırılmasında taze bitkiyi demetler haline getirerek yararlanırlar. İçeri sinek girmemesi için pencere sapına taze andız otu demetleri asılır.

Kaynak kişiler: 45

Tür: *Matricaria recutita* L. var. *coronata* (Boiss.) Gruenberg-Fertig NEUN, 2683

Yöresel ismi: Papatya, Beyaz papatya, Sinek otu, Pire otu, Adi papatya

Yöresel ismi, Beyaz Papatya ve Adi papatya olarak bilinmesi, *Matricaria chamomilla* L. ile karıştırıldığını ve yanlış bilindiğini göstermektedir. Aynı şekilde Pire otu olarak bilinmesi, *Tanacetum coccineum* (Willd.) Grierson ile karıştırıldığını ve yanlış bilindiğini göstermektedir (Baytop, 1994).

Bitkinin tanımı: Dik, tüylü, 35 cm kadar boylan, pinnat yapraklı, beyaz çiçeklerin göbek kısmı sarı renlidir. 1,5 mm kadar meyveleri vardır ve çiçeklenme dönemi, mart-mayıs.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Tarla, yol kenarı, çorak arazilerde görülür. Değirmenlik, Lefkoşa, Girne.

Kullanılan organ: Çiçekler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Mide rahatsızlıklarında ve boğaz ağrılarında çayı kullanılır.

Bu kullanım şekli *Matricaria chamomilla*'nın kullanımını tarif ediyor (Türker ve diğ., 2007).

Kullanılış şekli ve amacı 2: Adet dönemi krampları için çayı kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Bebeklerin rahat uyuyabilmeleri için çayı içirilir.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Saçın parlaması için kaynatılıp suyuyla yıkanılır.

Bu kullanım şekli *Matricaria chamomilla*'nın kullanımını tarif ediyor (Türker ve diğ., 2007).

Kaynak kişiler: 35

Tür: *Notobasis syriacus* (L.) Cass. **GÖZLEM**

Yöresel ismi: Coho, Oncokko, Sütleğen, Tuzlu gavulya

Bitkinin tanımı: Tek yıllık 1 m kadar uzayan, tüylü bir bitkidir. Gövde ve yapraklar uzun dallar üzerinde, sert, geniş bir gövdeye sahiptir. Menekşe renkli bir çiçek durumu vardır. Çiçeklenme dönemi, şubat-mayıs.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Tarlalarda, yol kenarlarında, çorak arazilerde yetişir. Değirmenlik, Kaplıca, Karpaz, Güzelyurt.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Midevidir. Hazımsızlığa karşı kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Yaprakları doğranıp bir miktar tuz ile elde iyice ezilir. Böylece acılığı kaçar. Limon, zeytinyağı ve tuz katılarak yenir.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Bakla ve böğrülceye haşlanıp tüketilir.

Kaynak kişiler: 23, 52

Tür: *Onopordum cyprium* Eig. GÖZLEM

Yöresel ismi: Deve gavulyası, Kara gavulya, Keklik gavulyası, Saracino

Bitkinin tanımı: Dikey büyüyen az dallanan iki veya çok yıllık bir bitkidir. Çiçek rengi bordo veya beyaz renktedir. Dikenler oval biçiminde 4 mm uzunluğundadır ve dikenli kozalak mevcuttur. Çiçeklenme periyodu nisan-temmuz.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Yol kenarlarında, nadasa bırakılmış tarlalarda ve çorak alanlarda bulunur. Değirmenlik.

Kullanılan organ: Yapraklar ve çiçekler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Sindirim sistemi düzenleyicidir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Taze olan uç kısımları koparılıp soyuluyor. Kuru böğrülce ve kuru baklaya haşlanıp katılıyor. Bunun yanında, yumurta ile yemeği yapılıyor, patatesli yahnisi de yapılıyor. Çiğ olarak da gövdesi soyulup yenilebiliyor.

Kaynak kişiler: 1, 38

Tür: *Scolymus hispanicus* L. NEUN, 2769

Yöresel ismi:

Bitkinin tanımı: Boyu 80 cm'yi geçmeyen, çok yıllık bir bitkidir. Çiçekler, altın sarısı renginde, çiçeklenme periyodu mayıs-ağustos.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Tarlalarda ve artık çorak arazilerde yetişir. Hamitköy, Girne, Çamlıbel.

Kullanılan organ: Kökler ve sürgünler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Kökleri kaynatılıp içildiğinde vücut kokusunu giderir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Taze bitkinin sürgünlerinden yemeği yapılır.

Kaynak kişiler: 42

Tür : *Scorzonera jacquiniana* (W. D. J. Koch) Boiss. GÖZLEM

Yöresel ismi: İskorçına

Bitkinin tanımı: Küçük yapılı çok yıllık bitki 15 cm kadar boylanmış düzgün bir gövdesi olmayan dallanmamış saplar üzerinde çiçeklenmiştir. Sarı renkli çiçekleri mart-mayıs aylarında açılıyor.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Bozkır, çayırılık alanlarda yetişir. Gönyeli, Girne, Yılmazköy, Değirmenlik.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Sarılık olan kişilere acı olan yapraklar kıyılıp içine şeker ilave edilerek yedirilir.

Kaynak kişiler: 51

Tür: *Silybum marianum* (L.) Gartner. NEUN, 6385

Yöresel ismi: Sütü gavulya, Eşek gavulyası, Gavulya, Akkız, Deve kengeri, Kengel, Sütü kengel, Uslu kenger, Şevkül meryem, Kurtluca, Süt diken, Sakız diken

Bitkinin tanımı: Tüysüz, 2 yıllık dikey büyüyen bir bitkidir. Alt yapraklar dalgalı ve parçalı uçları dikenli ve beyaz damarlıdır. Üst yapraklar daha küçük ve dikenlidir. Çiçekler pembe veya bordo rengindedir. Akenler 7 mm uzunluğundadır. Çiçeklenme periyodu mart-mayıs.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Çorak arazilerde bulunurlar. Değirmenlik, Yayla.

Kullanılan organ: Bitkinin tamamı.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Dış deride oluşan yaralar (Temriye) ve ayakta oluşan mantar rahatsızlıkları için kullanılır. Bitkinin soğan kısmı çapa yardımı ile sökülür, kabuğu üzerinden çıkarılır ve kabuk suluyken yaraların üzerine sürülür.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Çiçeğin kenarındaki dikenli kısmın birleştiği noktada özsuğu yumuşak ve reçineli gibidir. Bu kısım sakız niyetine çiğnenir. (Baf sakızı-mezdeki arası bir tadı vardır).

Kullanılış şekli ve amacı 3: Yaprakları ve gövdesinin kabuğu soyularak yeniliyor. Bakla ve böğrölceye haşlanıp katılmaktadır.

Kaynak kişiler: 27

Tür: *Sonchus oleraceus* L. NEUN, 2413

Yöresel ismi: Eşek marulu

Bitkinin tanımı: Dikey büyüyen gövde, içi boş az dallı tek veya iki yıllık boyu 150 cm'yi bulan bir bitkidir. Çiçek başları çan şeklindedir. Daha sonraları konik bir şekil alır. Çiçekler koyu ve açık sarı renktedir. Çiçeklenme periyodu şubat-ekim.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Bahçelerde, çorak alanlarda ve nemli yerlerde bulunur. Değirmenlik, Lefkoşa, Karpaz.

Kullanılan organ: Gövdeler ve yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Kabızlığı giderici olarak çayı içilir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Bronşit tedavisinde çayı kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Dikenleri soyulur baklagil yemeklerin içerisine tat vermek amacıyla baharat olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Taze olarak haşlanılıp üzerine zeytinyağı ve limon sıkılarak yenilir.

Kaynak kişiler: 25, 39

Tür: *Tragopogon sinuatus* Avé-Lall GÖZLEM

Yöresel ismi: Dedesakalı, Kocamansakalı

Bitkinin tanımı: Dikey büyüyen veya çok yıllık 70 cm kadar uzayabilen bir bitkidir. Kök kazık şeklindedir. Yapraklar 30 cm boyundadır. Çiçekler bordo renkte sayı ve uzunluk bakımından değişkendir. Çiçeklenme periyodu mart-haziran.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Tepe yamaçlarında bulunurlar. Girne, Lefkoşa, Değirmenlik, Dipkarpaz.

Kullanılan organ: Yaprak.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Salatada kullanılıyor.

Kaynak kişiler: 52

11. Familya: Berberidaceae

Tür: *Leontice leontopetalum* L. NEUN, 2877

Yöresel ismi: Patpatı

Bitkinin tanımı: İri yumruları oldukça derinde olan çok yıllık bitkilerdir. Yapraklar etli, çok parçalı ve almaçlı dizilişli. Çiçek durumu uçta. Çiçeklenme dönemi, şubat-nisan.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Mısır tarlalarında görülebilir. Değirmenlik, Lefkoşa.

Kullanılan organ: Kökler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Deterjan ve sabun olarak kullanılır.

Kaynak kişiler: 45

12. Familya: Boraginaceae

Tür: *Alkanna lehmanii* (Tineo.) A. DC. NEUN, 2375

Yöresel ismi:

Bitkinin tanımı: Kümeleşmiş şekilde çok yıllık otsu bitki 30 cm kadar yükselir. Korolla huni şeklinde, boğazı genellikle tüylü. Stamenler korolla tüpünün orta kesimine spiral olarak dizilmiş ve tüpün içinde. Çiçeklenme dönemi, şubat-nisan.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Tepelik arazilerde görülür. Girne, Lapta, Yayla, Tatlısu, Mersinlik, Ergazi.

Kullanılan organ: Kökler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Kırmızı boya olarak kullanılır.

Kaynak kişiler: 38

Tür: *Borago officinalis* L. GÖZLEM

Yöresel ismi: Hodan

Bitkinin tanımı: Tüylü, bir yıllık otsu, etli gövdeye sahip olup 60 cm kadar yükselir. Kazık kök ve oval yapraklı, çiçekleri üst durumlu olup korolla mavi renkte. Çiçeklenme dönemi, mart-nisan.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Yol kenarlarında ve çorak arazilerde görülür. Gazi Mağosa.

Kullanılan organ: Bitkinin tamamı.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Solunum yolu enfeksiyonları için çayı içilir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Kökleri ezilerek, zeytinyağı ve toprak solucanıyla karıştırılıp merhem halinde yara iyileştirici olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Kökleri yağ veya alkolle karıştırılıp kırmızı renkli sıvı elde edilir, bu elbise veya taşlar için boya maddesi olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Çiğ olarak salatalarda kullanılır. Sirkeyle karıştırılarak salatalık tadı verilir ve ıspanakla yemeği yapılır.

Kullanılış şekli ve amacı 5: Tüm bitki kısımlarıyla birlikte dekoratif amaçlı olarak da kullanılır.

Kaynak kişiler: 10, 38, 42

Tür: *Echium plantagineum* L. GÖZLEM

Yöresel ismi: Sığır dili

Bitkinin tanımı: Dik, basit veya sapları olan tek yıllık bitki, kısa yumuşak tüylere sahiptir. Taban yapraklar geniş, 10 cm uzunluğundadır, meyveler ise 2-3 cm uzunluğunda ve tüylüdür. Çiçekleri önceleri kırmızı sonrasında mavi veya lila renklerine döner. Çiçeklenme dönemi, şubat-temmuz.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Tarlalarda, yol kenarlarında ve çayırılık arazilerde görülür. Girne.

Kullanılan organ: Kökler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Kökünden boya elde edilir.

Kullanılan kısmı: 38

Tür: *Onosma fruticosum* Sibth. & Sms. GÖZLEM

Yöresel isim: Şincar

Bitkinin tanımı: 50 cm yada daha fazla büyüeyebilen sert görünüşlü, dar yaprakları 2 cm kadar çiçekleri, tek başı sallanan pozisyonda, korolla silindirik şekilde sarı renkli olup sonradan turuncu ve kahverengiye dönüyor. Çiçeklenme dönemi, mart-mayıs.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Kuru tepelerde, çam altlarında, tuzlu deniz kumullarında. Akdeniz.

Kullanılan organ: Çiçekler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Kurutulmuş çiçekleri infüzyon şeklinde alındığında solunum yolu enfeksiyonlarında etkilidir.

Kaynak kişiler: 33

13. Familya: Brassicaceae/Cruciferae

Tür: *Eruca sativa* Miller GÖZLEM

Yöresel ismi: Roka

Bitkinin tanımı: Bu tür 1-2 yıllık otsu bir bitkidir. Yapraklar loblu, dişli kenarlı ve tüylüdür. Çiçekler sarımtırak veya beyazımtırak renklidir. Çiçeklenme dönemi, mart-haziran.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Her yerde görülebilir. Girne, Haspolat.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Afrodizyak etkiye sahiptir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Salatada kullanılır.

Kaynak kişiler: 50

Tür: *Hirschfeldia incana* (L.) Lagreze-Fossat NEUN, 1239

Yöresel ismi: Eşek lapsanası, Rua, Ulya, Acı hulya, Aculya

Bitkinin tanımı: 70 cm'ye varan, çok dallı bir bitkidir. Alt dallarında tüy bulunan yapraklara sahiptir, üst yapraklar çok az ve küçüktür. Çiçekler sarı renkte ve çiçeklenme periyodu nisan-temmuz.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Yol kenarlarında ve kayalık bölgelerde bulunur. Değirmenlik, Salamis, Lefkoşa.

Kullanılan organ: Genç gövdeler ve yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Bakla böğrölce yemeklerine haşlanıp konulması tercih edilir.

Kaynak kişiler: 52

Tür: *Nasturtium officinale* R.Br. NEUN, 5892

Yöresel ismi:

Bitkinin tanımı: 70-80 cm kadar boylanabilen, çok yıllık rizomlu bir bitkidir. Yapraklar tüysü, açık yeşil, çiçekler beyaz renkli ve 4 adet taç yaprağa sahiptir. Çiçeklenme dönemi, mart-mayıs.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Nemli arazilerde görülür. Lapta, Ronnas, Kukla.

Kullanılan organ: Yapraklar ve gövdeler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Sabun olarak tüketilir köpürme özelliği vardır.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Salatalarda kullanılır.

Kaynak kişiler: 33

Tür: *Sinapis alba* L. NEUN, 2709

Yöresel ismi: Lapsana, Yabani hardal

Yöresel ismi, Yabani Hardal olarak bilinmesi, *Sinapis arvensis* L. ile karıştırıldığını ve yanlış bilindiğini göstermektedir (Baytop, 1994).

Bitkinin tanımı: 20-60 cm boyunda tek yıllık otsulardır. Çoğunlukla tüylüdür. Çiçekleri açık sarı renkte olup dağınık ve tüylü yaprakları derin parçalı. Yapraklar parçalı ve üstteki parça büyüktür. Meyve sapları yatık ve meyve iki parçalıdır. Çiçeklenme periyodu şubat-haziran ve daha sonra belli aralıklarla çiçek açabilir.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Ekili arazilerde ve atıl arazilerde görülür. Lefke, Lefkoşa, Değirmenlik, Kantara.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Zeytinyağı ile yapılan lapası haricen romatizmada kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Ezilmiş tohumlar müşhil ilacı olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Gövde dallardan ve yapraklardan ayrılır. Üzerindeki zar yüzülür. Kuru kuruya yada zeytin ekmekle yenir.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Salatalar da tüketiliyor, kaynanmış kuru bakla veya böğrülceye konur, bazı bölgelerde patatesle karışık yahnisi veya bazen diğer otluklarla yahnisi yapılır, gömeçle birlikte haşlanak salata olarak tüketilir, çiçek açmamış tomurcukları da yumurta ile kızartılarak, kadın kasığının yanında kaynatılır ve yenir.

Kullanılış şekli ve amacı 5: Tohumları hardal yapımında baharat olarak kullanılır.

Kaynak kişiler: 27, 59

14. Familya: Cactaceae

Tür: *Opuntia ficus-indica* (L.) Miller GÖZLEM

Yöresel ismi: Babutsa

Bitkinin tanımı: İri etli yassılaştırmış birleşik dallardan oluşan çalıdır. Bazen boyu 1,5 cm kadar uzanan üzerinde ince dikenler de vardır. Çiçekleri sarı veya turuncu renktedir, enine 8 cm'dir, bağlantı yerlerinin dış kısmında bulunur. Meyvesi oval şekilde tepesi düzdür, kırmızı, sarı veya mor renktedir ve etlidir. Çiçeklenme periyodu nisan-haziran.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Heryerde görülebilir. Tüm köy ve kasabalarda yetişir.

Kullanılan organ: Meyveler ve yapraklar.

Kullanılış şekil ve amacı 1: Yazın besleyici özellikte meyveleri yenir.

Kullanılış şekil ve amacı 2: Kurutulmuş yapraklarından sigara yapılır ve tüketilir.

Kaynak kişiler: 54

15. Familya: Capparaceae

Tür: *Capparis spinosa* L. NEUN, 6554

Yöresel ismi: Gebere, Kedi tırnağı, Kapari, Gabbar, Yuvarlak tomurcuğu gudru, Meyvesi hıyarcık

Bitkinin tanımı: Beyaz renkli, dikenli, genellikle yere yatık, çalı görünüşlü bitkilerdir. Yapraklar tam, stipula diken şeklindedir. Kaliks ve korolla dört parçalı, stamen çok sayıda, meyve bakla şeklindedir. Çiçeklenme dönemi, mayıs-ağustos.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Kuru arazilerde, taşlık tepelerde bulunur. Girne.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Bir dalı yere eğilerek üzerine taş konulur. Sarılık olan kişi 3 güne kadar geçmesi için dua edilir ve geçmesi halinde taş kaldırılır ve bitki sulanır.

Kullanılış şekli ve amacı 2: İştah açıcı özelliği var. Bu nedenle turşusu çok tüketilir.

Kullanılış şekli ve amacı 3: 'Gabbar turşusu' yapılıyor.

Genç sürgünlerinden, tomurcuk olan henüz açmamış çiçeklerinden veya gutrui denilen hıyar türü meyvelerinden turşu yapılmaktadır. Toplanan taze filizlerin kesilmesi ve bu filizlerin iyice yıkandıktan sonra suya (veya tuzlu suya) konmasıyla başlar. Daha sonra suyu her gün değiştirilmek şartıyla bir hafta suda bırakılır. Bu işlemden sonra sudan çıkarılan gabbar bitkisinin taze filizlerinin uçları kuruması için bir yere yayılarak bırakılır. Kuruyunca bir kavanoza konup üzerine sirke döküldükten sonra yeneceğinde istenilen miktarda kavanozdan alınıp üzerine zeytinyağı ile limon ilave edilir.

Kaynak kişiler: 19, 26, 30

16. Familya: Caryophyllaceae

Tür: *Silene vulgaris* (Moench) Garcke NEUN, 2407

Yöresel ismi: Yumurta otu, Cıvcıv otu, Serçe otu, Gıcır

Bitkinin tanımı: 70 cm kadar uzanabilen, genelde tüysüz, maviye çalan yeşil renkte, uzun ömürlü bir bitkidir. Gövdenin alt kısımları dallanmış ve yapraklıdır. Yapraklar dar-oval uca doğru sivrileşen şekildedir. Çiçekler tekrarlanan dalların ucunda sarkık durumdadır. Çanak kısımları hava ile şişmiştir. Taç yaprakları beyaz bazen pembe renktedir ve hemen hemen boğaz kısmına kadar yarıktır. Çiçeklenme periyodu mart-temmuz.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Yol kenarlarında, nadas tarlalarda sık olarak bulunur. Değirmenlik, Girne, Bellapais, Karpaz, Yayla.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Besleyici özelliği olup sindirim sistemine yardımcı olur.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Öncelikle yapraklar kaynayan suyun içine atılarak acılığı atılır. Zeytin yağında kızartması yada soğanlı yemeği yapılarak yenilebilir.

Yumurta ile kızartılıp yenilir. Taze üst yaprakları çiğ olarak limonlanıp-tuzlanıp yenir.

Kaynak kişiler: 26, 29

17. Familya: Chenopodiaceae

Tür: *Beta vulgaris* L. ssp. *maritima* (L.) Arcang. NEUN, 5180

Yöresel ismi: Yabani pancar

Bitkinin tanımı: Zayıf yapılı, boyu 1 m'ye ulaşabilen, damarlı genelde koyu kırmızı renkli gövdesi olan bir bitkidir. Yapraklar dikdörtgen şeklinde alt yapraklar 30 cm boyundadır. Çok çiçek açar. Çiçeklenme periyodu şubat-mayıs.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Tuzlu bataklıklarda, çorak alanlarda ve deniz kenarlarında bulunur. Yayla, Girne, Karpaz.

Kullanılan organ: Kökler ve yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Sebze olarak tüketiliyor, haşlanarak tüketiliyor.

Kaynak kişiler: 29

Tür: *Salicornia europaea* L. NEUN, 5526

Yöresel ismi: Deniz böğrölcesi, Sıyırma

Bitkinin tanımı: 40 cm kadar büyüeyebilen, bir yıllık otsu bitkidir. Yapraklar karşılıklı ve dekussat pul şeklindedir. Özellikle tuzlu bataklıklarda yayılış gösteren sarı, kırmızımsı-mor veya koyu mor renkli ve sukkulent gövdelidir. Çiçeklenme dönemi, mayıs-ekim.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Deniz kumullarında görülür. Salamis, İskele.

Kullanılan organ: Gövdeler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Genç sürgünleri haşlanır, üzerine limon ve zeytinyağı katılarak soğutulur. İçki mezesi olarak veya yemeklerin yanında yenir.

Kaynak kişiler: 62

Tür: *Salsola kali* L. NEUN, 2760

Yöresel ismi: Tuz otu

Bitkinin tanımı: Dik yada yayılarak büyüyen 60 cm kadar yükselebilen, sukkulent yapraklı, tekli veya 2-3 serbest sivri uçlu çiçekleri olan bir bitkidir. Çiçeklenme dönemi, mayıs-eylül.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Kumlu veya çakıllı kıyı şeritlerinde görülür. Karpaz, Girne.

Kullanılan organ: Yapraklar ve gövdeler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Deterjan niyetine kullanılır.

Kaynak kişiler: 38

18. Familya: Convolvulaceae

Tür: *Convolvulus althaeoides* L. NEUN, 5056

Yöresel ismi: Kocakarı memesi

Bitkinin tanımı: Tırmanıcı, gövdesi tüylü, kökü yeraltında uzayabilen çok yıllık bir bitkidir. Alt yapraklar tamamıyla kalp şeklinde, üst yapraklar dişli ve derin parçalı en üst yapraklar 5-7 parçalıdır. Çiçekler, 12 cm uzunluğunda dal üzerinde tek veya çift olarak bulunurlar. Koyu pembe koni şeklinde, 6 cm çapında korallaya sahiptir. Çiçeklenme periyodu, mart-temmuz.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Yol kenarlarında, otluk tepe yamaçlarında ve çorak arazilerde bulunurlar. Güzelyurt, Karpaz.

Kullanılan organ: Çiçekler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Pembe çiçekleri koparılıp tümüyle yenir.

Kaynak kişiler: 40

Tür: *Convolvulus arvensis* L. NEUN, 153

Yöresel ismi: Gündüz sefası, Yabani sarmaşık

Bitkinin tanımı: Çok narin ve parçalı gövdeye sahip, tırmanıcı, kökü yeraltında uzayabilen çok yıllık bir bitkidir. Yapraklar tabanda ok şeklinde ve parçalıdır. Çiçekler tekli veya bazen çift olarak görülür. Korolla 2-3 cm çapında beyaz veya pembe renktedir. Çiçeklenme periyodu nisan-eylül.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Çorak arazilerde. Girne, Yeni Erenköy.

Kullanılan organ: Kökler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Köklerinin kaynatılmasıyla içilen suyu etkili bir çeşit doğal pürgatiftir.

Kaynak kişiler: 38

Tür: *Ipomoea stolonifera* (Cyrill) J. F. Gmel. GÖZLEM

Yöresel ismi: Sabah sefası

Bitkinin tanımı: Etli gövdesi kum yüzeyinin birkaç ayak altında bulunur. Değişken yapraklara sahip olup, basit ve 3 loblu geniş lopla sonlanıyor. 5 loblu olup tek görünümlü çiçekleri 3-4 cm uzunlukta krem-beyaz renktedir. Tohumları kahverengi yün gibi tüylüdür. Çiçeklenme dönemi, temmuz-kasım.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Deniz kıyılarında görülür. Akdeniz, Salamis.

Kullanılan organ: Kökler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Köklerinin kaynatılmasıyla içilen suyu etkili bir çeşit doğal pürgatiftir.

Kaynak kişiler: 38

19. Familya: Cucurbitaceae

Tür: *Citrullus colocynthis* (L.) Schrad. NEUN, 6211

Yöresel ismi: Acıhıyar

Bitkinin tanımı: Çok yıllık sürünücü otsu. Yaprakları kaba batıcı tüylü. Petal yeşilimsi-sarı. Meyve yarı küremsi 5-12 cm çapındadır. Çiçeklenme dönemi, mayıs-temmuz.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Kumlu ve kayalık yerlerde. Kanlıköy barajı.

Kullanılan organ: Kökler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Köklerinin kaynatılmasıyla içilen suyu etkili bir çeşit doğal pürgatiftir.

Kaynak kişiler: 29

Tür: *Ecballium elaterium* (L.) A. Rich. NEUN, 1083

Yöresel ismi: Cırtatan

Bitkinin tanımı: Yerde yayılabilen, kalın köklü, uzun zigzag tüylü gövdeye sahip çok yıllık bir bitkidir. Yapraklar, sert, üçgen şeklinde ve uçları dalgalıdır. Meyvesi yeşil renkte yuvarlak oval tüylü ve etlidir, meyve olgunlaştığı zaman tohumlarını döküyor. Çiçeklenme periyodu ocak-temmuz.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Yol kenarlarında, nemli yerlerde bulunur. Girne.

Kullanılan organ: Meyveler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Sinüzit ve migren ağrısı için bu bitkinin içindeki su tülbent yardımıyla süzülerek buruna çekilir. Böylece sinüzit ve migren de azalma görülür.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Çocuklar meyvelerini zevkle topluyor ve birbirlerine atarak oyun oynuyorlar.

Kaynak kişiler: 11, 29

20. Familya: Cupressaceae

Tür: *Cupressus sempervirens* L. NEUN, 2398

Yöresel ismi: Servi

Bitkinin tanımı: 30 m boya erişebilen, yaprağını dökmeyen kabuklu gri bir gövdeye sahip bir ağaçtır. Yaprakları çiftli ve birbirine yapışıktır. Gövdeden çıkan kısa ömürlü dalcıkların ucunda koni şeklinde erkek organları bulunur. Devamlı olan dişi koniler ise kısa kaideli olup 12 pullu şeklindedir. Daha sonraları 3 m çapındaki küreye dönüşürler. Tohum taşıyan bu yapılar açılarak 4 mm boyunda ve kanatlı olan 3-6 tohum tanesini yere bırakır. Çiçeklenme periyodu mart-mayıs.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Heryerde görülebilir. Tüm bahçe, park ve yol kenarlarında.

Kullanılan organ: Meyveler ve gövdeler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Meyveleri ateş düşürmek amacıyla kaynatılıyor ve suyu içiliyor.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Kereste olarak kullanılıyor. Telefon direklerine, çatılara, seralara, raflara. Döven-saban yapılıyor.

Kaynak kişiler: 24, 43

Tür: *Juniperus phoenicea* L. NEUN, 2688

Yöresel ismi: Ardıç

Bitkinin tanımı: Dioik bir çalı veya boyu 4 m kadar olabilen ağaç formundadır. Meyvesi bakka şeklinde kırmızı-kahverengi, çiçeklenme dönemi ise şubat-nisan.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Kayalık veya kumlu alçak kısımlarda yetişir. Salamis, Akdeniz.

Kullanılan organ: Meyveler ve gövdeler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Yeni olgunlaşan meyveleri toplanıyor, iki tane ardıç meyvesi ezilerek bir fincan kaynar suya atılıp ve ardıçların özü suyun yüzüne çıkıyor. Böylece içilen çayı böbreklere iyi geliyor.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Çayı kolestrolü ve tansiyonu düşürür.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Meyvelerinden yapılan çayı midevidir.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Meyvelerinden yapılan çayı romatizmal tedavilerde kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 5: Ezilip kaynatılan meyvelerinden elde edilen çay daha sonra süzülüp içine 2-3 damla limon sıkılır ve içilir. Bu yöntem öksürüğe ve astım hastalığına iyi gelir.

Kullanılış şekli ve amacı 6: Odunundan ‘Semer’ yapılıyordu. Öncelikle 80-90 cm uzunluğunda altı tane tahta parçasının üzerine delik açılır. Ardından bu deliklere çivi büyüklüğünde odun parçaları çakılıp, büyük tahtalar birbirine bağlanır. Çivi yerine tahta çakılmasının nedeni, büyük tahtalar yıprandığı zaman, çivinin girdiği yerden zor çıkması sonucu tahtaların değiştirilmemesi ve semerin zarar görmesiydi, oysa küçük odun parçaları rahatlıkla sökülebilirdi. Semerin arka tarafına, çapraz olacak şekilde iki tahta parçası daha konur ve bu parçalar birbirlerine 20 cm uzunluğunda bir demir parçasıyla bağlanır. Demir, tahta parçalarına 5-6 tane çivi çakılarak tutturulurdu. Bu çivilere ‘baso’ adı verilirdi. Arkadaki iki parçanın iki yanına orta büyüklükte iki tahta parçası daha çakılır. Eşeğe bir şeyler yükeleneyeceği zaman bu parçalara ip geçirilir ve yükler iple semere bağlanır. Semerin ön tarafında da arkadakine benzer bir şekil söz konusuydu, ama öndeki tahta parçaları daha küçüktü; çünkü bu parçalar eşeğin boynunu aralarına alacak şekilde yapılırdı, burnu acıtmamaları gerekir. Öndeki parçalar da ortadaki büyük tahta parçalarına altı tane çivi çakılarak bağlanır.

Kaynak kişiler: 28, 42

21. Familya: Ericaceae

Tür: *Arbutus andrachne* L. GÖZLEM

Yöresel ismi: Sandal ağacı, Andurukya ağacı

Bitkinin tanımı: 3-10 m boyunda çalı, gövde kabukları kırmızımsı, düz ve geniş parçalar şeklinde. Yaprakları geniş ovat ve kenarları dişsiz. Meyveleri küçük ve kırmızı olan sert bir bakka. Çiçeklenme dönemi, ağustos-aralık.

Kuzey Kıbrıs’taki yayılışı: Kayalık ve ormanlık her yerde görülebilir. St. Hilarion-Kantara.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Meyveleri taze halinde yemiş olarak tüketilir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Yapraklarından yapılan çay üriner ve genital kanamalara iyi gelir.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Odunu yakacak olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Gövdesinin sağlam olmasından dolayı sandalye yapımında kullanılır. İskelelerin ön ayakları, yetişkin bir insanın dizi hizasında arka ayakları da oturan bir insanın kürek kemikleriyle aynı hizada çıkıyor ve bu dört ayak birbirine özel sistemle bağlanır. Ön ayaklar arasında yer alan 3 cm genişliğindeki yassı parçanın, dayanıklılığını artırmak dışında diğer özelliği ise oturan kişinin dilerse ayaklarını koymasına imkan sağlıyor. İkinci bağlanma yeri ise, yuvarlak dizayn edilmiş olup oturma yerine denk gelen dört çubuklu bölgedir. Bu dört çubuk birbirlerine çaprazlama ilmikler atılarak, 'Tono' ismi verilen sazdan iplerle bağlanıyor. Bu şekilde bir iskelet sisteminden dolayı 15-20 yıl boyunca kullanılabilir oldukları söylenir. Daha uzun ömürlü olabilmeleri içinse, dönem dönem cilalamayı, rutubet, fazla güneş ışığı ve yağmurdan korumaya özen gösterilmeli.

Kullanılış şekli ve amacı 5: Dalı kıvrımlı olduğu için temizlenir, kolayca yılan şekli yapıldı veya üzerine benekler yapılsa güzel bir süs eşyası elde edilirdi.

Kaynak kişiler: 5, 6, 25

22. Familya: Euphorbiaceae

Tür: *Euphorbia helioscopia* L. NEUN, 700

Yöresel ismi: Sütleğen

Bitkinin tanımı: 40 cm kadar boylanabilen tüysüz tek yıllık otsulardır. Gövde basit yada tabandan itibaren iki dallı. Gövde yaprakları obovat. Meyve 3 loplulu, 3,5 mm çapında üstü düz. Tohumlar ovoid, ağsı şekilli, koyu kahverengi. Çiçeklenme dönemi ocak-haziran.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Dere yataklarında, nemli tarlalar ve çorak alanlarda görülür. Değirmenlik, Karpaz.

Kullanılan organ: Gövdeler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Küçük küçük kesilip suya atıldığında balıkların yüzeye çıkmasını sağlıyor bu nedenle balık yakalamaya yardımcı olur.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Ekmek lateksle iyice ıslatılıp farelere yem olarak verilir, fare zehiri olarak kullanılır.

Kaynak kişiler: 7, 51

Tür: *Ricinus communis* L. NEUN, 5685

Yöresel ismi : Gurtinya

Bitkinin tanımı: 4 m kadar büyüeyebilen, tüysüz bir bitkidir. Avuç içi gibi uçları sivri, uzun dallar üzerinden çıkan yaprakları vardır. Erkek çiçekler aşağı kısımda bulunur, yeşil-sarı sepalleri (petal yok) 1 cm uzunluğundadır ve anterler sarı renktedir. Dişi çiçek taşıyan dallar daha kısadır, ucunda 3 adet koyu kırmızı olan dikenli, şişkin bir ovaryuma sahiptir. Pistil 2 cm uzunluğunda, açıldığı zaman dışarıya 3 adet büyük, parlak tohum saçar. Çiçeklenme periyodu, haziran.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Dere yataklarında yayılış gösterir. Girne, Lefkoşa dere yatakları.

Kullanılan organ: Tohumlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Tohumları ezilerek unla karıştırılıp tutkal yapılır. Örneğin uçurtma yaparken kullanılır.

Kaynak kişiler: 55

23. Familya: Fabaceae/Leguminosae

Tür: *Acacia cyanophylla* Lindley GÖZLEM

Yöresel ismi: Kıbrıs akasyası, Altıntop

Bitkinin tanımı: 5 m kadar büyüeyebilen çalı formunda bir bitkidir. Çiçek kısa salkım üzerinde, altın sarısı renginde hoş kokuludur. Tohum taşıyan pod düz ve dar, 6-12 cm boyunda, koyu kahverengi ve uçları açık renktedir. Çiçeklenme periyodu mayıs-haziran.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Killi veya kireçli topraklarda, kumlu veya ormanlık yamaçlarda çok görülür. Akdeniz.

Kullanılan organ: Gövdeler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Yakacak odun olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Sınır tellemelerinde, kalınca dalları direk olarak kullanılır.

Kaynak kişiler: 54

Tür: *Calycotome villosa* (Poir.) Link. NEUN, 6614

Yöresel ismi: Keçiboğan, Azgan

Bitkinin tanımı: 3 küçük ve dar yapraklı dikenli çalı, 15 mm uzunluğunda sarı çiçekleri açıyor. Tomurcukları tüylü, dikdörtgen şekilde, 3 cm uzunluğundadır. Çiçeklenme dönemi, aralık-nisan.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Kuru yamaçlarda geniş dağılış gösterir. Girne.

Kullanılan organ: Bitkinin tamamı.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Yaprak ve tohumundan yapılan çayı ağız yaralarına iyi gelir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Odunu ateş yakmak için kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Ağılların etrafını çevrelemek için ekilir.

Kaynak kişiler: 23

Tür: *Ceratonia siliqua* L. NEUN, 2477

Yöresel ismi: Harup, Keçiboynuzu, Harnıp

Bitkinin tanımı: Yaprakları genişçe ovat, koyu yeşil renklidir. Hem dişi hem erkek ve hem de erdişi çiçekleri vardır. Sepalleri küçüktür, petal bulunmaz, stamen 5 tanedir. Meyve 10-20 cm boyunda ve yassı, etli bir legümandır. Kışın yaprak dökmeyen bir ağaçtır. Çiçeklenme dönemi, temmuz-kasım.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Alçak yamaçlarda görülür. Girne.

Kullanılan organ: Bitkinin tamamı.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Meyveleri çiğ olarak yenilir. Besleyicidir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Un haline getirilmiş kuru meyveler süt çocuklarının mide ve bağırsak bozukluklarında kullanılır, ishali keser.

Kullanılış şekli ve amacı 3: 'Harnıp pekmezi' yapılır.

10 okka kadar ballı harnıp, büyük dibekte ezilir. Taş dibek yok ise, temiz bir bezin üstüne temiz bir alt-değirmen taşı konur ve üstüne harnıplar temiz bir taş ile uçlarından başlanarak saplarına kadar vura vura ezilir. Ezik dövülmüş harnıplar temiz kumaşa, önlüğe yada bohçaya bağlanarak, bir kazanın veya leğenin içine konur ve üstünü örtecek kadar su dökülür. Arada bir ovalanır. Su eksilirse eklenir. 1-2 gün sonra kazandan çıkarılır, kazandaki su dökülmez, kazanın içine temiz bir taş, alt ve üste değirmen taşı konur bohça araya konur ve üstüne suyunu bırakması için ağır bir taş konulur. 1-2 gün böyle kalır. Nihayet ballı su ile kazana konur altı yakılır ve

defalarca kaynatılır soğutulur, tabi koyulaşınca kadar. Şurup kıvamına gelince 1 fincan ekşi suyu eklenir ki pekmezin rengi parlak ve akışkan olsun. Soğuyunca şişelere doldurulur. Harnıp şerbeti olarak konuklara ikram edilir.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Harnıp pekmezi yapımından daha çok harnıp kullanılması ve limon koymadan daha çok kaynatılması durumunda ‘Pastelli’ denilen tatlı elde edilir.

Kullanılış şekli ve amacı 5: Harnıp pekmezi içerisine un katılmasıyla elde edilen ‘Topak helva’ Kuzey Kıbrıs’ta ayrı bir önem taşımaktadır.

Kullanılış şekli ve amacı 6: Ağzından köpük gelen yada karnı şişen hayvanlara Harnıp pekmezi içirilir.

Kullanılış şekli ve amacı 7: ‘Harnıp palüzeside’ yapılır.

İstenen miktarda iri ve ballı harnıp iyice yıkandıktan sonra temiz bir mermer üzerinde havan eliyle ya da temiz bir taşla ezilir. İrice boş tencereye konarak bir gün bir gece suda bekletilir. Arada bir temiz elle ezilerek özün suyu çıkması sağlanır. Tülbentten geçirilen özlü su tencere ile ateşe oturtulup tıpkı muhallebide olduğu gibi içerisine yavaşça un ilave edilir. Unun topaklanmamasına özen gösterilir. Bu arada ‘güldamlası’ denilen güzel kokulu bitkiden kesilen birkaç dal yıkanıp iplikle bağlandıktan sonra tencerenin kenarından içine bırakılır. Bu bitkinin özü suya çıktıktan sonra toplanıp tencere dışına alınır. Sürekli ve ateşte yavaşça pişirilen harnıp özü muhallebi kıvamını bulunca ocaktan alınıp sıcak olmak koşuluyla düzce tabaklara dökülür. Üzerine badem içi döğülmüşü ve tarçın ilave edilerek servis yapılır.

Kullanılış şekli ve amacı 8: ‘Gullurugya yada Zülbiye tatlısı’ yapılır.

Uzatılan ancak daha kalın olan hamur parçacıklarının çöreklenilerek suda pişirilmesiyle elde edilir. Suda pişirildikten sonra harnıp özü veya pekmeziyle de kaynatılarak yapılır.

Kullanılış şekli ve amacı 9: Harup çekirdeklerinden tablolar ve takılar yapılır.

Kullanılış şekli ve amacı 10: Odunu başlıca yakacak olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 11: Açık kahverengi bir boya elde edilir, dokumacılıkta kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 12: Baston ve topuz yapımında kullanılırdı. Ağaçların kökünden çıkan yabani dallar dibiyle birlikte çıkarılır, dip tarafı yuvarlaklaştırılır,

pişirilerek kabuğu soyulur ve gölgede kurutulur. Baston yapılacak olanlar mutlaka çatallı olmalıdır. Çatal dalın biri, 1 sene önceden kıvrılarak ana gövdeye bağlanır ki bastonun dayanma yerini oluştursun.

Kaynak kişiler: 24, 31, 33, 34, 48

Tür: *Cicer arietinum* L. GÖZLEM

Yöresel ismi: Yabani nohut

Bitkinin tanımı: Dik, yapışkan-tüylü ve tek yıllık 40 cm boyunda bitkidir. Yapraklar 13-17 kaba dişli kenarları olan, çiçekler tek, beyaz-pembe veya leylak rengine, 10 mm uzunluğundadır. Meyve dar, 2-3 cm uzunluğunda ve 2 tohum içerip tohumlar 8 mm çapındadır. Çiçeklenme dönemi, mart-temmuz.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Heryerde yetiştirebilir. Ergazi, İskele.

Kullanılan organ: Meyveler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: 'Humus' denilen meze yapılır.

Haşlanan 'nohut' denilen meyveler iyice ezildikten sonra içerisine tahın, limon, tuz ve kıyılmış sarımsak eklenir. Bu malzemeler iyi bir şekilde karıştırıldıktan sonra küçük tabaklara konulur. Üzerine maydonoz kıyılarak süslenir ve servise sunulur.

Kaynak kişiler: 34

Tür: *Lotus edulis* L. NEUN, 4602

Yöresel ismi:

Bitkinin tanımı: Zayıf bir yapıya sahip bitki, tüylü ve bir yıllıktır. Oval ve uzun yaprak tipine sahip olup, çiçekleri 5 cm kadar basit yapılı ve sap üzerinden çıkıyor. Çiçeklenme dönemi, şubat-mayıs.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Ova, yol kenarı, yamaçlarda görülür. Girne, Lapta.

Kullanılan organ: Tohumlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Taze olarak yenilir.

Kaynak kişiler: 1

Tür: *Medicago sativa* L. NEUN, 5173

Yöresel ismi:

Bitkinin tanımı: Dik uzun ömürlü 80 cm kadar boylan bir bitkinin 3 cm yaprakcıkları vardır, menekşe renkli çiçekleri olup 12 mm boyundadır. Meyve 1-4 kez bükülerek serbest halde kıvrılır. Çiçeklenme dönemi, mayıs-temmuz.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Heryerde görülebilir. Değirmenlik, Girne.

Kullanılan organ: Yapraklar ve çiçekler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Hayvanlar için yem olarak kullanılır.

Kaynak kişiler: 33

Tür: *Tetragonolobus purpureus* Moench. NEUN, 2494

Yöresel ismi: Lüferotu, Yabani bezelye

Bitkinin tanımı: Yayılarak büyüyen tek yıllık dallanmış bir gövde ile 30 cm yada daha fazla uzayan uzun tüyleri olan bitkinin çiçekleri, tek yada çift halde kısa saplar üzerindedir, kaliks koyu kırmızı renktedir. Meyveleri dikdörtgen şeklinde, 2-3 cm, 4 kanatlı tohumları ise 5 mm çapındadır. Çiçeklenme dönemi, şubat-mayıs.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Ovalarda ve çorak arazilerde. Karpaz, Tepebaşı.

Kullanılan organ: Meyveler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Çiğ olarak yenilir.

Kaynak kişiler: 38

24. Familya: Fagaceae

Tür: *Quercus coccifera* L. ssp. *calliprinos* (Webb.) Holmboe. NEUN, 2083

Yöresel ismi: Kermes meşesi, Pernar

Bitkinin tanımı: Herdem yeşil küçük ağaç veya çalılardır. Yapraklar derimsi, serrat ve dikenli kenarlı. Meyve, 3 cm boyunda, 2-3 cm genişliğinde, aşağı eğilmiş şekildedir. Çiçeklenme dönemi, mart-mayıs.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Yamaçlık alanlarda yetişir. Kukla, St. Hilarion.

Kullanılan organ: Gövdeler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Vücuttaki sivilce, biçik, çıban, yara veya kızamık çıkaran kişiler için ağaçtan bir dal parçası kesilip kurutulur veya yakılıp kül haline getirilerek hastanın son yıkanma suyuna konulup hasta bununla yıkanınca geçireceğine inanılır veya yaranın üzerine doğrudan konur.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Sancısı olanların sancılarını, pernar ağacından kesilen bir odun, sancının olduğu yere sürülür. Bunun sonucunda sancının kesileceğine inanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 3: 'Orak' yapımında kullanılır. Folklor oyunlarında veya tarlalarda bitki koparılmasına yarar.

Kaynak kişiler: 30, 37

25. Familya: Fumariaceae

Tür: *Fumaria densiflora* DC. GÖZLEM

Yöresel ismi: Şahter, Zahter

Bitkinin tanımı: Çok dallı bitki 30 cm yada daha da uzayabiliyor. Dar loblu yaprakları ve pembe çiçekleri vardır. Çiçeklenme dönemi, ocak-mayıs.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılış: Çorak arazilerde görülür. Girne.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Yapılan çayı ateş düşürücüdür.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Yapılan çayı kolesterole iyi gelir.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Yapılan çayı damar açıcıdır.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Yapılan çayı laksatif özelliktedir.

Kullanılış şekli ve amacı 5: Sarı renk verici özelliği var olduğundan yün iplik boyamada kullanılıyor.

Kaynak kişiler: 28

26. Familya: Hamamelidaceae

Tür: *Liquidamber styraciflua* L. GÖZLEM

Yöresel ismi: Amberağacı

Bitkinin tanımı: Kışın yaprağını döken, 10-12 m kadar boylanan, gövdesinin ve dallarının yarık yarık olan kabuğu, beyazımsı kurşuni renkte el biçimi büyüklüğündeki ve yıldız benzeyen birbirine bitişik beş parçalı yapraklarının rengi kırmızımsı kahverengi olup, küçük çiçeklere sahip ve meyve kılıfı dikenli gibi olan yuvarlak biçimlidir. Çiçeklenme dönemi, mart-nisandır.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılış: Antifonidis Klisesi yanında ve Ayios Nephos Manastırı yanında.

Kullanılan organ: Gövdeler ve yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Gövdesinden elde edilen reçinesi ise afrodisyak etkili olduğu söylenir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Dini günlerde ya da mevlitlerde evleri tütsülemekte yaprakları kullanılır.

Kaynak kişiler: 38

27. Familya: Hypericaceae/Guttiferae

Tür: *Hypericum triquetrifolium* Turra. NEUN, 2259

Yöresel ismi: Kantaron otu

Bitkinin tanımı: Tüysüz, çok yıllık yetişen, boyu 55 cm'yi bulan bir bitkidir. Gövde dik, belli aralıklarda yapraklı dal taşır. Çiçekler sarı renkte, 1 cm çapında, çiçek yaprakları oval şeklinde, fakat öğleden sonra yaprak uçları içe doğru kıvrılır. Çiçeklenme periyodu mayıs-eylül.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Ekili araziler, açık kayalık bölgeler de yetişir. Girne.

Kullanılan organ: Çiçekler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Zeytin yağı içine karıştırılan çiçekler deri yanıklarına iyi gelir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: İnfüzyonu ise haricen alındığında öksürüğe karşı kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Tatlı bir aromaya sahip olduğundan giysi dolaplarına parfüm olarak kullanılır. Bu nedenle etkili bir güve kovucudur.

Kaynak kişiler: 11, 45

28. Familya: Iridaceae

Tür: *Romulea tempskyana* Freyn. NEUN, 6562

Yöresel ismi: Safran

Bitkinin tanımı: Küçük bir bitki olup, 2 dar taban yaprağı vardır, gövde üzerinde ise 2-4 yaprak söz konusudur. Çiçekler 6 loblu leylak renkli dış kısmında ise 3 yeşil renkli kısım vardır. Çiçeklenme dönemi, ocak-mart.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Yamaç ve kıyı şeridinde ve çimenlerde bulunur. Koruçam'dan Karpaz'a kadar görülür.

Kullanılan organ: Soğanlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Dip kısımlarının tatlı tadından dolayı çocuklar tarafından emilir.

Kaynak kişiler: 38

29. Familya : Juncaceae

Tür: *Juncus rigidus* Desf. NEUN, 34

Yöresel ismi: Hasır sazi, Kovalık, Dere sazi

Bitkinin tanımı: Kaba yapılı, toprak altı kökü olan, gövdesi çizgili, 2,5 cm kalınlığında 1,5 m boya erişen, yeşil-saman rengi çiçek veren, küme halinde görülen çok yıllık bir bitkidir. Çiçeklenme periyodu, haziran-ağustos.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Tuzlu bataklıklarda görülür. Akdeniz, Kayalar, Boğaz.

Kullanılan organ: Sürgünler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Tahtadan yapılan iskelet sandalyelerin oturma yüzeyine sazın bükülerek veya dano şeklinde örülmesiyle 'Hasır sandalye' oluşturulur. Örgü arasına renkli çöplerde katılarak renkli desenler yaratılabilir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: 'Talar, Dalar yada Kalıp' olarak bilinen kap, bu sazın örülmesiyle yapılan bir el sanatımızdır. Küçük işletme ve evlerde üretilen hellim peynir ve nor yapımı esnasında ürün suyunun süzülmesi ve şeklinin belirlenmesi için değişik ebatlarda kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Sele, sesta, paneri, sini, sofrası gibi isimlerle anılan el işi buğday çöplerinin örülmesine yardımcı oluyor. Mor rengi tutma özelliği olduğundan renklendirme için kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Bitkinin uç kısımları ile el süpürgesi yapılıyor.

Kullanılış şekli ve amacı 5: Odaların çatısını örtmekte kullanıldığı gibi galif yapımında da kullanılır. Kuzey Kıbrıs'ın her tarafında yaygındır.

Kullanılış şekli ve amacı 6: El makarnası yapımında da kullanılır.

Kaynak kişiler: 36, 38, 44, 62

30. Familya: Juglandaceae

Tür: *Juglans regia* L. NEUN, 5884

Yöresel ismi: Ceviz

Bitkinin tanımı: Ağaç, gümüş rengi veya gri, ağaç kabuğu düz yüzeyli. Geniş, yuvarlak tepeli. Yapraklar ovat şekilde, tüysüz damarlı. Meyve tüysüz, yeşil renkli. Çiçeklenme zamanı mayıs.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Rutubetli, gölge yerlerde yetişir. Lapta.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Sabah kahvaltıdan önce 2 tane ceviz içi yenirse unutkanlığa iyi gelir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Kanı pıhtılaştırır.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Kalbe iyi gelir.

Kullanılış şekli ve amacı 4: İç ceviz olarak satılır ve çerez olarak tüketilir.

Kullanılış şekli ve amacı 5: Yapraklarından hazırlanan suyla yıkandığında saçların rengini koyulaştırmaya yarar.

Kullanılış şekli ve amacı 6: Macun suyu içildiğinde ağız içi yaralarına iyi geliyor ve kemik, diş sağlığını korur.

Kullanılış şekli ve amacı 7: ‘Ceviz macunu’ yapılır.

Macun yapılacak olan cevizler kemikleşmemiş, yani çok ham olmalıdır. Tercihe göre, cevizler kabuk acılıklarının giderilmesi için, ya önce soyulur ve bir hafta suda bırakıldıktan sonra haşlanır, ya da kabuğunun kolayca soyulması için yarım dakika kaynatılıp kabuğu kolayca çıkarıldıktan ve birkaç gün suda bırakıldıktan sonra haşlanır; böylece haşlanmış cevizlerin her birinin göbeğine, yarım badem ile bir karanfil konulduktan ve tencereye yerleştirildikten sonra bir okka cevize üç önge şeker ve bir fincan su konarak akideleşinceye dek ateşte kaynatılır. Ateş söndürüldükten sonra, macunun şekerlenip sertleşmesini önlemek amacıyla bir veya iki çorba kaşığı limon suyu konulur. Soğuyunca kavanozlara konularak soğuk bir yerde muhafaza edilir.

Kullanılış şekli ve amacı 8: Odunu sağlam olmasından dolayı sandalye yapımında kullanılıyor. İskelelerin ön ayakları, yetişkin bir insanın dizi hizasında arka ayakları da oturan bir insanın kürek kemikleriyle aynı hizada çakılıyor ve bu dört ayak birbirine özel sistemle bağlanıyor. Ön ayaklar arasında yer alan 3 cm genişliğindeki yassı parçanın, dayanıklılığını artırmak dışında diğer özelliği ise oturan kişinin dilerse ayaklarını koymasına imkan sağlıyor. İkinci bağlanma yeri ise, yuvarlak dizayn edilmiş olup oturma yerine denk gelen dört çubuklu bölgedir. Bu dört çubuk birbirlerine çaprazlama ilmikler atılarak, ‘Tono’ ismi verilen sazdan iplerle bağlanıyor. Bu şekilde bir iskelet sisteminden dolayı 15-20 yıl boyunca kullanılabilir oldukları söyleniyor. Daha uzun ömürlü olabilmeleri içinse, dönem dönem cilalamayı, rutubet, fazla güneş ışığı ve yağmurdan korumaya özen göstermeyi unutulmaması gerektiği ekleniyor.

Kaynak kişiler: 5, 6, 28, 30

31. Familya: Lamiaceae/ Labiate

Tür: *Calamintha incana* (Sibth. & Sm.) Boiss. ex Benth. NEUN, 2400

Yöresel ismi: Glifoni, Yabani nane

Bitkinin tanımı: Odunsu tabanı olup yayılarak büyüyen uzun ömürlü 50 cm kadar yükselebilen bir bitkidir. Tüylü, kısa saplar üzerinde yaprakları, mor renkte korollası 10 mm uzunluğundadır. Çiçeklenme dönemi, haziran-aralık.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Kayalık yerlerde, yol kenarlarında, ormanlık arazilerde yayılış gösterir. Çamlıbel, Çatalköy.

Kullanılan organ: Yapraklar ve çiçekler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Banyo yapan insanlar son durulanma suyuna bu bitkiden koyarak vücutlarının hoş bir şekilde kokulanacağına inanır.

Kaynak kişiler: 57

Tür: *Lavandula stoechas* L. GÖZLEM

Yöresel ismi: Lavanta çiçeği

Bitkinin tanımı: 45 cm yada daha fazlaya kadar boylanabilen çalılar. Üst yapraklar lanseolat ya da dar eliptik, alttaki yapraklar ise güçlü bir şekilde geri kıvrık. Çiçek durumu 1,5-4,5 cm uzunluğunda, oblong yada ovoid yoğun, aralıklı değil. Korolla siyahımsı mor. Çiçeklenme zamanı mart-haziran.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Heryerde görülebilir. Malatya, Ilgaz.

Kullanılan organ: Çiçekler ve yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Çayı öksürüğe iyi gelir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Sıcak suyun içine atılan çiçekleri ile banyo yapılarak derinin rahatlaması sağlanıyor.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Böcek kovucu özelliğinden dolayı çantalara yada dolaplara konuluyor.

Kaynak kişiler: 28, 63

Tür: *Melissa officinalis* L. var. *officinalis* NEUN, 533

Yöresel ismi: Oğulotu

Bitkinin tanımı: Tüylü çok yıllık bitkilerdir. Boyu 25-95 cm ya da daha uzun, dallanmış, dik görünüşlüdür. Yaprakları kalp şeklinde, koralla beyaz, bazen açık mor renkte olabiliyor. Çiçeklenme zamanı, haziran-ekim.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Yol ve dere yataklarında bahçelere yakın arazilerde yayılış gösteriyor. Girne, Değirmenlik.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Çayı grip-soğuk algınlığına iyi gelir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Çayı stres-depresyonda etkilidir.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Yaprakları salatada baharat olarak kullanılır.

Kaynak kişiler: 28

Tür: *Mentha pulegium* L. GÖZLEM

Yöresel ismi: Avşan otu, Bruncoloz, Yabani nane, Dere nanesi

Bitkinin tanımı: Çok keskin kokulu, yeraltında kök salan, zayıf dik bir gövdesi olan, 40 cm boyunda, çok yıllık bir bitkidir. Çiçekler yoğun bir şekilde kümeler halinde, yaprağa benzeyen brakteler tarafından sarılıdır. Kaliks dişli ve kıllı boğazlı, koralla açık kırmızı-bordo renginde, 6 mm uzunluğunda uzun bir tüpe sahip, alt tarafı şişiktir. Çiçeklenme periyodu haziran-ağustos.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Nemli bölgelerde seyrek olarak görülür. Lefkoşa, Özhan, Alsancak.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Çayı spazmolitiktir. Mide sancılarına karşı kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Yaprakları çiğnendiğinde nefese hoş bir koku verir.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Yaprakları kurutulup veya çiğ olarak istenilen yemeğin üzerine yada içine katılır. Kaynamış patates ve pancarın, salatanın, dolmanın, makarnanın ve yoğurt üzerine, hellim arasına, ayran üzerine vazgeçilmez çeşni katıcısıdır.

Kaynak kişiler: 33, 35, 52

Tür: *Origanum majorana* L. var. *majorana* NEUN, 6213

Yöresel ismi: Dağ kekiği, Şapika, Şapsişa, Kekik

Bitkinin tanımı: Yarı çalimsı veya otsu çok yıllıklar. Yapraklar 2-5 cm basit, çiçekdurumu dar-silindirik, korolla beyaz renkli. Çiçeklenme zamanı, mayıs-eylül.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Yamaçlarda, ormanlık bölgelerde görülür. Girne, Karpaz.

Kullanılan organ: Yapraklar ve gövdeler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Çayı soğuk algınlığına ve boğaz ağrılarına iyi gelir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Baharat olarak ızgara balık veya ete tat vermek için kullanılır. Salatalarda kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Yaprakları ve gövdesi ev içerisine serpiştirilerek hoş bir koku vererek dezenfektant olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Köylüler süpürge yapımında kullanıyor. Süpürge otu toplanıyor, püskülleri aşağıda kalacak şekilde sapları yan yana getirilerek birbirine sadece sap kısımları bir perde gibi örülür. Uzunluğu, 30 cm olunca sap kısımları yuvarlak hale getirilerek bir yelpaze gibi bağlanır. Sapsız süpürge haline getirilir.

Kullanılış şekli ve amacı 5: Sele, düz ve yuvarlaktır. Ovadan toplanan süpürge otları çeşitli renklere boyandıktan sonra selenin yapımına geçilir. Sele sade ve süssüz olabileceği gibi çeşitli motiflerle de süslenebilir. Sele yapımında kullanılan süpürge otunun taze olması önemlidir. Çünkü süpürge otu taze olduğu zaman işlenmesi daha kolay olur. Sele tepsi niyetine ihtiyaç duyulan yerlerde kullanılabileceği gibi duvar aksesuarı olarak da kullanılmaktadır.

Kaynak kişiler: 24, 60

Tür: *Rosmarinus officinalis* L. NEUN, 2093

Yöresel ismi: Biberiye, Lazmarin

Bitkinin tanımı: 50 cm kadar yükselici yada dik görünüşlü, yapraklar koyu yeşil, üst kısımları pilos tüylü, tüy örtüsü beyaz-tomentos. Yaprak ve çiçek sapları beyaz yıldızsı-tomentos tüylü. Kaliks meyvede şişkinleşmiş. Korolla soluk mavi. Nutletler kahverengi. Çiçeklenme zamanı şubat-mayıs.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Kayaç ve barajlarda. Karpaz kıyıları, Ronnas körfezi.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Bronşit tedavisinde balgam söktürücü olarak çayı yapılır.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Kaynatılıp içildiği zaman migren (yarım baş ağrısı) ve mide ağrısına iyi geliyor.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Soğuk algınlığında kaynatılır ve burna çekilir.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Iskatro tedavisinde yaprakları yara üzerine sürülüyordu.

Kullanılış şekli ve amacı 5: Lazmarin yaprağı , defne yaprağı, ve okaliptüs yaprağı bir tencerenin içerisine konur ve kaynatılır. Kaynamış olan bu su bir bezle örtülür ve demlemeye bırakılır. Böylece suyun buharı içinde kalırdı. Daha sonra vücudumuzda ağrıyan yerimiz (el, ayak, vb.) bu suyun içine konulur. Su soğuyuncaya kadar içinde bekletilir. Ardından halis zeytinyağı ile bölge iyice ovulur böylelikle damarlar yumuşardı. Bu işlem uygulandıktan 1 hafta sonra ağrılarda iyileşme görülmeye başlardı.

Kullanılış şekli ve amacı 6: Et yemeklerinde lezzet verici baharat olarak kullanılır.

Kaynak kişiler: 23, 29, 48, 50

Tür: *Salvia fruticosa* Miller. NEUN, 1526

Yöresel ismi: Adaçayı, Sagomilya, Garafan, Hahomilya, Homolya, Ahomilya, Isbaca, Sapşışa, Kutsal ot, Cankurtaran ot

Bitkinin tanımı: 1 m boyunda çalılar, çok dallı, çiçekli gövde 100 cm yapraklar basit ya da 3 loplu, ovat. Çiçekler dairemsi dizilmiş, her halkada 2-8 çiçek var. Korolla leylak rengine. Çiçeklenme dönemi, şubat-temmuz.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Heryerde görülebilir. Girne.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Çayı mide rahatsızlıklarında içilir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Bronşit tedavisinde çayı içilir.

Kullanılış şekli ve amacı 3: İdrar söktürücü olarak çayı yapılır.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Romatizma ve siyatik rahatsızlıklarda faydalı olduğu söyleniyor.

Kullanılış şekli ve amacı 5: Banyo suyuna atılarak yorgunluğu aldığı söylenir.

Kullanılış şekli ve amacı 6: Adaçayının kurumuş tohumları ortası delik ince kamış üzerine konur. Çocuklar alttan yukarıya doğru üflendiğinde bu hafif tohumcuk kendi etrafında döner.

Kullanılış şekli ve amacı 7: Evlerdeki kokuların giderilip haşerelerin def edilmesi sağlanır.

Kullanılış şekli ve amacı 8: Salata ve yemeklere tat vermek amacıyla, ızgara etlerde, haşlama ve soğuk etlerde, çorbalarda ve soslarda kullanılır.

Kaynak kişiler: 7, 9, 10, 15, 24, 25, 40

Tür: *Teucrium micropodioides* Rouy. NEUN, 2394

Yöresel ismi: Kurtluca

Bitkinin tanımı: Yastık formunda 20 cm uzayabilen, gövdesi odunsu, sert ve gri renktedir. Genç bitkide beyaz renkte, yünlü bir gövde mevcuttur. Yapraklar oblong, sapsız, yünlü-gri renkte, her iki tarafı ve kenarları kıvrıktır. Çiçekler küçük başlı, beyaz yumak halinde, korollanın dudakları koyu kahverengi-kırmızıdır. Çiçeklenme periyodu, nisan-temmuz.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Kayalık bölgelerde, açık çam ormanlarında ve kumlu alanlarda bulunur. Girne.

Kullanılan organ: Yapraklar ve çiçekler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Karın ağrılarına çayı iyi gelir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Öksürüğe karşı çayı içilir.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Mide bulantısını önlemek amacı ile çayı içilir.

Kaynak kişiler: 42

Tür: *Thymus capitatus* (L.) Hoffmanns. & Link NEUN, 1529

Yöresel ismi: Tülümbe, Yabani kekik, Rumbi

Bitkinin tanımı: Pembe veya beyaz çiçekli, küçük yapraklı, kuvvetli kokulu ve çok yıllık bitkilerdir. 10-25 cm boyunda, çalılık oluşturan, çok dallı, gövdesi açık sarı renktedir. Yapraklar dar, sapsız, uçlar tüylü, küçük yapraklar kümeler halindedir. Çiçeklenme periyodu Mayıs-ekim.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Kayalık deniz kenarlarında ve ovalarda bulunur. Lefkoşa, Girne.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Çayı yapılır. Karın ağrısı ve astımı tedavi etmede kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Mutfaklarda geniş bir kullanıma sahiptir, aroma ve baharat olarak etler üzerine, soslar içinde ve çorbalarda tüketilir.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Hellim dibinde noru toplamak için kamış ucuna tülümbe takılıp karıştırmada kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Evlerin damlarındaki yağmur oluklarının önüne tülümbe konurduki oluklar tıkanmasın.

Kullanılış şekli ve amacı 5: Mandıra, havlu, sokakların temizliğinde kullanılan tülümbe süpürgeler yapıldı. Yabani zeytin, harnup dalları kökten kesilir, uçları 'Y' şeklinde olması için pişirilir, kabukları soyulur ve doğrultulur. Her çatalına şinya sıırımı ile tülümbe bağlanır ve ağır-yassı bir taş ile 2 gün bastırılır.

Kaynak kişiler: 24, 27, 43

32. Familya: Lauraceae

Tür: *Laurus nobilis* L. NEUN, 1254

Yöresel ismi: Defne

Bitkinin tanımı: Bu tür 3-10 m yükseklikte, kışın yaprağını dökmeyen, sarı çiçekli dioik bir ağaçtır. Meyve küçük bir zeytin tanesi biçiminde olup olgunlukta parlak siyah renktedir. Yapraklar 5-10 cm uzunlukta ve 2-5 cm genişlikte, derimsi ve serttir, kenarları dalgalı ve kısa saplıdır. Çiçeklenme zamanı, mart-mayıs.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Dağlık ve su kenarında olan kayalık yerlerde görülür. Lapta'dan Kantara'ya kadar görülür.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Toz haline getirilerek pudra halinde pişiklere kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Yapraklarını kaynatır ve soğutup içerler. Bunun kolesterolü düşürdüğü söyleniyor.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Defne yaprağı küçük küçük kesilerek kaynatılır. Kaynattıktan sonra içine sirke dökülerek vücudun hangi bölgesinde sedef varsa, o bölge hazırlanan bu su ile yıkanır. Daha sonra bir bezle kurulur. Bir veya iki gün bu şekilde bırakılır. 2 gün sonra hasta yıkanabilir. Bu işlem 2 gün sonra, 3 defa daha tekrarlanır. Böylece sedef hastalığında iyileşme görülür.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Defne yaprağı, lazmarin yaprağı ve okaliptüs yaprağı bir tencerenin içerisine konur ve kaynatılır. Kaynamış olan bu su bir bezle örtülür ve demlemeye bırakılır. Böylece suyun buharı içinde kalır. Daha sonra vücudumuzda ağrıyan yerimiz (el, ayak, vb.) bu suyun içine konulur. Su soğuyuncaya kadar içinde bekletilir. Ardından halis zeytinyağı ile bölge iyice ovulur böylelikle damarlar yumuşar. Bu işlem uygulandıktan 1 hafta sonra ağrılarda iyileşme görülmeye başlar.

Kullanılış şekli ve amacı 5: Köy ve kasaba evlerinin bahçelerinde süs bitkisi olarak ve bereket getiren ağaç inancıyla yetiştirilmesine özen gösterilir.

Kullanılış şekli ve amacı 6: Yapraklar baharat olarak tüketilir.

Kaynak kişiler: 23, 29, 50

33. Familya: Liliaceae

Tür: *Allium ampeloprasum* L. NEUN, 2565

Yöresel ismi: Yalancı pırasa

Bitkinin tanımı: 2 m boyunda, kaba yapılı, sarı renkte bir bitkidir. Yapraklar 4 cm genişliğindedir. Çiçekler çok sayıda şemsiye şeklinde 3-10 cm çapında kırmızı veya leylak rengi, bazen beyazdır. Çiçeklenme periyodu Mayıs-haziran.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Tarlalarda, çorak arazilerde, taşlık tepe yamaçlarında bulunur. Girne, Lapta, Salamis, Boğaz.

Kullanılan organ: Soğanlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Aç karnına sarmısak yenilirse beyaz kıllar dökülür, yerine siyah renkli olarak çıkar.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Tansiyonu düşürür.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Arpacık tedavisinde ezilerek dikkatlice sürülür.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Sara hastalarına yedirince kendilerine geldiği söylenir.

Kullanılış şekli ve amacı 5: Normal pırasa gibi pişirilerek, sebze olarak tüketiliyor.

Kaynak kişiler: 34

Tür: *Allium neapolitanum* Cyrill NEUN, 6278

Yöresel ismi: Osuruk otu

Bitkinin tanımı: Düz, tüysüz, 50 cm boyunda, soğanıyla çoğalan bir bitkidir. Yapraklar, 2'li veya 4'lü içe kıvrıktır. Çiçekler çok sayıda beyaz bardak şeklinde oval segmenti vardır. Şemsiye şeklinde çiçek kümesi mevcuttur. Elle ezildiğinde çıkan kokusundan dolayı bu isimle anılıyor. Çiçeklenme periyodu Şubat-Mayıs.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Tarlalarda, su yataklarında bulunur. Beşparmak sıra dağları, Bufavento Kalesi, Kantara Kalesi, St. Hilarion Kalesi, Çamlıbel.

Kullanılan organ: Soğanlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Soğanı kaynatılıp içildiğinde bağırsak parazitlerine iyi gelir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Tansiyonun normale dönmesi için sarmısak dişi yenir.

Kaynak kişiler: 51

Tür: *Asparagus acutifolius* L. NEUN, 2074

Yöresel ismi:

Bitkinin tanımı: Tırmanıcı bir bitkidir, çok sayıda dalları olan bir gövdesi vardır, kalın köklü, genç sürgünleri yumuşak, krem-beyaz renkte çiçekleri olup 6 lopludur. Çiçeklenme dönemi, temmuz-ekim.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Kuru yamaçlarda. Boğaz, Kalecik.

Kullanılan organ: Gövdeler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Taze bitki küçük küçük kesilip yakılır. Geriye kalan külleri de çıban çıkan yere sürülür ve çıbanın iyileşmesi sağlanır.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Sebze olarak tüketiliyor, omlet yapımında kullanılır.

Kaynak kişiler: 24

Tür: *Asparagus stipularis* Forrsk. NEUN, 1162

Yöresel ismi: Ayrelli

Bitkinin tanımı: 1 m kadar büyüyen, odunsu, çok yıllık gövdesi olan bir bitkidir. Gerçek yapraklar aşağıya eğik üzengi şeklinde fakat gövdede dikenli, tekli veya üçlü 2 cm uzunluğunda yapraklar taşır. Çiçekler yeşilimsi-beyaz renktedir. Çiçeklenme periyodu nisan-haziran.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Çayırarda, çam ormanlarda, tuzlu topraklarda, kayalık kıyı şeritlerinde geniş dağılım gösterir. Değirmenlik.

Kullanılan organ: Gövdeler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Kalp rahatsızlıklarında kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Haşlanıp omlet şeklinde yenilmesi meşhurdur. Toplanıp güzelce yıkanır. Parçalar halinde kesilip suda soldurulur. Bu su aynı zamanda acılığını da giderir. Suyu bitince yağ ilave edilip kavrulmaya başlanır. Piştikleri anlaşılınca içine de istenen miktarda yumurta kırılıp pişme işi tamamlanır. Üzerine yeterince tuz ve limon konarak yenir. Sadece haşlanmış bitkinin üzerine limon sıkılarak da yenebilir.

Kaynak kişiler: 25, 26, 30, 46

Tür: *Asphodelus aestivus* Brot. NEUN, 6281

Yöresel ismi: Şimşir

Bitkinin tanımı: Çok yıllık çiçekli gövde 60-200 cm yapraklar düz. Çiçek durumu çok dallanmış ve yoğun çiçeklenmiş rasemoz. Periant segmentleri beyaz pembe veya

kahverengi damarlı stamenler hemen hemen eşit sayıda. Çiçeklenme zamanı, mart-haziran.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Yol kenarları, çorak araziler, çayırlar, ormanlık alanlarda görülür. Karpaz, Gazi Mağosa, Beşparmak sıra dağları, Değirmenlik.

Kullanılan organ: Bitkinin tamamı.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Zeytinyağı önce sürülür ovulur sonra ezilmiş kök hali hayvanlardan bulaşan temriye derilen cilt hastalığında kullanılır yada direkt olarak sürülmeside tedavi eder.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Ayakkabıcılar reçinesini yapıştırıcı olarak kullanır.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Çiçekleri nektar bakımından zengin olduğu için hoş koku vermesi için kapılara asılır.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Gövdesinden pervane oyuncak yapılır.

Kaynak kişiler: 23, 39

Tür: *Ornithogalum umbellatum* L. NEUN, 3476

Yöresel ismi: Akyıldız soğanı, Köpek soğanı

Bitkinin tanımı: Oval soğanı olan bitki 2-3 cm uzunluğundadır. 2-3 tabandan çıkan yapraklar mevcut olup, 3-12 mm genişliğinde ve beyaz çizgilidir. Dallanmamış gövde 3-15 yada daha fazla çiçek taşımaktadır. Çiçeklenme dönemi, mart-nisan.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Nadasa bırakılmış arazilerde görülür. Güzelyurt, Yılmazköy, Dikmen, Dipkarpaz.

Kullanılan organ: Soğanlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Taze ve pişmiş olarak çıbanların, sivilcelerin üzerine tedavi amaçlı olarak kullanılır.

Kaynak kişiler: 38

Tür: *Urginea maritima* (L.) Baker NEUN, 2665

Yöresel ismi: Ada soğanı, Avroşillo, Argoşillo, Acı soğan, Şişir

Bitkinin tanımı: 50 cm uzunluğunda, 10 cm genişliğinde, yeşil renkli, çok sayıda yaprağı olan, kış aylarında soğandan yetişen bir bitkidir. Gövde 1,5 m boyunda 50-150 adet, beyaz çiçek taşır. 3 köşeli tohum taşıyan bir kapsülü vardır. Çiçeklenme periyodu temmuz-eylül.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Dağlık arazi, sahil boyu ve kumsallarda bulunur. Bellapais, Değirmenlik, Lefke.

Kullanılan organ: Soğanlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Yılan soktuğu zaman bu soğanla iyice ovalandığında zehri aldığı söylenir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Yüksek tansiyona iyi geldiği düşünülüyor. Bitkinin kökündeki soğanı deşilerek bulunur. Bu soğan iyice rendelenir ve herhangi bir yere serilerek kurutulur. Kurutulduktan sonra ince bir tülbentle elenir ve böylelikle ince unu alta dökülür. Bir kavanoz balın içerisinden iki çorba kaşığı kadar bal alınıp geriye kalan balın içine un haline getirdiğimiz avroşillo karıştırılır. Daha sonra kavanozun kapağı kapatılıp, ters çevrilir. Hergün sabah ve isteğe göre gece yatarken de bir tatlı kaşığı yenir.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Zeytin yağında kızartılan yumrular basura sürülür.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Soğanlarının kokusu hoş değildir bu nedenle eskiden sineklere ve depolarda ambar zararlılarına karşı mücadelede kullanıldığı bilinmektedir.

Kaynak kişiler: 1, 23, 33

34. Familya: Malvaceae

Tür: *Malva sylvestris* L. var. *oxyloba* L. NEUN, 6592

Yöresel ismi: Gömeç

Bitkinin tanımı: Çok dallı, dikey veya yayılarak büyüyen, 1,5 cm boyunda, çok yıllık bir bitkidir. Çiçekler toplu halde, 2'li veya 5'lidir. Çiçeklerin, 3 cm aralıklarla açık mavi-bordo renginde ve üzerinde koyu çizgiler bulunur. Çiçeklenme periyodu mart-eylül.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Tarlalar, çorak arazilerde yetişir. Girne.

Kullanılan organ: Yapraklar ve tohumlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Isırgan tahrişleri üzerine ebegümeci yaprağı sürtülerek acıyı hafifletiyor.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Gömeç kaynatılıp suyu içildiğinde solunum yollarını açar, öksürük engelleyici etkisi vardır.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Taze yaprakları ezilerek zeytinyağı ile lapa haline getirildiğinde arı sokmalarına, şişkinlik ve ağrılarına iyi gelir.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Çiğ olarak yendiğinde şeker hastalarına iyi geliyor.

Kullanılış şekli ve amacı 5: Çayı yapılır infüzyon şeklinde bağırsak düzensizliklerinde içilir.

Kullanılış şekli ve amacı 6: Çayı bal ile karıştırılıp içildiğinde ateş düşürmeye yardımcı olur.

Kullanılış şekli ve amacı 7: Tohumları tam kurumadan önce çocuklar tarafından yemiş niyetine yenir.

Kullanılış şekli ve amacı 8: Sade yemeği yapılıyor, diğer baklagillerle birlikte pişiriliyor, haşlanıp üzerine zeytinyağı ve limon suyu konularak yeniliyor. Çeşitli malzemelerle bulgur veya pirinç katılarak çorbası yapılıyor. Yıkayıp kıyılan gömeç tavada soldurulduktan sonra üzerine yağ dökülür ve yumurta kırılarak omlet tarzında da tüketilebiliyor. Gömecin taze kısımları doğandıktan sonra nohutla yemeği yapılıyor, adı ‘Mualla’ olarak biliniyor. Tüm bunların yanında dolması da yapılıyor. Geniş yaprakları seçilerek sapları kesilir. Sıcak suya atılıp soldurulur hazırlanan malzeme yapraklara konup sarılır ve tencereye dizilir. Dolmaları örtecek kadar su konup üstü kapanır ve ocağa konular pişmeye bırakılır.

Kaynak kişiler: 12, 25, 26, 30, 40

35. Familya: Meliaceae

Tür: *Melia azeradach* L. NEUN, 312

Yöresel ismi: Zangalak ağacı, Tespih ağacı

Bitkinin tanımı: Yaprğını döken ve 1,5 m kadar boylan bir ağaçtır. Yapraklar, üçgen şeklinde, 40 cm uzunluğundadır. Çiçekler hoş kokulu ve leylak rengindedir. Meyve erik şeklinde, sarı ve 2 cm boyundadır. Çiçeklenme periyodu nisan-mayıs.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Heryerde, her yükseklikte görülebilir.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Dalı yakılınca çıkardığı yağı temriye denilen cilt hastalığına sürülür.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Meyvelerini yiyen kuşlar uyuşarak yere düşerler. Bu nedenle kuşlar için zehirlidir.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Meyvelerin yuvarlak çekirdeklerinden tespih yapılır. Tohumların kabuğu soyulur, ortası delinerek patlatılır ve ipe dizilerek tesbih elde edilir, zeytinyağı ile de parlatılır.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Odunu sağlam olmasından dolayı sandalye yapımında kullanılıyor. İskelelerin ön ayakları, yetişkin bir insanın dizi hizasında arka ayakları da oturan bir insanın kürek kemikleriyle aynı hizada çakılıyor ve bu dört ayak birbirine özel sistemle bağlanıyor. Ön ayaklar arasında yer alan 3 cm genişliğindeki yassı parçanın, dayanıklılığını artırmak dışında diğer özelliği ise oturan kişinin dilerse ayaklarını koymasına imkan sağlıyor. İkinci bağlanma yeri ise, yuvarlak dizayn edilmiş olup oturma yerine denk gelen dört çubuklu bölgedir. Bu dört çubuk birbirlerine çaprazlama ilmikler atılarak, ‘Tono’ ismi verilen sazdan iplerle bağlanıyor. Bu şekilde bir iskelet sisteminden dolayı 15-20 yıl boyunca kullanılabilir oldukları söyleniyor. Daha uzun ömürlü olabilmeleri içinse, dönem dönem cilalamayı, rutubet, fazla güneş ışığı ve yağmurdan korumaya özen göstermeyi unutulmaması gerektiği ekleniyor.

Kullanılış şekli ve amacı 5: Sigara içmek için en iyi ‘Dakım’ (ağızlık), tesbih ağacından yapılır. Kabuğu soyulmaz ince parlak dal, orta parmak uzunluğunda kesilir, ortası piz ile delinir, ağızlık kısmı yassılaştırılır, uç kısmı sigara girecek şekilde bolartılır.

Kullanılış şekli ve amacı 6: Balıkları uyuşturmak için, yaprakları balıkçılar tarafından sepetlere konarak denize salınır.

Kullanılış şekli ve amacı 7: 2-3 m ince uzun değneğin ucuna bir çivi takılır ve böylece çift sürerken ve harmanda öküzler dürtülebilirdi. Tesbih ağacı dalı ince ve dümdüz olduğu için pişirilmesine gerek yoktu.

Kaynak kişiler: 5, 6, 23, 38, 40

36. Familya: Moraceae

Tür: *Ficus carica* L. GÖZLEM

Yöresel ismi: İncir

Bitkinin tanımı: Süt içeren ağaçtır. Yaprakları palmat lobludur. Çiçekler etlenince armut şeklini alan bir tablanın içinde meyveyi oluşturur. Çiçeklenme zamanı, mart-nisan.

Kuzey Kıbrıs’taki yayılışı: Her yerde görülür. Girne.

Kullanılan organ: Meyveler ve yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Yaprakları kaynatılıyor ve böcek ısırıklarına karşı suyundan pamuk yardımıyla sürülerek kullanılıyor.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Cilt enfeksiyonlarına özellikle ıskatro tedavisinde kullanılır. Uygulama sigara yada ucu ateşte kızdırılan bir bıçak ile yara yakılır, üzerine de incir sütü sürülür.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Bir kova yağmur suyu içerisine atılan yapraklar ile saçlar yıkanıldığında saç renginin koyulaşması sağlanır.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Macunu kan yapıcıdır.

Kullanılış şekli ve amacı 5: ‘İncir macunu’ yapılır.

Önce incirler toplanır, kabukları soyulur ve kireçli suya konur. İncirler 3 gece kireçli suda bekletilir. Daha sonra 3 defa suda kaynatılır ve suları süzülür. Parlak olmaları içinde birkaç saat limonlu suda bekletilir. Limonlu sudan çıkarıldıktan sonra, 60 incire, 2 kilo şeker ilave edilerek kaynatılır. İncirler içine badem, suyuna da vanilya kabartma tozu ve karanfil konur. Suyu akidelenince ocak söndürülür ve incirler soğumaya bırakılır. İncirler soğuduktan sonra servise hazırdır.

Kullanılış şekli ve amacı 6: İncirler olgunlaşınca toplanıp güneşte kurutulur ve kururutulduktan sonra yumuşak kalması ve birbirine yapışmaması için unlanır böylece ‘Kuru İncir’ elde ediliyor.

Kullanılış şekli ve amacı 7: İncirler olgunlaşınca ağaçtan toplanır (dipleri koparılmadan). Güneşte 2 gün bekletilir. Bekletilen incirler dipleri birleşik kalacak şekilde uç kısmından 2 eşit parçaya ayrılır. 2 incir yüzyüze gelecek şekilde birbirine yapıştırılır fiyonk şeklini alırlar bu şekilde kurutulmuş incirlere ‘Maksilla’ adı verilir. İncilerin tümünün aynı anda olgunlaşması için kamışın ucuna takılan pamuklu fitil tek tek ham-olgunlaşmamış incirlerin deliklerine değdirilir. Bir hafta içerisinde incirlerin olgunlaştığı görülür. Böylelikle aynı anda birçok olgunlaşmış incir maksilla yapılabilir.

Kullanılış şekli ve amacı 8: ‘İncir reçeli’ yapılır.

İncirlerin kabukları soyularak, yumuşayınca kadar haşlanır. Bir tepsiye dizilen incirlerin, aralarına toz şeker ve bir kahve fincanı su ekleyerek bir gece bekletilir. Ertesi gün kısık ateşte ağır ağır karıştırılarak pişirilir. İncirler reçel kıvamını alınca içine yarım limon sıkılarak gül suyu da ilave edilir. 1-2 kez daha kaynatıldıktan sonra

reçel ocaktan alınarak soğumaya bırakılır. Daha sonra soğuyan reçel cam kavanozlara dökülür.

Kullanılış şekli ve amacı 9: Pişmiş meyveleri yenilir.

Kaynak kişiler: 8, 11, 27, 33, 48

Tür: *Morus alba* L. GÖZLEM

Yöresel ismi: Beyaz dut

Bitkinin tanımı: Kaba yapılı, yaprağını döken, 1,5 m kadar boya ulaşan, geniş, kalp şeklinde, dişli yapraklara sahip bir ağaçtır. Yapraklar 3-5 parçalıdır. Erkek çiçekler 2 cm uzunluğunda, dişi çiçekler, daha kısa beyaz, pembe veya kırmızı renktedir. Çiçeklenme periyodu, mart-nisan.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Heryerde görülebilir. Girne, Karaman, Lapta.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Meyvelerinden elde edilen lateks, çıban tedavisinde ve sinek ısırılmaları tedavisinde kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Odunu sağlam olmasından dolayı sandalye yapımında kullanılır. İskelelerin ön ayakları, yetişkin bir insanın dizi hizasında arka ayakları da oturan bir insanın kürek kemikleriyle aynı hizada çakılıyor ve bu dört ayak birbirine özel sistemle bağlanıyor. Ön ayaklar arasında yer alan 3 cm genişliğindeki yassı parçanın, dayanıklılığını artırmak dışında diğer özelliği ise oturan kişinin dilerse ayaklarını koymasına imkan sağlıyor. İkinci bağlanma yeri ise, yuvarlak dizayn edilmiş olup oturma yerine denk gelen dört çubuklu bölgedir. Bu dört çubuk birbirlerine çaprazlama ilmikler atılarak, 'Tono' ismi verilen sazdan iplerle bağlanıyor. Bu şekilde bir iskelet sisteminden dolayı 15-20 yıl boyunca kullanılabilir oldukları söyleniyor. Daha uzun ömürlü olabilmeleri içinse, dönem dönem cilalamayı, rutubet, fazla güneş ışığı ve yağmurdan korumaya özen göstermeyi unutulmaması gerektiği ekleniyor

Kullanılış şekli ve amacı 3: Gövdesi oval, sapı uzun 3 telli bir çalgı olan 'Kopuz' yapımında kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 4: 'Tandur' denilen diğer bir müzik aletidir. Sapı, kapuzdan daha kısa gövdesi de daha yuvarlak ve göbeklidir.

Kullanılış şekli ve amacı 5: Taze yapraklar 'İpek böcekçiliğinde' kurtçukların beslenmesi ve büyümesini sağlıyor. Beslenerek büyüyen bu kurtçuklar için gerekli

tüm olumlu koşullar sağlanınca 50 gün içerisinde kozalarını örmeye başlıyorlar. Çoğunluğu köy kadınları olmak üzere bu kozalarla birçok şekilde tepsi- tablo gibi el sanatı yapıyorlar.

Kullanılış şekli ve amacı 6: ‘Tokuç’ denilen çamaşırların yıkaması sırasında dövülme işlemini yapmaya yarayan aletin yapımında kullanılır. Tokuç ev hanımları için çok kullanışlı bir araçtı. Çamaşır yıkamak, ısıtılan küllü suyu ve sabun kullanılarak tokuç ile çamaşırlar dövülerek gerçekleşir.

Kullanılış şekli ve amacı 7: Dalların üzerinden sıyrılan sırimlar, zeytin, harup, limon aşılarını bağlamakta kullanılırdı. Dalların üzerinden sıyrılan ip gibi kabuklara ‘Sırım’ denirdi ve bazıları kurutularak saklanır, ağustos-eylülde yapılacak aşılarda ıslatılarak kullanılırdı. Bu sırimlar ayrıca, damlarda mertekler konduktan sonra örülen kamışları bağlamada kullanılır.

Kaynak kişiler: 5, 6, 36, 37, 38

37. Familya: Myrtaceae

Tür: *Eucalyptus camaldulensis* Dehnhardt NEUN, 1623

Yöresel ismi: Okalıptüs, Ekalipto, Sıtma ağacı

Bitkinin tanımı: 24 m boya ulaşan kral bir ağaçtır. Gövdeden kabuklar soyulur ve büyük parseller oluşur. Olgunlaşmış yapraklar, mızrak şeklinde, 15 cm boyundadır ve içe doğru kıvrıktır. Çiçekler 5-10 adet, hepsi saplıdır. 2-3 mm uzunluğunda kaliks tüpünün kapağı (operkulum) kısa ve konik şeklindedir. Meyve yarım daire şeklindedir. Çiçeklenme periyodu ağustos-kasım.

Kuzey Kıbrıs’taki yayılışı: Alçak yerlerde, ovalarda görülüyor. Özellikle bataklıklarda.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Bir miktar su içerisinde kaynatılan yapraklardan çıkan buharı yüzüne gelecek şekilde başını bir tülbent veya herhangi bir bezle kapatır ve buhara doğru eğilerek buharı içine çekildiğinde nezle ve gribe karşı faydalıdır. Sinüzite iyi gelir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Okalıptüs yaprağı, lazmarin yaprağı, defne yaprağı bir tencerenin içerisine konur ve kaynatılır. Kaynamış olan bu su bir bezle örtülür ve demlemeye bırakılır. Böylece suyun buharı içinde kalır. Daha sonra vücudumuzda

ağrıyan yerimiz (el, ayak, vb.) bu suyun içine konulur. Su soğuyuncaya kadar içinde bekletilir. Ardından halis zeytinyağı ile bölge iyice ovulur böylelikle damarlar yumuşar. Bu işlem uygulandıktan 1 hafta sonra ağrılarda iyileşme görülmeye başlar.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Uzun çizmelerin topuk kısımları ayakları tahriş eder. Bundan dolayı, ayakları rahatlatmak ve güzel koku vermek için, ağacın taze yapraklarından kesilir ve çizmenin içine atılır.

Kaynak kişiler: 23, 56

Tür: *Myrtus communis* L. var. *leucocarpa* DC. NEUN, 2079

Yöresel ismi: Mersin, Keçiyemişi, Murt

Bitkinin tanımı: Yapraklar ovat-lanseolat, derimsi, kenarları düz. Çiçekler 3 cm çapında, beyaz renkte. Meyve genellikle mavimsi siyah renkte ve hoş kokulu. Çiçeklenme zamanı, haziran-ağustos.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Kaya yamaçlarında, yol kenarlarında, sulak yerlerde yetişir. Karpaz.

Kullanılan organ: Meyveler ve yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Meyvesi ishal kesicidir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Yapraklar iyice sıyrılır, gülsuyu çıkarılır gibi süzgeçten geçirilir ve çıkan su kaynatılır. Hasta olan kişi bunu su yerine içebildiği kadar içer. Bu yöntemin dalak hastalığı için yararlı olduğu söylenir.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Yaprakları gölgede kurutulur, havanda dövülerek toz haline getirilir. Hazırlanan bu toz, pişik, kapalı ayakkabılardan oluşan parmak erimeleri ve ayak kokusunun giderilmesi için kullanılır, deriyi yumuşatıcı özelliği vardır ayrıca terlemiş ayakları rahatlatır.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Taze yaprakları sıcak banyo suyuna atıldığında cilde iyi gelir ve ferahlatıcı etkisi vardır.

Kullanılış şekli ve amacı 5: Olgun meyveleri çiğ olarak yenilebildiği gibi kurutulmuş olarak kekler ve diğer tatlılarda kullanılmaktadır.

Kaynak kişiler: 7, 11, 40

38. Familya: Oleaceae

Tür: *Olea europaea* L. NEUN, 2700

Yöresel ismi: Zeytin

Bitkinin tanımı: Akdeniz ikliminin hüküm sürdüğü yerlerde yayılış gösteren 10-15 m boyunda ağaçlar. Yapraklar eliptik, çiçekler yaprak koltuklarında panikula veya kümeler halinde korolla tüpü loblarında kısa. Meyve ovattan oblonga kadar değişen bir drupa. Çiçeklenme zamanı, mayıs.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Heryerde görülebilir. St. Hilarion Kalesi, Girne.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Sıtma hastalığı için yeşil zeytin iyice dövülür (kırılır) ve acı suyu çıkar. Günde bir çay kaşığı kadar içilir ve bu işlem zeytinler suya konmadan yapılır.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Yapağı kaynatılıp günde 3 kez alındığında kolesterol düşürür.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Kaynamamış zeytinlerden 'Yeşil zeytin yağı', kaynamış zeytinden ise 'Kara yağ' elde edilir. İkisi de ayrı tat ve kokuya sahiptir.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Ağrıyan yerlere zeytinyağı ile ovulma işlemi yapılır. Özellikle ayak burkulmalarında.

Kullanılış şekli ve amacı 5: Soğuk algınlığını gidermek için biraz ısıtılan zeytin yağı ile karın bölgesi ovulur. Aynı amaçla 1 fincan mazot içerisine zeytinyağı konulup ısıtılınca karın bölgesine sürülüyor yine karın ağrısını alıyor.

Kullanılış şekli ve amacı 6: Çocuk kulak ağrılarında, pamuk ısıtılmış zeytin yağına batırılır ve çocuğun kulağına konur.

Kullanılış şekli ve amacı 7: Kişi zehirlendiği zaman zeytinyağı ve sütü karıştırıp içirilir. Böylece midesi bulanıp kusar veya tualete gider. Sonuçta zehirlenmesine yol açan madde kana karışmamışsa vücuttan atılır.

Kullanılış şekli ve amacı 8: Zeytinyağı birçok yemeğin pişirilmesinde kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 9: Siyah yada yeşil haliyle yenilir.

Kullanılış şekli ve amacı 10: Siyahıyla 'Zeytinli' denilen börekler yapılır.

Hamura bütün zeytin ve doğranmış soğan ilave edilerek iyice karıştırılır. Hamura yağ ilave edilip fırına verilir.

Kullanılış şekli ve amacı 11: Yeşil haliyle 'Çakısdez' denilen hale getirilir.

Çakısdez turşusu (Ezilmiş yeşil zeytin turşusu), olgunlaşmak üzere olan kararmamış yeşil zeytinler iyice yıkanır. Çakısdezler, temiz ve yassı bir taşla çekirdekleri kırmadan ezilir ve suya konur. Bir hafta süreyle hergün suyu değiştirilerek acılığı

giderilir. Bir yumurtayı kaldırarak şekilde tuz katılmış ve karıştırılmış su hazırlanır. Çakısdezler bir kavanoza konularak üstüne tuzlu su dökülür. Çakısdezlerin su yüzüne çıkıp havayla temas ederek bozulmalarını önlemek için üzerine temiz bir taş konur veya zeytin yağı dökülerek kapatılır.

Kullanılış şekli ve amacı 12: Ülkemizde yetişen en iri zeytine ise ‘Golimbadez’ adı verilmektedir. Bunlar da ya çakısdez gibi ezilir ya da ortalarından bir yer kesilerek yarıldıktan sonra turşusu kurur.

Kullanılış şekli ve amacı 13: Yenildikten sonra çekirdekleri atılmayarak sert bir kayaya iki ucu törpü gibi sürülerek ortadaki delik kısmına ulaşılır. Sonra ortasına misina çekilerek zeytin yağı ile parlatılır ve tespih olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 14: Odunu yakacak olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 15: Baston ve topuz yapımında gövdesi kullanılır. Ağaçların kökünden çıkan yabani dallar dibiyle birlikte çıkarılır, dip tarafı yuvarlaklaştırılır, pişirilerek kabuğu soyulur ve gölgede kurutulur. Baston yapılacak olanlar mutlaka çatallı olmalıdır. Çatal dalın biri, 1 sene önceden kıvrılarak ana gövdeye bağlanır ki bastonun dayanma yerini oluştursun.

Kullanılış şekli ve amacı 16: Tutulan bir dileğin olup olmayacağının öğrenilmesi için mangal veya ocakta yanan kömür üzerine dilek tutup tükürüldükten sonra zeytin yaprağı atılıyor. Eğer kömüre atılan yaprak yanarken değişik haller alıyorsa dileğin olacağına, sessiz yanıp biterse olmayacağına inanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 17: Kurutularak tütsü olarak kullanılır. Başağrıları için, göz tutmaması, zenginliklerin kıskanılmaması, evin güzel kızına nazar değmemesi için tütsülenmenin iyi geleceğine inanılır. Misafirler dahi tütsüyle karşılanır, uzağa gidenlerin erken geri dönmesi için arkalarından dökülen suya bir zeytin dalı atmanın onu mutlaka geri getireceğine inanılırdı. Dumanı kendine doğru çekmenin kötü gözlerden mutlaka korunacağına inanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 18: Ağaçlardan kesilen yabani değnek ateşte pişirilerek düzeltilir, ateşte yumuşatılan değnekler ayrıca baston ve çift değneği olarak kullanılır.

Kaynak kişiler: 24, 32, 33, 40, 46, 64

39. Familya: Oxalidaceae

Tür: *Oxalis pes-caprae* L. NEUN, 2408

Yöresel ismi: Ekşilice, Ekşili

Bitkinin tanımı: Dikey büyüyen, çok yıllık bir bitkidir. 3 parçalı yapraklar, toplu halde, 15 cm uzunluğunda yaprak sapı üzerindedir. Çiçekler şemsiye şeklinde, açık sarı renktedir. Bitki dal salarak, vejetatif bir şekilde yayılır. Çiçeklenme periyodu, mayıs-kasım.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Alçak bölgelerde, bahçe ve meyve bahçelerinde görülür. Girne, Lefkoşa.

Kullanılan organ: Bitkinin tamamı.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Çocuklar saplarını çiğnereyerek yemiş olarak yiyorlar. Bu kısım 'Karga yemişi' olarak bilinir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Ekşilinin kök kısmına 'Sgulugo' denmektedir. Yemiş şeklinde yenmektedir.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Köylerde çiçeklerinin avuç içine sürülerek çıkardığı boya ile ellerin kınalandığı söylenmektedir.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Köylerde yemeğe konacak limon bulunmadığında yemeğin üzerine doğranmaktadır.

Kullanılış şekli ve amacı 5: Tavuklara yumurta sarısının koyu sarı olması için yedirilir.

Kullanılış şekli ve amacı 6: Bazı bölgelerde ekşiliceler kaynatılıp tuz ve kara yağ ilavesiyle yenir. Limon konmaz, çünkü kendisi yeterince ekşidir. Bazı bölgelerde kaynatıldıktan sonra ayrı kaba alınıp yağda kavrulur. Üzerine de yumurta kırılıp öyle yenir. Bazı bölgelerde ise gömeç ve lapsana ile üçlü yahnisi yapılır.

Kaynak kişiler: 17, 23, 40, 48

40. Familya: Papaveraceae

Tür: *Glaucium corniculatum* (L.) J. H. Rudolph GÖZLEM

Yöresel ismi: Gelincik

Bitkinin tanımı: 40 cm kadar boylanabilen dik duruşlu bir veya iki yıllık otsu bitkidir. Yapraklar parçalı, kenarları dişli. Taç yapraklar serbest ve 4 adet, 1,5-3 cm uzunluğunda, sarı portakal veya kırmızı renkte. Meyve 10-25 cm uzunluğunda, ince

uzun ve üzeri tüylü, çok tohumlu zehirli bir bitkidir. Çiçeklenme dönemi, mayıs-temmuz.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Çorak arazilerde, her yükseklikte çayır veya taşlı yamaçlarda. Değirmenlik, Lefkoşa, Ergazi.

Kullanılan organ: Tohumlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Ufalanarak yemiş niyetine yenilir.

Kaynak kişiler: 40

Tür: *Papaver rhoeas* L. var. *oblongatum* Boiss. NEUN, 6346

Yöresel ismi: Haşhaş

Bitkini tanımlı: Tüylü yaprakları ve gövdesi olan, dikey olarak 30 cm kadar büyüyen, bir yıllık bitkidir. Yapraklar karışık bir şekilde parçalıdır. Çiçekler tekli, uzun bir sap üzerindedir. Petaller 4 cm uzunluğunda, koyu kırmızı renkte, üzerlerinde siyah noktalar vardır. Çiçeklenme periyodu, şubat-haziran.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Tarlalarda ve çorak arazide yetişir. Lefkoşa, Lefke.

Kullanılan organ: Tohumlar ve çiçekler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Çayı yapıyor öksürük tedavisinde.

Kaynak kişiler: 28

41. Familya : Passifloraceae

Tür: *Passiflora caerulea* L. NEUN, 6550

Yöresel ismi: Çarkıfelek

Bitkinin tanımlı: Tırmanıcı dallanmış gövdesi olan bitki, çok yükselici yapıdadır. Yaprakları 5 parmak şeklindedir, basit bir çiçeği vardır sepal 5 petal 5 şeklindedir. Meyve oval, 3-4 cm uzunluğundadır. Çiçeklenme dönemi, mayıs-ekim.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Bahçe duvarlarında görülür.

Kullanılan organ: Çiçekler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Uykusuzluk durumlarında çayı içiliyor.

Kaynak kişiler: 45

42. Familya: Pedaliaceae

Tür: *Sesamum indicum* L. NEUN, 6325

Yöresel ismi: Susam

Bitkinin tanımı: Dik, tek yıllık, keskin olmayan ve dar bir gövde, aşağıya doğru eğilmiş yapraklar, 80 cm kadar boylanabilen bir bitkidir. Krem-beyaz çiçekleri, tüylü, meyve oval yapıdadır. Çiçeklenme dönemi, temmuz-ağustos.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Tarlalarda yetişir. Karpaz.

Kullanılan organ: Tohumlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Ekmeklerin üzerine baharat olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Tohumları hafif ısıya tutulduktan sonra öğütülür. Bir müddet dinlendirildikten sonra sıkılır. Elde edilen yağ yemeklerde değil, tahın ve tahın helvası yapımında kullanılır. Tahın da pekmezle karıştırılıp kahvaltıda yenir. Ayrıca 'Tahınlı' yapımında kullanılır.

Kaynak kişiler: 10, 48

43. Familya: Pinaceae

Tür: *Pinus brutia* Tenore. NEUN, 1039

Yöresel ismi: Çam

Bitkinin tanımı: 30-40 m boyunda düzgün gövdeli ağaçlardır. Yapraklar 7-18 cm sert ve ucu batıcıdır. Tomurcuklar reçineli, genç sürgünler siyahımsıdır. Kozalaklar yumurtamsı, dik veya yükselidir. Tohumları ağustos-eylül arası oluşmaktadır.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Her yerde görülebilir. Beşparmak sıra dağları, Lefkoşa, Salamis.

Kullanılan organ: Gövdeler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Gövdesinden elde edilen reçine sakız olarak tüketilir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Çam dallarından 'Orak' sapı yapılır. Folklor oyunlarında veya tarlalarda bitki koparılmasına yarar.

Kullanılış şekli ve amacı 3: 'Yalak' denilen hayvanların su içme yerlerinin yapımında kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Yakacak odun olarak kullanılır.

Kaynak kişiler: 24, 37, 43

44. Familya: Plantaginaceae

Tür: *Plantago coronopus* L. ssp. *commutata* (Guss.) Pilger. NEUN, 1963

Yöresel ismi: Böbrek otu, Taşkiran otu

Bitkinin tanımı: Rozet şeklinde, dar yaprakları olan, gövdesiz, tek yıllık veya iki yıllık bir bitkidir. 4-10 cm çapında, silindir şeklinde, çiçek kümesi vardır. Çiçeklenme periyodu, şubat-ekim.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Kurak arazi, yol kenarları, deniz sahili ve bataklık bölgelerde bulunur. Boğaz, Girne, Lefkoşa.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Safra kesesi taşlarını düşürmek için çayı içilir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Taze yaprakları yaraların üzerine, böcek ısırıklarına veya ısırgan otu tahrişlerine karşı kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Salatada kullanılır veya zeytinyağı ile haşlanarak yenilir.

Kaynak kişiler: 1, 33, 45, 63

45. Familya: Platanaceae

Tür: *Platanus orientalis* L. NEUN, 640

Yöresel ismi: Çınar

Bitkinin tanımı: Yüksek boylu ağaçlardır. Yapraklar palmat loblu. Çiçekler aşağı sarkık durumlarda toplanmış, meyve aşağı sarkık durumdadır. Çiçeklenme zamanı, mart-nisan.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Su yakınlarında görülür. Alsancak, Lapta, Değirmenlik.

Kullanılan organ: Gövdeler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Odunu sağlam olmasından dolayı sandalye yapımında kullanılıyor. İskelelerin ön ayakları, yetişkin bir insanın dizi hizasında arka ayakları da oturan bir insanın kürek kemikleriyle aynı hizada çakılıyor ve bu dört ayak birbirine özel sistemle bağlanıyor. Ön ayaklar arasında yer alan 3 cm genişliğindeki yassı parçanın, dayanıklılığını artırmak dışında diğer özelliği ise oturan kişinin dilerse ayaklarını koymasına imkan sağlıyor. İkinci bağlanma yeri ise, yuvarlak dizayn edilmiş olup oturma yerine denk gelen dört çubuklu bölgedir. Bu dört çubuk birbirlerine çaprazlama ilmekler atılarak, 'Tono' ismi verilen sazdan iplerle bağlanıyor. Bu şekilde bir iskelet sisteminden dolayı 15-20 yıl boyunca kullanılabilir oldukları söyleniyor. Daha uzun ömürlü olabilmeleri içinse, dönem

dönem cilalamayı, rutubet, fazla güneş ışığı ve yağmurdan korumaya özen göstermeyi unutulmaması gerektiği ekleniyor

Kullanılış şekli ve amacı 2: 1,5-2 m uzunluğundaki yeni kesilmiş çınar ağacı kütüklerini 8-10 cm genişliğinde ve yaklaşık 1 cm kalınlığında şeritler halinde keserek iki ucunu iki elin kolaylıkla tutup çalışabileceği şekilde çakılırdı. Çakılan elek çemberinin üzerine temiz unun geçebileceği elek yapılırdı. Elek acelecilik tarafından iyice temizlenmezse üzerinde kalan unlar fare veya karıncalar tarafından yenirdi. Bu sırada eleğin ipekten yapılmış bez kısmı yıprandığında tamir istenirdi.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Ekmek tahtası yapımında kullanılır.

Kaynak kişiler: 5, 6, 8, 43

46. Familya: Poaceae/Gramineae

Tür: *Arundo donax* L. GÖZLEM

Yöresel ismi: Kamış

Bitkinin tanımı: Kalın yapılı alt köklere sahip, çok yıllık bir bitkidir. Gövde 1-2 cm kalınlığında olup, boyu 6 m'ye varır. Kıbrıs'ta yetişen otların kralı sayılır. Yapraklar 60 cm uzunluğunda, 4-8 cm genişliğindedir. Çiçekler salkım şeklinde 60 cm uzunluğundadır. Çiçeklenme dönemi haziran-ekim.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Nemli sulu araziler, dere kenarlarında bulunur. Değirmenlik, Lefkoşa, Gazi Mağosa.

Kullanılan organ: Gövdeler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Küçük bir parça şeklinde alınan sap yakılarak ısıkatro yaralarının üzerine sürülür böylece yarayı tedavi edeceğine inanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 2: 'Dilli düdük' denilen bir müzik aleti yapımında yararlanılıyor. Yedisi üstte, biri altta olmak üzere sekiz delikten oluşan nefesli bir çalgıdır.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Evlere tavan yapılır. Kamışların yaprakları iyice temizlendikten sonra en kalınları seçilip merteklere paralel olarak ve her iki merteğin arasına bir kamış gelecek şekilde yerleştirilir. Sonra diğer kamışlar alınır ve merteklere dikey gelecek şekilde belli bir düzene göre sıralanır. Kamışların üzerine bölgenin şartlarına göre odunsu bitkiler, onların üstüne deniz yosunu (fica) en üste de beyaz toprak konur ve düzeltilip sertleştirilirdi. Böylece tavan tamamlanmış olur.

Kullanılış şekli ve amacı 4: ‘Köfün-sepet’ yapımında kullanılır.

Köfün yapımı; Ovadan toplanan kamışlar, temizlendikten sonra kamışın ucunu yatay bir şekilde biraz kesilir ve kamışı dört ayrı parçaya ayırdıktan sonra diğer kamışları da aynı şekilde kesilir. Kesilen kamışların sekiz tanesini çaprazlama bir şekilde yere konularak ve köfün yapımına başlanır. Aralara eklenen köfün yükselmeye başlar, isteğe göre köfünün uzunluğu ve genişliği ayarlandıktan sonra köfünün iki yerinden tutulabilmesi için kollar yapılarak köfün yapımı sona erer. Sebze ve meyvelerin taşınmasında, zeytinyağı yapımı sırasında kullanılabileceği gibi ev aksesuarı olarak da kullanılmaktadır.

Kullanılış şekli ve amacı 5: ‘Hasır’ kamıştan örülür köylüler üzerinde uyuyup dinlenirler. Ovadan toplanan kamışlar kesilip temizlendikten sonra dövülüp yuvarlaklıkları yok edilir. Ardından keskin bıçakla kesilip tek şerit haline getirilirler. Yeterli miktarda hazırlanınca istenen ölçülere göre ‘usta’ denilen kamışlar ana eksenini oluşturarak şekilde belirlenir ve diğerleri alınıp bir uç, bir sap gelecek şekilde konur. Aynı yöntem yandan konan kamışlara da uygulanırdı. İstenen boya ulaşıldıktan sonra uçlar kıvrılıp, hasırın dağılmayacağı şekilde bağlanır. Hasır böylece hazırlanmış olur.

Kullanılış şekli ve amacı 6: ‘Talar’ kamıştan örülen silindir şeklinde bir kaptır. Alt tarafı kapalı, üstü açıktır. Dalari çöpü denilen sazlar ovadan toplanır ve temizlenir. En az 30 adet saz dikey bir şekilde yan yana dizilir. En az 30 tane saz da yatay bir şekilde dikey olanların üzerine alt alta dizilir. Ardından dikey olarak dizilenler, yatay olarak dizilen sapların içinden geçirilir ve uçları birbirine düğümlenir. Bu kısım taların alt kısmıdır. Daha sonra sazlar silindir şeklini alacak biçimde yukarıya doğru döndüre döndüre sarılıp sıkılır. İstenilen boya ulaşıldıktan sonra saza saç örgüsü gibi bir örgü yapılır ve ucu kıvrımlardan birinin içine sokulur. Talar artık hazırdır. Taların boyu en az 5, en fazla 10 parmadır. Hellim, peynir, nor yapılırken talar, süzgeç ve kalıp görevinde kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 7: Uçurtma yapımında kullanılır.

Kaynak kişiler: 8, 37, 42, 58

Tür: *Hordeum vulgare* L. NEUN, 950

Yöresel ismi: Arpa

Bitkinin tanımı: Tek yıllık, 80 cm kadar boylanabilen, yaprakları 60 cm uzunluğunda, 15 mm genişliğindedir. Başakları 6-10 cm uzunluğunda, kılıçları dışarı, çiçeklenme dönemi, nisan-haziran.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Tarla sınırlarında ve yamaçlarda yetişir.

Kullanılan organ: Gövdeler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Ezilir veya öğütülür ve 4 saat bekletilir. Zeytinyağı, süt, gömeç ve ısırgan otu ile karıştırılır. Bu karışım lapa haline getirilerek vücudumuzdaki belden aşağı sızı olan yere yani eklem yerlerine sürülür. 3 gün bu işlem tekrarlanır ve ağrının geçeceği söylenir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Arpa tanelerinin alt sapı olan kalem 'Sele-sepet' yapımının ana malzemesini oluşturuyor. Bunun yanında saz, hurma dalı ve çiğçik kullanılıyor. Örmeye başlamadan önce kalemler yumuşamaları için bir süre suda bekletilir. Sonra sudan çıkarılıp bir duvar kenarına dik olarak konulur ve kurumaları sağlanır. Daha sonra kalemlerin uç kısmı makas yardımıyla biraz kesilir ve örmeye başlanır. Örmeye başlamak için önce ele bir miktar kalem ya da diğer malzemelerden alınır. Bu ele alınan ilk malzemeye 'saplık' denilir. Daha sonra saplığın üzerine başka bir kalem halkalar halinde sarılır. Burada en önemli nokta kalemi saplığa sararken çok sıkı olmasına dikkat etmektir. Bu sarma işlemini yaparken bir taraftan da sarılan saplık birbiri içine daireler olacak şekilde kaplanır. Piz, sarılan kalemin bittiği noktada delik açılmasını sağlıyor ve yeni kalem o delikten geçirilerek diğer kalemle bağlantı kurularak sarılmaya devam ediliyor. Bu örme işleminden sonra ortaya çıkan esas 2 şekil var:

- Sini: Kenarsız, düz tepsi gibi, oval ya da yuvarlak olur. Ebatları kullanılış şekline göre değişir. Açılan katmerlerin, yapılan ekmeklerin, el makarnalarının pişmeden önce kondukları tepsilerdi. Henüz masanın olmadığı dönemlerde bu görevi de görürdü.
- Sele: Kenarları olan oval şekilde de örülebilirdi. Farklı şekillerde örülmeleriyle değişik isimler almış özellikle taşımaya yardımcı el işleri de vardır. Paneri, Meyvelik, Köfün, Sepet (iki saplı) yada Zembil (tek saplı). Ekmekler muhafaza edilir yada çamaşırlık olarak kullanılır, tarlada tohum saçarken içine tohum koymaya yarar veya küçük çocuk sahibi hanımların bebekleri için gerekli eşyaları taşımalarına yardımcı olurlar.

Kaynak kişiler: 23, 36

Tür: *Hyparrhenia hirta* (L.) Stapf. NEUN, 2462

Yöresel ismi: Çifcık otu

Bitkinin tanımı: Çok az kümeleşmiş uzun ömürlü, dalları gelişmiş, dar, 10 cm boyunda yaprakları olan, üst kılıfları şişkin, çiçek durumu gövde üzerine eğilmiş ve yan dallı, 1 çift rasem içeriyor ve bunlar 3-4 cm uzunluğunda, biri tüylü saplı iken diğeri kısa saplı yada hiç yoktur. Herbiri benzer 2 çiçek iskeleti taşıyor. Çiçeklenme dönemi, şubat-kasım.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Kuru yamaçlarda görülür. Karpaz.

Kullanılan organ: Gövdeler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Sele, sesta, paneri, sini, sofrası gibi isimlerle anılan el işi buğday çöplerinin örülmesinde yardımcı madde olarak kullanılıyor.

Kaynak kişiler: 36

Tür: *Triticum aestivum* L. GÖZLEM

Yöresel ismi: Buğday

Bitkinin tanımı: Tek yıllık, 75 cm kadar boylanabilen, gövde içerisi boş, geniş yassı yaprakları genç formda tüylüdür fakat olgunlaşınca tüsüzdür. Bu yapraklar 60 cm boyunda, 1.5 cm genişliğindedir. Başakları 6-18 cm olup, püsküllü bir eksene sahiptir, başakları her zaman omurgalı şekildedir. Başaklanma dönemi, mart-nisan.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Heryerde görülebilir.

Kullanılan organ: Gövdeler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Un haline gelmiş şekliyle bulaşık yıkanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 2: 'Gollifa' denilen tatlı yapılır. Buğday kaynatılır, tabaklara konur, üzeri mutlaka üfelenmiş nar ve ağartılmış susam ile süslenir, komşulara dağıtılır ve yenir. Buğday tatlılanır, içindeki malt oranı artar lezzetlenir. Golifadan 1-2 avuç buğday tarlasının köşesi kazılarak gömülür böylece o sene bol ürün olacağına inanılır. Diğer bir inanış ise dama gollifa atılır ve 'Golaganzora' adı verilen kötü bilinen bir yaratığın damdaki Gollifayı yiyerek oradan uzaklaşarak eve girmesi engellenirmiş, goncolozlar (korkunç yaratıklar) tarafından o kış onlar memnun edip rahatsız edilmeyeceğine inanılır. Özellikle yılbaşında yapılan bir gelenek haline gelmiş bir yiyecek türü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kullanılış şekli ve amacı 3: ‘Aşure’ denilen tatlı yapılır. Buğday iyice ayıklanır. İçerisine su katarak pişirilir. Bu sırada karışıma koku vermek amacıyla portakal kabuğu soyularak atılır. Bu esnada diğer taraftan bakla, böğrölce, nohut, mercimek, fasulye, ayrı ayrı yerlerde pişirilir. Susam ağartılır, sonra içerisine üzüm, anason, bahar, karacocco, karanfil konur. Buğday pişip kıvamına geldikten sonra içerisine fasulye konur. Daha sonra ağartılmış susam ve içerisindeki malzeme. Hepsi bir güzel karıştırıldıktan sonra içerisine şeker konur. İsteğe bağlı olarak bazıları, şeker yerine pekmez veya harnıp suyu koyar. Eğer harnıp suyu konulacaksa harnıp ezilir ve suda bekletilir, daha sonra tülbentten süzülerek malzeme hazır durumdayken içerisine dökülür. Malzeme servis yapılacak suruma geldikten sonra isteğe bağlı olarak üzerine nar, kuru üzüm, kuru kyısı, badem, fındık, ceviz konur ve sunulur.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Buğdayın kaynatıldıktan sonra kurutulmuş olanına ‘Bulgur’ denilir. Kurutulan buğday kullanılacağı amaca göre ayrı boylarda kırdırılır veya el değirmeninde öğütülür. İri kırılana ‘Yarma’ denir. Ve pilav yapımında kullanılır. Daha ince kırılan da çorba yapımında kullanılır. Bunun yanında pazı yaprağı içerisine sarıp bulgur dolması yapanlar da vardır. Islatılıp katkı maddesi ile desteklenen bulgurdan bulgur köftesi de yapılır. Buna ‘Gubes’ de denir.

Kullanılış şekli ve amacı 5: Yıkar kurutulur değirmende unu yapılır. Hamur yoğurur ekmek yaparlar.

Kullanılış şekli ve amacı 6: Buğday tanelerinin alt sapı olan kalem ‘Sele-sepet’ yapımının ana malzemesini oluşturuyor. Bunun yanında saz, hurma dalı ve çiçek kullanılıyor. Örmeye işlemine başlamadan önce kalemler yumuşamaları için bir süre suda bekletilir. Sonra sudan çıkarılıp bir duvar kenarına dik olarak konulur ve kurumaları sağlanır. Daha sonra kalemlerin uç kısmı makas yardımıyla biraz kesilir ve örmeye başlanır. Örmeye başlamak için önce ele bir miktar kalem ya da diğer malzemelerden alınır. Bu ele alınan ilk malzemeye ‘saplık’ denir. Daha sonra saplığın üzerine başka bir kalem halkalar halinde sarılır. Burada en önemli nokta kalemi saplığa sararken çok sıkı olmasına dikkat etmektir. Bu sarma işlemini yaparken bir taraftan da sarılan saplık birbiri içine daireler olacak şekilde kaplanır. Piz, sarılan kalemin bittiği noktada delik açılmasını sağlıyor ve yeni kalem o delikten geçirilerek diğer kalemle bağlantı kurularak sarılmaya devam ediliyor. Bu örme işleminden sonra ortaya çıkan esas 2 şekil var:

- Sini: Kenarsız, düz tepsi gibi, oval ya da yuvarlak olur. Ebatları kullanılış şekline göre değişir. Açılan katmerlerin, yapılan ekmeklerin, el makarnalarının pişmeden önce kondukları tepsiler. Henüz masanın olmadığı dönemlerde bu görevi de görürdü.
- Sele: Kenarları olan oval şekilde de örülebilir. Farklı şekillerde örülmeleriyle değişik isimler almış özellikle taşımaya yardımcı el işleri de vardır. Paneri, Meyvelik, Köfün, Sepet (iki saplı) yada Zembil (tek saplı). Ekmekler muhafaza edilir yada çamaşırlık olarak kullanılır, tarlada tohum saçarken içine tohum koymaya yarar veya küçük çocuk sahibi hanımların bebekleri için gerekli eşyaları taşımalarına yardımcı olur.

Kaynak kişiler: 30, 33, 36

47. Familya: Polgonaceae

Tür: *Rumex conglomeratus* Murr. GÖZLEM

Yöresel ismi: Ova ıspanahı, Yabani ıspanah, Lahanuthga, Yabani pazı, Labada

Bitkinin tanımı: Kırmızımsı bir gövde, tüysüz, dar, oblong yapraklar ve sert dikey büyüyen çok yıllık bir bitkidir. Yaprakların boyu 16 cm ve uzun saplar üzerindedir. Çiçekler çok fazla kümeler halindedir. Çiçek sapları 2-8 mm boyundadır. Çiçeklenme periyodu mayıs-eylül.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Su yatakları, bataklık bölgelerde bulunur. Değirmenlik, Lapta.

Kullanılan organ: Yapraklar ve gövdeler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Ülkemizde saçta pişirilen 'İspanah böreği' yapımında kullanımı yaygındır.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Yumurta ile kızartılıp yenir.

Kaynak kişiler : 30

48. Familya: Portulacaceae

Tür: *Portulaca oleracea* L. NEUN, 1399

Yöresel ismi: Semizotu

Bitkinin tanımı: Etili, zayıf gövdeli, tüylü, tek yıllık bitkidir. Yapraklar altta alternat, üstte yoğun, tam ve sapsız. Çiçekler sarı renkli kümeler oluşturmuş şekilde. Meyve kapakla açılan kapsula. Çiçeklenme zamanı, mayıs-eylül.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Alçak yerlerde ovalarda, kıraçlarda, yol kenarlarında bulunur. Lefkoşa.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Halsizlik durumlarında etkili olduğu söylenir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Semiz otunun kalınca sapları atılır. Geriye kalanlar yahni yapılır ve yoğurt eşliğinde yenir.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Çorbalarda baharat olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Salatalarda yaprakları çiğ olarak kullanılır.

Kaynak kişiler: 30, 34

49. Familya: Rafflesiaceae

Tür: *Cytinus hypocistis* L. NEUN, 5533

Yöresel ismi: Laden memesi, Vizira

Bitkinin tanımı: *Cistus* (Laden) türlerinin kökleri üzerinde yaşayan 3-8 cm boyunda bir bitkidir. Pembe, kırmızı veya sarı renkli, etli ve sık dizilmiş pullar şeklindedir. Çiçeklenme periyodu şubat-mayıs.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Laden konakçısı olarak görülür. Ronnas körfezi.

Kullanılan organ: Meyveler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Ladenin kökünden atılan yumruları üzerinde oluşan kesecikler patlatılır. İçinden çıkan şekerli özsuğu (bal) emilir. Tatlı bir tadı olan meyveleri yemiş olarak yenilir.

Kaynak kişiler: 38

50. Familya: Ranunculaceae

Tür: *Adonis annua* L. NEUN, 6569

Yöresel ismi:

Bitkinin tanımı: Basit şekilli, tüylü tek yıllık 60 cm boylarında çok kısa bir bitkidir. Yapraklar bölünmüş, zayıf tüylü. Çiçekler 2 cm kadar, 5 yeşil yada kırmızı sepal ve 5 kırmızı petale sahiptir. Çiçeklenme dönemi şubat-mayıs.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Mısır tarlaları ve ovalarda görülür. Girne, Lefkoşa.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Güçlendirici olarak çayı yapıyor.

Kaynak kişiler: 10

Tür: *Clematis cirrhosa* L. NEUN, 1338

Yöresel ismi:

Bitkinin tanımı: Güçlü, herdem yeşil tırmanıcı bir bitkidir. Yapraklar genç sürgünlerden çift halde çıkıyor, basit veya 3 loblu. Çiçekler yükselici 4 krem sarı sepal ve benzer şekilde petale sahiptir. Çiçeklenme dönemi aralık-şubat.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Çalılık ve kayalar üzerinde görülür. Girne.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Toz haline getirilerek derideki yaralara özellikle pişiklere sürülür.

Kullanılış şekli ve amacı 2: İnfüzyon halinde böbrek enfeksiyonlarına faydalı olduğu söyleniyor.

Kaynak kişiler: 23, 28

Tür: *Ranunculus bullatus* L. ssp. *cytheraeus* (Hal.) Vierhapper. et. Rechinger
GÖZLEM

Yöresel ismi: Düğün çiçeği

Bitkinin tanımı: Kök üzerinde küçük çok yıllık zayıf iğ şekilli tuberler var, taban yaprakları rozet 3-4 kısa salkımlı, kabaca dişli kenar uçlu, ipeksi tüylü gövde, çiçekler 1,5 cm kadar 5 sepal ve 5-6 sarı petale sahip. Çiçeklenme dönemi ekim-ocak.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Kayalık yerlerde özellikle dağ eteklerinde yetişir. Lefkoşa, Gazi Mağosa.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Zivaniya-alkol içerisine 3 gün boyunca bırakılıyor. Daha sonra zeytinyağı ile karıştırılıyor ve günde 3 kez egzemanın üzerine sürülüyor.

Kaynak kişiler: 23

Tür: *Ranunculus muricatus* L. NEUN, 5828

Yöresel ismi: Düğün çiçeği

Bitkinin tanımı: Gövdede çok sayıda yaprak, alt yapraklar ise 3-7 dişli parçalara ayrılmıştır. Çiçekler 1,5 cm çapında sarı renklidir. Çiçeklenme periyodu, mart-mayıs.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Gölge ve nemli bölgelerde yetişir. Bademliköy.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Alkol ile karıştırıldığında soğuk algınlığında karın bölgesi ovularak kullanılır.

Kaynak kişiler: 8

51. Familya: Resedaceae

Tür: *Reseda lutea* L. NEUN, 6588

Yöresel ismi: Muhabbetçiçeği

Bitkinin tanımı: Çok fazla yayılış gösteren bir bitki olup, alttan dallanmıştır. Her yaprak dar ve yarıya kadar kesiktir. Çiçekler küçük ve sarı renkli olup şubat-eylül arasında açılıyor.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Heryerde görülebilir. Girne, Değirmenlik.

Kullanılan organ: Çiçekler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Boya maddesi olarak kullanılıyor. Sarı renk verir.

Kaynak kişi: 40

52. Familya: Rhamnaceae

Tür: *Rhamnus oleoides* L. var. *graecus* (Boiss. et. Reut.) Holmboe NEUN, 2667

Yöresel ismi: Cehri

Bitkinin tanımı: 2 m kadar boylanan dikenli çalılardır. Dar-oblong yapraklar silindirik şekilli saplar üzerindedir, çiçekler küçük yeşil renkli ve 4 sepal 4 petal şeklindedir. Drupa tipi meyveye sahiptir. Çiçeklenme dönemi mart-nisan.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Heryerde görülebilir. Karpaz.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Kurutuluyor ve toz haline getirilmiş harnup meyvesi ile karıştırılarak kabızlığa karşı tüketilir.

Kaynak kişiler: 28

Tür: *Zizyphus lotus* (L.) Lam. NEUN, 2275

Yöresel ismi: Yabani hünnab, Gonnara, Çaltı yemişi

Bitkinin tanımı: Çok yıllık, çok dikenli çalı bitkisidir. Beyazımsı veya açık gri bir gövdeye sahip, yaprağını döken, 2 m boyundadır. Zigzag dalları dikenlidir, yapraklar 2 cm boyunda, petaller sarı renktedir. Meyve daire ve 1,5 cm çapında, tatlı fakat lezzetli değildir. Çiçeklenme periyodu, Mayıs-haziran.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Tarlalarda görülür. Değirmenlik, Lefkoşa.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Meyvesi kan şekerini düşürür.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Kalp atışlarını düzenler.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Toz haline getirilerek diyareye karşı kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Olgunlaşan meyveler toplanır ve yemiş olarak yenir. Besleyici ve tatlı meyvelere sahiptir. Ağızda dağılır göbeğinde çekirdeği vardır.

Kullanılış şekli ve amacı 5: Çekirdeklerinden tespah yapılır.

Kullanılış şekli ve amacı 6: Gövdesi kedi ve güvercinlere karşı tel olarak kullanılır.

Kaynak kişiler: 41, 42

53. Familya: Rosaceae

Tür: *Crataegus azarolus* L. NEUN, 2084

Yöresel ismi: Alıç, Yemişen

Bitkinin tanımı: Bulunduğu yerin yüksekliğine bağlı olarak 4-6 m arasında değişebilir. Gövde kabuğu yarıklı olup kışın yaprağını döker, genelde çok dikenli ise de, taze dalları dikenlice ve çok tüylüdür, kenarları kertikli ve üstü düz, altı tüylüce olan yumurta biçimindeki yuvarlak uçlu yeşil yaprakları, kısa saplar üzerinde parça parça durur, dalcıkların ucunda 5 petallı sert kokulu beyaz çiçekleri mart-mayıs aylarında açılır.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Kayalık dağ eteklerinde görülür. Girne, Lapta.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Taze filizleri veya kurutulmuş halinin çayı ateş düşürücü olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Hem çiçeklerinin infüzyonu, hem de taze veya haşlanmış olarak yenen meyveleri ve bu meyvelerin haşlandığı sudan yapılan alıç macunu damar sertliğini önlemekte ve sindirim sisteminde faydalıdır.

‘Alıç macunu’, olgunlaşan alıç meyveleri toplanıp temizlenir. Güzelce yıkanır. Çekirdekleri ile birlikte pişene kadar kaynatılır. Sonra elle ezilip püre haline getirilir. Süzgeçten süzülür çekirdeklerle kabuklar ayrılır. Alta süzülen pelte alınır ve 1:1 şeker konup iyice karıştırılır. 6 saat bekletilir. Sonra kısık ateşe konur, kıvamına gelinceye kadar kaynatılır. Kıvamı, kaşığa alındığı zaman akmayacak duruma gelmesi olarak kabul edilir. Soğumaya bırakılır. Cam kavanozlara konularak muhafaza edilir.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Odunu evlerde kereste şeklinde kullanılır.

Kaynak kişiler: 24

Tür: *Eriobotrya japonica* Lindley GÖZLEM

Yöresel ismi: Yeni dünya

Bitkinin tanımı: 10 m kadar yükselebilen, kışın yapraklarını dökmeyen, yaprakları ve çiçek durumları kırmızımtırak, esmer tüylü olan bir ağaçtır. Meyvesi 3-6 cm uzunlukta olan, olgunlukta sarı renkli, tatlı lezzetli ve 1-2 çekirdeklidir. Çiçeklenme dönemi, nisan-haziran.

Kuzey Kıbrıs’taki yayılışı: Heryerde yetişebilir.

Kullanılan organ: Meyveler ve yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Yapraklar suda kaynatılıp günde 3 kez alındığında kolesterol düşürür.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Meyveleri çiğ olarak tüketilmektedir, besleyici özelliktedir.

Kullanılış şekli ve amacı 3: ‘Yenidünya macunu’ yapılır. Olgunlaşmış meyvelerin çekirdekleri çıkarılır sonra kabukları soyulur. 1:1 şekilde şeker ilavesi yapılır ve 2 saat bekletildikten sonra kaynatılır. İstenilen kıvama gelindiğinde kavanozlara konularak muhafaza edilir.

Kaynak kişiler: 34, 64

Tür: *Poterium verrucosum* G. Don. NEUN, 1997

Yöresel ismi: Iskatro otu

Bitkinin tanımı: Dik büyüyen, tüylü saplara sahip, uzun ömürlü, 45 cm boylanabilen odunsu bir bitkidir. Yapraklar pinnat 15 cm derin dişli yaprakçıklara sahiptir. Çiçekler uzun saplar üzerinde oval, 15 cm büyüklüğündedir. Meyve soluk kahverengi, 5 mm büyüklüğünde köşeli bir yapıya sahiptir. Çiçeklenme dönemi, mart-mayıs.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Yamaç ve sulak alanlarda yetişir. Çamlıbel, Salamis.

Kullanılan organ: Meyveler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Havanda dövülerek ıskatro üzerine sürülür veya hastaya yedirilir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: İştah açar, midevidir.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Salatalara karıştırılır, baharat olarak kullanılır.

Kaynak kişiler: 58

Tür: *Prunus dulcis* (Mill.) D. A. Webb. GÖZLEM

Yöresel ismi: Badem

Bitkinin tanımı: 15 m kadar boylanmış sağlam bir ağaçtır. Yapraklar uca doğru dişli, mızrak şeklinde 10 cm kadar uzayan. Çiçekler salkımlar üzerinde beyaz-pembe renkli, meyve 3-4 cm uzunluğunda yeşilimsi-gri renkte. Çiçeklenme dönemi, şubat-mart.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Heryerde görülebilir. Ev, bahçe, yol kenarı.

Kullanılan organ: Meyveler, tohumlar ve gövdeler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Meyveleri çiğ olarak tüketiliyor. Yumuşak ve yeşilken yenilebilir, isteğe bağlı üzerine tuz da eklenerek yenilir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: 'Somata' olarak bilinen macunu yapılır.

Bir bardak şeker, yarım bardak suda kaynatılıp akide durumuna gelince, içine öğütülmüş bir bardak badem atılır ve sürekli karıştırılıp çırpıldıktan sonra, koyulaşınca, içine döğülmüş mezdeki eklenip birkaç kere daha karıştırıldıktan sonra ateşten indirilir ve tabaklara dökülür. Soğuyunca yenilir.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Badem tohumlarından yapılan 'Badem ezmesi' yapılır. Yerli bademler az miktarda Arap zıkkı ve gül suyu ile karıştırılarak yapılır.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Kerestesi ise mobilyacılık işlerinde, kaplama tahtası olarak pek değerlidir.

Kaynak kişiler: 31

Tür: *Pyrus syriaca* Boiss. GÖZLEM

Yöresel ismi: Armut

Bitkinin Tanımı: 8 m kadar boylanabilen yaprak döken ağaçlardır. Genç dallar kuvvetsiz ama sarı, yapraklar mızrak şekilli, oval, ince dişli kenarlara sahip. Çiçekler

5 cm kadar 5 sepal, 5 petale sahip. Meyve olgunlaşınca sarı renkli. Çiçeklenme dönemi, mart.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Nehir kenarlarında, ovalarda yetişir. Çamlıbel, Lapta, Alsancak, Karaman.

Kullanılan organ: Meyveler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Taze iken tüketilir, besleyici özelliktedir.

Kaynak kişiler: 51

Tür: *Rubus sanctus* Schreber NEUN, 2057

Yöresel ismi: Böğürtlen, Orman üzümü, Vatsino, Vado

Bitkinin tanımı: Sürünücü ve tırmanabilen bir bitkidir. Gövde açılı, tüylü, dikenli ve bordo rengindedir. Çiçekler dikenli bir aks üzerinde veya aksın ucunda, sepaller geriye dönük vaziyettedir. Petaller 5 veya daha fazla, pembe veya beyaz renktedir. Meyve siyah drupadır. Çiçeklenme periyodu haziran-ekim.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Yol kenarlarında, çorak arazilerde, su yataklarında görülür. Girne, Lapta.

Kullanılan organ: Meyveler ve yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Yaprakları egzemaların üzerine sürülür.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Meyvelerinden elde edilen sıvı çocuklarda diyareye karşı kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Meyvelerinden reçel yapılıyor ve bu reçel suyu ağızda oluşan yaralara iyi gelir.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Meyveleri taze iken tüketilir.

Kaynak kişiler: 45, 64

Tür: *Sarcopoterium spinosum* (L.) Spach. NEUN, 2389

Yöresel ismi: Çalı, Mazı, Çayır düğmesi

Bitkinin tanımı: Alçak, dalları birbirine girmiş, dikenli, 50 cm boyunda bir bitkidir. 8-12 adet sapsız çiçekler (erkek çiçek, dişinin altında bulunur), 6 cm uzunluğunda bir çiçek kümesi içindedir. 4 adet üç damarlı yeşil veya bordo rengi sepaller vardır. Petaller yoktur. Meyve süngerimsi ve parlaktır. Çiçeklenme periyodu şubat-nisan.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Kurak arazilerde yetişir. Kantara, Girne, Tepebaşı.

Kullanılan organ: Meyveler ve gövdeler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Ezilmiş taze meyvelerinden infüzyon yapılır. İdrar söktürücü ve iltihaba karşı kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 2: ‘Çalı süpürgesi’ yapılır. Kıraçlardan toplanan çalılarının kötü tarafları ayıklanarak temizlenir, aradaki kuru otlar çıkartılır. Kökleri çekiç ile ezilerek inceltildikten sonra çalılar biraraya getirilir, üzerine basılarak ezilir ve yassılaştırmak için üzerilerine ağır bir taş konur. Burada kullanılacak olan değnek incir ağacı dışında, her ağaçtan yapılabilir. Bu değneğin kavrayıp tutacak ve kırılmayacak dayanıklılıkta olması gerekmektedir. Değnek boyunun en az 1.5 m (dört ayak) olması ve ucunun da çatal şeklinde olması lazımdır. Değneğin çatal şeklindeki uçlarına kerpetenle tel geçirilir ve çalılar bu tel ile uçlara sıkıca bağlanır. Çalılarının uç kısımları, balta ile kesilip yarım hilal şekline getirilir. Çalı süpürgesi maca süpürgesi olarakta bilinmektedir. Köylerde çok kullanılan bir temizlik aracıdır.

Kaynak kişiler: 36

54. Familya: Rubiaceae

Tür: *Galium aparine* L. NEUN, 5046

Yöresel ismi:

Bitkinin tanımı: Yerde yayılan veya sürünen, yıllık, boyu 1 m kadar büyüeyebilen gövdeye sahip bir bikiçdir. Yapraklar mızrak şeklinde ve ortadan aşağıya daha geniştir. Kaliks tüp şeklindedir. Korolla beyazımsı ve küçüktür. Meyve merikarp şeklinde, her parça 3-4 m çapında, üzerileri çengel tüylerle kaplıdır. Çiçeklenme periyodu mart-temmuz.

Kuzey Kıbrıs’taki yayılışı: Tarlalarda, çorak arazilerde, taşlık tepe yamaçlarında, çakıllı deniz sahillerinde görülür. Karpaz.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Yaprığı yara üzerine sürülür ve tedavi edileceğine inanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Sebze olarak haşlanmış tüketilir.

Kaynak kişiler: 52

Tür: *Rubia tinctorum* L. NEUN, 1681

Yöresel ismi: Kökboyası

Bitkinin tanımı: Tırmanıcı, çok yıllık bitki 1 m kadar boylanıyor. Kırmızı renkli rizom, kare şeklinde gövde, parlak, dar eliptik yaprak ve sarı-yeşil renkte korolla, mat siyah renkte yuvarlak şekilde, 5-6 mm çapında meyve söz konusudur. Çiçeklenme dönemi, mayıs-temmuz.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Heryerde görülebilir. Yayla, Köprülü, Lapta, Salamis.

Kullanılan organ: Kökler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Bu kısmın kırılmasıyla kırmızı-bordo renk elde edilir. Ve böylece iplik boyama işlemi yapılır.

Kaynak kişiler: 62

55. Familya: Sambucaceae

Tür: *Sambucus ebulus* L. GÖZLEM

Yöresel ismi: Bodur mürver

Bitkinin tanımı: Tüysüz, kötü kokulu otsu bir bitkidir. Sürünücü rizomları vardır. Yaprakları karşılıklı, 3-6 çift, mızrak ya da eliptik şekilli kenarları dişli kulakçıkları ise yumurta şeklindedir. Çiçekleri çoğunlukla üç adet 7-10 cm çapında, taç yapraklar beyaz, bazen pembe ile hafifçe renklenmiştir. Meyve durupa krem siyah renklidir. Çiçeklenme dönemi, haziran-ağustos.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Dere kenarlarında görülebilir. Değirmenlik.

Kullanılan organ: Çiçekler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Mavi renk boya elde etmek için kullanılır.

Kaynak kişiler: 38

Tür: *Sambucus nigra* L. GÖZLEM

Yöresel ismi: Siyah mürver

Bitkinin tanımı: Çalı ya da 5 m boylarında kötü kokulu küçük bir ağaçtır. Kahverengi dalları lenticellidir, yumuşak ve süngerimsi özleri bulunur. Yapraklar karşılıklı, yaprakçıklar çift yumurta ya da mızrak şeklinde bazen eliptik, dişli, alt yüzünde damarlar boyunca tüylü, diğer taraflar tüysüzdür. Çiçekleri çok sayıda, beyaz renkli, üst durumlu, meyve durupa krem siyah renklidir. Çiçeklenme dönemi, haziran-ağustos.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Yol kenarları ve çorak arazilerde yetişir. Karaoğlanoğlu, Girne, Değirmenlik.

Kullanılan organ: Çiçekler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Kaynar suya atılarak elde edilen çayı, soğuk algınlığının ardından gelen öksürüğe iyi gelir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Çayından elde edilen suyu göz banyosu yapmakta kullanılır. Göz ağrılarını gidermek için ve çapak yapmaya karşı olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Çayı müshil ilacı olarak da kullanılmaktadır.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Çayı mide ağrılarına karşı kullanılır.

Kaynak kişiler: 33, 35, 49

56. Familya: Scrophulariaceae

Tür: *Verbascum sinuatum* L. NEUN, 6336

Yöresel ismi: Burunca otu

Bitkinin tanımı: Grimsi-sarı renkte, tüylü gövdeye sahip, dikey büyüyen, boyu 1,5 m'ye varan, iki yıllık bir bitkidir. Alt yapraklar 30 cm uzunluğunda, oblong, kısa saplıdır. Gövde yaprakları çok küçük, gövdeye yapışıktır. Korolla sarı renkte, 2-5 cm çapında, 5 daire parçalıdır. Bütün stamenler bordo tüylüdür. Çiçeklenme dönemi nisan-temmuz.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Kurak tarlalarda, yol kenarlarında, kumsallarda bulunur. Lefkoşa.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: İnsanlar balık zehirlenmesi durumunda yapraklarından yapılan çayını tüketir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Çiçekleri zeytin yağı ile ıslatılıp, güneşe bırakılıyor 2 hafta sonra süzölmüş haldeki losyon şeklindeki bitki, ağrıyan eklemlere masaj şeklinde sürölür.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Hayvanlara otlatılıyor çünkü diyare ve diğer bağırsak problemlerine faydalıdır.

Kaynak kişiler: 25, 33

57. Familya: Solanaceae

Tür: *Datura stramonium* L. GÖZLEM

Yöresel ismi: Boru çiçeği, Zurna çiçeği

Bitkinin tanımı: 50-200 cm boylanabilen, beyaz çiçekli, 1 yıllık ve otsu bir bitkidir. Yaprakları saplı, büyük, ovat, kenarları az girintili ya da sivri lopludur. Korolla huni şeklinde, beyaz-menekşe renkli, 10 cm uzunluğundadır. Meyve ceviz büyüklüğünde ve üzeri dikenli bir kapsüldür, tohumları böbrek biçiminde ve siyah renktedir. Çiçeklenme dönemi, mayıs-eylül.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Çorak arazilerde ovalarda görülür. Alsancak, Lapta.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Kaynatılarak içilen yaprakların buharı çekiliyor ve böylece astım ve grip için faydalı olur.

Kaynak kişiler: 23

Tür: *Hyoscyamus albus* L. GÖZLEM

Yöresel ismi: Ban otu

Bitkinin tanımı: Dik, yapışkan tüylü, tek yıllık yada iki yıllık, 1 m kadar uzayan etli bir gövdeye sahip bitkidir. Dallı bir gövdeye sahip olup, ovat-dişli kenarları olan yaprak ve yeşilimsi veya sarımsı-beyaz renkte korolla mevcuttur. Çiçeklenme dönemi, ocak-eylül.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Çorak arazilerde, yol kenarında, eski duvarların üzerinde bulunur. Bufavento Kalesi, Lefkoşa.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Yaprakları sarılarak sigara şeklinde tüketilir.

Kaynak kişiler: 54

Tür: *Hyoscyamus aureus* L. NEUN, 194

Yöresel ismi: Sinek otu

Bitkinin tanımı: Odunsu tabanı olan 1 m kadar boylan, tüylü çok yıllık bitki. Tüm yaprakları saplı, geniş, düzensiz dişli kenarlara sahiptir. Çiçekler serbest ve önceden çiçek salkımı ile birleşmiş, korolla altın sarısı renkte, boğaz kısmı mor. Çiçeklenme dönemi, şubat-temmuz.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Eski duvarların üzerinde, kireç taşı topraklarda yetişir. Girne, Salamis, Kayalar.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Demir kızdırılır sinek otunun tohumu ve hayvanın iç yağı karıştırılarak demirin üzerine konur. Daha sonra buharı çekilir ve böylece

vücudun herhangi bir yerinde var olan kurt sineğinin bırakmış olduğu kurtlar dökülür.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Sinek otu çayı aynı zamanda sinirlere de iyi gelir.

Kaynak kişiler: 2

Tür: *Mandragora officinarum* L. NEUN, 910

Yöresel ismi: Adam otu, Kortonkolo

Bitkinin tanımı: Kökü kalın, yaprakları rozet şeklinde, çiçekleri rozet yaprakların ortasında toplanmış, mavimsi-beyaz renklidir. Meyve sarımsı renkli bir bakkadır. Bitkinin kökleri insana benzediği için adam otu denilmiştir. Çiçeklenme dönemi, aralık-nisan.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Yol kenarı, çorak araziler, çayırlarda ve kumluk sahillerde görülür. Girne, Lefkoşa.

Kullanılan organ: Yapraklar ve çiçekler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Kimi bölgelerde bu otun ocak başına asılıp kurutulması halinde ezilip toz haline getirilerek yaraların üzerine ekelenmesi yarayı tedavi edeceğine inanılıyor.

Kaynak kişiler: 25

Tür: *Nicotiana glauca* Graham. NEUN, 2294

Yöresel ismi: Doktor ağacı

Bitkinin tanımı: Seyrek dallı, dikey büyüyen, 2-4 m boyunda küçük bir ağaçtır. Yaprakları beyaz çiçeklerle kaplı, tüysüz, oval şeklinde, sivri uçlu, 8 cm boyunda ve 3-5 cm uzunluğunda sap üzerindedir. Kaliks 5 dişli, 1 cm boyunda, tüp şeklindedir. Korolla yeşilimsi-sarı, 3-4 cm uzunluğunda, tüp şeklindedir. Meyve yumurta şeklinde, 1 cm uzunluğundadır. Bütün yıl boyu sarı renkli çiçekler açar.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Çorak arazi, yol kenarları, dere yataklarında bulunur. Salamis, Lefkoşa.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Bu ağacın yaprağının üzerinde ince, mumsu bir tabaka vardır. Bu tabaka yaprağın üzerinden alınır ve kalan yaprak iltihaplı yaranın üzerine konularak yara tedavi edilir.

Kaynak kişiler: 8, 11

Tür: *Solanum nigrum* L. NEUN, 2000

Yöresel ismi:

Bitkinin tanımı: Çok dallı, zar zor dik durabilen, boyu 1 m'ye varan bitkidir. Gövdeler yumuşak, bordo renkte, koyu yeşil oval şeklindedir. Yaprak kenarları dalgalı veya parçalıdır. Çiçekler şemsiye şeklinde, saplar üzerinde veya kısa salkım şeklindedir. Korolla beyaz yıldız şeklinde, 5 uçlu, parçalı bordo-siyah renkte ve 7-10 m çapındadır. Bütün yıl boyunca çiçek açar.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Ekili arazi, çorak arazi, nemli meyve bahçelerinde görülür. Lefkoşa.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Derideki tahriş durumlarında üzerine konulur.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Sebze olarak tüketiliyor, haşlanarak yenilir.

Kaynak kişiler : 49

58. Familya: Styracaceae

Tür: *Styrax officinalis* L. GÖZLEM

Yöresel ismi: Tespih ağacı, Ayı fındığı

Bitkinin tanımı: 6 m kadar boyunda yaprak döken çalı nadiren ağaç. Yapraklar geniş eliptik ve ovat, kenarları tam. Çiçek beyaz ve güzel kokulu. Meyve 1,5 cm çapında. Çiçeklenme dönemi, mart-haziran.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Sulak bölgelerde yetişir. Karpaz.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Çayı mide rahatsızlıklarını gidermede kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Çekirdeklerinden tespih yapılır.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Yaprakları tütsü veya etrafa koku vermesi amacıyla kullanılır.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Meyveleri yem olarak denize atıldığında kolayca balıkların yakalanmasını sağlıyor.

Kaynak kişiler: 38, 53

59. Familya: Typhaceae

Tür: *Typha domingensis* Pers. NEUN, 404

Yöresel ismi: Semerci sazı

Bitkinin tanımı: Toprak altında kök uzatan, kaba yapılı, 3,5 m boyunda gövdeleri olan, çok yıllık bir bitkidir. Yapraklar 5-15 mm genişliğinde ve 1 m uzunluğundadır. Çiçekler çok sayıda ve küçüktür. Alt çiçekler dişi, üst çiçekler daha ince ve erkek çiçektir. Çiçeklenme periyodu haziran-temmuz.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Havuzlarda, derelerde ve su yataklarında bulunur. Kanlıköy, Özhan, Ortaköy.

Kullanılan organ: Sürgünler.

Kullanılış şekli ve amacı 1: 'Hasır sandalye' yada 'İskemlelerin' oturma bölümü sazlardan yapılır. Temmuz-ağustos aylarında kesilen bu sazlar 1 hafta, eylül de ise 2 hafta güneşe serilerek kuruması sağlanır. Kuruma işleminden sonra demetlenerek, kuru ve nemden uzak bir yerde kullanılmak için saklanır. 'Tono' ismi verilen bu sazlar normalde doğal renkleriyle (saman sarısı) kullanılıyor. Fakat arzu edildiğinde renklendirilebilir. Tonolar, demet halinde hanımlar ellerinde yuvarlayarak hazırlanılır. Bu hasır sandalyelerin özelliği yazın serin, kışın sıcak tutmasıdır.

Kaynak kişiler: 3, 4

60. Familya: Ulmaceae

Tür: *Celtis australis* L. NEUN, 468

Yöresel ismi: Çitlembik

Bitkinin tanımı: 20 m kadar boylanabilen ve kışın yapraklarını dökmeyen bir ağaçtır. Yapraklar 5-10 cm uzunlukta, sivri uçlu, dişli kenarlı ve alt yüzden tüylüdür. Meyve 10-12 mm çapında, küre biçiminde, siyahımsı koyu renkli, kokusuz ve tatsızdır. Çiçeklenme dönemi, mart-nisan.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Yol kenarlarında görülür. Girne, Lapta.

Kullanılan organ: Kabuklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Sarı renk eldesinde kullanılır.

Kaynak kişiler: 38

61. Familya: Urticaceae

Tür: *Parietaria judaica* L. NEUN, 6306

Yöresel ismi: Fesleğen, Fesdikan, Fislikan

Bitkinin tanımı: Yayılarak veya zayıf bir şekilde dik büyüyen, 60 cm kadar uzayan çok yıllık bitkidir. Yapraklar ovat mat yeşil renkli 7 cm boyunda, tüm yıl çiçek açabilen özelliktedir.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Duvar diplerinde, mağaralarda nemli yerlerde yetişir. Lapta, Girne.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Çayı safra taşları düşürmeye yardımcı olur.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Yaraların tedavisinde, fesleğen yaprağı sıcak zeytinyağı içerisine konularak yara üzerine sürülür.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Hoş bir kokuya sahiptir. Arzuya göre yemeklere, börek ve keklere baharat olarak konulur.

Kaynak kişiler: 52, 63

Tür: *Urtica urens* L. NEUN, 646

Yöresel ismi: Isırgan

Bitkinin tanımı: Dikey büyüyen, dört köşe gövdeli, tek yıllık, 60 cm boyunda bir bitkidir. Yapraklarda batan tüyler söz konusudur. Çiçekler salkım çiçek kümesi şeklinde, 1 mm boyundadır, 4 stamen ve anter mevcuttur. Çiçeklenme dönemi aralık-nisan.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Çorak arazilerde ve gübreli tarlalarda bulunur. Girne, Lefkoşa, Gazi Mağosa, Gönendere.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Sindirime yardımcı olması için çayı yapılır.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Tadı güzel olduğundan salataya eklenir.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Pirinç veya bulgurla haşlanıp, limon ve zeytinyağı ile tatlandırılarak servis yapılır.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Isırgan otlarının taze olanları seçilir saplarının üzerindeki dikenli kabuk soyulup ıspanak yemeği yapılır gibi pişirilir.

Kaynak kişiler: 13, 29

62. Familya: Verbenaceae

Tür: *Vitex agnus-castus* L. NEUN, 6318

Yöresel ismi: Ayıt ağacı, Rahip biberi, İffet ağacı, Beşparmak ağacı

Bitkinin Tanımı: 1-4 m boyunda ağaçlar veya çalılardır. Yapraklar karşılıklı, 3-7 digitat parçalı. Çiçekler dal uçlarında kümeler halinde, soluk leylak veya mavi renkte. Meyveler küçük küre şeklinde, siyah veya kırmızımsı renktedir. Çiçeklenme dönemi, haziran-aralık.

Kuzey Kıbrıs'taki yayılışı: Sulak alanlar veya çakıllı sahillerde yetişir. Girne, Karaoğlanoğlu, Lapta, Zafer Burnu.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış şekli ve amacı 1: Kaynatılıp içildiğinde karın ağrılarını giderir.

Kullanılış şekli ve amacı 2: Sarı renk boya elde edilir.

Kullanılış şekli ve amacı 3: Mutfakta baharat olarak tüketilir.

Kullanılış şekli ve amacı 4: Çok esnek ve kıvrılabilir özelliğinden dolayı sepetler örülür.

Kaynak kişiler: 1, 38

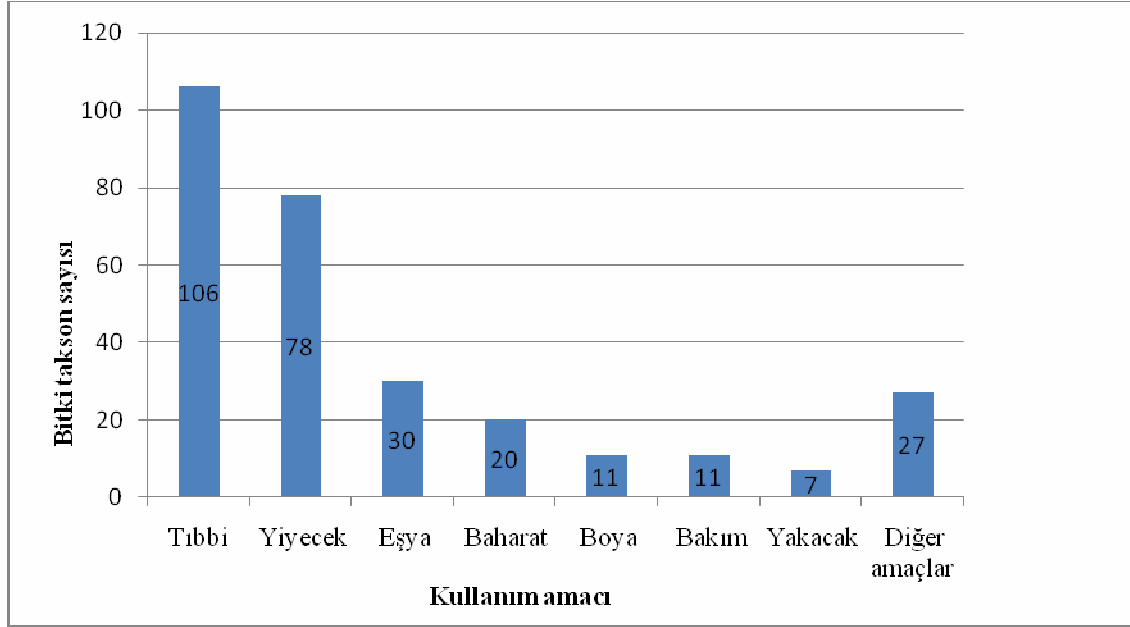
5. TARTIŞMA VE SONUÇ

‘Kuzey Kıbrıs’ın Faydalı Bitkilerinin ve Kullanım Alanlarının Araştırılması’ başlıklı tez çalışması çerçevesinde, Kıbrıs florasında, yöre halkından alınan bilgiler doğrultusunda folklorik florayı belirleme ve görüntülemeye yönelik yapılmış bu araştırmada 62 familya, 44 cinse ait toplam 156 takson saptandı. Araştırma alanından toplanan ve tanıları yapılan taksonlardan *Gymnospermae* alt bölümüne ait 2 familya, *Angiospermae* alt bölümüne ait 60 familyadan 52’si *Magnoliopsida* (Dicotyledoneae), 8’i *Liliopsida* (Monocotyledoneae) sınıfında yer almaktadır.

Kuzey Kıbrıs’ta doğal olarak yetişen 156 bitki taksonunun yerel halk tarafından farklı amaçlarla nasıl kullanıldığı belirlendi. Asteraceae’den 20 takson, Apiaceae’den 14, Lamiaceae’den 9 takson, Fabaceae, Liliaceae ve Rosaceae’den 7’şer takson, Solanaceae’den 6 takson, Anacardiaceae’den 5 takson, Boraginaceae, Brassicaceae, Poaceae ve Ranunculaceae’den 4’er takson, Chenopodiaceae ve Convolvulaceae’den 3’er, Amaryllidaceae, Cucurbitaceae, Cupressaceae, Euphorbiaceae, Moraceae, Myrtaceae, Papaveraceae, Rhamnaceae, Rubiaceae, Sambucaceae ve Urticaceae’den 2’şer, Agavaceae, Amaranthaceae, Apocynaceae, Aracaceae, Araceae, Araliaceae, Berberidaceae, Cactaceae, Capparidaceae, Caryophyllaceae, Ericaceae, Fagaceae, Fumariaceae, Hamamelidaceae, Hypericaceae, Iridaceae, Juncaceae, Juglandaceae, Lauraceae, Malvaceae, Meliaceae, Oleaceae, Oxalidaceae, Passifloraceae, Pedaliaceae, Pinaceae, Plantaginaceae, Platanaceae, Polygonaceae, Portulacaceae, Rafflesiaceae, Resedaceae, Scrophulariaceae, Styracaceae, Typhaceae, Ulmaceae ve Verbenaceae’den 1’er olmak üzere 62 familyada yer alan bitkilerden oluşmaktadır. Bu bitkilerin familyaları, bilimsel ve yöresel isimleri, kaynak kişileri Tablo 5.1’de ve çalışmada belirlenen değişik amaçlarla kullanımı olan faydalı bitkilerden bazılarına ait genel görünümeler ise Ek 5’de verilmiştir.

Kuzey Kıbrıs’ta halkın önemli bir kısmı kırsal kesimde yaşadığından doğal faydalı bitkilerle içiçedir. Yapılan envanter çalışmaları sonucunda özellikle kırsal kesimde yaşayan yöre halkının çevredeki bitkilerden çeşitli amaçlarla yararlandığı

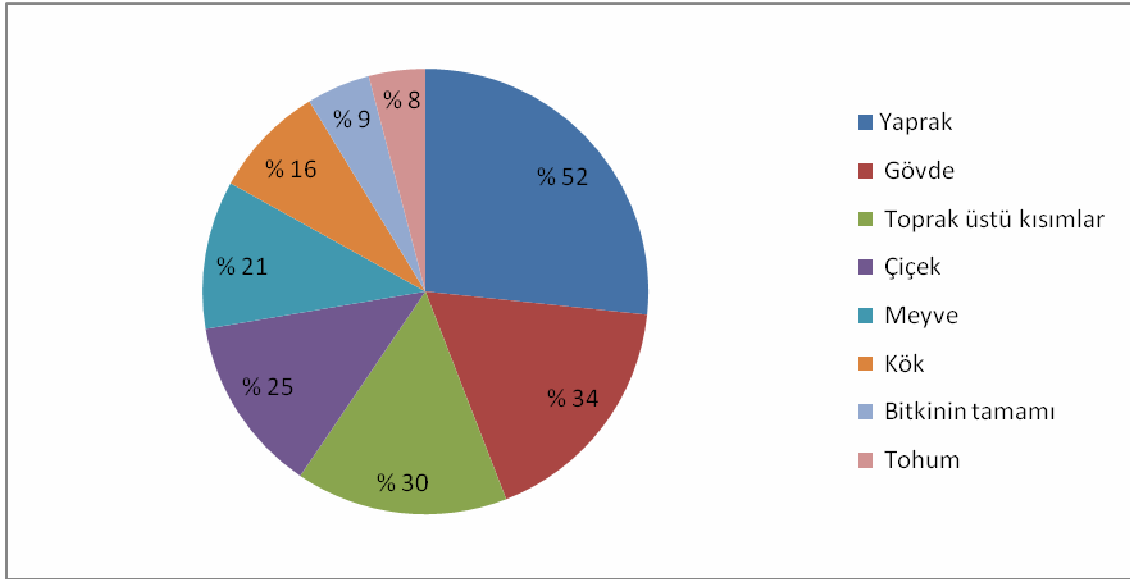
belirlendi. Yörede çeşitli amaçlarla kullanıldığı saptanan 156 taksonun; 106 taksonu tıbbi amaçlı, 78 taksonun yiyecek, 30 taksonu eşya, 22 taksonu baharat, 11 taksonu boya ve bakım amaçlı, 7 taksonu yakacak ve 27 taksonu yöresel inanç, yapı malzemesi, ipek böcekçiliği, tütsü gibi diğer amaçlar için kullanıldığı tespit edildi. Bitki taksonlarının kullanım amaçları Şekil 5.1’de verilmiştir.



Şekil 5.1. Kullanım amaçlarına göre bitki taksonlarının dağılımı.

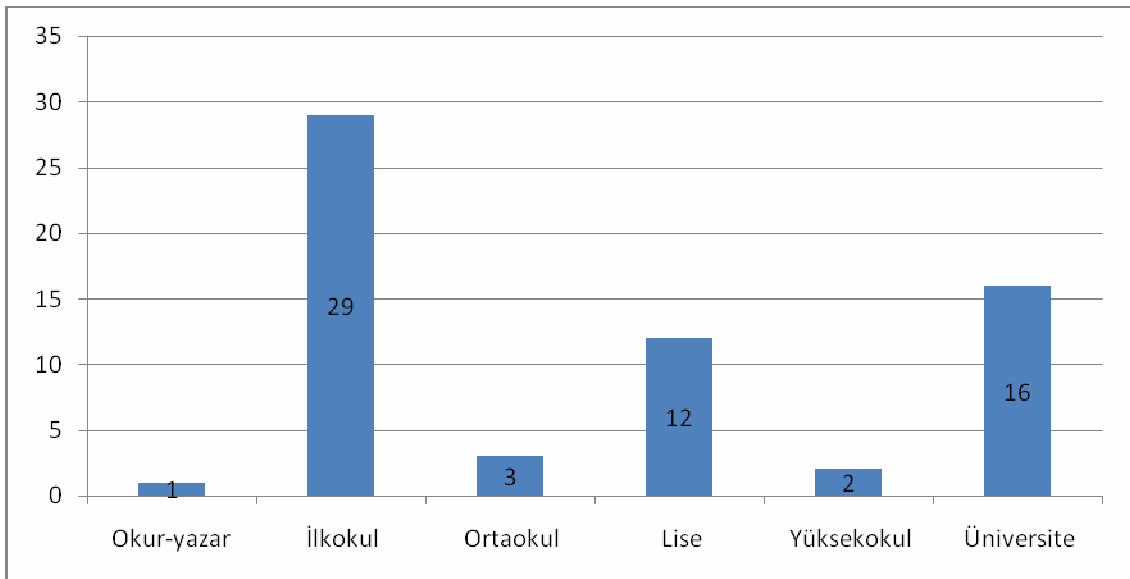
Araştırma alanında çeşitli amaçlar için kullanılan bitkilerin bilimsel isimleri, yöresel isimleri, kullanılan kısımları ve kullanan kişi sayısı Tablo 5.2’de verilmiştir.

Araştırma bölgesinde bulunan bitkiler ve kullanılan kısımları incelendiğinde, en fazla yaprak kısımların kullanıldığı saptandı. Kullanılan kısımlarına göre bitki taksonların dağılımı Şekil 5.2’de gösterilmiştir.



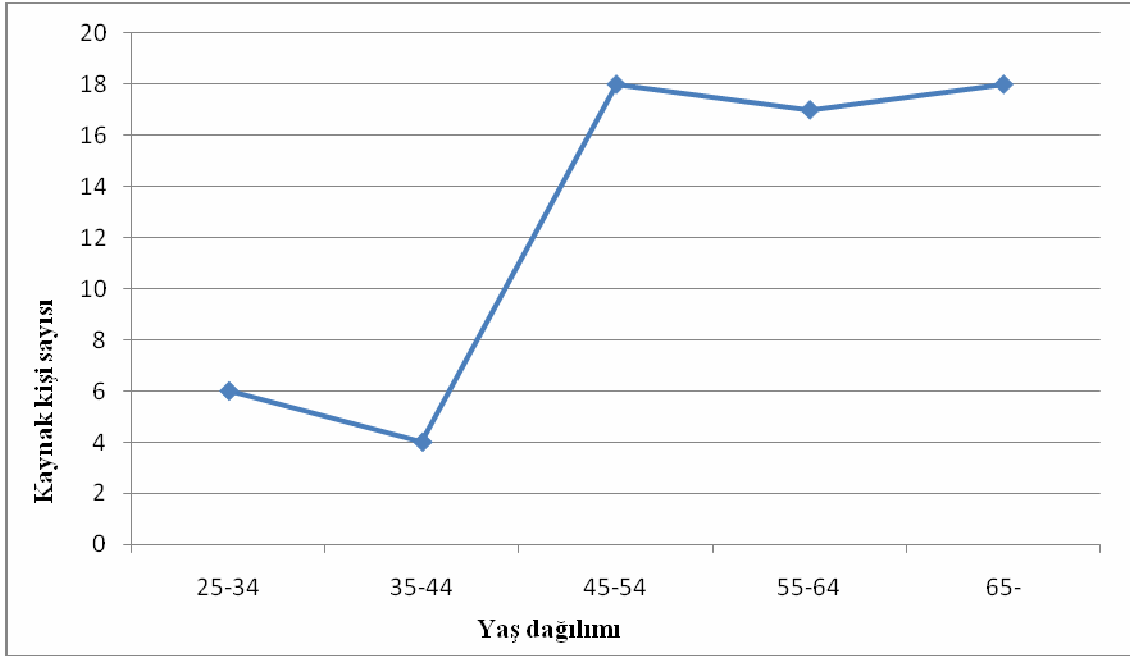
Şekil 5.2. Kullanılan kısımlarına göre bitki taksonlarının dağılımı.

Araştırmada kullanılan bilgiler 64 kaynak kişiden sağlandı. Kaynak kişilerin ad-soyadları, yaşları, cinsiyetleri, bölgeleri, meslekleri ve eğitim düzeylerine göre dağılımı Tablo 5.3’de verilmiştir. Kaynak kişiler, kullanıcılar, toplayıcılar ve satıcılardan oluşmaktadır. Kaynak kişilerin eğitim düzeyleri incelendiğinde ilkökul mezunu kişiler sayısının fazla olduğu görülmektedir (Şekil 5.3).



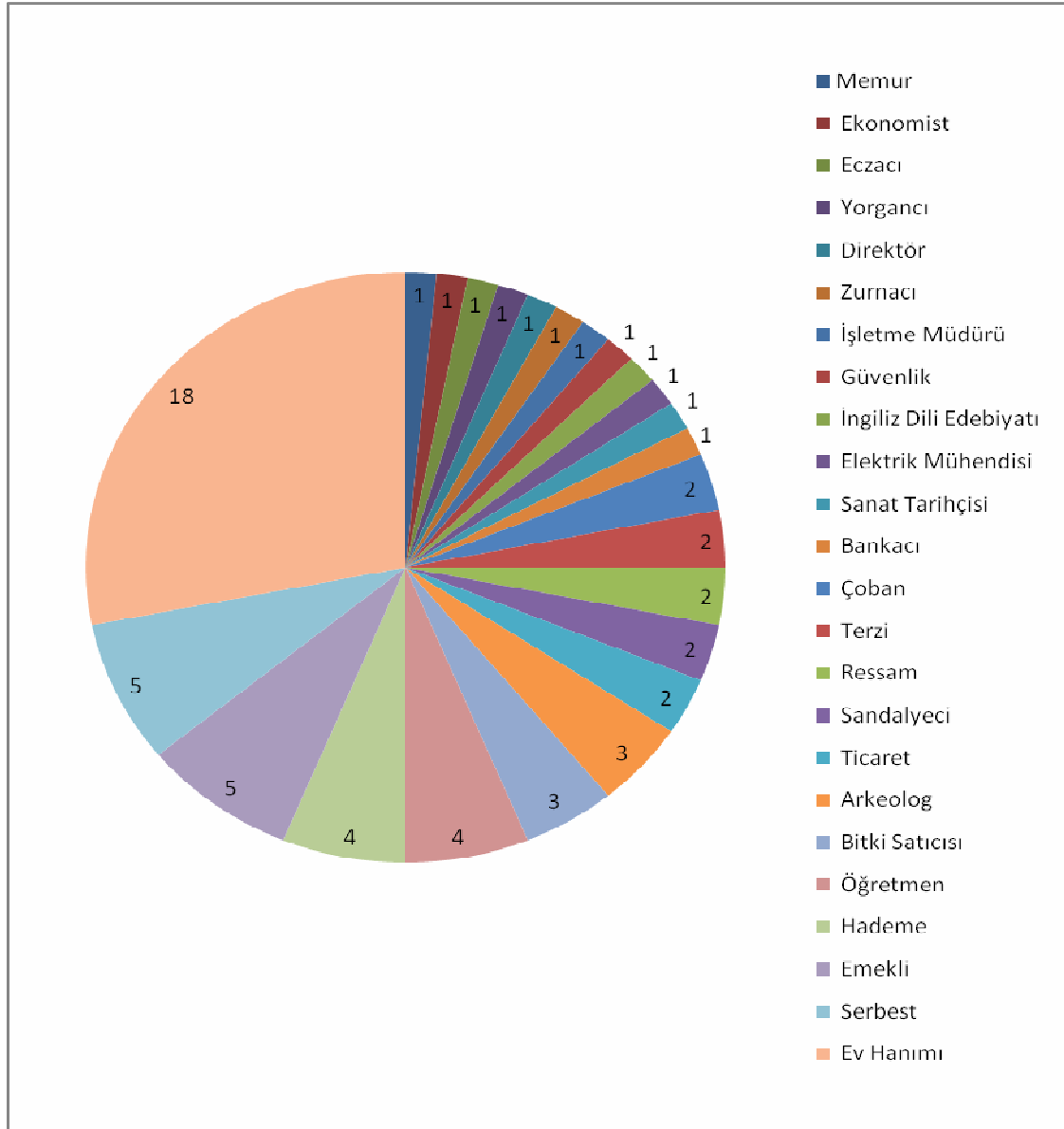
Şekil 5.3. Kaynak kişilerin eğitim durumlarına göre dağılımı.

Bu kişilerin yaş dağılımlarına baktığımızda ise neredeyse tamamına yakını yaşlı kesim diyebilecek orta yaşın üzerinde kişilerdir (Şekil 5.4).



Şekil 5.4. Kaynak kişilerin yaşlarına göre dağılımı.

Araştırma bölgesinde bulunan köylerde yaşayan insanlar, geçimlerini genelde kasabalarda çeşitli işlerde çalışarak sağlamaktadır. Bunun yanı sıra, hayvancılık ve çiftçiliğin çok yaygın olduğu görülmektedir. Araştırmada yöre halkının, özellikle ileri yaşta olanların ve bunların yakın çevresinde bulunanların kullanımı olan bitkileri daha iyi tanıdıkları ve daha sık kullandıkları saptanmıştır. Özellikle istihdam imkanları çok kısıtlı olan kırsal bölgelerde, faydalı bitkilerin üretilmesi, yetiştirilmesi ve toplanmasının planlanması, orda yaşayan insanlar açısından çok büyük imkanlar sağlamaktadır. Topladıkları bitkileri halk pazarlarında satarak geçimini sağladıkları gibi, kendi yiyeceklerinin de büyük bir kısmı bu bitkilerden oluşmaktadır. Kaynak kişilerin mesleklerini karşılaştırdığımızda ev hanımlarının faydalı bitkiler konusunda daha çok bilgili olduğu anlaşılmaktadır (Şekil 5.5).



Şekil 5.5. Kaynak kişilerin mesleklerine göre dağılımı.

Ada halkı tarafından özellikle *Salvia fruticosa* Miller. (Adaçayı), *Asparagus stipularis* Forssk. (Ağrelli), *Eriobotrya japonica* Lindl. (Yenidünya), *Crataegus azarolus* L.(Alıç), *Opuntia ficus-indica* (L.) Miller. (Babutsa, Hintinciri), *Laurus nobilis* L. (Akdeniz Defnesi), *Cynara cardunculus* L. (Yabani Enginar), *Ziziphus lotus* (L.) Lam. (Gonnara, Yabani Hünnab), *Ceratonia siliqua* L. (Harup, Keçiboynuzu), *Cynara cornigera* Lindley. (Hostes), *Urtica pilulifera* L. (Kara Isırgan), *Ficus carica* L. (İncir), *Olea europaea* L. (Zeytin), *Origanum majorana* L. (Süpürge otu, Mercanköşk), *Thymus capitatus* (L.) Hoffsgg. et Link. (Tülümbe),

Rosmarinus officinalis L. (Lazmarin, Yerdenbahar), *Narcissus tazette* L. (Buget Nergis, Tazet), *Sinapis alba* L. (Lapsana, Akhardal), *Myrtus communis* L. (Mersin), gibi taksonların toplanarak satılmak suretiyle ticareti yapılmaktadır.

Çalışma alanında gözlemlenen, *Onopordum cyprium* Eig., *Onosma fruticosum* Sm., *Origanum majorana* L. var. *majorana*, *Teucrium micropodioides* Rouy etnobotanik açıdan kullanılan 4 endemik bitki taksonu yanında *Mentha pulegium* L., *Ornithogalum umbellatum* L., *Ranunculus muricatus* L., *Pancratium maritimum* L., *Gundelia tournefortii* L. ve *Papaver rhoeas* L. var. *oblangatum* Boiss. nadir yayılış gösterip korumaya ihtiyacı olan bitki taksonlarıdır (Viney, 1994; Tsintides ve diğ., 2007).

Bitkiler her bölgede değişik amaç ve yöntemlerle kullanılıp tüketilmektedir. Tedavi amaçlı kullanılan bitkiler, yaprak, gövde, kök, çiçek, tohum, filiz gibi kısımları su ile kaynatılarak (dekoksiyon) veya kaynamış su (infüzyon) veya yağ içinde bekletilerek, lapa halinde veya tohumu balla karıştırılarak hazırlanan karışımlar çeşitli hastalıkların tedavisinde kullanılmaktadır. Gıda olarak kullanılan bitkiler, çiğ, haşlanarak veya haşlayıp süzildükten sonra içine bulgur, pirinç katılarak, yumurtalı veya yumurtasız, sarımsaklı yoğurt ilave edilerek veya dolma şeklinde tüketilmektedir. Bazı yabani bitkiler baharat olarak, koku ve tat vermek için, bazı bitkiler ise çay olarak tüketilmektedir. Gıda olarak kullanılan bitkilerin tedavi amacıyla da kullanılması, toksisite değerlendirmesi bakımından büyük önem arz etmektedir. Bu özellik daha ileri çalışmalarda bitkinin olası zararlı etkilerinin veya güvenilirliğinin değerlendirilebilmesi bakımından önemlidir. Diğer etnobotanik kullanım şekilleri ise yün, iplik, kumaş veya yumurta boyama yanı sıra bazı bitkiler nazardan korumak amacıyla da kullanılmaktadır.

Araştırmada belirlenen bitki taksonlarının, birden fazla amaçla kullanıldığı tespit edilmiştir. Kuzey Kıbrıs'ta kullanılışı olan bitkiler yakın bölgelerde yapılan diğer araştırmalarla karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi Tablo 5.4'de verilmiştir. Araştırmada çıkan sonuçlar bazı bitki taksonlarının, diğer araştırmalarda çıkan sonuçlardan farklı olarak kullanım şekillerinin olduğunu ortaya koymaktadır.

Çoban (2005) çalışmasında, *Centaurea hyalolepis*, *Sinapis alba* ve *Silene vulgaris* türlerinin sadece yiyecek amaçlı kullanıldığı tespit edildiği halde çalışmamızda bu türlerin yiyecek olarak kullanımının yanında tıbbi kullanımı olduğu belirlenmiştir. Ayrıca *Allium neopolitanum* için Çoban (2005) tıbbi önemini vurgularken çalışmamızda hem tıbbi hemde bakım amaçlı kullanımının olduğu ortaya konmuştur.

Çoban (2005), Öykün (2007), Öztürkler (2007), Asvaroğlu (2007b) ve Çelikleşliler (2009)'un çalışmaları incelendiğinde *Pistacia lentiscus*, *Ceratonia siliqua*, *Olea europaea* için sadece tıbbi kullanımının olduğu belirtilirken, çalışmamızda aynı türlerin tıbbi, yiyecek, eşya, yakacak ve boya amaçlı kullanıldığını belirlenmiştir.

Çoban (2005), Öztürkler (2007) ve Çelikleşliler (2009) ile çalışma sonuçlarımız karşılaştırıldığında *Pimpinella cretica* için benzer şekilde hem tıbbi hem de yiyecek amaçlı kullanıldığı belirlenmiştir.

Çoban (2005) ve Öztürkler (2007), *Portulaca oleraceae* için sadece yiyecek amaçlı kullanıldığını belirttiği halde çalışmamızda farklı olarak tıbbi ve baharat amaçlı kullanıldığı ortaya konmuştur. Çoban (2005) ve Öztürkler (2007) çalışma bulgularımızla benzer şekilde *Cynara* cinsine ait 3 bitki türü için yalnızca yiyecek olarak kullanımını ortaya koyarken Çelikleşliler (2009) farklı olarak *Cynara cornigera*'nın tıbbi önemi olduğunu gözlemledi.

Typha domingensis, Öykün (2007) ve çalışmamızda eşya amaçlı kullanımı benzerlik gösterirken, *Thymus capitatus* her iki çalışma karşılaştırıldığında çalışmamızda tıbbi özelliğine baharat ve eşya amaçlı kullanımını, *Triticum aestivum* türüne eşya amaçlı kullanımına yiyecek olarak kullanılımları eklenmiştir.

Ferula communis, Öykün (2007) ve Asvaroğlu (2007b) çalışmalarında yalnızca tıbbi özellikte olmasına rağmen çalışmamızda tıbbi özelliği yanında baharat

ve eşya amaçlı kullanıldığını da tespit edildi, aynı şekilde *Pinus brutia* için yine eşya olarak kullanımı yanında yiyecek ve yakacak olarak kullanıldığında belirlenmiştir. *Arundo donax*, Öykün (2007) ve çalışma bulgularımızda yalnızca eşya amaçlı kullanımı sözkonusu iken Asvaroğlu (2007a) sadece tıbbi önemi olduğunu göstermiştir. Asvaroğlu (2007a) ve Çelikleşliler (2009) yalnızca tıbbi öneminden bahsettikleri *Juglans regia* türü için çalışmamızda tıbbi, yiyecek, bakım ve eşya amaçlı kullanıldığı ortaya konmuştur. Çalışmamız Asvaroğlu (2007a)'dan farklı olarak *Cupressus sempervirens* için hem eşya hem de tıbbi kullanımı, *Capparis spinosa* için hem tıbbi hem de yiyecek kullanımı, *Melia azeradach* için de hem tıbbi hem de eşya amaçlı kullanımı olduğu ortaya konmuştur.

Öykün (2007), Öztürkler (2007), Asvaroğlu (2007a), Asvaroğlu (2007b) çalışmalarında *Salvia fruticosa* için yalnızca tıbbi öneminden bahsederlerken çalışma sonuçlarımız tıbbi özelliğine baharat, bakım ve diğer amaçlı kullanımını da göstermektedir.

Öykün (2007), Öztürkler (2007), Asvaroğlu (2007b) çalışmalarında *Eucalyptus camaldulensis* için sadece tıbbi özelliği olduğunu, Çelikleşliler (2009) ve çalışmamızda bu türün hem tıbbi hem de bakım amaçlı kullanıldığı saptanmıştır.

Öykün (2007), Öztürkler (2007) ve Çelikleşliler (2009) çalışmalarında *Ficus carica* için sadece tıbbi amaçlı kullanımı olduğunu, çalışmamız sonuçları ise tıbbi kullanımına yiyecek ve bakım amaçlı kullanıldığını eklemiştir.

Öykün (2007) eşya amaçlı, Öztürkler (2007) tıbbi amaçlı kullanımını belirlediği *Phoenix dactylifera* türü için çalışmamızda tıbbi, eşya ve yiyecek amaçlı kullanıldığı tespit edildi. Yine aynı çalışmalar, *Morus alba* için karşılaştırıldığında Öykün (2007) eşya amaçlı, Öztürkler (2007) yiyecek amaçlı kullanıldığını belirtirken çalışmamızda bu türün hem tıbbi hem de eşya amaçlı kullanıldığı görülmektedir.

Öztürkler (2007), *Sambucus ebulus* için sadece tıbbi özelliği olduğunu buna karşılık çalışmamızda sadece boya amaçlı kullanıldığı tespit edilmiştir.

Laurus nobilis için Öykün (2007) ve Çelikleşliler (2009) çalışmalarımda ortaya çıkan tıbbi amaçlı kullanımı yanında çalışmamızda baharat özelliği olduğu da saptanmıştır. Aynı çalışmalar *Juniperus phoenica* için değerdendirildiğinde Çelikleşliler (2009) sadece tıbbi, Öykün (2007) sadece eşya, çalışma sonuçlarımız ise hem tıbbi hem de eşya amaçlı kullanımı olduğunu tespit etmiştir.

Çalışmamız *Plantago coronopus* ssp. *commutata* için Çoban (2005) ve Çelikleşliler (2009) ile karşılaştırıldığında tıbbi amaçlı kullanımı yanında yiyecek amaçlı kullanıldığını da göstermektedir. *Malva sylvestris* için ise Çelikleşliler (2009) sadece tıbbi, Çoban (2005) sadece yiyecek, çalışmamız hem tıbbi hem de yiyecek özelliğini ortaya koymuştur.

Çalışma sonuçları, Çelikleşliler (2009) çalışmasına karşılık *Pistacia atlantica* için yiyecek ve baharat amaçlı, *Ecballium elaterium* için tıbbi ve diğer amaçlı, *Silybum marianum*, *Myrtus communis*, *Solanum nigrum* ve *Urtica urens* için tıbbi ve yiyecek amaçlı, *Rosmarinus officinalis*, *Petroselinum crispum* için tıbbi ve baharat amaçlı, *Hordeum vulgare* için tıbbi ve eşya amaçlı, *Matricaria recutita* var. *coronata* için tıbbi ve bakım amaçlı, *Vitex agnus-castus* için tıbbi, baharat, boya ve eşya amaçlı olduğunu göstermektedir. Çelikleşliler (2009), *Tragopogon sinuatus* için sadece yiyecek kullanımından bahsederken biz sadece tıbbi kullanımını ortaya koyduk buna rağmen *Urginea maritima* için yalnızca tıbbi önemi belirlenmişken Çelikleşliler (2009) hem tıbbi hem de yiyecek amaçlı kullanıldığmdan bahsetmektedir. Her iki çalışmada *Hyocyamus aureus* ve *Nicotiana glauca* türleri için kullanım amaçları benzerlik göstermektedir.

Tsintides (2007) göre nadir olarak yayılış gösterildiği belirlenen *Mentha pulegium*, Çoban (2005), Öykün (2007), Öztürkler (2007a), Asvaroğlu (2007b) çalışmalarımda yalnızca tıbbi özellikte iken çalışma bulgularımız bu türün tıbbi önemi yanında baharat amaçlı kullanıldığını da göstermektedir.

Ada endemiği olan *Origanum majorana* var. *majorana*, Öykün (2007), Asvaroğlu (2007b) ve Çeliksaşlılar (2009) çalışmaları yalnızca tıbbi amaçlı kullanıldığını ortaya koyarken çalışmamız tıbbi, baharat ve eşya amaçlı kullanıldığını da belirlemiştir. Ayrıca bu çalışmamız ilk defa endemik bitkilerimizden *Onopordum cyprium*, *Onosma fruticosa*, *Teucrium cyprium* ve nadir yayılış gösteren bitkilerimizden *Ornithogolum umbellatum*, *Ranunculus muricatus*, *Pancratium maritimum*, *Gundelia taurneforti*, *Papaver rhoeas* var. *oblongatum*'un faydalı bitki olarak adada kullanıldığını belirlemiştir.

Kuzey Kıbrıs halkı arasında kullanımı olan *Agave americana* L. yöresel ismi, alö olarak bilinmesi, *Aloe vera* L. ile karıştırıldığını ve yanlış bilindiğini göstermektedir (Tanker ve diğ., 2007). *Foeniculum vulgare* Mill. ssp. *piperitum* (Ucria) Coutinho yöresel ismi, dere otu olarak bilinmesi, *Anethum graveolens* L. ile karıştırıldığını ve yanlış bilindiğini göstermektedir (Baytop, 1994) aynı zamanda Kuzey Kıbrıs halkı tarafından kavcar olarak bilinmesi *Ferula communis* L. ile karıştırılmaktadır (Viney, 1994). *Matricaria recutita* L. var. *coronata* (Boiss.) Gruenberg-Fertig papatya ve adi papatya olarak bilinmesi, *Matricaria chamomilla* L. ile karıştırıldığını ve yanlış bilindiğini göstermektedir. Aynı şekilde pire otu olarak bilinmesi, *Tanacetum coccineum* (Willd.) Grierson ile karıştırıldığını ve yanlış bilindiğini göstermektedir. *Centaurea hyalolepis* Boiss. yöresel ismi, çakır dikenini olarak bilinmesi, *Sarcopoterium spinosum* (L.) Spach ile karıştırıldığını ve yanlış bilindiğini göstermektedir. *Sinapis alba* L. yöresel ismi, yabani hardal olarak bilinmesi, *Sinapis arvensis* L. ile karıştırıldığını ve yanlış bilindiğini göstermektedir (Baytop, 1994). *Notobasis syriacus* (L.) Cass., halk arasında sütleğen olarak bilinir. Ancak sütleğen, *Sonchus oleraceus* L. ve *Euphorbia helioscopia* L. dir (Viney, 1994). Ayrıca *Origanum majorana* L. ve *Thymus capitatus* (L.) Hoffsgg. et Link türlerinin Kuzey Kıbrıs halkı tarafından kekik olarak bilindiği tespit edilmiştir.

6. ÖNERİ

Bu çalışma sonucunda değişik amaçlarla kullanımı olan faydalı bitkilerden ilaç drogu olarak kullanılan taksonları kültüre almak suretiyle üretebilme imkanları araştırılmalıdır. Örnek olarak adaçayı verebiliriz. Adaçayı bitkisi son yıllarda ilaç sektöründe sıkça kullanılan faydalı bir bitkidir. İlkbaharda tohumla veya yarı olgun çeliklerle üreyebilme özelliği dikkate alınırsa insanların evlerinin bahçelerinde bu bitkinin kültürünü yapmaları onlar açısından oldukça önemli bir gelir kaynağı olabilir. Bölgede sıkça bulunmakta olan çoban çantası, yöre halkı tarafından pek fazla bilinmemektedir. Antibiyotik özelliği bulunan ve ilaç sanayinde sıkça kullanılan bir drog olması sebebiyle bu faydalı bitkinin halka tanıtımı yapılmalıdır. Eşek hıyarı isimli faydalı bitkinin meyveleri sinüzit gibi hastalıklarda direkt burna damlatılmak suretiyle kullanılmaktadır. Bitkinin bilinçsizce kullanılması ölümlere bile sebebiyet verebileceğinden, insanların bu konuda bilgilendirilmesi önerilmektedir (Doğanoğlu, 2004).

Ülkemizde çalışma ve veri yetersizliği nedeniyle bir çok doğal faydalı bitkinin durumunun ve potansiyelinin belirlenmesi oldukça güçtür. Bunun için bitkilerin sayısını belirlemeyi içeren arazi çalışmalarına ihtiyaç vardır. Bu çalışmalarla doğal faydalı bitkilerin miktarları, sürdürülebilir bir şekilde üretilirler mi, çeşitli orman tipleri ve bölgelere göre dağılımları nasıldır, ürünler ne zaman ve nereden toplanabilir ya da kültüre alınabilmeleri mümkün müdür gibi pek çok önemli sorunun cevaplanabilmesi kaynak değerlendirilmesi bakımından hayati önem taşımaktadırlar.

Doğal faydalı bitkilerin yerel halk tarafından toplanması, taşınması ve depolanması sırasında gerekli özenin gösterilmiyor olması, ürünün değerini düşürmekte veya ürünü kullanılamaz hale getirmektedir. Ayrıca bazı bitkilere uygulanan yanlış kesim yöntemleriyle kekik, adaçayı ve soğanlı bitkilerin sürgün verme özelliği köreltilmekte, çevre ve toprak şartlarına dikkat edilmediğinden başta erodibilitesi yüksek olan bölgelerde erozyon tehlikesi artmaktadır. Tüm bu olumsuzluklar konusunda ormancılık dairesi, üniversiteler, araştırma kurumları, sivil

toplum örgütleri ve özel sektör işbirliği ile halka gerekli eğitim verilerek aydınlatılmalı, farkındalık düzeyi artırılmalı ve bilgilendirilmelidir. Eşek hıyarı ve zakkum gibi zehirli olan bitkiler yöre halkı tarafından bilinçsizce kullanılmaktadır. Bu konuda gerekli önlemler alınmalı ve bu bitkilerin kullanımı halka öğretilmelidir.

Bu açıdan gerek ülkemizin var olan yararlı bitki potansiyelinin bilimsel anlamda, planlama, yetiştirme ve yararlanma olanakları değerlendirebilirse; ekonomik, sosyal, sağlıklı ve toplumsal-kültürel anlamda pek çok yararlar sağlanabilecektir.

Endemik ve nadir yayılış gösterip korumaya ihtiyacı olup kullanımı olan bitkilerin öncelikle korunmaya alınması, halk arasında bu bitkilerin ekonomik önemleri konusunda farkındalık yaratılması ve sürdürülebilir doğal bitki toplama konularında eğitimin yaygınlaştırılması, bölgede hem biyolojik çeşitliliğin korunması hem de köylülere ek gelir kaynağı sağlanması bakımından büyük önem taşımaktadır.

Ekonomik önemi yüksek olan ve sürdürülebilir doğal toplama ile yeterince temin edilemeyen bitkilerin de tarımının teşvik edilmesi ve desteklenmesi gerekli ve uygun olacaktır.

KAYNAKLAR

- Abo, K. A., Fred-Jaiyesimi, A. A., Jaiyesimi, A. E. A. (2008). Ethnobotanical studies of medicinal plants used in the management of diabetes mellitus in South Western Nigeria. *Journal of Ethnopharmacology*, 115, 67-71.
- Akan, H., Korkut, M.M. Balos, M.M. (2008). Arat Dağı ve çevresinde (Birecik, Şanlıurfa) etnobotanik bir araştırma. *Fırat Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilim Dergisi*, 20(1), 67-81.
- Albuquerque, U. P., Medeiros, P. M., Almeida, A. L. S., Monteiro, J. M., Neto, E. M. F. L., Melo, J. G., Santos, J. P. (2007). Medicinal plants of the *caatinga* (semi-arid) vegetation of NE Brazil: A quantitative approach. *Journal of Ethnopharmacology*, 114, 325-354.
- Alpınar, K. 1999. Ayvalık (Balıkesir) ve Yakınındaki Adaların Floristik ve Etnobotanik Açından Değerlendirilmeleri. TBAG-1407, 159.
- Anis, M., Sharma, M. P. Iqbal, M. (2000). Herbal ethnomedicine of the Gwalior forest division in Madhya Pradesh, India. *Pharmaceutical Biology*, 38(4), 241-253.
- Asvaroğlu, E. (2007a). *Girne Bölgesi (Çamlıbel, Hisarköy, Kayalar ve Kozanköy)*. Yüksek lisans tezi, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa.
- Asvaroğlu, F. (2007b). *Girne bölgesi, (Akdeniz, Arapköy, Dağyolu ve Tepebaşı)*. Yüksek lisans tezi, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa.
- Baytop, T. (1984). Türkiye’de bitkilerle tedavi. İstanbul.
- Baytop, T. (1994). Türkçe bitki adları sözlüğü. Ankara.
- Baytop, T. (1999). Türkiye’de bitkiler ile tedavi. *Nobel Tıp Kitapevleri*, 2. Baskı. ISBN: 975-420-021-1.
- Birinci, S. (2008). *Doğu Karadeniz bölgesinde doğal olarak bulunan faydalı bitkiler ve kullanım alanlarının araştırılması*. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Bozkurt, İ., Arnavut, F. (2006). Yeniboğaziçi halk kültürü. Gazi Mağosa. ISBN: 975-97567-9-X.

Bulut, Y. (2006). *Manavgat (Antalya) yöresinin faydalı bitkileri*. Yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

Cano, J. H., Volpato, G. (2004). Herbal mixtures in the traditional medicine of Eastern Cuba. *Journal of Ethnopharmacology*, 90, 293-316.

Çeliktaşlılar, C. (2009). *K. K. T. C. 'de kullanılan derman bitkileri hakkında bir deneme*. Yüksek lisans tezi, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa.

Çoban, A. (2005). *Gönyeli köy kültürü*. Yüksek lisans tezi, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa.

Dedeçay, S. S. (1998). Kıbrıs'ta kokulu bitkiler ve bunların ihtiva ettiği kokulu yağlar ve sağaltıcı özellikler. *Lefkoşa Özel Türk Üniversitesi yayınları*, 14, 3.

Della, A., Paraskeva-Hadjichambi, D., Ch Hadjichambis, A. (2006). An ethnobotanical survey of wild edible plants of Paphos and Larnaca countryside of Cyprus. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 2(34).

Direktör, Ş. (1998). Kıbrıs Türk mutfağı. Galerî kültür yayınları.

Doğanoğlu, Ö. (2004). *Yenisarbademli-Isparta yöresindeki doğal faydalı bitkiler üzerine araştırmalar*. Yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

Ecevit Genç, G., Özhatay, N. (2006). An ethnobotanical study in Çatalca (European part of Istanbul) II. *Turkish Journal Pharmaceutical Sciences*, 3(2), 73-89.

Elçi, B., Erik, S. (2006). Güzül (Ankara) ve Çevresinin Etnobotanik Özellikleri. *Hacettepe Üniversitesi, Eczacılık Fakültesi Dergisi*, 26(2), 57-64.

Estrada, E., Villarreal, J., Cantú, C., Cabral, I., Scott, L., Yen, C. (2007). Ethnobotany in the Cumbres de Monterrey National Park, Nuevo León, México. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 3(8).

Georgiades, C. C. (1987). *Flowers of Cyprus, plants of medicine*, vol 2. Nicosia.

Georgiades, C. C. (1992). *Flowers of Cyprus, plants of medicine*, vol 1. Nicosia.

González-Tejero, M. R., Casares-Porcel, M., Sánchez-Rojas, C. P., Ramiro-Gutiérrez, J. M., Molero-Mesa, J., Pieroni, A., Giusti, M. E., Censori, E., Pasquale, C., Della, A., Paraskeva-Hadjichambi, D., Hadjichambis, A., Houmani, Z., El-Demerdash, M., El-Zayat, M., Hmamouchi, M.,

ElJohrig, S. (2008). Medicinal plants in the Mediterranean area: Synthesis of the results of the project Rubia. *Journal of Ethnopharmacology*, 116, 341-357.

Guarrera, P. M., Forti, G., Marignoli, S. (2005). Ethnobotanical and ethnomedicinal uses of plants in the district of Acquapendente (Latium, Central Italy). *Journal of Ethnopharmacology*, 96, 429-444.

Gücel, S. (2010). *Arundo donax* L. (Giant reed) Use by Turkish Cypriots. *Ethnobotany Research & Applications* 8, 245-248.

Gürel, Y. (2004). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar Kıbrıs meselesi. *G. Ü. Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 101-112.

Hadjikyriakou, G. M. (2007). Aromatic and spicy plants in Cyprus. Bank of cultural foundation. ISBN: 978-9963-42-852-6.

Heywood, V., Skoula, M. (1999). The Medusa Network: Conservation and sustainable use of wild plants of the Mediterranean region. Reprinted from: Perspectives on new crops and new uses. J. Janick (ed.), ASHS Press, Alexandria, VA.

İslamoğlu, M. (1994). Kıbrıs Türk kültür ve sanatı.

İslamoğlu, M. (2004). Kıbrıs Türk folkloru.

Jagtap, S. D., Deokule, S. S., Bhosle, S. V. (2006). Some unique ethnomedicinal uses of plants used by the Korku tribe of Amravati district of Maharashtra, India. *Journal of Ethnopharmacology*, 107, 463-469.

Jain, A., Katewa, S. S., Galav, P. K., Sharma, P. (2005). Medicinal plant diversity of Sitamata wildlife sanctuary, Rajasthan, India. *Journal of Ethnopharmacology*, 102, 143-157.

Jarić, S., Popović, Z., Maćukanović-Jocić, M., Djurdjević, L., Mijatović, M., Karadžić, B., Mitrović, M., Pavlović, P. (2007). An ethnobotanical study on the usage of wild medicinal herbs from Kopaonik Mountain (Central Serbia). *Journal of Ethnopharmacology*, 111, 160-175.

Keskin, M., Alpınar, K. (2002). Kışlak (Yayladağı-Hatay) hakkında etnobotanik bir araştırma. *OT Sistemik Botanik Dergisi*, 9, (2) 91-100.

Khan, M. (2006). Healthy living in Cyprus.

Kıbrıs- Kuzey Kıbrıs jeolojisi.

Kone, V. M., Atindehou, K. K., Terreaux, C., Hostettmann, K. (2004). Traditional medicine in North Cote-d'Ivoire: screening of 50 medicinal plants for antibacterial activity. *Journal of Ethnopharmacology*, 93, 43-49.

Lardos, A. (2006). The botanical *materia medica* of the *Iatrosophikon*-A collection of prescriptions from a monastery in Cyprus. *Journal of Ethnopharmacology*, 104, 387-406.

Leporatti, M. L., Impieri, M. (2007). Ethnobotanical notes about some uses of medicinal plants in Alto Tirreno Cosentino area (Calabris, Southern Italy). *Journal of Ethnopharmacology*, 3(34).

Macia, M. J., Garcia, E., Vidaurre, P. J. (2005). An ethnobotanical survey of medicinal plants commetcialized in the markets of La Paz and El Alto, Bolivia. *Journal of Ethnopharmacology*, 97, 337-350.

Mart, S. (2006). *Bahçe ve Hasanbeyli (Osmaniye) halkının kullandığı doğal bitkilerin etnobotanik yönden araştırılması*. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

Meikle, R. D. (1977). Flora of Cyprus. The Bentham-Moxon Trust, Royal Botanic Gardens, Kew, 1.

Meikle, R. D. (1985). Flora of Cyprus. The Bentham-Moxon Trust, Royal Botanic Gardens, Kew, 2.

Mert, H., Doğan, Y., Başlar, S. (1992). Doğal boya eldesinde kullanılan bazı bitkiler. *Ekoloji Çevre Dergisi*, 5.

Muthaura, C. N., Rukunga, G. M., Chhabra, S. C., Mungai, G. M., Njagi, E. N. M. (2007). Traditional phytotherapy of some remedies used in treatment of malaria in Meru district of Kenya. *South African Journal of Botany*, 73, 402-411.

Onar, S. (2006). *Bandırma (AI (A), Balıkesir) ve çevresinin etnobotaniği*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.

Öykün, E. (2007). *Kıbrıs Karpaz bölgesi Kaleburnu köyü monografisi besmelenin bittiği yer Kaleburnu*. Yüksek lisans tezi, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa.

Öztürk, M., Uysal, İ., Gücel, S., Mert, T., Akçiçek, E., Çelik, S. (2008). Ethnoecology of poisonous plants of Turkey and Northern Cyprus. *Pakistan Journal of Botany*, 40(4), 1359-1386.

Öztürkler, Z. (2007). *Güzelyurt bölgesi (Güzelyurt, Bostancı ve Kalkanlı)*. Yüksek lisans tezi, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa.

Pieroni, A., Quave, C. L., Santoro, R. F. (2004). Folk pharmaceutical knowledge in the territory of the Dolomiti Lucane, inland southern Italy. *Journal of Ethnopharmacology*, 95, 373-384.

Pieroni, A., Muenz, H., Akbulut, M., Başer, K. H. C., Kahya, C. D. (2005). Traditional phytotherapy and trans-cultural pharmacy among Turkish migrants living in Cologne, Germany. *Journal of Ethnopharmacology*, 102, 69–88.

Pieroni, A., Giusti, M. E., Pasquale, C., Lenzarini, C., Censorii, E., Gonzáles-Tejero, M. R., Sánchez-Rojas, C. P., Ramiro-Gutiérrez, J. M., Skoula, M., Johnson, C., Sarpaki, A., Della, A., Paraskeva-Hadjichambi, D., Hadjichambis, A., Hmamouchi, M., El-Jorhi, S., El-Demerdash, M., El-Zayat, M., Al-Shahaby, O., Houmani, Z., Scherazed, M. (2006). Circum-Mediterranean cultural heritage and medicinal plant uses in traditional animal healthcare: a field survey in eight selected areas within the RUBIA project. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 2(16).

Qureshi, R., Bhatti, G. R. (2008). Ethnobotany of plants used by the Thari people of Nara Desert, Pakistan. *Fitoterapia*, 79, 468-473.

Salerno, G., Guarrera, P. M., Caneva, G. (2005). Agricultural, domestic and handicraft folk uses of plants in the Tyrrhenian sector of Basilicata (Italy). *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 1(2).

Santayana, M. P., Blanco, E., Morales, R. (2005). Plants known *as te* in Spain: An ethno-pharmacobotanical review. *Journal of Ethnopharmacology*, 98, 1-19.

Savvides, L. (2000). Edible wild plants of the cyprus flora. Nicosia.

Scarpa, G. F. (2004). Medicinal plants used by the Criollos of Northwestern Argentine Chaco. *Journal of Ethnopharmacology*, 91, 115-135.

Schultes, R. E. (1992). Etnobotany. In the new royal horticultural dictionary of gardening. Conservacion etnobotanica. *Etnobotanica* 2, 213-216. Mc Millan Co., London.

Sezik, E., Yesilada, E., Shadidoyatov, H., Kulivey, Z., Nigmatullaev, A. M., Aripov, H. N., Takaishi, Y., Takeda, Y., Honda, G. (2004). Folk medicine in Uzbekistan I. Toshkent, Djizzax, and Samarqand provinces. *Journal of Ethnopharmacology*, 92, 197-207.

Sfikas, G. (1998). Wild flowers of Cyprus. ISBN: 960-2262664.

- Sinclair, V. (1998). The floral charm of Cyprus. Interworld Publication England. ISBN: 0948853247.
- Soner, O., Özçelikay, G., Asil, E. (2002). Baharat ve geleneksel ilaçlardaki yeri. Türkiye Klinik Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi, 10, 39-43.
- Ssegawa, P., Kasenene, J. M. (2007). Medicinal plant diversity and uses in the Sango bay area, Southern Uganda. *Journal of Ethnopharmacology*, 113, 521-540.
- Şimşek, I., Aytakin, F., Yeşilada, E., Yıldırım, Ş. (2004). Anadolu'da halk arasında bitkilerin kullanış amaçları üzerinde etnobotanik bir çalışma. 14. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, Bildiriler.
- Tanker, N., Koyuncu, M., Coşkun, M., 2007. Farmasötik botanik. Ankara.
- Toroğlu, S., Dıgırak, M., Çenet, M. (2006). Baharat olarak tüketilen *Laurus nobilis* Linn ve *Zingiber officinale* Roscoe bitki uçucu yağlarının antimikrobiyal aktiviteleri ve antibiyotiklere in-vitro etkilerinin belirlenmesi. *KSÜ. Fen ve Mühendislik Dergisi*, 9(1). Kahramanmaraş.
- Tsintides, T., Christodoulou, C. S., Delipetrou, P., Georgiou, K. (2007). The red data book of the flora of Cyprus. Lefkosia.
- Tuzlacı, E., (2004). Datça yarımadası (Muğla) florası ve bu yörede halkın yararlandığı bitkiler. 14. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, Bildiriler.
- Tütenocaklı, T. (2002). *Ayvacık (BI, Çanakkale) ve Çevresinin Etnobotaniği*. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Uslu, T. (2007). Medicinal and posinuous plant of North Cyprus. *Orman ve Av Dergisi*, 84(5), 43-46. Ankara.
- Vehbi, V. (1991). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin yabani çiçekleri ve tıbbi bitkileri. *K. K. T. C. Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları- 20*. ISBN: 975-17-0797-8.
- Viney, D. E. (1994). An illustrated flora of North Cyprus, vol 1. Koeltz Scientific Books, Koenigstein.
- Viney, D. E. (1996). An illustrated flora of North Cyprus, vol 2. A.R.G. Gantner Verlag K.-G. Vadus/Liechtenstein.

Yapıcı, İ. Ü., Hoşgören, H., Saya, Ö. (2009). Kurtalan (Siirt) ilçesinin etnobotanik özellikleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 191-196.

Yıldız, K., Gücel, S. (2003). Kuzey Kıbrıs endemiklerinin sitotaksonomik ve palinolojik yönden incelenmesi. Manisa.

Yorgancı, A. (2004). Kuzey Kıbrıs'ta arazi kullanımı açısından uygun buğday alanlarının mekansal analizi. 3. Coğrafi Bilgi Sistemleri Bilişim Günleri 6-9 Ekim 2004.

Yorgancıoğlu, G. (2010). Kıbrıs coğrafyası. Turist Rehberi.

Zannettoy Pandeli, K. (1998). The medical plants of Cyprus. Larnaca. ISBN: 9963-8368-0-1.

Tablo 5.1. Kuzey Kıbrıs'ta doğal olarak bulunan faydalı bitkilerin familyaları, bilimsel ve yöresel isimleri, kaynak kişileri.

Familya	Bilimsel İsmi	Yöresel İsmi	Kaynak Kişi
Agavaceae	<i>Agave americana</i> GÖZLEM	Sarı sabır, Alö	12, 40
Amaranthaceae	<i>Amaranthus</i> <i>graecizans</i> NEUN, 707	Horoz ibiği, Lindo	34
Amaryllidaceae	<i>Narcissus tazetta</i> GÖZLEM	Nergis, Zeren	25
	<i>Pancratium</i> <i>maritimum</i> NEUN, 2305	Kum zambağı	38
Anacardiaceae	<i>Pistacia atlantica</i> NEUN, 263	Çitlemik	11, 23, 40
	<i>Pistacia lentiscus</i> NEUN, 2280	Şinya, Şinno, Mastik, Çitlemit	10, 23, 24, 40, 45
	<i>Pistacia terebinthus</i> NEUN, 2236	Menengiç, Çitlemit ağacı	42
	<i>Rhus coriaria</i> GÖZLEM	Sumak	8
	<i>Schinus molle</i> NEUN, 5982	Yalancı karabiber ağacı	47
Apiaceae	<i>Ainsworthia</i> <i>trachycarpa</i> GÖZLEM	Alçabiten	38
	<i>Apium graveolens</i> NEUN, 622	Kereviz	10, 30
	<i>Coriandrum</i> <i>sativum</i> NEUN, 3500	Golyandro, Koriander	29

Tablo 5.1'in devamı

	<i>Crithmum maritimum</i> NEUN, 2550	Girdama, Kayakoruğu	8
	<i>Daucus carota</i> ssp. <i>maximus</i> NEUN, 6544	Havuç	23
	<i>Eryngium creticum</i> NEUN, 6389	Kazayağı, Katır ayağı, Mangolla, Bangallo, Spangallo	1, 21, 23, 26, 30
	<i>Eryngium glomeratum</i> NEUN, 2077	Kaz ayağı	38
	<i>Ferula communis</i> NEUN, 1867	Kavcar	11, 33, 40, 51
	<i>Foeniculum vulgare</i> ssp. <i>piperitum</i> NEUN, 1868	Rezene, Raziya, Maraho, Maraha, Rezyane, Rezgane, Dereotu, Kavcar	1, 7, 33, 34, 42
	<i>Lagoecia cuminoides</i> NEUN, 5055	Yabani kimyon	38
	<i>Petroselinum crispum</i> GÖZLEM	Maydanoz	25, 29
	<i>Pimpinella cretica</i> NEUN, 364	Anason	29, 63
	<i>Smyrniolum olusatrum</i> GÖZLEM	Yabani kereviz	56

Tablo 5.1'in devamı

	<i>Tordylium aegyptiacum</i> NEUN, 6279	Alçacık	21
Apocynaceae	<i>Nerium oleander</i> NEUN, 5617	Zakkum, Ağu ağacı, Ağı ağacı	33, 37, 38, 50
Aracaceae	<i>Phoenix dactylifera</i> GÖZLEM	Hurma	7, 40, 43, 44
Araceae	<i>Arisarum vulgare</i> NEUN, 1347	Yılan yastığı	38
Araliaceae	<i>Hedera helix</i> NEUN, 1929	Orman sarmaşığı	11
Asteraceae	<i>Artemisia arborencens</i> GÖZLEM	Pelin	44
	<i>Calendula arvensis</i> NEUN, 3397	Şamdan çiçeği	38
	<i>Centaurea hyalolepis</i> NEUN, 714	Luvanya, Kadın kasığı, Adrahura, Dirgatsia, Racia, Çakır diken	30, 38
	<i>Chrysanthemum coronarium</i> var. <i>discolor</i> NEUN, 5096	Krizantem, Similya, Sümülükya, Similli, Gelin yemişi	25, 35, 61
	<i>Cichorium intybus</i> GÖZLEM	Rayıka	11, 23
	<i>Cynara cardunculus</i> GÖZLEM	Cinara, Yaban cinarası, Gafgarıt	26

Tablo 5.1'in devamı

	<i>Cynara cornigera</i> NEUN, 43	Hostes, Gafurez, Diken otu	26, 30
	<i>Cynara scolymus</i> NEUN, 1571	Enginar	30
	<i>Echinops</i> <i>spinosissimus</i> NEUN, 1738	Mavidiken	38
	<i>Gundelia</i> <i>tournefortii</i> NEUN, 1487		51
	<i>Helichrysum</i> <i>conglabatum</i> NEUN, 1980	Saman çiçeği, Ölmez çiçek	38
	<i>Inula graveolens</i> GÖZLEM	Zümrüt otu	45
	<i>Matricaria recutita</i> var. <i>coronata</i> NEUN, 2683	Papatya, Beyaz papatya, Sinek otu, Pire otu, Adi papatya	35
	<i>Notobasis syriacus</i> GÖZLEM	Coho, Oncokko, Sütleğen, Tuzlu gavulya	23, 52
	<i>Onopordum</i> <i>cyprium</i> GÖZLEM	Deve gavulyası, Kara gavulya, Keklik gavulyası, Saracino	1, 38
	<i>Scolymus</i> <i>hispanicus</i> NEUN, 2769		42

Tablo 5.1'in devamı

	<i>Scorzonera jacquiniana</i> GÖZLEM	İskorçına	51
	<i>Silybum marianum</i> NEUN, 6385	Sütlü gavulya, Eşek gavulyası, Gavulya, Akkız, Deve kengeri, kengel, Sütlü kengel, Uslu kenger, Şevkül meryem, Kurtluca, Süt diken, Sakız diken	27
	<i>Sonchus oleraceus</i> NEUN, 2413	Eşek marulu	25, 39
	<i>Tragopogon sinuatus</i> GÖZLEM	Dedesakalı, Kocamansakalı	52
Berberidaceae	<i>Leontice leontopetalum</i> NEUN, 2877	Patpatı	45
Boraginaceae	<i>Alkanna lehmanii</i> NEUN, 2375		38
	<i>Borago officinalis</i> GÖZLEM	Hodan	10, 38, 42
	<i>Echium plantagineum</i> GÖZLEM	Sığır dili	38
	<i>Onosma fruticosum</i> GÖZLEM	Şincar	33
Brassicaceae	<i>Eruca sativa</i> GÖZLEM	Roka	50

Tablo 5.1'in devamı

	<i>Hirschfeldia incana</i> NEUN, 1239	Eşek lapsanası, Rua, Ulya, Acı hulya, Aculya	52
	<i>Nasturtium officinale</i> NEUN, 5892		33
	<i>Sinapis alba</i> NEUN, 2709	Lapsana, Yabani hardal	27, 59
Cactaceae	<i>Opuntia ficus- indica</i> GÖZLEM	Babutsa	54
Capparaceae	<i>Capparis spinosa</i> NEUN, 6554	Gebere, Kedi tırnağı, Kapari, Gabbar, Yuvarlak tomurcuğu gudrui, Meyvesi hıyarcık	19, 26, 30
Caryophyllaceae	<i>Silene vulgaris</i> NEUN, 2407	Yumurta otu, Civciv otu, Serçe otu, Gıcır	26, 29
Chenopodiaceae	<i>Beta vulgaris</i> ssp. <i>maritima</i> NEUN, 5180	Yabani pancar	29
	<i>Salicornia europaea</i> NEUN, 5526	Deniz böğrülcesi, Sıyırma	62
	<i>Salsola kali</i> NEUN, 2760	Tuz otu	38
Convolvulaceae	<i>Convolvulus althaeoides</i> NEUN, 5056	Kocakarı memesi	40

Tablo 5.1'in devamı

	<i>Convolvulus arvensis</i> NEUN, 153	Gündüz sefası, Yabani sarmaşık	38
	<i>Ipomoea stolonifera</i> GÖZLEM	Sabah sefası	38
Cucurbitaceae	<i>Citrullus colocynthis</i> NEUN, 6211	Acıhıyar	29
	<i>Ecballium elaterium</i> NEUN, 1083	Cırtatan	11, 29
Cupressaceae	<i>Cupressus sempervirens</i> NEUN, 2398	Servi	24, 43
	<i>Juniperus phoenicea</i> NEUN, 2688	Ardıç	28, 42
Ericaceae	<i>Arbutus andrachne</i> GÖZLEM	Sandal ağacı, Andurukya ağacı	5, 6, 25
Euphorbiaceae	<i>Euphorbia helioscopia</i> NEUN, 700	Sütleğen	7, 51
	<i>Ricinus communis</i> NEUN, 5685	Gurtinya	55
Fabaceae	<i>Acacia cyanophylla</i> GÖZLEM	Kıbrıs akasyası, Altıntop	54
	<i>Calycotome villosa</i> NEUN, 6614	Keçiboğan, Azgan	23

Tablo 5.1'in devamı

	<i>Ceratonia siliqua</i> NEUN, 2477	Harup, Keçiboynuzu, Harnıp	24, 31, 33, 34, 48
	<i>Cicer arietinum</i> GÖZLEM	Yabani nohut	34
	<i>Lotus edulis</i> NEUN, 4602		1
	<i>Medicago sativa</i> NEUN, 5173		33
	<i>Tetragonolobus</i> <i>purpureus</i> NEUN, 2494	Lüferotu	38
Fagaceae	<i>Quercus coccifera</i> ssp. <i>calliprinos</i> NEUN, 2083	Kermes meşesi, Pernar	30, 37
Fumariaceae	<i>Fumaria densiflora</i> GÖZLEM	Şahter, Zahter	28
Hamamelidaceae	<i>Liquidamber</i> <i>styraciflua</i> GÖZLEM	Amberağacı	38
Hypericaceae	<i>Hypericum</i> <i>triquetrfolium</i> NEUN, 2259	Kantaron otu	11, 45
Iridaceae	<i>Romulea</i> <i>tempskyana</i> NEUN, 6562	Safran	38
Juncaceae	<i>Juncus rigidus</i> NEUN, 34	Hasır sazi, Kovalık, Dere sazi	36, 38, 44, 62
Juglandaceae	<i>Juglans regia</i> NEUN, 5884	Ceviz	5, 6, 28, 30

Tablo 5.1'in devamı

Lamiaceae	<i>Calamintha incana</i> NEUN, 2400	Glifoni, Yabani nane	57
	<i>Lavandula stoechas</i> GÖZLEM	Lavanta çiçeği	28, 63
	<i>Melissa officinalis</i> var. <i>officinalis</i> NEUN, 533	Oğulotu	28
	<i>Mentha pulegium</i> GÖZLEM	Avşan otu, Bruncoloz, Yabani nane, Dere nanesi	33, 35, 52
	<i>Origanum</i> <i>majorana</i> var. <i>majorana</i> NEUN, 6213	Dağ kekiği, Şapika, Şapsişa, Kekik	24, 60
	<i>Rosmarinus</i> <i>officinalis</i> NEUN, 2093	Biberiye, Lazmarin	23, 29, 48, 50
	<i>Salvia fruticosa</i> NEUN, 1526	Adaçayı, Sagomilya, Garafan, Hahomilya, Homolya, Ahomilya, Isbaca, Sapşışa, Kutsal ot, Cankurtaran ot	7, 9, 10, 15, 24, 25, 40
	<i>Teucrium</i> <i>micropodioides</i> NEUN, 2394	Kurtluca	42
	<i>Thymus capitatus</i> NEUN, 1529	Tülümbe, Yabani kekik, Rumbi	24, 27, 43

Tablo 5.1'in devamı

Lauraceae	<i>Laurus nobilis</i> NEUN, 1254	Defne	23, 29, 50
Liliaceae	<i>Allium amploprosum</i> NEUN, 2565	Yalancı pırasa	34
	<i>Allium neopolitanum</i> NEUN, 6278	Osuruk otu	51
	<i>Asparagus acutifolius</i> NEUN, 2074		24
	<i>Asparagus stipularis</i> NEUN, 1162	Ayrelli	25, 26, 30, 46
	<i>Asphodelus aestivus</i> NEUN, 6281	Şimşir	23, 39
	<i>Ornithogolum umbellatum</i> NEUN, 3476	Akyıldız soğanı, Köpek soğanı	38
	<i>Urginea maritima</i> NEUN, 2665	Ada soğanı, Avroşillo, Şişir, Argoşillo, Acı soğan	1, 23, 33
Malvaceae	<i>Malva sylvestris</i> var. <i>oxyloba</i> NEUN, 6592	Gömeç	12, 25, 26, 30, 40
Meliaceae	<i>Melia azeradach</i> NEUN, 312	Zangalak ağacı, Tespîh ağacı	5, 6, 23, 38, 40

Tablo 5.1'in devamı

Moraceae	<i>Ficus carica</i> GÖZLEM	İncir	8, 11, 27, 33, 48
	<i>Morus alba</i> GÖZLEM	Beyaz dut	5, 6, 36, 37, 38
Myrtaceae	<i>Eucalyptus camaldulensis</i> NEUN, 1623	Okaliptüs, Ekolipto, Sıtma ağacı	23, 56
	<i>Myrtus communis</i> var. <i>leucarpa</i> NEUN, 2079	Mersin, Keçiyemişi, Murt	7, 11, 40
Oleaceae	<i>Olea europaea</i> NEUN, 2700	Zeytin	24, 32, 33, 40, 46, 64
Oxalidaceae	<i>Oxalis pes-caprae</i> NEUN, 2408	Ekşilice, Ekşili	17, 23, 40, 48
Papaveraceae	<i>Glaucium corniculatum</i> GÖZLEM	Gelincik	40
	<i>Papaver rhoeas</i> var. <i>oblangatum</i> NEUN, 6423	Haşhaş	28
Passifloraceae	<i>Passiflora caerulea</i> NEUN, 6550	Çarkıfelek	45
Pedaliaceae	<i>Sesamun indicum</i> NEUN, 6325	Susam	10, 48
Pinaceae	<i>Pinus brutia</i> NEUN, 1039	Çam	24, 37, 43
Plantaginaceae	<i>Plantago coronopus</i> ssp. <i>commutata</i> NEUN, 1963	Böbrek otu, Taşkiran otu	1, 33, 45, 63

Tablo 5.1'in devamı

Platanaceae	<i>Platanus orientalis</i> NEUN, 640	Çınar	5, 6, 8, 43
Poaceae	<i>Arundo donax</i> GÖZLEM	Kamış	8, 37, 42
	<i>Hordeum vulgare</i> NEUN, 950	Arpa	23, 36
	<i>Hyparrhenia hirta</i> NEUN, 2462	Çifci otu	36
	<i>Triticum aestivum</i> GÖZLEM	Buğday	30, 33, 36
Polygonaceae	<i>Rumex</i> <i>conglomeratus</i> GÖZLEM	Ova ispanahı, Yabani ispanah, Lahanuthga, Yabani pazı, Labada	30
Portulacaceae	<i>Portulaca</i> <i>oleraceae</i> NEUN, 1399	Semizotu	30, 34
Rafflesiaceae	<i>Cytinus hypocistis</i> NEUN, 5533	Laden memesi, Vizira	38
Ranunculaceae	<i>Adonis annua</i> NEUN, 6569		10
	<i>Clematis cirrhosa</i> NEUN, 1338		23, 28
	<i>Ranunculus</i> <i>bullatus</i> ssp. <i>cytheraeus</i> GÖZLEM	Düğünçiçeği	23

Tablo 5.1'in devamı

	<i>Ranunculus muricatus</i> NEUN, 5828	Düğünçiçeği	8
Resedaceae	<i>Reseda lutea</i> NEUN, 6588	Muhabbetçiçeği	40
Rhamnaceae	<i>Rhamnus oleoides</i> <i>var. graecus</i> NEUN, 2667	Cehri	28
	<i>Zizyphus lotus</i> NEUN, 2275	Yabani hünnab, Gonnara, Çaltı yemişi	41, 42
Rosaceae	<i>Crataegus azarolus</i> NEUN, 2084	Alıç, Yemişen	24
	<i>Eriobotrya japonica</i> GÖZLEM	Yeni dünya	34, 64
	<i>Phyrus syriaca</i> GÖZLEM	Armut	51
	<i>Poterium verrucosum</i> NEUN, 1997	Iskatro otu	58
	<i>Prunus dulcis</i> GÖZLEM	Badem	31
	<i>Rubus sanctus</i> NEUN, 2057	Böğürtlen, Orman üzümü, Vatsino, Vado	45, 64
	<i>Sarcopoterium spinosum</i> NEUN, 2389	Çalı, Mazı, Çayır düğmesi	36

Tablo 5.1'in devamı

Rubiaceae	<i>Galium aparine</i> NEUN, 5046		52
	<i>Rubia tinctorum</i> NEUN, 1681	Kökboyası	62
Sambucaceae	<i>Sambucus ebulus</i> GÖZLEM	Bodur mürver	38
	<i>Sambucus nigra</i> GÖZLEM	Siyah mürver	33, 35, 49
Scrophulariaceae	<i>Verbascum sinuatum</i> NEUN, 6336	Burunca otu	25, 33
Solanaceae	<i>Datura stramonium</i> GÖZLEM	Boru çiçeği, Zurna çiçeği	23
	<i>Hyoscyamus albus</i> GÖZLEM	Ban otu	54
	<i>Hyoscyamus aureus</i> NEUN, 194	Sinek otu	2
	<i>Mandragora officinarum</i> NEUN, 910	Adam otu, Kortonkolo	25
	<i>Nicotiana glauca</i> NEUN, 2294	Doktor ağacı	8, 11
	<i>Solanum nigrum</i> NEUN, 2000		49
Styracaceae	<i>Styrax officinalis</i> GÖZLEM	Tespah ağacı, Ayı fındığı	38, 53
Thyphaceae	<i>Typha domingensis</i> NEUN, 404	Semerci sazı	3, 4
Ulmaceae	<i>Celtis australis</i> NEUN, 468	Çitlembik	38

Tablo 5.1'in devamı

Urticaceae	<i>Parietaria judaica</i> NEUN, 6306	Fesleğen, Fesdikan, Fislikan	52, 63
	<i>Urtica urens</i> NEUN, 646	Isırgan	13, 29
Verbenaceae	<i>Vitex agnus-castus</i> NEUN, 6318	Ayıt ağacı, Rahip biberi, İffet ağacı, Beşparmak ağacı	1, 38

Tablo 5.2. Araştırma alanında çeşitli amaçlar için kullanılan bitkilerin bilimsel isimleri, yöresel isimleri, kullanılan kısımları ve kullanıcı sayısı.**TIBBİ OLARAK KULLANILANLAR**

Bilimsel İsmi	Yöresel İsmi	Kullanılan kısımları	Kullanıcı sayısı
<i>Agave americana</i>	Sarı sabır, Alö	Bitkinin tamamı	2
<i>Narcissus tazetta</i>	Nergis, Zeren	Çiçek	1
<i>Pancratium maritimum</i>	Kum zambağı	Kök	1
<i>Pistacia lentiscus</i>	Şinya, Şinno, Mastik, Çitlemit	Bitkinin tamamı	5
<i>Pistacia terebinthus</i>	Menengiç, Çitlemit ağacı	Gövde, Yaprak	1
<i>Rhus coriaria</i>	Sumak	Meyve	1
<i>Crithmum maritimum</i>	Girdama, Kaya koruğu	Toprak üstü kısım	1
<i>Daucus carota</i> ssp. <i>maximus</i>	Havuç	Toprak üstü kısım	1

Tablo 5.2' nin devamı

<i>Eryngium creticum</i>	Kazayağı, Bangallo, Katır ayağı, Mangolla, Spangallo	Bitkinin tamamı	5
<i>Ferula communis</i>	Kavcar	Toprak üstü kısım	4
<i>Foeniculum vulgare</i> ssp. <i>piperitum</i>	Rezene, Raziya, Maraho, Maraha, Rezyane, Rezgane, Dereotu, Kavcar	Toprak üstü kısım	5
<i>Lagoecia cuminoides</i>	Yabani kimyon	Tohum	1
<i>Petroselinum crispum</i>	Maydanoz	Gövde, Yaprak	2
<i>Pimpinella cretica</i>	Anason	Yaprak, Çiçek	2
<i>Tordylium aegyptiacum</i>	Alçacık	Meyve	1
<i>Nerium oleander</i>	Zakkum, Ağu ağacı, Ağı ağacı	Toprak üstü kısım	4
<i>Phoenix dactylifera</i>	Hurma	Toprak üstü kısım	4
<i>Arisarum vulgare</i>	Yılan yastığı	Kök	1
<i>Hedera helix</i>	Orman sarmaşığı	Yaprak, Meyve	1
<i>Artemisia arborencens</i>	Pelin	Yaprak, Çiçek	1
<i>Calendula arvensis</i>	Şamdan çiçeği	Çiçek	1
<i>Centaurea hyalolepis</i>	Luvanya, Kadın kasığı, Adrahura, Dirgatsia, Racia, Çakır diken	Toprak üstü kısım	2

Tablo 5.2'nin devamı

<i>Chrysanthemum coronarium</i> var. <i>discolor</i>	Krizantem, Similya, Sümülükya, Similli, Gelin yemişi	Toprak üstü kısım	3
<i>Cichorium intybus</i>	Rayıka	Gövde, Yaprak	2
<i>Cynara scolymus</i>	Enginar	Gövde, Çiçek	1
<i>Echinops spinosissimus</i>	Mavidiken	Toprak üstü kısım	1
<i>Helichrysum conglabatum</i>	Saman çiçeği, Ölmez çiçek	Çiçek	1
<i>Inula graveolens</i>	Zümrüt otu	Yaprak, Çiçek	1
<i>Matricaria recutita</i> var. <i>coronata</i>	Papatya, Beyaz papatya, Sinek otu, Pire otu, Adi papatya	Çiçek	1
<i>Notobasis syriacus</i>	Coho, Oncokko, Sütleğen, Tuzlu gavulya	Yaprak	2
<i>Onopordum cyprium</i>	Deve gavulyası, Kara gavulya, Keklik gavulyası, Saracino	Yaprak, Çiçek	2
<i>Scorzonera jacquiniana</i>	İskorçına	Yaprak	1

Tablo 5.2'nin devamı

<i>Silybum marianum</i>	Sütlü gavulya, Eşek gavulyası, Gavulya, Akkız, Deve kengeri, Kengel, Sütlü kengel, Uslu kenger, Şevkül meryem, Kurtluca, Süt diken, Sakız diken	Bitkinin tamamı	1
<i>Sonchus oleraceus</i>	Eşek marulu	Gövde, Yaprak	2
<i>Borago officinalis</i>	Hodan	Bitkinin tamamı	3
<i>Onosma fruticosum</i>	Şincar	Çiçek	1
<i>Eruca sativa</i>	Roka	Yaprak	1
<i>Sinapis alba</i>	Lapsana, Yabani hardal	Toprak üstü kısım	2
<i>Capparis spinosa</i>	Gebere, Kedi tırnağı, Kapari, Gabbar, Yuvarlak tomurcuğu gudru, Meyvesi hıyarcık	Toprak üstü kısım	3
<i>Silene vulgaris</i>	Yumurta otu, Cıvıv otu, Serçe otu, Gıcır	Yaprak	2
<i>Convolvulus arvensis</i>	Gündüz sefası, Yabani sarmaşık	Kök	1
<i>Ipomoea stolonifera</i>	Sabah Sefası	Kök	1
<i>Citrullus colocynthis</i>	Acıhıyar	Kök	1
<i>Ecballium elaterium</i>	Cırtatan	Meyve	2

Tablo 5.2'nin devamı

<i>Cupressus sempervirens</i>	Servi	Gövde, Meyve	2
<i>Juniperus phoenica</i>	Ardıcı	Gövde, Meyve	2
<i>Arbutus andrachne</i>	Sandal ağacı, Andurukya ağacı	Toprak üstü kısım	3
<i>Calycotome villosa</i>	Keçiboğan, Azgan	Bitkinin tamamı	1
<i>Ceratonia siliqua</i>	Harup, Keçiboynuzu, Harnıp	Bitkinin tamamı	5
<i>Quercus coccifera</i> ssp. <i>calliprinos</i>	Kermes meşesi, Pernar	Gövde	2
<i>Fumaria densiflora</i>	Şahter, Zahter	Toprak üstü kısım	1
<i>Liquidamber styraciflua</i>	Amberağacı	Yaprak, Gövde	1
<i>Hypericum triquetrifolium</i>	Kantaron otu	Çiçek	2
<i>Juglans regia</i>	Ceviz	Toprak üstü kısım	4
<i>Lavandula stoechas</i>	Lavanta çiçeği	Çiçek, Yaprak	2
<i>Mentha pulegium</i>	Avşan otu, Bruncoloz, Yabani nane, Dere nanesi	Yaprak	3
<i>Melissa officinalis</i> var. <i>officinalis</i>	Oğulotu	Yaprak	1
<i>Origanum majorana</i> var. <i>majorana</i>	Dağ kekiği, Şapika, Şapsişa, Kekik	Yaprak, Gövde	2
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Biberiye, Lazmarin	Yaprak	4

Tablo 5.2'nin devamı

<i>Salvia fruticosa</i>	Adaçayı, Sagomilya, Garafan, Hahomilya, Homolya, Ahomilya, Isbaca, Sapşışa, Kutsal ot, Cankurtaran ot	Toprak üstü kısım	7
<i>Teucrium micropodioides</i>	Kurtluca	Çiçek, Yaprak	1
<i>Thymus capitatus</i>	Tülümbe, Yabani kekik, Rumbi	Toprak üstü kısım	3
<i>Laurus nobilis</i>	Defne	Yaprak	3
<i>Allium amploprosum</i>	Yalancı pırasa	Kök	1
<i>Allium neopolitanum</i>	Osuruk otu	Kök	1
<i>Asparagus acutifolius</i>		Gövde	1
<i>Asparagus stipularis</i>	Ayrelli	Gövde	4
<i>Asphodelus aestivus</i>	Şimşir	Bitkinin tamamı	2
<i>Ornithogolum umbellatum</i>	Akyıldız soğanı, Köpek soğanı	Kök	2
<i>Urginea maritima</i>	Ada soğanı, Avroşillo, Şişir, Argoşillo, Acı soğan	Kök	3
<i>Malva sylvestris</i> var. <i>oxyloba</i>	Gömeç	Tohum, Yaprak	5

Tablo 5.2'nin devamı

<i>Melia azeradach</i>	Zangalak ağacı, Tespah ağacı	Toprak üstü kısım	5
<i>Ficus carica</i>	İncir	Meyve, Yaprak	5
<i>Morus alba</i>	Beyaz dut	Toprak üstü kısım	5
<i>Eucalyptus camaldulensis</i>	Okalıptüs, Ekolipto, Sıtma ağacı	Yaprak	2
<i>Myrtus communis</i> var. <i>leucarpa</i>	Mersin, Keçiyemişi, Murt	Meyve, Yaprak	3
<i>Olea europaea</i>	Zeytin	Toprak üstü kısım	6
<i>Papaver rhoeas</i> var. <i>oblangatum</i>	Haşhaş	Çiçek, Tohum	1
<i>Passiflora caerulea</i>	Çarkıfelek	Çiçek	1
<i>Plantago coronopus</i> ssp. <i>commutata</i>	Böbrek otu, Taşkırın otu	Yaprak	4
<i>Arundo donax</i>	Kamış	Gövde	3
<i>Portulaca oleraceae</i>	Semizotu	Yaprak	2
<i>Adonis annua</i>		Toprak üstü kısım	1
<i>Clematis cirrhosa</i>		Yaprak	2
<i>Ranunculus bullatus</i> ssp. <i>cytheraeus</i>	Düğünçiçeği	Toprak üstü kısım	1
<i>Ranunculus muricatus</i>	Düğünçiçeği	Toprak üstü kısım	1
<i>Rhamnus oleoides</i> var. <i>graecus</i>	Cehri	Yaprak	1
<i>Zizyphus lotus</i>	Yabani hünnab, Gonnara, Çaltı yemişi	Toprak üstü kısım	2

Tablo 5.2'nin devamı

<i>Crataegus azarolus</i>	Alıç, Yemişen	Toprak üstü kısım	2
<i>Eriobotrya japonica</i>	Yeni dünya	Meyve	2
<i>Phyrus syriaca</i>	Armut	Meyve	1
<i>Poterium verrucosum</i>	Iskatro otu	Meyve	1
<i>Rubus sanctus</i>	Böğürtlen, Orman üzümü, Vatsino, Vado	Meyve, Yaprak	2
<i>Sarcopoterium spinosum</i>	Çalı, Mazı, Çayır düğmesi	Meyve, Gövde	1
<i>Galium aparine</i>		Yaprak	1
<i>Sambucus nigra</i>	Siyah mürver	Çiçek	3
<i>Verbascum sinuatum</i>	Burunca otu	Toprak üstü kısım	2
<i>Datura stramonium</i>	Boru çiçeği, Zurna çiçeği	Yaprak	1
<i>Hyoscyamus aureus</i>	Ban otu	Toprak üstü kısım	1
<i>Mandrogora officinarum</i>	Adam otu, Kortonkolo	Yaprak, Çiçek	1
<i>Nicotiana glauca</i>	Doktor ağacı	Yaprak	2
<i>Solanum nigrum</i>		Yaprak	1
<i>Styrax officinalis</i>	Tespah ağacı, Ayı fındığı	Toprak üstü kısım	2
<i>Parietaria judaica</i>	Fesleğen, Fesdikan, Fislikan	Yaprak	2
<i>Urtica urens</i>	Isırgan	Yaprak	2
<i>Vitex agnus-castus</i>	Ayıt ağacı, Rahip biberi, İffet ağacı, Beşparmak ağacı	Toprak üstü kısım	2

YİYECEK OLARAK KULLANILANLAR

Bilimsel İsmi	Yöresel İsmi	Kullanılan kısımları	Kullanıcı sayısı
<i>Amaranthus graecizans</i>	Horoz ibiği, Lindo	Toprak üstü kısım	1
<i>Pistacia atlantica</i>	Çitlemik	Meyve	3
<i>Pistacia lentiscus</i>	Şinya, Şinno, Mastik, Çitlemit	Bitkinin tamamı	5
<i>Pistacia terebinthus</i>	Menengiç, Çitlemit ağacı	Gövde, Yaprak	1
<i>Rhus coriaria</i>	Sumak	Meyve	1
<i>Ainsworthia trachycarpa</i>	Alçabiten	Meyve	1
<i>Apium graveolens</i>	Kereviz	Yaprak, Çiçek	2
<i>Coriandrum sativum</i>	Golyandro, Koriander	Yaprak	1
<i>Crithmum maritimum</i>	Girdama	Toprak üstü kısım	1
<i>Eryngium creticum</i>	Kazayağı, Bangallo, Katır ayağı, Mangolla, Spangallo	Bitkinin tamamı	5
<i>Eryngium glomeratum</i>	Kaz ayağı	Gövde, Yaprak	1
<i>Foeniculum vulgare</i> ssp. <i>piperitum</i>	Rezene, Raziyana, Maraho, Maraha, Rezyane, Rezgane, Dereotu, Kavcar	Toprak üstü kısım	5
<i>Pimpinella cretica</i>	Anason	Yaprak, Çiçek	2
<i>Smyrniolum olusatrum</i>	Yabani kereviz	Yaprak	1

Tablo 5.2'nin devamı

<i>Tordylium aegyptiacum</i>	Alçacık	Meyve	1
<i>Centaurea hyalolepis</i>	Luvanya, Kadın kasığı, Adrahura, Dirgatsia, Racia, Çakır diken	Toprak üstü kısım	2
<i>Phoenix dactylifera</i>	Hurma	Toprak üstü kısım	4
<i>Chrysanthemum coronarium</i> var. <i>discolor</i>	Krizantem, Similya, Sümülükya, Similli, Gelin yemişi	Toprak üstü kısım	3
<i>Cichorium intybus</i>	Rayıka	Gövde, Yaprak	2
<i>Cynara cardunculus</i>	Cinara, Yaban cinarası, Gafgarıt	Gövde, Çiçek	1
<i>Cynara cornigera</i>	Hostes, Gafurez, Diken otu	Gövde, Çiçek	2
<i>Cynara scolymus</i>	Enginar	Gövde, Çiçek	1
<i>Echinops spinosissimus</i>	Mavidiken	Toprak üstü kısım	1
<i>Gundelia tournefortii</i>		Toprak üstü kısım	1
<i>Notobasis syriacus</i>	Coho, Oncokko, Sütleğen, Tuzlu gavulya	Yaprak	2
<i>Onopordum cyprium</i>	Deve gavulyası, Kara gavulya, Keklik gavulyası, Saracino	Yaprak, Çiçek	2

Tablo 5.2'nin devamı

<i>Scolymus hispanicus</i>		Kök, Gövde	2
<i>Silybum marianum</i>	Sütlü gavulya, Eşek gavulyası, Gavulya, Akkız, Deve kengeri, Kengel, Sütlü kengel, Uslu kenger, Şevkül meryem, Kurtluca, Süt diken, Sakız diken	Bitkinin tamamı	1
<i>Sonchus oleraceus</i>	Eşek marulu	Gövde, Yaprak	2
<i>Tragopogon sinuatus</i>	Dedesakalı, Kocamansakalı	Yaprak	1
<i>Borago officinalis</i>	Hodan	Bitkinin tamamı	3
<i>Eruca sativa</i>	Roka	Yaprak	1
<i>Hirschfeldia incana</i>	Eşek lapsanası, Rua, Ulya, Acı hulya, Aculya	Gövde, Yaprak	1
<i>Nasturtium officinale</i>		Gövde, Yaprak	1
<i>Sinapis alba</i>	Lapsana, Yabani hardal	Toprak üstü kısım	2
<i>Opuntia ficus-indica</i>	Babutsa	Meyve, Yaprak	1
<i>Capparis spinosa</i>	Gebere, Kedi tırnağı, Kapari, Gabbar, Yuvarlak tomurcuğu gudrui, Meyvesi hıyarcık	Toprak üstü kısım	3

Tablo 5.2'nin devamı

<i>Silene vulgaris</i>	Yumurta otu, Civciv otu, Serçe otu, Gıcır	Yaprak	2
<i>Beta vulgaris</i> ssp. <i>maritima</i>	Yabani pancar	Kök, Yaprak	1
<i>Salicornia</i> <i>europaea</i>	Deniz böğrülcesi, Sıyırma	Gövde	1
<i>Convolvulus</i> <i>althaeoides</i>	Kocakarı memesi	Çiçek	1
<i>Arbutus andrachne</i>	Sandal ağacı, Andurukya ağacı	Toprak üstü kısım	3
<i>Ceratonia siliqua</i>	Harup, Keçiboynuzu, Harnıp	Bitkinin tamamı	5
<i>Cicer arietinum</i>	Yabani nohut	Meyve	1
<i>Lotus edulis</i>		Tohum	1
<i>Medicago sativa</i>		Çiçek, Yaprak	1
<i>Tetragonolobus</i> <i>purpureus</i>	Lüferotu	Meyve	1
<i>Romulea</i> <i>tempiskyana</i>	Safran	Kök	1
<i>Juncus rigidus</i>	Hasır sazi, Kovalık, Dere sazi	Gövde	4
<i>Juglans regia</i>	Ceviz	Toprak üstü kısım	4
<i>Allium</i> <i>amploprosum</i>	Yalancı pırasa	Kök	1
<i>Asparagus</i> <i>acutifolius</i>		Gövde	1
<i>Asparagus</i> <i>stipularis</i>	Ayrelli	Gövde	4

Tablo 5.2' nin devamı

<i>Asphodelus aestivus</i>	Şimşir	Bitkinin tamamı	2
<i>Malva sylvestris</i> var. <i>oxyloba</i>	Gömeç	Tohum, Yaprak	5
<i>Ficus carica</i>	İncir	Meyve, Yaprak	5
<i>Myrtus communis</i> var. <i>leucarpa</i>	Mersin, Keçiyemişi, Murt	Meyve, Yaprak	3
<i>Olea europaea</i>	Zeytin	Toprak üstü kısım	6
<i>Oxalis pes-caprae</i>	Ekşilice, Ekşili	Bitkinin tamamı	4
<i>Glaucium</i> <i>corniculatum</i>	Gelincik	Tohum	1
<i>Sesamun indicum</i>	Susam	Tohum	2
<i>Pinus brutia</i>	Çam	Gövde	3
<i>Plantago</i> <i>coronopus</i> ssp. <i>commutata</i>	Böbrek otu, Taşkıran otu	Yaprak	4
<i>Hordeum vulgare</i>	Arpa	Gövde	2
<i>Triticum aestivum</i>	Buğday	Gövde	3
<i>Rumex</i> <i>conglomeratus</i>	Ova ispanahı, Yabani ispanah, Lahanuthga, Yabani pazı, Labada	Yaprak, Gövde	1
<i>Portulaca</i> <i>oleraceae</i>	Semizotu	Yaprak	2
<i>Cytinus hypocistis</i>	Laden memesi, Vizira	Meyve	1
<i>Zizyphus lotus</i>	Yabani hünnab, Gonnara, Çaltı yemişi	Toprak üstü kısım	2
<i>Crataegus azarolus</i>	Alıç, Yemişen	Toprak üstü kısım	2

Tablo 5.2' nin devamı

<i>Eriobotrya japonica</i>	Yeni dünya	Meyve	2
<i>Phyrus syriaca</i>	Armut	Meyve	1
<i>Prunus dulcis</i>	Badem	Meyve, Tohum, Gövde	1
<i>Rubus sanctus</i>	Böğürtlən, Orman üzümü, Vatsino, Vado	Meyve, Yaprak	2
<i>Galium aparine</i>		Yaprak	1
<i>Hyoscyamus albus</i>	Ban otu	Yaprak	1
<i>Solanum nigrum</i>		Yaprak	1
<i>Urtica urens</i>	Isırgan	Yaprak	2

EŞYA AMAÇLI OLARAK KULLANILANLAR

Bilimsel İsmi	Yöresel İsmi	Kullanılan kısımları	Kullanıcı sayısı
<i>Pistacia lentiscus</i>	Şinya, Şinno, Mastik, Çitlemit	Bitkinin tamamı	5
<i>Ferula communis</i>	Kavcar	Toprak üstü kısım	4
<i>Nerium oleander</i>	Zakkum, Ağu ağacı, Ağı ağacı	Toprak üstü kısım	4
<i>Phoenix dactylifera</i>	Hurma	Toprak üstü kısım	4
<i>Helichrysum conglabatum</i>	Saman çiçeği, Ölmez çiçek	Çiçek	1
<i>Borago officinalis</i>	Hodan	Bitkinin tamamı	3
<i>Juniperus phoenica</i>	Ardıç	Gövde, Meyve	2
<i>Arbutus andrachne</i>	Sandal ağacı, Andurukya ağacı	Toprak üstü kısım	3

Tablo 5.2' nin devamı

<i>Ceratonia siliqua</i>	Harup, Keçiboynuzu, Harnıp	Bitkinin tamamı	5
<i>Quercus coccifera</i> ssp. <i>calliprinos</i>	Kermes meşesi, Pernar	Gövde	2
<i>Juncus rigidus</i>	Hasır sazi, Kovalık, Dere sazi	Gövde	4
<i>Juglans regia</i>	Ceviz	Toprak üstü kısım	4
<i>Origanum</i> <i>majorana</i> var. <i>majorana</i>	Dağ kekiği, Şapika, Şapsişa, Kekik	Yaprak, Gövde	2
<i>Thymus capitatus</i>	Tülümbe, Yabani kekik, Rumbi	Toprak üstü kısım	3
<i>Melia azeradach</i>	Zangalak ağacı, Tespah ağacı	Toprak üstü kısım	5
<i>Morus alba</i>	Beyaz dut	Toprak üstü kısım	5
<i>Olea europaea</i>	Zeytin	Toprak üstü kısım	6
<i>Pinus brutia</i>	Çam	Gövde	3
<i>Platanus orientalis</i>	Çınar	Gövde	4
<i>Arundo donax</i>	Kamış	Gövde	3
<i>Hordeum vulgare</i>	Arpa	Gövde	2
<i>Hyparrhenia hirta</i>	Çifci otu	Gövde	1
<i>Triticum aestivum</i>	Buğday	Gövde	3
<i>Zizyphus lotus</i>	Yabani hünnab, Gonnara, Çaltı yemişi	Toprak üstü kısım	2
<i>Crataegus azarolus</i>	Alıç, Yemişen	Toprak üstü kısım	2

Tablo 5.2' nin devamı

<i>Prunus dulcis</i>	Badem	Meyve, Tohum, Gövde	1
<i>Sarcopoterium spinosum</i>	Çalı, Mazi, Çayır düğmesi	Meyve, Gövde	1
<i>Styrax officinalis</i>	Tespah ağacı, Ayı fındığı	Toprak üstü kısım	2
<i>Typha domingensis</i>	Semerci sazı	Gövde	2
<i>Vitex agnus-castus</i>	Ayıt ağacı, Rahip biberi, İffet ağacı, Beşparmak ağacı	Toprak üstü kısım	2

BAHARAT AMAÇLI OLARAK KULLANILANLAR

Bilimsel İsmi	Yöresel İsmi	Kullanılan kısımları	Kullanıcı sayısı
<i>Amaranthus graecizans</i>	Horoz ibiği, Lindo	Toprak üstü kısım	1
<i>Pistacia atlantica</i>	Çitlemik	Meyve	3
<i>Rhus coriaria</i>	Sumak	Meyve	1
<i>Schinus molle</i>	Yalancı karabiber ağacı	Meyve	1
<i>Apium graveolens</i>	Kereviz	Yaprak, Çiçek	2
<i>Coriandrum sativum</i>	Golyandro, Koriander	Yaprak	1
<i>Ferula communis</i>	Kavcar	Toprak üstü kısım	4
<i>Foeniculum vulgare ssp. piperitum</i>	Rezene, Raziyana, Maraho, Maraha, Rezyane, Rezgane, Dereotu, Kavcar	Toprak üstü kısım	5

Tablo 5.2'nin devamı

<i>Petroselinum crispum</i>	Maydanoz	Gövde, Yaprak	2
<i>Sinapis alba</i>	Lapsana, Yabani hardal	Toprak üstü kısım	2
<i>Melissa officinalis</i> var. <i>officinalis</i>	Oğulotu	Yaprak	1
<i>Mentha pulegium</i>	Avşan otu, Bruncoloz, Yabani nane, Dere nanesi	Yaprak	3
<i>Origanum majorana</i> var. <i>majorana</i>	Dağ kekiği, Şapika, Şapsişa, Kekik	Yaprak, Gövde	2
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Biberiye, Lazmarin,	Yaprak	4
<i>Salvia fruticosa</i>	Adaçayı, Sagomilya, Garafan, Hahomilya, Homolya, Ahomilya, Isbaca, Sapşışa, Kutsal ot, Cankurtaran ot	Toprak üstü kısım	7
<i>Thymus capitatus</i>	Tülümbe, Yabani kekik, Rumbi	Toprak üstü kısım	3
<i>Laurus nobilis</i>	Defne	Yaprak	3
<i>Sesamun indicum</i>	Susam	Tohum	2
<i>Portulaca oleraceae</i>	Semizotu	Yaprak	2
<i>Poterium verrucosum</i>	Iskatro otu	Meyve	1

Tablo 5.2' nin devamı

<i>Parietaria judaica</i>	Fesleğen, Fesdikan, Fislikan	Yaprak	2
<i>Vitex agnus-castus</i>	Ayıt ağacı, Rahip biberi, İffet ağacı, Beşparmak ağacı	Toprak üstü kısım	2

BOYA AMAÇLI KULLANILANLAR

Bilimsel İsmi	Yöresel İsmi	Kullanılan kısımları	Kullanıcı sayısı
<i>Alkanna lehmanii</i>		Kök	1
<i>Borago officinalis</i>	Hodan	Bitkinin tamamı	3
<i>Echium plantagineum</i>	Sığır dili	Kök	1
<i>Ceratonia siliqua</i>	Harup, Keçiboynuzu, Harnıp	Bitkinin tamamı	5
<i>Fumaria densiflora</i>	Şahter, Zahter	Toprak üstü kısım	1
<i>Oxalis pes-caprae</i>	Ekşilice, Ekşili,	Bitkinin tamamı	4
<i>Reseda lutea</i>	Muhabbet çiçeği	Çiçek	1
<i>Rubia tinctorum</i>	Kökboya	Kök	1
<i>Sambucus ebulus</i>	Bodur mürver	Çiçek	1
<i>Celtis australis</i>	Çitlembik	Gövde	1
<i>Vitex agnus-castus</i>	Ayıt ağacı, Rahip biberi, İffet ağacı, Beşparmak ağacı	Toprak üstü kısım	2

BAKIM AMAÇLI KULLANILANLAR

Bilimsel İsmi	Yöresel İsmi	Kullanılan kısımları	Kullanıcı sayısı
<i>Chrysanthemum coronarium</i> var. <i>discolor</i>	Krizantem, Similya, Sümülükya, Similli, Gelin yemişi	Toprak üstü kısım	3
<i>Matricaria recutita</i> var. <i>coronata</i>	Papatya, Beyaz papatya, Sinek otu, Pire otu, Adi papatya	Çiçek	1
<i>Scolymus hispanicus</i>		Kök, Gövde	2
<i>Juglans regia</i>	Ceviz	Toprak üstü kısım	4
<i>Calamintha incana</i>	Glifoni, Yabani nane	Çiçek, Yaprak	1
<i>Lavandula stoechas</i>	Lavanta çiçeği	Çiçek, Yaprak	2
<i>Salvia fruticosa</i>	Adaçayı, Sagomilya, Garafan, Hahomilya, Homolya, Ahomilya, Isbaca, Sapşışa, Kutsal ot, Cankurtaran ot	Toprak üstü kısım	7
<i>Allium ampeloprosom</i>	Yalancı pırasa	Kök	1
<i>Ficus carica</i>	İncir	Meyve, Yaprak	5

Tablo 5.2' nin devamı

<i>Eucalyptus camaldulensis</i>	Okalıptüs, Ekolipto, Sıtma ağacı	Yaprak	2
<i>Myrtus communis</i> var. <i>leucarpa</i>	Mersin, Keçiyemişi, Murt	Meyve, Yaprak	3

YAKACAK OLARAK KULLANILANLAR

Bilimsel İsmi	Yöresel İsmi	Kullanılan kısımları	Kullanıcı sayısı
<i>Pistacia lentiscus</i>	Şinya, Şinno, Mastik, Çitlemit	Bitkinin tamamı	5
<i>Arbutus andrachne</i>	Sandal ağacı, Andurukya ağacı	Toprak üstü kısım	3
<i>Acacia cyanophylla</i>	Kıbrıs akasyası, Altıntop	Gövde	1
<i>Calycotome villosa</i>	Keçiboğan, Azgan	Bitkinin tamamı	1
<i>Ceratonia siliqua</i>	Harup, Keçiboynuzu, Harnıp	Bitkinin tamamı	5
<i>Olea europaea</i>	Zeytin	Toprak üstü kısım	6
<i>Pinus brutia</i>	Çam	Gövde	3

DİĞER AMAÇLI KULLANILAN BİTKİLER

Bilimsel İsmi	Yöresel İsmi	Kullanılan kısımları	Kullanıcı sayısı
<i>Agave americana</i>	Sarı sabır, Alö	Bitkinin tamamı	2
<i>Pistacia lentiscus</i>	Şinya, Şinno, Mastik, Çitlemit	Bitkinin tamamı	5

Tablo 5.2' nin devamı

<i>Inula graveolens</i>	Zümrüt otu	Yaprak, Çiçek	1
<i>Leontice leontopetalum</i>	Patpatı	Kök	1
<i>Nasturtium officinale</i>		Gövde, Yaprak	1
<i>Salsola kali</i>	Tuz otu	Gövde, Yaprak	1
<i>Ecballium elaterium</i>	Cırtatan	Meyve	2
<i>Cupressus sempervirens</i>	Servi	Gövde, Meyve	2
<i>Euphorbia helioscopia</i>	Sütleğen	Gövde	2
<i>Ricinus communis</i>	Gurtinya	Tohum	1
<i>Acacia cyanophylla</i>	Kıbrıs akasyası, Altıntop	Gövde	1
<i>Calycotome villosa</i>	Keçiboğan, Azgan	Bitkinin tamamı	1
<i>Liquidamber styraciflua</i>	Amberağacı	Yaprak, Gövde	1
<i>Hypericum triquetrifolium</i>	Kantaron otu	Çiçek	2
<i>Lavandula stoechas</i>	Lavanta çiçeği	Çiçek, Yaprak	2
<i>Origanum majorana</i> var. <i>majorana</i>	Dağ kekiği, Şapika, Şapsişa, Kekik	Yaprak, Gövde	2

Tablo 5.2'nin devamı

<i>Salvia fruticosa</i>	Adaçayı, Sagomilya, Garafan, Hahomilya, Homolya, Ahomilya, Isbaca, Sapşışa, Kutsal ot, Cankurtaran ot	Toprak üstü kısım	7
<i>Thymus capitatus</i>	Tülümbe, Yabani kekik, Rumbi	Toprak üstü kısım	3
<i>Asphodelus aestivus</i>	Şimşir	Bitkinin tamamı	2
<i>Urginea maritima</i>	Ada soğanı, Avroşillo, Şişir, Argoşillo, Acı soğan	Kök	3
<i>Laurus nobilis</i>	Defne	Yaprak	3
<i>Melia azeradach</i>	Zangalak ağacı, Tespah ağacı	Toprak üstü kısım	5
<i>Morus alba</i>	Beyaz dut	Toprak üstü kısım	5
<i>Olea europaea</i>	Zeytin	Toprak üstü kısım	6
<i>Triticum aestivum</i>	Buğday	Gövde	3
<i>Zizyphus lotus</i>	Yabani hünnap, Gonnara, Çaltı yemişi	Toprak üstü kısım	2
<i>Styrax officinalis</i>	Tespah ağacı, Ayı findığı	Toprak üstü kısım	2

Tablo 5.3. Kaynak olarak yararlanılan kişilerin adları, soyadları, yaşları, cinsiyetleri, bölgeleri, meslekleri ve eğitim düzeylerine göre dağılımı.

Kaynak kişi no	Adı soyadı	Yaş	Cinsiyet	Bölge	Meslek	Eğitim düzeyi
1	Erdoğan Özbalıkcı	57	E	Yeni Erenköy	Öğretmen	Üniversite
2	Münüse Şumrut	33	K	Yeni Erenköy	Ev hanımı	Lise
3	Özkan Öke	51	E	Lefkoşa	Sandalyeci	İlkokul
4	Gülferen Öke	77	K	Lefkoşa	Ev hanımı	İlkokul
5	Mehmet Öke	52	E	Lefkoşa	Öğretmen	Üniversite
6	Nevzat Öke	77	E	Lefkoşa	Sandalyeci	Lise
7	Emine Naimoğlu	42	K	Vadili	Bankacı	Yüksekokul
8	Halil Ekmekçi	92	E	Gaziköy	Emekli	İlkokul
9	Fatma Ekmekçi	82	K	Gaziköy	Ev hanımı	İlkokul
10	Hüriye Küçükkoğlu	50	K	Gaziköy	Ev hanımı	Ortaokul
11	Fatma Mulla	72	K	Gaziköy	Ev hanımı	İlkokul
12	Arzu Çağın Samioğlu	34	K	Lefkoşa	Ekonomist	Üniversite
13	Zafer Usmani	64	E	Lefkoşa	Sanat tarihçisi	Üniversite
14	Emine Balık	58	K	Mağosa	Ticaret	Lise
15	Rifat Yalınç	61	E	Mağosa	Elektrik mühendisi	Üniversite

Tablo 5.3.'ün devamı

16	Şenay Eyüpoğlu	62	K	Mağosa	Ticaret	Lise
17	Kozan Uzun	33	E	Girne	Arkeolog	Üniversite
18	Mustafa Asım	70	E	Lefkoşa	Arkeolog	Üniversite
19	Figen Caner	45	K	Lefkoşa	Arkeolog	Üniversite
20	Gülnur Tokay	55	K	Girne	Teknik ressam	Lise
21	Gökay Solyalı	45	K	Gaziköy	İngiliz dili edebiyatı	Üniversite
22	Hürmüs Sağlamoğlu	62	K	Beyarmudu	Ev hanımı	Lise
23	Kemal Mulla	74	E	Gaziköy	Emekli	Lise
24	Cengiz Sadrazam	46	E	Tepebaşı	Güvenlik	İlkokul
25	Güner Ökter	58	K	Gönyeli	Hademe	İlkokul
26	Havva Irgat	65	K	Mağosa	Ev hanımı	İlkokul
27	Ramadan Görgü	61	E	Mağosa	İşletme müdürü	Üniversite
28	Mehmet Kahya	51	E	Lefkoşa	Bitki satıcısı	Okuryazar
29	Cihan Kaya	51	K	Vadili	Ev hanımı	Ortaokul
30	Gülen Akkır	53	K	Lefkoşa	Ev hanımı	Ortaokul
31	Niyazi Meraklı	74	E	Kalavaç	Bitki satıcısı	İlkokul
32	Sıdika Burçaklı	81	K	Gaziköy	Ev hanımı	İlkokul
33	Murat Çakır	33	E	Tepebaşı	Serbest	İlkokul

Tablo 5.3.'ün devamı

34	Yıldız Aksal	45	K	Beyarmudu	Ev hanımı	Lise
35	Selma Sıtkı	54	K	Gaziköy	Ev hanımı	Lise
36	Vildan Meraklı	73	K	Kalavaç	Bitki satıcısı	İlkokul
37	Enver Kavaz	79	E	Lefkoşa	Zurnacı	İlkokul
38	Mustafa Kemal Meraklı	46	E	Kalavaç	Memur	Lise
39	Yüksel Gücel	62	E	Lefkoşa	Emekli	Üniversite
40	Hüseyin Yorgancı	52	E	İskele	Emekli	Üniversite
41	Doğan Küçükkoğlu	55	E	Gaziköy	Serbest	İlkokul
42	Adil Meraklı	77	E	Kalavaç	Çoban	İlkokul
43	Emete Ada	82	K	Kalavaç	Ev hanımı	İlkokul
44	Ayşe Çayül	87	K	Kalavaç	Ev hanımı	İlkokul
45	Şerife Meraklı	39	K	Kalavaç	Ev hanımı	Lise
46	Talat Ürer	43	E	Lefkoşa	Serbest	Yüksekokul
47	Mebrure Öztürk	55	K	Minareliköy	Hademe	İlkokul
48	Ayla Aydar	56	K	Bostancı	Hademe	İlkokul
49	Songül Erdem	36	K	Lefkoşa	Hademe	İlkokul
50	Fatma Kasap	48	K	Vadili	Ev hanımı	İlkokul
51	Hasan Akkır	52	E	Lefkoşa	Emekli	İlkokul
52	Nejla Cambaz	61	K	Yeniceköy	Ev hanımı	İlkokul

Tablo 5.3.'ün devamı

53	Mehmet Cambaz	65	E	Yeniceköy	Çoban	İlkokul
54	Yaşar Kaya	54	E	Vadili	Serbest	İlkokul
55	İlkay Aykan	30	E	İskele	Serbest	Lise
56	Amber Çırakoğlu	55	K	İskele	Terzi	İlkokul
57	Günay Güzelgün	63	K	İskele	Ressam	Üniversite
58	Salih Gücel	33	E	Lefkoşa	Öğretim üyesi	Üniversite
59	Rahme Yorgancı	76	K	İskele	Ev hanımı	İlkokul
60	Selma Yorgancı	47	K	İskele	Eczacı	Üniversite
61	Munise Muratoğlu	60	K	İskele	Terzi	İlkokul
62	Hasan Yorgancı	78	E	İskele	Yorgancı	İlkokul
63	Mehmet Soyluoğlu	50	E	Lefkoşa	Direktör	Üniversite
64	Dudu Özkum	33	K	Lefkoşa	Öğretim üyesi	Üniversite

Tablo 5.4. Bitki taksonlarının karşılaştırmalı değerlendirme tablosu.

Bilimsel İsmi	Çalışmamız	Çelikleşimler (2009)	Asvaroğlu (2007a)	Asvaroğlu (2007b)	Öztürkler (2007)	Öykün (2007)	Çoban (2005)
<i>Agave americana</i>	Yanık iyileştirici, Sınır belirlemek	-	-	-	-	-	-
<i>Amaranthus graecizans</i>	Baharat, Yiyecek	-	-	-	-	-	-
<i>Narcissus tazetta</i>	Siğil iyileştirici	-	-	-	-	-	-
<i>Pancratium maritimum</i>	Zehirlenme	-	-	-	-	-	-
<i>Pistacia atlantica</i>	Yiyecek, Baharat(Meyve)	Mide bulantısı iyileştirici(Belirtilmiyor)	-	-	-	-	-
<i>Pistacia lentiscus</i>	Göz çapaklanması iyileştirici(Yaprak), Yakacak(Dal ve kök), Baharat(Yaprak ve dal), Yiyecek(Meyve), Eşya(Sürgün)	Göz çapaklanması iyileştirici(Yaprak)	-	-	-	-	-
<i>Pistacia terebinthus</i>	Midevi, Yiyecek	-	-	-	-	-	-
<i>Rhus coriaria</i>	Göz rahatsızlığı, Karın ağrısı, Yüksek tansiyon iyileştirici, Yiyecek, Baharat	-	-	-	-	-	-
<i>Schinus molle</i>	Baharat	-	-	-	-	-	-
<i>Ainsworthia trachycarpa</i>	Yiyecek	-	-	-	-	-	-
<i>Apium graveolens</i>	Baharat, Yiyecek	-	-	-	-	-	-
<i>Coriandrum sativum</i>	Baharat, Yiyecek	-	-	-	-	-	-
<i>Crithmum maritimum</i>	Pürgatif, Yiyecek	-	-	-	-	-	-

Tablo 5.4.'ün devamı

<i>Daucus carota</i> ssp. <i>maximus</i>	Hemoroid iyileştirici	-	-	-	-	-	-
<i>Eryngium creticum</i>	Verem rahatsızlığı iyileştirici(Gövde), Afrodisyak(Tohum), Yılan ısırması(Kök), İştah açıcı, Tenya düşürücü, Yiyecek(Bitkinin tamamı)	Verem hastalığı iyileştirici(Belirtilmiyor)	-	-	-	-	Yiyecek(Gövde)
<i>Eryngium glomeratum</i>	Yiyecek	-	-	-	-	-	-
<i>Ferula communis</i>	Ayak kırılması iyileştirici(Gövde), Baharat(Yaprak), Eşya(Gövde)	-	-	Ayak kırılması iyileştirici (Gövde)	-	Ayak kırılması iyileştirici (Gövde)	-
<i>Foeniculum vulgare</i> ssp. <i>piperitum</i>	Anne sütü artırıcı, Midevi, Yiyecek, Baharat	-	-	-	-	-	-
<i>Lagoecia cuminoides</i>	Diş ağrısı iyileştirici	-	-	-	-	-	-
<i>Petroselinum crispum</i>	İdrar söktürücü, Böbrek taşı düşürücü, Yüksek tansiyon, Kabızlık iyileştirici, Baharat(Taze gövde ve yaprak)	Kabızlık, Mide rahatsızlığı iyileştirici(Belirtilmiyor)	-	-	-	-	-
<i>Pimpinella cretica</i>	Soğuk algınlığı, Yüksek ateş iyileştirici, Yiyecek(Yaprak ve çiçek)	Karın ağrısı iyileştirici(Belirtilmiyor)	-	-	Yüksek ateş iyileştirici (Yaprak)	-	Karın ağrısı iyileştirici (Yaprak)

Tablo 5.4.'ün devamı

<i>Smyrniolum satrum</i>	Yiyecek	-	-	-	-	-	-
<i>Tordylium aegyptiacum</i>	Böbrek rahatsızlığı iyileştirici, Yiyecek	-	-	-	-	-	-
<i>Nerium oleander</i>	Sedef, Sarılık iyileştirici, Eşya	-	-	-	-	-	-
<i>Phoenix dactylifera</i>	Bronşit, Öksürük, Soğuk algınlığı, Boğaz şişkinliği iyileştirici(Meyve), Eşya(Gövde), Yiyecek(Meyve)	-	-	-	Boğaz şişkinliği iyileştirici (Yaprak)	Eşya(Gövde)	-
<i>Arisarum vulgare</i>	Yılan ısırması	-	-	-	-	-	-
<i>Hedera helix</i>	Pürgatif	-	-	-	-	-	-
<i>Artemisia arborencens</i>	Öksürük iyileştirici, Afrodisyak	-	-	-	-	-	-
<i>Calendula arvensis</i>	Yara iyileştirici	-	-	-	-	-	-
<i>Centaurea hyalolepis</i>	Böbrek taşı düşürme, Göz rahatsızlığı iyileştirici(Çiçek), Yiyecek(Yaprak)	-	-	-	-	-	Yiyecek (Yaprak)
<i>Chrysanthemum coronarium</i> var. <i>discolor</i>	Tenya düşürücü, Bakım, Yiyecek	-	-	-	-	-	-
<i>Cichorium intybus</i>	Kabızlık, Şeker hastalığı iyileştirici, Yiyecek	-	-	-	-	-	-
<i>Cynara cardunculus</i>	Yiyecek(Gövde ve çiçek tablası)	-	-	-	-	-	Yiyecek(Gövde ve çiçek tablası)
<i>Cynara cornigera</i>	Yiyecek(Gövde ve çiçek tablası)	Böbrek-Karaciğer-Şeker rahatsızlığı iyileştirici(Belirtilmiyor)	-	-	Yiyecek(Gövde ve çiçek tablası)	-	Yiyecek(Gövde ve çiçek tablası)
<i>Cynara scolymus</i>	Yiyecek(Gövde ve çiçek tablası)	-	-	-	-	-	Yiyecek(Gövde ve çiçek tablası)

Tablo 5.4.'ün devamı

<i>Echinops spinosissimus</i>	Midevi, Yiyecek	-	-	-	-	-	-
<i>Gundelia tournefortii</i>	Yiyecek	-	-	-	-	-	-
<i>Helichrysum conglabatum</i>	Böbrek taşı düşürücü, Eşya	-	-	-	-	-	-
<i>Inula graveolens</i>	Hemoroid iyileştirici, Böcek yakalayıcı	-	-	-	-	-	-
<i>Matricaria recutita</i> var. <i>coronata</i>	Midevi, Boğaz ağrısı, Adet sancısı iyileştirici, Rahatlatıcı(Çiçek)	İdrar yolları iltihabı iyileştirici, Vücuttaki toksin atılımı(Çiçek)	-	-	-	-	-
<i>Notobasis syriacus</i>	Midevi, Yiyecek	-	-	-	-	-	-
<i>Onopordum cyprium</i>	Midevi, Yiyecek	-	-	-	-	-	-
<i>Scolymus hispanicus</i>	Bakım, Yiyecek	-	-	-	-	-	-
<i>Scorzonera jacquiniana</i>	Epilepsi iyileştirici	-	-	-	-	-	-
<i>Silybum marianum</i>	Temriye iyileştirici(Soğan), Yiyecek(Yaprak ve gövde)	Temriye, Mantar rahatsızlığı iyileştirici(Soğan)	-	-	-	-	-
<i>Sonchus oleraceus</i>	Kabızlık, Bronşit iyileştirici, Yiyecek	-	-	-	-	-	-
<i>Tragopogon sinuatus</i>	Yiyecek(Yaprak)	Bebek düşük durumları (Belirtilmiyor)	-	-	-	-	-
<i>Leontice leontopetalum</i>	Deterjan	-	-	-	-	-	-
<i>Alkanna lehmanii</i>	Boya	-	-	-	-	-	-
<i>Borago officinalis</i>	Solunum yolu enfeksiyonu, Yara iyileştirici, Boya, Yiyecek, Dekoratif	-	-	-	-	-	-

Tablo 5.4.'ün devamı

<i>Echium plantagineum</i>	Boya	-	-	-	-	-	-
<i>Onosma fruticosum</i>	Solunum yolu enfeksiyon iyileştirici	-	-	-	-	-	-
<i>Eruca sativa</i>	Afrodizyak, Yiyecek	-	-	-	-	-	-
<i>Hirschfeldia incana</i>	Yiyecek	-	-	-	-	-	-
<i>Nasturtium officinale</i>	Deterjan, Yiyecek	-	-	-	-	-	-
<i>Sinapis alba</i>	Romatizma(Toprak üstü kısım), Kabızlık iyileştirici(Tohum), Yiyecek, Baharat(Yaprak)	-	-	-	-	-	Yiyecek (Yaprak)
<i>Opuntia ficus-indica</i>	Yiyecek	-	-	-	-	-	-
<i>Capparis spinosa</i>	Epilepsi iyileştirici, İştah açıcı, Yiyecek(Toprak üstü kısım)	-	Sıtma hastalığı iyileştirici (Toprak üstü kısım)	-	-	-	-
<i>Silene vulgaris</i>	Midevi, Yiyecek(Yaprak)	-	-	-	-	-	Yiyecek (Yaprak)
<i>Beta vulgaris ssp. maritima</i>	Yiyecek	-	-	-	-	-	-
<i>Salicornia europaea</i>	Yiyecek	-	-	-	-	-	-
<i>Salsola kali</i>	Deterjan	-	-	-	-	-	-
<i>Convolvulus althaeoides</i>	Yiyecek	-	-	-	-	-	-
<i>Convolvulus arvensis</i>	Pürgatif	-	-	-	-	-	-
<i>Ipomoea stolonifera</i>	Pürgatif	-	-	-	-	-	-

Tablo 5.4.'ün devamı

<i>Citrullus colocynthis</i>	Pürgatif	-	-	-	-	-	-
<i>Ecballium elaterium</i>	Sinüzit, Migren iyileştirici, Oyun amaçlı(Meyve)	Sinüzit, Migren iyileştirici(Meyve)	-	-	-	-	-
<i>Cupressus sempervirens</i>	Yüksek ateş iyileştirici(Meyve), Eşya(Gövde)	-	Eşya(Gövde)	-	-	-	-
<i>Juniperus phoenicea</i>	Yüksek tansiyon-kolesterol iyileştirici, Böbreklere faydalı, Romatizma, Öksürük, Astım iyileştirici, Midevi(Meyve), Eşya(Gövde)	Öksürük, Astım iyileştirici(Meyve)	-	-	-	Eşya(Gövde)	-
<i>Arbutus andrachne</i>	Üriner-genital kanama iyileştirici, Yiyecek, Yakacak, Eşya	-	-	-	-	-	-
<i>Euphorbia helioscopia</i>	Zehirleme	-	-	-	-	-	-
<i>Ricinus communis</i>	Yapıştırıcı	-	-	-	-	-	-
<i>Acacia cyanophylla</i>	Yakacak, Sınır belirleme	-	-	-	-	-	-
<i>Calycotome villosa</i>	Ağız yara iyileştirici, Yakacak, Sınır belirleme	-	-	-	-	-	-
<i>Ceratonia siliqua</i>	Midevi, Diyare iyileştirici, Yiyecek(Meyve), Eşya(Tohum), Yakacak(Gövde), Boya(Meyve)	-	-	-	Güçlendirici (Meyve)	-	Kan düşüklüğü iyileştirici (Meyve)
<i>Cicer arietinum</i>	Yiyecek	-	-	-	-	-	-

Tablo 5.4.'ün devamı

<i>Lotus edulis</i>	Yiyecek	-	-	-	-	-	-
<i>Medicago sativa</i>	Yem	-	-	-	-	-	-
<i>Tetragonolobus purpureus</i>	Yiyecek	-	-	-	-	-	-
<i>Quercus coccifera</i> ssp. <i>calliprinos</i>	Yara, Ağrı yerleri iyileştirici, Eşya(Gövde)	-	-	-	-	Eşya(Gövde)	-
<i>Fumaria densiflora</i>	Yüksek ateş-Kolestrol iyileştirici, Damar açıcı, Laksatif, Boya	-	-	-	-	-	-
<i>Liquidamber styraciflua</i>	Afrodisyak etkili, Tütsü	-	-	-	-	-	-
<i>Hypericum triquetrifolium</i>	Yanık, Öksürük iyileştirici, Böcek kovucu	-	-	-	-	-	-
<i>Romulea tempskyana</i>	Yiyecek	-	-	-	-	-	-
<i>Juncus rigidus</i>	Eşya, Yiyecek	-	-	-	-	-	-
<i>Juglans regia</i>	Unutkanlığa faydalı, Kan pıhtılaştırıcı, Kalbe faydalı, Diş sorunlarını iyileştirici, Yiyecek(Meyve), Bakım(Yaprak), Eşya(Gövde)	Unutkanlığa faydalı(Belirtilmiyor)	Eşya(Gövde)	-	-	-	-
<i>Calamintha incana</i>	Rahatlatici	-	-	-	-	-	-
<i>Lavandula stoechas</i>	Öksürük iyileştirici, Rahatlatici, Böcek kovucu	-	-	-	-	-	-

Tablo 5.4.'ün devamı

<i>Melissa officinalis</i> var. <i>officinalis</i>	Grip, Soğuk algınlığı, Depresyon iyileştirici, Baharat	-	-	-	-	-	-
<i>Mentha pulegium</i>	Midevi, Baharat(Yaprak)	-	-	Karın ağrısı, Soğuk algınlığı iyileştirici (Yaprak)	Karın ağrısı, Soğuk algınlığı iyileştirici (Yaprak)	Karın ağrısı iyileştirici, Midevi (Yaprak)	Karın ağrısı iyileştirici (Yaprak)
<i>Origanum majorana</i> var. <i>majorana</i>	Soğuk algınlığı, Boğaz ağrısı iyileştirici, Baharat(Yaprak), Dezenfektan, Eşya(Yaprak- Gövde)	Midevi(Belirtilmiyor)	-	Şeker hastalığı iyileştirici (Toprak üstü kısım)	-	İç organlara faydalı (Yaprak)	-
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Balgam söktürücü, Migren, Midevi, Soğuk algınlığı, Iskatro, Eklem ağrısı iyileştirici, Baharat(Yaprak)	Migren, Mide ağrısı iyileştirici(Yaprak)	-	-	-	-	-
<i>Salvia fruticosa</i>	Solunum yolları bozukluğu, Soğuk algınlığı, Midevi, Depresyon, Bronşit, İdrar söktürücü, Romatizma iyileştirici, Rahatlatici, Dezenfektan, Baharat(Çiçek- Yaprak), Oyun amaçlı(Tohum)	-	Grip iyileştirici (Yaprak)	Karın ağrısı iyileştirici (Yaprak)	Karın ağrısı iyileştirici (Yaprak)	Karın ağrısı, Mide ağrısı iyileştirici (Yaprak)	-
<i>Teucrium micropodioides</i>	Karın ağrısı, Öksürük, Mide bulantısı iyileştirici	-	-	-	-	-	-

Tablo 5.4.'ün devamı

<i>Thymus capitatus</i>	Karın ağrısı, Astım iyileştirici, Baharat(Çiçek-Yaprak), Eşya(Gövde)	-	-	-	-	Karın ağrısı, Astım iyileştirici (Yaprak)	-
<i>Laurus nobilis</i>	Pişik, Yüksek kolesterol, Sedef, Eklem ağrısı iyileştirici, Baharat(Yaprak)	Romatizma ağrısı, Sedef iyileştirici(Yaprak)	-	-	-	Yüksek kolesterol iyileştirici (Belirtilmiyor)	-
<i>Allium amploprosum</i>	Yüksek tansiyon, Arpacık, Epilepsi iyileştirici, Bakım, Yiyecek	-	-	-	-	-	-
<i>Allium neopolitanum</i>	Bağırsak paraziti, Yüksek tansiyon iyileştirici(Soğan)	-	-	-	-	Yüksek tansiyon iyileştirici (Soğan)	Yüksek tansiyon iyileştirici (Soğan)
<i>Asparagus acutifolius</i>	Çıban iyileştirici, Yiyecek	-	-	-	-	-	-
<i>Asparagus stipularis</i>	Kalbe faydalı, Yiyecek(Gövde)	-	-	-	Yiyecek(Gövde)	Çıban iyileştirici (Gövde)	Yiyecek(Gövde)
<i>Asphodelus aestivus</i>	Temriye iyileştirici, Dezenfektan, Yapıştırıcı, Oyun amaçlı	-	-	-	-	-	-
<i>Ornithogolum umbellatum</i>	Çıban iyileştirici	-	-	-	-	-	-
<i>Urginea maritima</i>	Yılan ısırması, Yüksek tansiyon, Hemoroid iyileştirici(Soğan)	Yüksek tansiyon, Yılan ısırması iyileştirici, Yiyecek(Soğan)	-	-	-	-	-

Tablo 5.4.'ün devamı

<i>Malva sylvestris</i> var. <i>oxyloba</i>	Yara, Öksürük, Şeker hastalığı, Bağırsak bozukluğu, Yüksek ateş iyileştirici(Yaprak), Yiyecek(Yaprak- Tohum)	Şeker hastalığı iyileştirici (Belirtilmiyor)	-	-	-	-	Yiyecek (Yaprak)
<i>Melia azeradach</i>	Temriye iyileştirici(Gövde), Zehirleyici(Meyve), Eşya(Gövde)	-	Temriye iyileştirici (Gövde)	-	-	-	-
<i>Ficus carica</i>	Yara, Iskatro iyileştirici, Kan yapıcı(Yaprak), Yiyecek(Meyve), Bakım(Yaprak)	Iskatro, Nasır iyileştirici(Yaprak)	-	-	Nasır iyileştirici (Yaprak)	Nasır iyileştirici (Yaprak)	-
<i>Morus alba</i>	Çıban iyileştirici(Meyve), Eşya(Gövde)	-	-	-	Yiyecek (Yaprak)	Eşya(Gövde)	-
<i>Eucalyptus</i> <i>camaldulensis</i>	Sinüzit, Eklem ağrısı iyileştirici, Bakım(Yaprak)	Nefes açıcı, Ayak bakımı(Yaprak)	-	Baş ağrısı, Nezle iyileştirici (Yaprak)	Romatizma ağrısı iyileştirici (Yaprak)	Soğuk algınlığı, Romatizma ağrısı iyileştirici (Yaprak)	-
<i>Myrtus communis</i> var. <i>leucarpa</i>	Diyare(Meyve), Dalak rahatsızlığı, Pişik iyileştirici, Rahatlatıcı(Yaprak) , Yiyecek(Meyve)	Pişik, Dalak hastalığı, Ayak bakımı(Yaprak)	-	-	-	-	-

Tablo 5.4.'ün devamı

<i>Olea eorupaea</i>	Yüksek kolesterol(Yaprak), Sıtma hastalığı, Ayak burkulması, Soğuk algınlığı, Zehirlenme iyileştirici, Yiyecek(Meyve), Yakacak, Eşya(Gövde), Tütsü(Yaprak)	Yara, Yanık(Kabuk), Karın-Diz-Bacak-Baş ağrısı, Sıtma hastalığı iyileştirici, Kas gevşetici(Meyve)	-	Karın ağrısı, Öksürük iyileştirici, Kas gevşetici (Meyve)	Karın ağrısı iyileştirici, Kas gevşetici (Meyve)	Karın ağrısı, Yanık, Zehirlenme, Sıtma hastalığı, Kabızlık iyileştirici (Meyve)	Soğuk algınlığı iyileştirici (Meyve)
<i>Oxalis pes-caprae</i>	Yiyecek, Boya	-	-	-	-	-	-
<i>Glaucium corniculatum</i>	Yiyecek	-	-	-	-	-	-
<i>Papaver rhoeas</i> var. <i>oblangatum</i>	Öksürük iyileştirici	-	-	-	-	-	-
<i>Passiflora caerulea</i>	Uykusuzluk	-	-	-	-	-	-
<i>Sesamun indicum</i>	Baharat, Yiyecek(Tohum)	-	-	-	Yiyecek (Tohum)	-	-
<i>Pinus brutia</i>	Yiyecek, Eşya, Yakacak(Gövde)	-	Eşya(Gövde)	-	-	Eşya(Gövde)	-
<i>Plantago coronopus</i> ssp. <i>commutata</i>	Yara iyileştirici, Yiyecek(Yaprak)	Böbrek taşı düşürücü(Toprak üstü kısım)	-	-	-	-	Böbrek taşı düşürücü(Toprak üstü kısım)
<i>Platanus orientalis</i>	Eşya(Gövde)	-	Eşya(Gövde)	-	-	-	-
<i>Arundo donax</i>	Eşya(Gövde)	-	Ayak kırılması iyileştirici (Gövde)	-	-	Eşya(Gövde)	-
<i>Hordeum vulgare</i>	Ağrı yerleri iyileştirici, Eşya(Gövde)	Arpacık(Toprak üstü kısım)	-	-	-	-	-
<i>Hyparrhenia hirta</i>	Eşya	-	-	-	-	-	-
<i>Triticum aestivum</i>	Deterjan, Yiyecek, Eşya(Gövde)	-	-	-	-	Eşya(Gövde)	-
<i>Rumex conglomeratus</i>	Yiyecek	-	-	-	-	-	--

Tablo 5.4.'ün devamı

<i>Portulaca oleraceae</i>	Güçlendirici, Yiyecek, Baharat(Yaprak)	-	-	-	Yiyecek(Gövde)	-	Yiyecek (Yaprak)
<i>Cytinus hypocistis</i>	Yiyecek	-	-	-	-	-	-
<i>Adonis annua</i>	Güçlendirici	-	-	-	-	-	-
<i>Clematis cirrhosa</i>	Yara, Böbrek enfeksiyonları iyileştirici	-	-	-	-	-	-
<i>Ranunculus bullatus</i> ssp. <i>cytheraeus</i>	Egzema iyileştirici	-	-	-	-	-	-
<i>Ranunculus muricatus</i>	Karın ağrısı iyileştirici	-	-	-	-	-	-
<i>Reseda lutea</i>	Boya	-	-	-	-	-	-
<i>Rhamnus oleoides</i> var. <i>graecus</i>	Kabızlık iyileştirici	-	-	-	-	-	-
<i>Zizyphus lotus</i>	Yüksek kan şekeri, Kalp ritim bozukluğu, Diyare iyileştirici, Yiyecek, Eşya	-	-	-	-	-	-
<i>Crataegus azarolus</i>	Yüksek ateş iyileştirici, Damar sertliği, Midevi, Yiyecek, Eşya	-	-	-	-	-	-
<i>Eriobotrya japonica</i>	Yüksek kolesterol, Besleyici, Yiyecek	-	-	-	-	-	-
<i>Pyrus syriaca</i>	Yiyecek, Besleyici	-	-	-	-	-	-
<i>Poterium verrucosum</i>	İskatro iyileştirici, İştah açıcı, Midevi, Baharat	-	-	-	-	-	-
<i>Prunus dulcis</i>	Yiyecek, Eşya	-	-	-	-	-	-
<i>Rubus sanctus</i>	Egzema, Diyare, Ağız yaraları iyileştirici, Yiyecek	-	-	-	-	-	-

Tablo 5.4.'ün devamı

<i>Sarcopoterium spinosum</i>	İdrar söktürücü, Eşya	-	-	-	-	-	-
<i>Galium aparine</i>	Yara, Yiyecek	-	-	-	-	-	-
<i>Rubia tinctorum</i>	Boya	-	-	-	-	-	-
<i>Sambucus ebulus</i>	Boya(Çiçek)	-	-	-	Göz ağrısı iyileştirici (Yaprak)	-	-
<i>Sambucus nigra</i>	Öksürük iyileştirici, Göz rahatlatıcı, Pürgatif, Midevi	-	-	-	-	-	-
<i>Verbascum sinuatum</i>	Eklem ağrısı iyileştirici, Zehirleyici, Yem	-	-	-	-	-	-
<i>Datura stramonium</i>	Astım, Grip	-	-	-	-	-	-
<i>Hyoscyamus albus</i>	Yiyecek	-	-	-	-	-	-
<i>Hyoscyamus aureus</i>	Kurt düşürücü(Tohum), Sinirlere faydalı(Toprak üstü kısım)	Kurt düşürücü, Sinirlere faydalı(Tohum)	-	-	-	-	-
<i>Mandragora officinarum</i>	Yara iyileştirici	-	-	-	-	-	-
<i>Nicotiana glauca</i>	Yara iyileştirici(Yaprak)	Yara iyileştirici, Sivilce ve çıban(Yaprak)	-	-	-	-	-
<i>Solanum nigrum</i>	Yara iyileştirici, Yiyecek(Yaprak)	Astım, Grip, Nefes açıcı(Yaprak)	-	-	-	-	-
<i>Styrax officinalis</i>	Midevi, Dezenfektan, Zehirleyici, Eşya	-	-	-	-	-	-
<i>Typha domingensis</i>	Eşya(Sürgün)	-	-	-	-	Eşya(Gövde)	-
<i>Celtis australis</i>	Boya	-	-	-	-	-	-
<i>Parietaria judaica</i>	Böbrek taşı düşürücü, Yara iyileştirici, Baharat(Yaprak)	-	-	-	-	-	-

Tablo 5.4.'ün devamı

<i>Urtica urens</i>	Midevi, Yiyecek(Yaprak)	Kanser hastalığı, Kabızlık(Kabuk)	-	-	-	-	-
<i>Vitex agnus-castus</i>	Karın ağrısı, Baharat(Yaprak), Boya, Eşya(Gövde)	Erbezlerini yok edici(Yaprak)	-	-	-	-	-

Ek 1. Avrupa Habitat Direktifi'nde yer alan Kıbrıs florası bitki türleri.

S/N	Name of taxon
1	<i>Arabis kennedyae</i> Meikle
2	<i>Astragalus macrocarpus</i> DC. subsp. <i>lefkarensis</i> Agerer-Kirchoff & Meikle
3	<i>Brassica hilarionis</i> Post
4	<i>Centaurea akamantis</i> T. Georgiadis & G. Chatzikyriakou
5	<i>Chionodoxa lochia</i> Meikle
6	<i>Crocus cyprius</i> Boiss. & Kotschy
7	<i>Crocus hartmannianus</i> Holmboe
8	<i>Delphinium caseyi</i> B.L. Burt
9	<i>Ophrys kotschy</i> H. Fleischm. & Soo
10	<i>Phlomis brevibracteata</i> Turrill
11	<i>Phlomis cypria</i> Post subsp. <i>cypria</i>
12	<i>Phlomis cypria</i> subsp. <i>occidentalis</i> Meikle
13	<i>Pinguicula crystallina</i> Sm.
14	<i>Ranunculus kykkoensis</i> Meikle
15	<i>Salvia veneris</i> Hedge
16	<i>Scilla morrisii</i> Meikle
17	<i>Sideritis cypria</i> Post
18	<i>Tulipa cypria</i> Stapf ex Turrill

Ek 2. Bern Konvansiyonun'da yer alan Kıbrıs florası bitki türleri.

S/N	Name of taxon
1	<i>Alyssum akamasicum</i> B. L. Burt
2	<i>Arabis kennedyae</i> Meikle
3	<i>Astragalus macrocarpus</i> DC. subsp. <i>lefkarensis</i> Agerer-Kirchoff & Meikle
4	<i>Brassica hilarionis</i> Post
5	<i>Centaurea akamantis</i> T. Georgiadis & G. Hadjikyriakou
6	<i>Chionodoxa lochia</i> Meikle
7	<i>Crocus cyprius</i> Boiss. & Kotschy
8	<i>Crocus hartmannianus</i> Holmboe
9	<i>Cymodocea nodosa</i> (Ucria) Ascherson
10	<i>Delphinium caseyi</i> B. L. Burt
11	<i>Onosma troodi</i> Kotschy
12	<i>Ophrys kotschy</i> H. Fleischm. & Soo
13	<i>Orchis punctulata</i> Steven ex Lindley
14	<i>Origanum cordifolium</i> (Aucher-Eloy & Montbret ex Benth) T. Vogel
15	<i>Phlomis brevibracteata</i> Turrill
16	<i>Phlomis cypria</i> Post
17	<i>Pinguicula crystallina</i> Sm.
18	<i>Posidonia oceanica</i> (L.) Delile
19	<i>Ranunculus kykkoensis</i> Meikle
20	<i>Salvia veneris</i> Hedge.
21	<i>Scilla morrisii</i> Meikle
22	<i>Sideritis cypria</i> Post
23	<i>Tulipa cypria</i> Stapf
24	<i>Phlomis cypria</i> Post subsp. <i>cypria</i>
25	<i>Phlomis cypria</i> Post subsp. <i>occidentalis</i> (Meikle) Hand
26	<i>Zostera marina</i> L.

Ek 3. Anket formu.

KKTC’nde Etnobotanik Envanter Çalışması			
No:		Bilimsel Adı (Binomial Latince adı):	
Resim kayıt no:		Familya:	
Herbaryum Örneği Herbaryum kayıt no:		Resim:	
Bilgi alınan kaynak: (adı, yaş grubu vb.)			
Lokal adları: (Bölgesel adları)			
İngilizce Adı: (sonradan eklenebilir)			
Ticari adı:			
Habitat: yetiştiği yerin özellikleri			
Yetiştigi bölge:			
Orijin	() Lokal/Yerli	() Kültür	() Ticari
Kullanım alanları	() Tıbbi amaçlı	() Gıda	() Eşya yapımında
Kullanılan kısımları veya ürünler			
Tıbbi Kullanımı			
Kullanılış şeklinin tam tanımı			
Diğer tespitler			
Anketi yapan kişinin adı ve tarih		____/____/20__	

Ek 4a. Kuzey Kıbrıs'ta kullanılışı olan bitkilerin familyalar altında Latince ve Türkçe isimleri alfabetik sırada verilmiştir.

Familya ismi	Latince ismi	Türkçe ismi
Agavaceae		
	<i>Agave americana</i> L.	Sarı sabır
Amaranthaceae		
	<i>Amaranthus graecizans</i> L. ssp. <i>graecizans</i>	Horoz ibiği, Tilki kuyruğu
Amaryllidaceae		
	<i>Narcissus tazetta</i> L.	Tazet, Buget nergis
	<i>Pancratium maritimum</i> L.	Kum zambağı
Anacardiaceae		
	<i>Pistacia atlantica</i> Desf.	Çitlembik, Çitlemit
	<i>Pistacia lentiscus</i> L.	Sakızağacı
	<i>Pistacia terebinthus</i> L.	Menengiç
	<i>Rhus coriaria</i> L.	Sumak
	<i>Schinus molle</i> L.	Peru biberi ağacı
Apiaceae/Umbelliferae		
	<i>Ainsworthia trachycarpa</i> Boiss.	
	<i>Apium graveolens</i> L.	Kereviz
	<i>Coriandrum sativum</i> L.	Kişniş otu
	<i>Crithmum maritimum</i> L.	Deniz rezenesi
	<i>Daucus carota</i> L. ssp. <i>maximus</i> (Desf.) Ball.	Havuç
	<i>Eryngium creticum</i> L.	Kazayağı
	<i>Eryngium glomeratum</i> Lam.	Kaz ayağı
	<i>Ferula communis</i> L.	Kavcar, Şeytanotu
	<i>Foeniculum vulgare</i> Mill. ssp. <i>piperitum</i> (Ucria) Coutinho	Rezene
	<i>Lagoecia cuminoides</i> L.	

Ek 4a'nın devamı

	<i>Petroselinum crispum</i> (Miller) Nyman ex. A. W. Hill	Maydanoz
	<i>Pimpinella cretica</i> Poir.	Pimpinela
	<i>Smyrniolum olusatrum</i> L.	Yabani kereviz
	<i>Tordylium aegyptiacum</i> (L.) Poir.	
Apocynaceae		
	<i>Nerium oleander</i> L.	Zakkum
Aracaceae/Palmae		
	<i>Phoenix dactylifera</i> L.	Hurma
Araceae		
	<i>Arisarum vulgare</i> Targ-Tozz.	Küçük yılan yastığı
Araliaceae		
	<i>Hedera helix</i> L.	Orman sarmaşığı
Asteraceae/Compositae		
	<i>Artemisia arborencens</i> L.	Pelin
	<i>Calendula arvensis</i> L.	Nergis
	<i>Centaurea hyalolepis</i> Boiss.	
	<i>Chrysanthemum coronarium</i> L. var. <i>discolor</i> Urv.	Mandilya çiçeği, Sarı papatya
	<i>Cichorium intybus</i> L.	Hindiba
	<i>Cynara cardunculus</i> L.	Yabani enginar
	<i>Cynara cornigera</i> Lindley.	Hostes
	<i>Cynara scolymus</i> L.	Enginar
	<i>Echinops spinosissimus</i> Turra.	Mavidünya
	<i>Gundelia tournefortii</i> L.	Şamdan çiçeği
	<i>Helichrysum conglobatum</i> (Viv.) Steudel.	Ebeden ölmez, Hasır çiçeği
	<i>Inula graveolens</i> (L.) Greuter	Andız otu
	<i>Matricaria recutita</i> L. var. <i>coronata</i> (Boiss.) Gruenberg-Fertig	Papatya

Ek 4a'nın devamı

	<i>Notobasis syriacus</i> (L.) Cass.	
	<i>Onopordum cyprium</i> Eig.	Eşek diken
	<i>Scolymus hispanicus</i> L.	İspanya altındiken
	<i>Scorzonera jacquiniana</i> (W. D. J. Koch) Boiss.	Karakök, İskorçina
	<i>Silybum marianum</i> (L.) Gartner.	Meryemana diken
	<i>Sonchus oleraceus</i> L.	Sütleğen
	<i>Tragopogon sinuatus</i> Avé-Lall	Tekesakalı
Berberidaceae		
	<i>Leontice leontopetalum</i> L.	Kırbaş, Patpatı
Boraginaceae		
	<i>Alkanna lehmanii</i> (Tineo.) A. DC.	Havacıva otu
	<i>Borago officinalis</i> L.	Hodan
	<i>Echium plantagineum</i> L.	Mor engerek otu
	<i>Onosma fruticosum</i> Sibth. & Sms.	Şıncar
Brassicaceae/Cruciferae		
	<i>Eruca sativa</i> Miller	Roka
	<i>Hirschfeldia incana</i> (L.) Lagreze-Fossat	
	<i>Nasturtium officinale</i> R.Br.	Su teresi
	<i>Sinapis alba</i> L.	Akhardal, Lapsana
Cactaceae		
	<i>Opuntia ficus-indica</i> (L.) Miller	Hintinciri, Mısırinciri, Babutsa
Capparaceae		
	<i>Capparis spinosa</i> L.	Gebreotu
Caryophyllaceae		
	<i>Silene vulgaris</i> (Moench) Garcke	Yumurta otu

Ek 4a'nın devamı

Chenopodiaceae		
	<i>Beta vulgaris</i> L. ssp. <i>maritima</i> (L.) Arcang.	Yabani pancar
	<i>Salicornia europaea</i> L.	
	<i>Salsola kali</i> L.	Tuz otu, Dikenli uen
Convolvulaceae		
	<i>Convolvulus althaeoides</i> L.	Gündüz güzeli
	<i>Convolvulus arvensis</i> L.	Tarla sarmaşığı, Yayılğan
	<i>Ipomoea stolonifera</i> (Cyrill) J. F. Gmel.	Sabah sefası
Cucurbitaceae		
	<i>Citrullus colocynthis</i> (L.) Schrad.	Acıhiyar, Hanzal, Ebucehil karpuzu
	<i>Ecballium elaterium</i> (L.) A. Rich.	Acıdülek, Eşekhıyarı
Cupressaceae		
	<i>Cupressus sempervirens</i> L.	Servi
	<i>Juniperus phoenicea</i> L.	Finike ardıcı
Ericaceae		
	<i>Arbutus andrachne</i> L.	Sandal ağacı
Euphorbiaceae		
	<i>Euphorbia helioscopia</i> L.	Sütleğen,Saçkıran otu
	<i>Ricinus communis</i> L.	Hintyağı bitkisi, Kene otu
Fabaceae/Leguminosae		
	<i>Acacia cyanophylla</i> Lindley	Kıbrıs akasyası
	<i>Calycotome villosa</i> (Poir.) Link.	Tüylü keiboğın, Beyaz azgan
	<i>Ceratonia siliqua</i> L.	Harup, Keçiboynuzu
	<i>Cicer arietinum</i> L.	Nohut
	<i>Lotus edulis</i> L.	Gazal boynuzu

Ek 4a'nın devamı

	<i>Medicago sativa</i> L.	Adi yonca
	<i>Tetragonolobus purpureus</i> Moench.	Kırmızı lüferotu
Fagaceae		
	<i>Quercus coccifera</i> L. ssp. <i>calliprinos</i> (Webb.) Holmboe.	Kermes meşesi, Pernar
Fumariaceae		
	<i>Fumaria densiflora</i> DC.	Şahtere otu
Hamamelidaceae		
	<i>Liquidamber styraciflua</i> L.	Amberağacı, Bohur
Hypericaceae/Guttiferae		
	<i>Hypericum triquetrifolium</i> Turra.	Koyun kıran, Binbir delikotu
Iridaceae		
	<i>Romulea tempskyana</i> Freyn.	Menekşe çiçekli safran
Juncaceae		
	<i>Juncus rigidus</i> Desf.	Hasır sazi
Juglandaceae		
	<i>Juglans regia</i> L.	Ceviz
Lamiaceae/Labiatae		
	<i>Calamintha incana</i> (Sibth. & Sm.) Boiss. ex Benth.	Güzel nane
	<i>Lavandula stoechas</i> L.	Karabaş lavanta çiçeği
	<i>Melissa officinalis</i> L. var. <i>officinalis</i>	Oğulotu, Kovan otu
	<i>Mentha pulegium</i> L.	Yarpuz otu, Filisgin
	<i>Origanum majorana</i> L. var. <i>majorana</i>	Süpürge otu, Mercanköşk
	<i>Rosmarinus officinalis</i> L.	Biberiye, Lazmarin, Yerdenbahar
	<i>Salvia fruticosa</i> Miller.	Adaçayı

Ek 4a'nın devamı

	<i>Teucrium micropodioides</i> Rouy.	Küme kurtlucası
	<i>Thymus capitatus</i> (L.) Hoffmanns. & Link	Tülümbe
Lauraceae		
	<i>Laurus nobilis</i> L.	Akdeniz defnesi
Liliaceae		
	<i>Allium ampeloprasum</i> L.	Yalancı pırasa, Yaz sarmısağı
	<i>Allium neapolitanum</i> Cyrill	
	<i>Asparagus acutifolius</i> L.	Sivri yapraklı kuşkonmaz
	<i>Asparagus stipularis</i> Forrsk.	Ağrelli
	<i>Asphodelus aestivus</i> Brot.	Yaz çiriş otu, Şimşir
	<i>Ornithogalum umbellatum</i> L.	Şemsiyemsi tükürük otu
	<i>Urginea maritima</i> (L.) Baker	Ada soğanı
Malvaceae		
	<i>Malva sylvestris</i> L. var. <i>oxyloba</i> L.	Ebegümece
Meliaceae		
	<i>Melia azeradach</i> L.	Zangalak ağacı
Moraceae		
	<i>Ficus carica</i> L.	İncir
	<i>Morus alba</i> L.	Akdut
Myrtaceae		
	<i>Eucalyptus camaldulensis</i> Dehnhardt	Ökalyptüs
	<i>Myrtus communis</i> L. var. <i>leucocarpa</i> DC.	Mersin
Oleaceae		
	<i>Olea europaea</i> L.	Zeytin
Oxalidaceae		
	<i>Oxalis pes-caprae</i> L.	Ekşilice

Ek 4a'nın devamı

Papaveraceae		
	<i>Glaucium corniculatum</i> (L.) J. H. Rudolph	Boynuzlu gelincik
	<i>Papaver rhoeas</i> L. var. <i>oblongatum</i> Boiss.	Gelincik
Passifloraceae		
	<i>Passiflora caerulea</i> L.	Çarkıfelek
Pedaliaceae		
	<i>Sesamum indicum</i> L.	Susam
Pinaceae		
	<i>Pinus brutia</i> Tenore.	Kızıl çam
Plantaginaceae		
	<i>Plantago coronopus</i> L. ssp. <i>commutata</i> (Guss.) Pilger.	Yapraklı sinir otu
Platanaceae		
	<i>Platanus orientalis</i> L.	Çınar, Doğu çınarı
Poaceae/Gramineae		
	<i>Arundo donax</i> L.	Kargı kamışı, Masura kamışı
	<i>Hordeum vulgare</i> L.	Arpa
	<i>Hyparrhenia hirta</i> (L.) Stapf.	
	<i>Triticum aestivum</i> L.	Adi buğday, Yumuşak buğday
Polygonaceae		
	<i>Rumex conglomeratus</i> Murr.	
Portulacaceae		
	<i>Portulaca oleracea</i> L.	Semizotu
Rafflesiaceae		
	<i>Cytinus hypocistis</i> L.	Laden yer narı

Ek 4a'nın devamı

Ranunculaceae		
	<i>Adonis annua</i> L.	Şeytan gözü
	<i>Clematis cirrhosa</i> L.	Orman asması
	<i>Ranunculus bullatus</i> L. ssp. <i>cytheraeus</i> (Hal.) Vierhapper. et. Rechinger	Düğün çiçeği
	<i>Ranunculus muricatus</i> L.	Düğün çiçeği
Resedaceae		
	<i>Reseda lutea</i> L.	Sarı muhabbetçiçeği
Rhamnaceae		
	<i>Rhamnus oleoides</i> L. var. <i>graecus</i> (Boiss. et. Reut.) Holmboe	Cehri
	<i>Zizyphus lotus</i> (L.) Lam.	Yabani hünnab, Gonnara
Rosaceae		
	<i>Crataegus azarolus</i> L.	Alıç
	<i>Eriobotrya japonica</i> Lindley	Malta eriği
	<i>Pyrus syriaca</i> Boiss.	Armut
	<i>Poterium verrucosum</i> G. Don.	Çayırdüğmesi
	<i>Prunus dulcis</i> (Mill.) D. A. Webb.	Badem
	<i>Rubus sanctus</i> Schreber	Böğürtlen
	<i>Sarcopoterium spinosum</i> (L.) Spach.	Abdesbozanotu, Çalı, Mazı
Rubiaceae		
	<i>Galium aparine</i> L.	Tırmanıcı yoğurt otu
	<i>Rubia tinctorum</i> L.	Hakiki kökboyası
Sambucaceae		
	<i>Sambucus ebulus</i> L.	Bodur mürver
	<i>Sambucus nigra</i> L.	Siyah mürver
Scrophulariaceae		
	<i>Verbascum sinuatum</i> L.	Burunca otu, Deve dili

Ek 4a'nın devamı

Solanaceae		
	<i>Datura stramonium</i> L.	Şeytan elması
	<i>Hyoscyamus albus</i> L.	Beyaz ban otu
	<i>Hyoscyamus aureus</i> L.	Altın ban otu
	<i>Mandragora officinarum</i> L.	Adam otu
	<i>Nicotiana glauca</i> Graham.	Tütün
	<i>Solanum nigrum</i> L.	Köpek üzümü
Styracaceae		
	<i>Styrax officinalis</i> L.	Tespîh ağacı, Kara günlük
Typhaceae		
	<i>Typha domingensis</i> Pers.	Semerci sazı, Aksaz
Ulmaceae		
	<i>Celtis australis</i> L.	Çitlenbik
Urticaceae		
	<i>Parietaria judaica</i> L.	Duvar fesleğeni
	<i>Urtica urens</i> L.	Isırgan
Verbenaceae		
	<i>Vitex agnus-castus</i> L.	Hayıt ağacı

Ek 4b. Kuzey Kıbrıs'ta kullanılışı olan bitkilerin Latince ve Türkçe isimleri alfabetik sırada verilmiştir.

Latince ismi

Türkçe ismi

Acacia cyanophylla Lindley

Kıbrıs akasyası

Adonis annua L.

Şeytan gözü

Agave americana L.

Sarı sabır

Ainsworthia trachycarpa Boiss.

.....

Alkanna lehmanii (Tineo.) A. DC.

Havacıya otu

Allium ampeloprasum L.

Yalancı pırasa, Yaz sarmısağı

Allium neapolitanum Cyrill

.....

Amaranthus graecizans L. ssp. *graecizans*

Horoz ibiği, Tilki kuyruğu

Apium graveolens L.

Kereviz

Arbutus andrachne L.

Sandal ağacı

Arisarum vulgare Targ-Tozz.

Küçük yılan yastığı

Artemisia arborencens L.

Pelin

Arundo donax L.

Kargı kamışı, Masura kamışı

Asparagus acutifolius L.

Sivri yapraklı kuşkonmaz

Asparagus stipularis Forrsk.

Ağrelli

Asphodelus aestivus Brot.

Yaz çiriş otu, Şimşir

Beta vulgaris L. ssp. *maritima* (L.) Arcang.

Yabani pancar

Borago officinalis L.

Hodan

Calamintha incana (Sibth. & Sm.) Boiss. ex Benth.

Güzel nane

Calendula arvensis L.

Nergis

Calycotome villosa (Poir.) Link.

Tüylü keçiboğan, Beyaz azgan

Capparis spinosa L.

Gebreotu

Celtis australis L.

Çitlenbik

Centaurea hyalolepis Boiss.

.....

Ceratonia siliqua L.

Harup, Keçiboynuzu

Chrysanthemum coronarium L. var. *discolor* Urv.

Mandilya çiçeği, Sarı papatya

Cicer arietinum L.

Nohut

Cichorium intybus L.

Hindiba

Citrullus colocynthis (L.) Schrad.

Acıhiyar, Hanzal, Ebuçehil

karpuzu

Clematis cirrhosa L.

Orman asması

Ek 4b.'nin devamı

<i>Convolvulus althaeoides</i> L.	Gündüz güzeli
<i>Convolvulus arvensis</i> L.	Tarla sarmaşığı, Yayılğan
<i>Coriandrum sativum</i> L.	Kışniş otu
<i>Crataegus azarolus</i> L.	Alıç
<i>Crithmum maritimum</i> L.	Deniz rezenesi
<i>Cupressus sempervirens</i> L.	Servi
<i>Cynara cardunculus</i> L.	Yabani enginar
<i>Cynara cornigera</i> Lindley.	Hostes
<i>Cynara scolymus</i> L.	Enginar
<i>Cytinus hypocistis</i> L.	Laden yer narı
<i>Datura stramonium</i> L.	Şeytan elması
<i>Daucus carota</i> L. ssp. <i>maximus</i> (Desf.) Ball	Havuç
<i>Ecballium elaterium</i> (L.) A. Rich	Acıdülek, Eşekhıyarı
<i>Echinops spinosissimus</i> Turra.	Mavidünya
<i>Echium plantagineum</i> L.	Mor engerek otu
<i>Eriobotrya japonica</i> Lindley	Malta eriğı
<i>Eryngium creticum</i> L.	Kazayağı
<i>Eryngium glomeratum</i> Lam.	Kaz ayağı
<i>Eruca sativa</i> Miller	Roka
<i>Eucalyptus camaldulensis</i> Dehnhardt	Ökalıptüs
<i>Euphorbia helioscopia</i> L.	Sütleğen, Saçkıran otu
<i>Ferula communis</i> L.	Kavcar, Şeytanotu
<i>Ficus carica</i> L.	İncir
<i>Foeniculum vulgare</i> Mill. ssp. <i>pipéritum</i> (Ucria) Coutinho	Rezene
<i>Fumaria densiflora</i> DC.	Şahtere otu
<i>Galium aparine</i> L.	Tırmanıcı yoğurt otu
<i>Glaucium corniculatum</i> (L.) J. H. Rudolph	Boynuzlu gelincik
<i>Gundelia tournefortii</i> L.	Şamdan çiçeğı
<i>Hedera helix</i> L.	Orman sarmaşığı
<i>Helichrysum conglobatum</i> (Viv.) Steudel.	Ebeden ölmez, Hasır çiçeğı
<i>Hirschfeldia incana</i> (L.) Lagreze-Fossat	
<i>Hordeum vulgare</i> L.	Arpa

Ek 4b.'nin devamı

<i>Hyparrhenia hirta</i> (L.) Stapf	
<i>Hypericum triquetrifolium</i> Turra.	Koyun kıran, Binbir delikotu
<i>Hyoscyamus albus</i> L.	Beyaz ban otu
<i>Hyoscyamus aureus</i> L.	Altın ban otu
<i>Inula graveolens</i> (L.) Greuter	Andız otu
<i>Ipomoea stolonifera</i> (Cyrill) J. F. Gmel	Sabah sefası
<i>Juglans regia</i> L.	Ceviz
<i>Juncus rigidus</i> Desf	Hasır sazı
<i>Juniperus phoenicea</i> L.	Finike ardıcı
<i>Lagoecia cuminoides</i> L.	
<i>Laurus nobilis</i> L.	Akdeniz defnesi
<i>Lavandula stoechas</i> L.	Karabaş lavanta çiçeği
<i>Leontice leontopetalum</i> L.	Kırbaş, Patpatı
<i>Liquidamber styraciflua</i> L.	Amberağacı, Bohur
<i>Lotus edulis</i> L.	Gazal boynuzu
<i>Malva sylvestris</i> L. var. <i>oxyloba</i> L.	Ebegümeçi
<i>Mandragora officinarum</i> L.	Adam otu
<i>Matricaria recutita</i> L. var. <i>coronata</i> (Boiss.) Gruenberg-Fertig	Papatya
<i>Medicago sativa</i> L.	Adi yonca
<i>Melia azeradach</i> L.	Zangalak ağacı
<i>Melissa officinalis</i> L. var. <i>officinalis</i>	Oğulotu, Kovan otu
<i>Mentha pulegium</i> L.	Yarpuz otu, Filisgin
<i>Morus alba</i> L.	Akdut
<i>Myrtus communis</i> L. var. <i>leucocarpa</i> DC.	Mersin
<i>Narcissus tazetta</i> L.	Tazet, Buget nergis
<i>Nasturtium officinale</i> R. Br.	Su teresi
<i>Nerium oleander</i> L.	Zakkum
<i>Nicotiana glauca</i> Graham.	Tütün
<i>Notobasis syriacus</i> (L.) Cass.	
<i>Olea europaea</i> L.	Zeytin
<i>Onopordum cyprium</i> Eig.	Eşek diken
<i>Onosma fruticosum</i> Sibth. & Sms.	Şincar

Ek 4b.'nin devamı

<i>Opuntia ficus-indica</i> (L.) Miller	Hintinciri, Mısırinciri, Babutsa
<i>Origanum majorana</i> L. var. <i>majorana</i>	Süprüge otu, Mercanköşk
<i>Ornithogalum umbellatum</i> L.	Şemsiyemsi tükürük otu
<i>Oxalis pes-caprae</i> L.	Ekşilice
<i>Pancratium maritimum</i> L.	Kum zambağı
<i>Papaver rhoeas</i> L. var. <i>oblongatum</i> Boiss.	Gelincik
<i>Parietaria judaica</i> L.	Duvar fesleğeni
<i>Passiflora caerulea</i> L.	Çarkıfelek
<i>Petroselinum crispum</i> (Miller) Nyman ex. A. W. Hill	Maydanoz
<i>Phoenix dactylifera</i> L.	Hurma
<i>Pimpinella cretica</i> Poir.	Pimpinela
<i>Pinus brutia</i> Tenore.	Kızıl çam
<i>Pistacia atlantica</i> Desf.	Çitlembik, Çitlemit
<i>Pistacia lentiscus</i> L.	Sakızağacı
<i>Pistacia terebinthus</i> L.	Menengiç
<i>Plantago coronopus</i> L. ssp. <i>commutata</i> (Guss.) Pilger.	Yapraklı sinir otu
<i>Platanus orientalis</i> L.	Çınar, Doğu çınarı
<i>Portulaca oleracea</i> L.	Semizotu
<i>Poterium verrucosum</i> G. Don.	Çayırdüğmesi
<i>Prunus dulcis</i> (Mill.) D. A. Webb.	Badem
<i>Pyrus syriaca</i> Boiss.	Armut
<i>Quercus coccifera</i> L. ssp. <i>calliprinos</i> (Webb.) Holmboe.	Kermes meşesi, Pernar
<i>Ranunculus bullatus</i> L. ssp. <i>cytheraeus</i> (Hal.) Vierhapper. et. Rechinger	Düğün çiçeği
<i>Ranunculus muricatus</i> L.	Düğün çiçeği
<i>Reseda lutea</i> L.	Sarı muhabbetçiçeği
<i>Rhamnus oleoides</i> L. var. <i>graecus</i> (Boiss. et. Reut.) Holmboe	Cehri
<i>Rhus coriaria</i> L.	Sumak
<i>Ricinus communis</i> L.	Hintyağı bitkisi, Kene otu
<i>Romulea tempskyana</i> Freyn	Menekşe çiçekli safran
<i>Rosmarinus officinalis</i> L.	Biberiye, Lazmarin, Yerdenbahar
<i>Rubia tinctorum</i> L.	Hakiki kökboyası
<i>Rubus sanctus</i> Schreber	Böğürtlen

Ek 4b.'nin devamı

<i>Rumex conglomeratus</i> Murr.	
<i>Salicornia europaea</i> L.	
<i>Salsola kali</i> L.	Tuz otu, Dikenli çuğen
<i>Salvia fruticosa</i> Miller.	Adaçayı
<i>Sambucus ebulus</i> L.	Bodur mürver
<i>Sambucus nigra</i> L.	Siyah mürver
<i>Sarcopoterium spinosum</i> (L.) Spach.	Abdesbozanotu, Çalı, Mazı
<i>Schinus molle</i> L.	Peru biberi ağacı
<i>Scolymus hispanicus</i> L.	İspanya altındiken
<i>Scorzonera jacquiniana</i> (W. D. J. Koch) Boiss.	Karakök, İskorçına
<i>Sesamum indicum</i> L.	Susam
<i>Silene vulgaris</i> (Moench) Garcke	Yumurta otu
<i>Silybum marianum</i> (L.) Gartner.	Meryemana diken
<i>Sinapis alba</i> L.	Akhardal, Lapsana
<i>Smyrnium olusatrum</i> L.	Yabani kereviz
<i>Solanum nigrum</i> L.	Köpek üzümü
<i>Sonchus oleraceus</i> L.	Sütleğen
<i>Styrax officinalis</i> L.	Tespah ağacı, Kara günlük
<i>Tetragonolobus purpureus</i> Moench.	Kırmızı lüferotu
<i>Teucrium micropodioides</i> Rouy.	Küme kurtlucası
<i>Thymus capitatus</i> (L.) Hoffmanns. & Link	Tülümbe
<i>Tordylium aegyptiacum</i> (L.) Poir.	
<i>Tragopogon sinuatus</i> Avé-Lall	Tekesakalı
<i>Triticum aestivum</i> L.	Adi buğday, Yumuşak buğday
<i>Typha domingensis</i> Pers.	Semerci sazı, Aksaz
<i>Urginea maritima</i> (L.) Baker	Ada soğanı
<i>Urtica urens</i> L.	Isırgan
<i>Verbascum sinuatum</i> L.	Burunca otu, Deve dili
<i>Vitex agnus-castus</i> L.	Hayıt ağacı
<i>Zizyphus lotus</i> (L.) Lam.	Yabani hünnab, Gonnara

Ek 5. Çalışmada belirlenen değişik amaçlarla kullanımı olan faydalı bitkilerden bazılarına ait genel görünüm.

		
Ekşilice (<i>Oxalis pes-caprae</i>)	Ebeden ölmez (<i>Helichrysum conglobatum</i>)	Meryemana dikenli (<i>Silybum marianum</i>)
		
Hintyağı bitkisi (<i>Ricinus communis</i>)	Hurma (<i>Phoenix dactylifera</i>)	Keçiboynuzu (<i>Ceratonia siliqua</i>)
		
Ebegümeci (<i>Malva sylvestris</i>)	Ebegümeci (<i>Malva sylvestris</i>)	Yabani nane (<i>Mentha pulegium</i>)
		
Yabani enginar (<i>Cynara cardunculus</i>)	Yabani enginar ile yahni hazırlanışı (<i>Cynara cardunculus</i>)	Çitlemitli ekmecek hazırlanışı (<i>Pistacia atlantica</i>)

Ek 5.'in devamı

		
Yeşil zeytin ile çakısdez yapımı (<i>Olea europaea</i>)	Zeytin yağı çıkarma değirmeni (<i>Olea europaea</i>)	Zeytin ezme makinesi (<i>Olea europaea</i>)
		
Zeytinli ekmek hazırlanışı (<i>Olea europaea</i>)	Zeytinli ekmekler (<i>Olea europaea</i>)	Susamlı peksemet hazırlanışı (<i>Sesamum indicum</i>)
		
Çalı süpürgesi (<i>Sarcopoterium spinosum</i>)	Çalı süpürgesi ve köylü teyze (<i>Sarcopoterium spinosum</i>)	Kermes meşesinden orak sapı (<i>Quercus coccifera</i>)
		
Hasır sazından yapılan sandalye (<i>Juncus rigidus</i>)	Hasır sandalye (<i>Juncus rigidus</i>)	Hasır sazından yapılan gölgelik (<i>Juncus rigidus</i>)

Ek 5.'in devamı

		
Buğday, arpa, kamıştan sele hazırlanışı (<i>Triticum aestivum</i> , <i>Hordeum vulgare</i> , <i>Arundo donax</i>)	Sele, sepet ve köfünler (<i>Triticum aestivum</i> , <i>Hordeum vulgare</i> , <i>Arundo donax</i>)	Kamış ve hasır sazından yapılan talarlar (<i>Arundo donax</i> , <i>Juncus rigidus</i>)
		
Kamıştan dilli dudu hazırlanışı (<i>Arundo donax</i>)	Çınardan yapılan penevet (<i>Platanus orientalis</i>)	Serviden yapılan çatı (<i>Cupressus sempervirens</i>)
		
Sebze ve meyve pazarı		